T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

GÖÇ EDEN KADINLAR VE KADIN YOKSULLUĞU ÜZERİNE BİR İNCELEME: ISPARTA İLİ ÖRNEĞİ

FATİME GÜL OKTAY

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. MEHMET GENÇTÜRK

ISPARTA 2020

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum "GÖÇ EDEN KADINLAR VE KADIN YOKSULLUĞU ÜZERİNE BİR İNCELEME: ISPARTA İLİ ÖRNEĞİ" adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

FATİME GÜL OKTAY
23.07.2020

(OKTAY, Fatime Gül, *Göç Eden Kadınlar ve Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme: Isparta İli Örneği*, Doktora Tezi, Isparta, 2020)

ÖZET

Yoksulluk, hem hedef bölgelerdeki göçmenler hem de geride kalan aileler için, çoğunlukla kadın ve çocukları etkileyen ve göçe neden olan önemli bir unsurdur. Yoksulluk sosyal ve ruhsal bir sorun olarak görülse aynı zmaanda ekonomik bazda ve sosyal politikalar bazında bir sorundur. Bu yüzden yoksulluk açısından yapılacak değerlendirmede, sosyal politikalar da önem arzeden bir konudur. Sosyal politikalar doğrultusunda oluşturulan hukuki altyapı, sosyal politikaların yürütülmesinde en önemli güçtür ve yoksullukla mücadele konusunda önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Yoksulluğun ilişkili olduğu bir diğer önemli unsur ise göçtür. Birçok araştırmacı yoksulluk ve göç üzerine eğilmiş aralarındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Ancak göç ile ilgili çalışmaların çoğunluğu kadınların yoksullukla ilgili tutum ve düşünceleri üzerinde yeterince durmadıkları görülmüştür. Bu kapsamda bu tez çalışmasının odak noktası da kadın, yoksulluk ve göç üzerinde yoğunlaşmıştır. Çalışma kapsamında "yoksulluğun nedenleri" ve "yoksulluk tutum" ölçekleri kullanılmıştır. Isparta ilinde uygulanan çalışma kapsamında 1067 kişiye ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcılara göre istihdam politikalarının eksikliği ve yetersiz sosyal politikaların olduğu, devletin vatandaşlar için meslek edindirme konusunda eksik olduğu, barınma, eğitim ve sağlık hizmetlerini yeterince sağlanmadığı görülmüştür. Ayrıca katılımcılara göre yine yoksulluğa neden olan önmeli unsuraın başında göç sorunu ve kader geldiği, sosyal yardım alan kişilerin mutlaka yoksul olması gerektiği, ancak sosyal yardımların insanları tembelleştirdiği, yoksul nsanların sosyal yardımlardan memnun oldukları ve sosyal yardımların yoksulları çalışmaktan alıkoyduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: göç, yoksulluk, kadın, cinsiyet eşitsizliği, yoksulluk nedenleri, yoksulluğa dair tutumlar.

(OKTAY, Fatime Gül, *A Study On Women In Migratıon And Women's Poverty: A Case Study Of Isparta Province*, Doctoral Thesis, Isparta, 2020)

ABSTRACT

Poverty is an important element causing migration for both immigrants in target areas and families left behind, mostly affecting women and children. Additionally, poverty is an economically social policy issue as much as a social and psychological one.This being the case, social politics, too, is a nontrivial issue in any kind of evaluation concerning poverty. Legal infrastructure, formed in line with social policies, is the most important power in pursuing social politics and is an issue to be emphasized in struggling against poverty. Another weighty matter closely connected with poverty is migration. Scientists have always given some though on the issue of poverty and migration, trying to clarify the connection between them. However, it occurs that studies carried out on migration are mostly insufficient in bringing out the attitude and notion on the issue of women's poverty. Within this framework, the present study focuses on the issue of women, poverty and migration. The scope of the study employs the scales "causes of poverty" and "attitudes towards poverty". Within the scope of the study carried out in Isparta province, a total of 1067 participants have participated. The results of the study pointed out that there is a deficiency in the employment policy and social politics in accordance with the participant ratio, additionally in providing employment for the citizens the government is insufficient, and that sheltering, education and healthcare services have not been provided sufficiently. Additionally, with regard to the participants, the study has brought out that migration and fate are of important issues causing poverty, that those who benefit from social welfare must definitely be poor, yet it is believed that such social welfares make the people lazy, that poor people are content with social welfares and such welfares prevent the poor from working.

Keywords: migration, poverty, women, gender inequality, causes of poverty, attitudes towards poverty.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamda benden desteklerini esirgemeyen bu zor süreçte bilgilerini benimle paylaşan değerli hocam Prof. Dr. Mehmet GENÇTÜRK'e, yoğun zamanlarında bile önerilerini göstermekten kaçınmayan sayın Prof. Dr. Adem KORKMAZ'a sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Çalışmam sırasında önerileriyle yardımı olan Araştırma Görevlisi Gülçin KENDİRKIRAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Doktora süreci boyunca bana sabır gösteren ve yalnız bırakmayan annem Reyhan OKTAY ve babam Kerim OKTAY'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

DOKTORA TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI ..... **i**
YEMİN METNİ ..... **ii**
ÖZET ..... **iii**
ABSTRACT ..... **iv**
TEŞEKKÜR ..... **v**
İÇİNDEKİLER ..... **vi**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **x**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **xiii**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **xiv**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
GÖÇ VE KADIN GÖÇÜ

1.1. GÖÇ KAVRAMININ TANIMI **5**
1.2. GÖÇ ÇEŞİTLERİ **7**
1.2.1. İç Göçler 7
1.2.1.1.Mevsimlik Göç (Short-Term Migration) 12
1.2.1.2. Daimi ya da Kalıcı Göç (Sürekli Göçler) 13
1.2.1.3. Gönüllü (İradi) Göç 13
1.2.1.4. Zorunlu Göç 14
1.2.2. Dış Göçler 14
1.2.2.1. Beyin Göçü-Nitelikli Göç 14
1.2.2.2. İşçi Göçleri 15
1.3. GÖÇ KURAMLARI **17**
1.3.1. Ravenstein'in Göç Kuramı 20
1.3.2. İtme Çekme Kuramı 21
1.3.3. Petersen'in Beş Göç Tipi 23
1.3.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı 23
1.3.5. Dünya Sistemleri Kuramı 24
1.3.6. Göç Sistemleri Kuramı 27

1.4. GÖÇÜN ETKİLERİ VE SONUÇLARI 29
1.5. GÖÇ VE AİLE 34
1.6. GÖÇ VE KADIN 40
1.7. TOPLUMSAL CİNSİYET VE GÖÇ 43
1.8. KADINLARIN İÇ GÖÇ VE DIŞ GÖÇ TÜRLERİ 45
1.9. GÖÇÜN KADINLAŞMASI VE SONUÇLARI 46

İKİNCİ BÖLÜM
KADIN YOKSULLUĞU

2.1. KADINLAR VE YOKSULLUK: GENEL BİR BAKIŞ 48
2.2. KADININ YOKSULLUĞUNUN NEDENLERİ 49
2.2.1. Yoksulluğun Kadınlaşmasının Temel Nedenleri 49
2.2.1.1. Kadının Emeği Ve Kadın Yoksulluğu 49
2.2.1.2. İşgücü Piyasalarında Kadını Yeri Ve Yoksullukla İlişkisi 50
2.2.1.3. Neoliberal Yeniden Yapılandırma Ve Yoksulluğun Kadınlaşması 52
2.2.2. Eşit Olmayan Erişim Hakkı 53
2.2.2.1. Ekonomik Alanda Eşit Olmayan Erişim 53
2.2.2.2. Kamu Alanında Eşit Olmayan Erişim 54
2.2.2.3. Eğitim Alanında Eşit Olmayan Erişi 54
2.2.2.4. Sosyal Korunmadan Yoksunluk ve Sağlık Alanında Eşit Olmayan Erişim 56
2.3. CİNSİYET YOKSULLUĞUNUN SEBEPLERİ 57
2.4. DÜNYADA YOKSULLUK VE CİNSİYET 59
2.5. TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE CİNSİYET 60
2.6. KADIN YOKSULLUĞUNUN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK UYGULAMALAR 65
2.7. YOKSULLUK VE GÖÇ İLİŞKİSİNİN TÜRKİYE'DEKİ GÖRÜNÜMÜ 70
2.8. GÖÇMENLERİN EKONOMİK KATKISI VE KALKINMADAKİ ROLLERİ 75

2.9. YERİNDEN OLMUŞ KADIN GÖÇMENLER 80
2.10. KADIN YOKSULLUĞUNUN BELİRLEYİCİ UNSURLARI ... 80
2.10.1. Ayrımcılık (Cinsiyet Farklılıklarını Gözetmeyen Politikalar) ... 81
2.10.2. Sosyal Dışlanma 85
2.10.3. Eğitim 87
2.10.4. İstihdam 88
2.11. YOKSULLUĞUN KADINLAŞMASI 91
2.11.1. Toplumsal Cinsiyet ve Ataerkillik 92
2.11.2. Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlik 93
2.11.3. Toplumdan Dışlanma 98
2.11.4. Kadın Yoksulluğu veya Yoksulluğun Kadınlaşması 99

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GÖÇ EDEN KADINLARDA YOKSULLUK OLGUSU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA (BAKIŞ AÇISISI, NEDENLERİ TURUMLARI)

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI 104
3.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI 104
3.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ 105
3.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE ÖLÇÜM ARAÇLARI 107
3.4.1. Yoksulluğun Nedenleri Ölçeği 108
3.4.2. Yoksulluk Tutum Ölçeği 108
3.5. EVREN VE ÖRNEKLEM 109
3.6. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI 109
3.8. ANALİZ TEKNİKLERİ 109
3.9. ARAŞTIRMANIN BULGULARI 110
3.9.1. Demografik Bulgular 110
3.9.2. Ölçeklere İlişkin Güvenirlik ve Geçerlik Analizleri 116
3.9.2.1. Yoksulluğun Nedenleri Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi 117
3.9.2.1. Yoksulluk Tutum Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi 120
3.9.3. Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler 123
3.9.3.1. Yoksulluğun Nedenleri İle İlgili Değişkenlere Dair Dağılımlar123

3.9.3.2. Yoksulluk İle İlgili Tutumlara Dair Dağılımlar 124
3.9.4. Yoksulluk Nedenleri ve Değişkenler Arası İlişki 127
3.9.4.1. Yoksulluk Nedenleri İle Demografik Değişkenler Arası İlişki129
3.9.4.2. Yoksulluk Nedenleri İle Göç Değişkenleri Arası İlişki 134
3.9.5. Yoksulluk Tutumları ve Değişkenler Arası İlişki 140
3.9.5.1. Yoksulluk Tutumları ve Demografik Değişkenler Arası İlişki140
3.9.5.1. Yoksulluk Tutumları Ve Göç Değişkenleri Arası İlişki..... 146
3.9.6. Korelasyon 151
3.9.6.1. YNA ve Demografik Değişkenler Arası Korelasyon..... 151
3.9.6.2. YNA ve Göç ile ilgili Değişkenler Arası Korelasyon..... 152
3.9.6.3. YTA ve Demografik Değişkenler Arası Korelasyon 154
3.9.6.4. YTA ve Göç ile ilgili Değişkenler Arası Korelasyon 155
SONUÇ VE TARTIŞMA..... 158
Yoksulluk Nedenleri ve Değişkenler Arası İlişki 161
Yoksulluk Tutumları ve Değişkenler Arası İlişki 163
Korelasyon Sonuçları 165
Tartışma ve Öneriler..... 167
KAYNAKLAR..... 171
EKLER..... 199
ÖZGEÇMİŞ..... 202

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Kadınlarda Yoksulluk Oranı (%) 60
Tablo 2.2. Kadın ve Erkek İşsiz Sayısı (Türkiye - Kent - Kır) 61
Tablo 2.3. Yıllara Ve Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları (%) (Türkiye-Kent-Kır) 62
Tablo 2.4. Türkiye'de Kadınların İşgücü Piyasası Verileri (15 +Yaş) 63
Tablo 3.1. Demografik Bilgiler 111
Tablo 3.2. Katılımcıların Meslekleri Dağılımı 113
Tablo 3.3. Katılımcıların Çocuk Sayıları 113
Tablo 3.4. Göç İle İlgili Değişkenlere Dair Dağılımlar 114
Tablo 3.5. Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Düzeyleri (Cronbach's Alfa). 116
Tablo 3.6. Kullanılan Ölçeklerin Geçerlilik Düzeyleri (Kmo Bartlet Testi) 117
Tablo 3.7. YNA'ne İlişkin Ortak Yükler Dağılımı 117
Tablo 3.8. Açıklanan Toplam Varyans 118
Tablo 3.9. YNA'ne İlişkin Faktör Analizi Sonuçları (Döndürülmüş Bileşenler Matrixi)..... 119
Tablo 3.10. YTA'i Ortak Yükler Dağılımı 120
Tablo 3.11. Açıklanan Toplam Varyans 121
Tablo 3.12. YTA'ne İlişkin Faktör Analizi Sonuçları (Döndürülmüş Bileşenler Matrixi) 122
Tablo 3.13. Yoksulluğun Nedenleri İle İlgili Değişkenlere Dair Dağılımlar124
Tablo 3.14. Yoksulluk Tutumları İle İlgili Değişkenlere Dair Dağılımlar .. 125
Tablo 3.15. Eşit varyanslılık sınaması 128
Tablo 3.16. Kullanılan Analizler..... 128
Tablo 3.17. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Medeni Durumları Arası İlişki 129
Tablo 3.18. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Öğrenim Durumları Arası İlişki 130
Tablo 3.19. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Yaş Değişkeni Arası İlişki..... 131
Tablo 3.20. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Aylık Gelir Arası İlişki..... 132
Tablo 3.21. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Mevcut Gelir Değişkeni Arası İlişki 132
Tablo 3.22. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Doğum Yeri Değişkeni Arası İlişki..... 133

Tablo 3.23. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Çocuk Sayısı Arası İlişki 134

Tablo 3.24. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Buraya Göçmeden Önce Ailenizde Sizinle Birlikte Kimler Yaşıyordu?" değişkeni Arası İlişki 135

Tablo 3.25. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?" değişkeni Arası İlişki 135

Tablo 3.26. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?" değişkeni Arası İlişki 136

Tablo 3.28. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" değişkeni Arası İlişki..... 138

Tablo 3.29. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?" değişkeni Arası İlişki 138

Tablo 3.30. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?" değişkeni Arası İlişki 139

Tablo 3.31. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?" değişkeni Arası İlişki 139

Tablo 3.32. Eşit varyanslılık sınaması 141

Tablo 3.33. YTA ve Medeni Durum Değişkeni Arası İlişki 141

Tablo 3.34. YTA ve Öğrenim Durumu Değişkeni Arası İlişki 142

Tablo 3.35. YTA ve Yaş Değişkeni Arası İlişki 142

Tablo 3.36. YTA ve Aylık Gelir Değişkeni Arası İlişki 143

Tablo 3.37. YTA ve Mevcut Gelir Değişkeni Arası İlişki 144

Tablo 3.38. YTA ve Doğum Yeri Değişkeni Arası İlişki 145

Tablo 3.39. YTA ve Çocuk Sayısı Değişkeni Arası İlişki 146

Tablo 3.40. YTA İle "Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?" değişkeni Arası İlişki 146

Tablo 3.41. YTA İle "Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?" değişkeni Arası İlişki 147

Tablo 3.42. YTA İle "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?" değişkeni Arası İlişki..... 147

Tablo 3.43. YTA İle "Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" değişkeni Arası İlişki..... 148

Tablo 3.44. YTA İle "Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" Değişkeni Arası İlişki 149

Tablo 3.45. YTA İle "Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?" değişkeni Arası İlişki 149

Tablo 3.46. YTA İle "Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?" Değişkeni Arası İlişki..... 150

Tablo 3.47. YTA İle "Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?" Değişkeni Arası İlişki 150

Tablo 3.48. Korelasyon katsayılarının ilişki dereceleri..... 151

Tablo 3.49. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Demografik Değişkenler Arası Korelasyon Analizi 152

Tablo 3.50. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle Göç İle İlgili Değişkenler Arası Korelasyon Analizi153

Tablo 3.51. Katılımcıların Yoksulluğa Tutumları (YTA) İle Demografik Değişkenler Arası Korelasyon Analizi..... 154

Tablo 3.52. Katılımcıların Yoksulluğa Tutumları (YTA) İle Göç İle İlgili Değişkenler Arası Korelasyon Analizi..... 155

Tablo 3.53. YNA ve YTA Arası Korelasyon Analizi 157

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Cinsiyete göre okula gidemeyen çocuklar (Bin)..... 55
Şekil 3.1 Araştırma Modeli 106

KISALTMALAR DİZİNİ

akt.	Aktaran
ASPB	Sosyal Hizmetler
B.Ö.İ.B.	Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı
BBC	British Broadcasting Corporation (Britanya Yayın Kuruluşu)
BM	Birleşmiş Milletler
CA	kapasite yaklaşımı
CTC	Child TaxCredit 'Çocuk Vergi Kredisi)
Çev.	Çeviri
D.İ. E.	Devlet İstatistik Enstitüsü
DİSK	Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DPB	Devlet Personel Başkanlığı
DYY	Doğrudan Yabancı Yatırım
ed.	Editör
GII	Gender Inequality Index
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
IOM	International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
LSE	Londra Ekonomi Okulu
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı)
SEU	Sosyal Dışlanma Birimi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNDP	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)

UNİFEM	United Nations Development Fund for Women (Birleşmiş Milletler Kadın Kalkınma Fonu)
UNRISD	United Nations Research Institute For Social Development (Sosyal Kalkınma İçin Birleşmiş Milletler Araştırma Enstitüsü)
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
WHO	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
YNA	Yoksulluğun Nedenleri anketi
YTA	Yoksulluk Tutum Anketi
yy.	yüzyıl

GİRİŞ

Göç, toplumların sosyokültürel, ekonomik, politik yapısı ile doğrudan ilişkili olan ve insanlık tarihinin bütün dönemleri boyunca var olan bir olgudur (Aydın ve Akay, 2017; Küçükşen, 2017). Göç her zaman önemli bir toplumsal değişim nedenidir (Türkay, 2016). Göç çeşitli nedenlere bağlı olarak gerçekse de bu süreçten ve toplumsal sonuçlarından, göçü deneyimleyen bireylerin her biri için farklı şekilde etkilenmesine karşın bu süreçten en fazla etkilenen gruplardan biri kadınlardır.

Göç sürecinin içerisinde yer alan bireylerin, sosyoekonomik koşulları, dini kimlikleri, etnik yapıları, kültürel nitelikleri gibi özellikler göç sürecinden nasıl etkileneceklerini belirleyen önemli özelliklerdir. Özbek (1998: 110-112) göç literatürü incelendiğinde, göç eden kişilerin göç veren yerdeki toplumsal konumu, kendisi ile göç alan yere taşıdığı beceri ve yetenekleri, beklenti/arzu donanımı, kendi öz geçmişinin nitelikleri, göç etme nedenleri ve göç etme biçimleri, göç ederek geldiği yerdeki toplumsal şartlar ve kalış süreleri başta olmak üzere hangi şartların göçün niteliğini nasıl belirlediğini görülebilir. Zira kadınların göç nedenleri incelendiğinde literatürde en sık görülen kadın göçü "bağlantılı göç"tür. Bağlantılı göç ailenin herhangi bir nedenle (iş bulma veya iş tayini) göç eden erkek üyelerini takip eden kadınların hareketini tanımlayan bir olgudur. Burada kadınların kendi iradeleri ile göç etmek yerine aile içindeki statülerine bağlı olarak göç ettiklerini söyleyebiliriz. Bununla beraber kadına özgü göç nedenlerinden biri de ise evliliktir (Aksu ve Sevil, 2010: 134). Tarihsel süreç içerisinde kadın göçü gözden geçirildiğinde de yakın geçmişe kadar kadınların göç çalışmaları içerisinde çok az yer aldığı ve bu çalışmalarda spesifik olarak kadın konusunun ele alınmadığı görülmektedir. Bunun en temel nedenlerinden birisi şüphesiz ki yakın döneme kadar endüstri devrimi dahil kadınların hane içerisindeki ikincil statülerinden kaynaklanmaktadır. Zira sanayi devrimi ile kadın iş hayatında daha çok yer alsa da sosyal hayat içerisinde hala hak ettiği konuma ulaşamamıştır. Bu durum göç konusundan kadının durumunu da önemli ölçüde etkilemiştir. Günümüzde ise göç nüfusu incelendiğinde kadın erkek oranı neredeyse eşitlenmiş durumdadır. Dünya Bankası verilerine göre günümüzde dünya çapında yaklaşık 300 milyona yakın göçmen bulunmaktadır. Bunun neredeyse yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Ancak bu ölçüler göçün kadın üzerinde yaptığı etkilerin iyi olduğunu göstermez. Aksine

birçok çalışma göç sürecinde kadın erkek oranı eşit olsa da kadınların göç sürecinden daha çok etkilendiğini, gerek menşe ülkelerde gerekse hedef ülkelerde göç öncesinde ve göç sürecinde kadınların daha çok etkilendiğini ortaya koymuştur.

Birçok nedene dayanan göç unsuru beraberinde birçok sonucu da getirmektedir. Bunların en başında sağlık sorunları, sosyal adaptasyon sorunları ve yoksulluk gelmektedir. Kadının ailedeki yeri düşünüldüğünde özellikle göç olsun olmasın hane içerisinde yoksulluğu en çok hisseden kadındır. Hem ekonomik, hem siyasi hem de kişilik anlamında kendini var edebilmek adına göç eden kadınların, göç sonrası yaşanan olumsuzlukları da daha çok hissetmektedirler (Dünya Bankası, 2015: 5-6). Eigelsreiter-Jashari (2000: 2)'e göre küreselleşme sürecinde göç eden kadın iki cinsiyet arasında her zaman daha çok kaybedendir. Ancak tabi ki bu süreci tamamen olumsuz olarak ele almak yanlış olacaktır. Formalizmin kaldırılması ve işgücü piyasasının esnekliği kadınlar için yeni fırsatlar açmıştır. İhracata yönelik fabrikalarda çalışanlar çoğunlukla kadın çalışanlar tercih edilmektedir (Lecaj, 2019: 51-52).

Endüstriyel olarak kadın talebi artsada göç sürecinde birçok çalışma kadınların daha çok domestik işlerde ve zayıf görünen kadın için zayıflıklarına uygun işlerde istihdama yönelmektedir. Sağlık sektörü, evde bakım, temizlik hizmetleri, hafif tekstil işletmeleri, ofis içerisinde düşük statülü işler (hademelik, aşçılık gibi) bunlara örnek olarak verilebilir. Tabi ki bu durum beraberinde düşük gelir ya da düşük statülü iş hayatı getirmektedir. Göç ederek olsun olmasın iş hayatında hâkim olan erkek egemen yapı, göç eden kadınların önündeki engellerin başında geldiği gibi yine kadının yoksullaşmasına neden olan önemli unsurlardır. Ayrıca sadece istihdam içerisinde değil kadının görünmeyen iş gücü de kadının yoksullaşmasında önemli etkiye sahiptir. Ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı, ev idaresi gibi sorumlulukları üstlenen kadınlar olası bir yoksulluk durumunda bunu erkeğe nazaran daha çok hissetmektedir. Zira sürekli hane içerisinde olan kadın, yoksulluğun hane içinde yarattığı etkiyi hem kendi adına hem de başkalarının adına en çok hisseden kişidir. İstihdamda yer alsın almasın ayrıca kadının erkek ile eşit haklara sahip olduğu, eşit gelir, eşit statüye sahip olduğu durumlarda dahi, hane içindeki ihtiyaçları daha çok düşünmesi (temizlik maddesi alımı, yapılacak alışveriş gibi) hane içindekilerin ihtiyaçlarını daha çok düşünmesi (çocukların gideceği okulu belirlemek, veli

toplantıları, kreş seçimi, diş doktoru seçimi, doktor seçimi gibi) kadını yoksulluğun yanında tükenmişliğe de daha çok itmektedir. Buna karşın kadının statüsünde her geçen gün yaşanan değişim bu durumu değiştirmektedir. Hane içerisinde yavaş yavaş sadece maddi değil aynı zamanda manevi, sosyal ve hane içi statüler de eşitlenerek kadınların statüsünü daha da yükseltmektedir.

Küreselleşme sonrası günümüzde kadın hem yasal olarak hem de sosyal olarak her geçen gün daha da bağımsız hale gelmektedir. Literatürde özellikle yoksulluk konusunda en çok etkilendiği düşünülen kadın, günümüzde hala en çok etkilenen kesim olmasına karşın Franck ve Spehar (2010:6)'a göre her geçen gün yoksulluktan daha da az etkilenmektedir. Kadınların yoksulluğu hissetme şiddetlerinin yanı sıra, yoksulluğa ilişkin görüş ve tutumları da her geçen gün değişim göstermektedir. Özellikle ataerkil toplum yapısının zayıflaması sonucu kadına sunulan koruma ve bağımlılıklarının (kocaya bağımlılık, çocuklara bağımlılık aileye bağımlılık vs.) azalması ile artık kadınlar kendi korumalarını üstlenmeye başlamıştır. Kadının kendi ayakları üzerinde durarak bağımlılıktan kurtulması ve kendi korumasını sağlaması da yoksullukla ilgili düşünce ve tutumlarının değişmesine katkıda bulunmuştur.

Özetle kadın ve kadın yoksulluğu, kadının hayatını devam ettirebilecek maddi imkânlardan mahrum olmasını ifade etmez. Kadının yoksulluğu aynı zamanda "sosyal hayata, karar verme mekanizmalarına katılımdan yoksunluk ve sosyal dışlanma" anlamlarınıda içine alır. Özellikle toplum içinde yaşadıkları cinsiyet ayrımcılıkları kadınların potansiyellerini maddi kazançlara çevirmelerini önemli ölçüde engellemektedir. Bu durum mülk kontrollerinde, karar almada, eğitim ve sağlığa erişimde de aynıdır. Erkekler ile aynı şartlara sahip olmayan kadınlar, hem işgücü piyasalarına girdiklerinde hem de istihdam edildikten sonra birçok sorunla karşı karşıya gelirler. İşsizlik, düşük ücretli iş, kayıt dışı sektörde çalışma, kötü çalışma koşulları, işe alımda, yükselmede ve ücretlemede ayrımcılığa uğrama, iş yerinde cinsel taciz kadınların çalışma yaşamlarında karşılaşabildikleri sorunların ve ayrımcılığın bir kısmıdır. Karşılaşılan bu olumsuz durumlar kadınları kronik yoksulluğa karşı daha korumasız hale getirebilmektedir. Çalışmamızın ise temel motivasyonu bu temellere dayandırılmış, kadın ve yoksulluk kavramı irdelenerek göç etmiş kadınların gözünde yoksulluk kavramı araştırılmıştır. Geliştirilen anket

formlarında göç eden kadınların yoksulluk kavramına karşı sahip oldukları tutumları ve yoksulluğun nedenlerine ilişkin görüşleri ele alınmıştır. Böylece kadının yoksullaşmasını anlamak için yoksulluğa karşı kadının bakış açısı ile bakılması amaçlanmıştır. Ancak literatürdebu konuya dair tutarlı ve geçerli araştırma ölçeklerinin bulunmayışı çalışmamız için büyük bir engel teşkil etmiştir. Elde edilen veriler olabildiğince detaylı ele alınarak göç eden kadınların yoksullukla ilgili tutum ve bakış açıları en doğru şekilde yansıtılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, kadının göç sürecinde kentleşmeyle birlikte kente uyum süreci içinde yaşadığı değişikliklerin ortaya konması ve göç eden kadınların yoksulluk konusundaki görüşlerinin ve tutumlarının irdelenmesidir.

Bu kapsamda hazırlanan çalışma dört bölümden meydana gelmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde göç kavramı ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci kısmında kadının yoksulluğuna değinilerek kadın yoksulluğu irdelenmiş, kadın yoksulluğunun nedenleri açıklanmaya çalışılmış, Türkiye'de ve Dünya'da yoksulluk ve cinsiyet ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü kısmında göç olgusunun kadın yoksulluğu üzerine etkileri değerlendirilmiştir.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise göç eden kadınların yoksulluğa ilişkin görüşleri ve tutumlarının incelenmesi amacıyla hazırlanan anket formu ile elde edilen veriler analiz ediliştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE KADIN GÖÇÜ

1.1. GÖÇ KAVRAMININ TANIMI

Göç kavramı ile ilgili birçok tanımlama mevcuttur. Genel anlamda tüm tanımlamalar bir yer değiştirme eylemine odaklanmaktadır. Onat (1993: 3) göç ile alakalı olarak genel bir açıklama yaparak göç kavramını, şahısların kendilerine özgü sebeplerle bir yerden farklı bir yere doğru yer değiştirmesi biçiminde ifade etmiştir. Hâlbuki göç kararının verilmesi aşamasında dışarıdan birçok faktörün de etkisinin olabileceği bilinmektedir.

Farklı nedenlerle gerçekleştirilen olan göç, her şeyden önce bir yer değiştirme hareketi olarak kabul edilmektedir. Göçlerin hedefi kalıcı bir şekilde yerleşme olabileceği gibibazı durumlarda geçici bir süreyle de yapılabilmesi durumu mümkün olabilmektedir. Bu süreler ayrıca göçün niteliklerinin ölçüsü olarak da kabul edilmektedir. Kısa süreli çalışma hedefiyle veya eğitim almak hedefiyle gerçekleşmiş olan geri dönüşlerin göç şeklinde kabul edilip edilmeyeceği meselesi tartışmalı bir konu olabilmektedir. Mesafe, göçle alakalı olacak şekilde farklı bir ayrım yapılmasına da sebep olmaktadır. Göçler kısa mesafeli ya da uzun mesafeli olabilmesi durumu bulunmaktadır. Aynı şehir içerisinde yapılan yer değiştirmelerin göç olarak kabul edilmesi, göçün fiziki özelliğinin haricinde kültürel değişikliklerin meydana gelmesine sebep olmasını bir ölçüt şeklinde ifade etmektedir. Bu söz konusu durum metropoller için de geçerlilik teşkil etmektedir. Büyük bir şehirde yer alan gecekondu mahallesinden ekonomik düzeyi yüksek olan ve sosyal olarak daha gelişmiş olan bir semte taşınmak kültürel sebeplerle yapılmış olan bir göç şeklinde kabul edilebilir (Sağlam, 2006: 34-35).

Keleş (2007: 75), Kentbilim Terimleri Sözlüğü'nde göç kavramını, yerleşmek amacı taşırken bir mekândan başka bir mekâna yer değiştirme hareketi şeklinde ifade etmiştir.

Göç, çevresel, bireysel, siyasi, ekonomik nedenlerle bir mekândan başka bir mekâna devamlı yerleşmek amacı taşıyan ya da geri dönmek şartıyla yapılmış olan

kısa, orta ya da uzun vadeli olabilecek durumdaki yer değiştirme fiili olarak kabul edilmektedir (Yalçın, 2004: 12-13).

Türk Dil Kurumunun (TDK) güncel sözlüğünde yer alan göç tanımlamalardan biri de şu şekildedir: "İktisadi, toplumsal, politik nedenlerle bireylerin ya da toplulukların bir ülkeden farklı bir ülkeye doğru, bir yerleşim yerinden farklı bir yerleşim yerine doğru gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret" (TDK, t.y)

Özer (2004: 11)'e göre ise göç kavramının ifadesi, neticeleri itibariyle toplumun yapısında değişliğe neden olabilecek kitlesel biçimdeki mekân değiştirmeden daha fazlası olarak kabul edilmektedir. Psikolojik, sosyal, ekonomik ve siyasi neticeleri olarak kabul edilen nüfus hareketliliği şeklinde ifade edilmektedir.

Kimi yazarlar göçün toplumsal ve ekonomik dönüşümler neticesinde gerçekleşmesinden ötürü bir netice şeklinde kabul edilebileceğini fakat göçün kendisinin de toplumsal ve ekonomik şekilde bir dönüşüme neden olması noktasında bir sebep şeklinde de kabul edilebileceğine dikkat çekmişlerdir (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 250).

Göç kavramını, göç almakta olan ve göç vermekte olan ülkeler açısından değerlendirdiğimizde yapısal uyumsuzluğun işaretlerinden biri olarak ifade edildiği görülmektedir. Göç almakta olan ülkelere baktığımızda, bu ülkelerde sektörler için verilmiş olan tekelci giriş izinlerinin esnekliği bulunmayan insan emeği arzına dayanak oluşturması bu uyumsuzluğun bir neticesi olarak kabul edilmektedir. Göçmen emek arzında hiçbir şekilde esnekliğin bulunmamasının nedeni, göç vermekte olan ulus devletlerin biçimlendirilmesidir. Bir ülkenin göç veriyor olması demek, o ülkenin az gelişmiş olduğunun bir belirtisi şeklinde görülür. Göçü çekmekte olan ülkelerin gelişmişliğinin gerçekleşmesi için göç veren ülke ekonomisinin gelişememiş olduğu düşünülmektedir. Fakire yardım ederek fakirleştirme durumu söz konusu olup bu duruma göre az gelişmişlik göçün hem nedeni hem de neticesi olarak kabul edilmektedir (Sunata, 2012: 461-463).

Göç ile alakalı olarak üzerinde durulması gereken başka bir kavram da; bir ülke, bölge ya da şehrin aldığı göç sayısı ile o ülke, bölge ya da şehrin vermiş olduğu

göç sayısı arasında meydana gelen farkı ortaya koymuş olan net göç kavramıdır (Başar, 2015: 34).

Uluslararası Göç Örgütünce (IOM) yayımlanmış olan Dünya Göç Raporu'nda yer alan bilgiler göçün geldiği boyutların ne denli önemli seviyede olduğunu ifade etmektedir. Raporda, her hafta 3 milyon insanın kırsal kesimlerden kentsel kesimlere doğru göç ettiği ifade edilerek şuan günümüz dikkate alındığında 3,9 milyar kişinin kentlerde hayatını sürdürmekte olduğu bu sayının 2050 senesine kadar 6,4 milyar kişiye kadar ulaşmasının öngörüldüğü açık bir şekilde ifade edilmiştir (Göç Araştırmaları Vakfı, 2017: 81-83).

1.2. GÖÇ ÇEŞİTLERİ

Göç, hem geride bırakılan yeri hem de göçmenlerin yerleştiği yeri etkilemektedir (Giddens, 2010: 522). İnsanlar bir yerden bir yere taşınmak isteyebilecekleri birçok nedene sahiptir. Göçün gerçekleşmesi için, çoğunlukla itme faktörleri ve işte zorlama faktörleri vardır (Mutluer, 2003: 11). Bu faktörler göçün niteliğini belirleyen temel unsurlardır. Göç çeşitleri genellikle iç göçler ve dış göçler şeklinde ikiye ayrılır (Massey vd., 1993: 433; Özdemir, 2012: 2-4; Petersen, 1996: 4-5).

1.2.1. İç Göçler

İç göç kavramının ifade ettiği, ülke içerisinde nüfusun yer değiştirme vakıasıdır. Bir bölgeden farklı bir bölgeye, bir kentten farklı bir kente devamlı ya da geçici bir biçimde insanların hareket etmeleri şeklinde de ifade edilebilmesi mümkündür. Bir ülkede meydana gelen iç göçler ülke nüfusunu değiştirmemektedir. İç göçle beraber bölgelerin veya illerin nüfus oranlarında değişiklikler meydana gelmektedir. Türkiye'de iç göçlerin sebepleri olarak, 1950'ler itibariyle yaşanmış olan kapitalistleşme evresinde sanayileşme ve tarımda etkili olan hızlı makineleşme, kırsal kesimde toprak-nüfus dengesinde bozulmalar meydana gelmesi gibi sebeplerle, üretim dışında kalmış olan işgücünün yeni geçim kaynakları sağlayabilmek için büyük şehirlere göç etmeleri gösterilebilir. Toplumsal, ekonomik ve politik sebeplerden kaynaklı olan iç göç hareketleri çoğunlukla o ülkenin geri kalmış olan bölge ve şehirlerinden daha gelişmiş olan bölge ve şehirlerine doğru bir seyir izlemektedir (Özer, 2004: 11-12).

Özcan (1998: 81) İçgöçün Tanımı ve Verileri İle İlgili Bazı Sorunlar başlıklı yazısında göçlerin göç etme süresini dikkate alarak ayrımı yapmış iken, göçmen olmayan kişileri de göç sınıflamasının içerisine dâhil etmiştir. Özcan (1998: 81-82)'ın düşüncesine göre göçler 4 ana başlık altında ele alınmaktadır.

Bu tanıma göre göçler;

1. Geçici Göçler

— Mevsimlik (Sezonluk)

— Gündelik ve kısa süreli

2. Transferler

Tayin ve görev nedeni ile göç edenler

3. Uzun dönem göçleri

— İş/çalışma sebebi ile göç etmiş olan kişiler (Bu kişiler kendi içlerinde ilk defa göç etmiş olanlar, birden fazla göç etmiş kişiler ve geri dönenler şeklinde bir ayrıma tabi olmaktadır.)

— İskân ve farklı sebeplerle göç ettirilmiş kişiler

4. Göçmen olmayanlar

— Hiçbir zaman göç etmemiş kişiler

— Potansiyel göçmenler şeklinde birbirinden ayrılmaktadır.

Gündüz ve Yetim (1997: 110) ise göçü sınıflandırırken; kontrollü, zorunlu, ilkel, serbest ve zorlama şeklinde beş kategori ortaya atmışlardır. Burada zorlama durumu ile zorunlu göç arasında bir ayrıma tabi tutmuş olan Gündüz ve Yetim (1997: 110), bu ikisi arasında meydana gelen farkı da bu biçimde açıklamaktadırlar: "Mecburi göç, insanların içinde yaşamış oldukları şartların gereği olarak bir bölgeden baka bir bölgeye doğru göç etmeleridir. Zorlama göç durumunun ifade ettiği ise, insanların kendi talepleri haricinde baskı yapılarak bir yerden başka bir yere göç ettirilmeleridir.

Göçün yönü dikkate alınarak yapılmış olan sınıflamalara göre ise göçler içgöç ve dışgöç şeklinde iki ayrıma tabi olmaktadır. İçgöçler kavramı ile anlatılmak

istenen, bir ülkenin milli sınırları içerisinde, dışgöçler kavramı ile anlatılmak istenen ise ülkelerin milli sınırlarını aşarak (her iki yönde de olması mümkün olabilir, milli sınırların içerisinden dışarıya ya da milli sınırların dışından içeriye doğru) yapılmış olan nüfus hareketlerini ifade etmektedir (Tekin Yılmaz, 2005; Yılmaz, 2014: 1686). Özcan (1998: 81)'ın yanında göç yönlerini de dikkate alarak bir sınıflama yapma yoluna giden Tezcan (1989: 38) ise göç yönünün köy veya kırsal olan göç çeşitlerini birbirinden ayrı tutmaktadır. Tezcan (1989: 38) köye veya kırsal kesime doğru yapılmış olan göçleri 2 farklı grupta değerlendirmektedir. Tezcan (1989: 39)'a göre bu çeşit göçler;

1. Geçici göçler

a) Yaylaya göç

b) Bağ evlerine göç

c) Denize gidiş

d) Yazlığa gidiş

e) Tatil köyleri

2. Kırsal kesimlerden sürekli göçler

a) Kentin büyümesi

b) Kentin dışına yerleşme

c) Emeklilik, yaşlılık

d) Büyük kentlerdeki geçim zorluğu

e) Kent dışına iş yerlerinin kurulması

gibi sebepler ile köy veya kırsal kesimlere doğru yapılmış olan göç hareketleri ifade eder (Tezcan, 1989; Sevim, 2000: 57-58).

Diğer çoğu göç sınıflamasında ise genellikle göç eden kişilerin istekliliği üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu duruma göre değerlendirildiğinde göç mecburi ve gönüllü göç şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. Erder (1995: 144)'in düşüncesine göre ise gönüllü göç ne kadar göç eden kişinin göç etmiş olduğu yerdeki değişiklikten kaynaklanmış olsa da, göç kararında gönüllü bir şekilde davranmak,

göç eden kişilerin hem göç etmiş olduğu yeni çevreyle, hem de göç etmiş olduğu çevresiyle ilişki şekillerini önemli derece etkilemekte olduğu görülmektedir." Erder gönüllü göçün çeşitlerinden biri olarak kabul ettiği zincirleme göçü ise; göç etmiş olan grupların, hem yeni hem de eski çevreleriyle aralarında meydana gelmiş olan ilişkilerinin sürdürülmesini sağlayan, bizim, yurtdışına vermiş olduğumuz göçte, aynı zamanda da iç göç hareketlerimizde, sık olarak karşımıza çıkan göç çeşidi şeklinde ifade edilmektedir. Zorunlu göç durumu ise zincirleme göçten farklı bir şekilde, göç eden kişilerin ilişkilerinde gönüllü olmalarının haricinde meydana gelen gelişmeler neticesinde ortaya çıkmaktadır. Bu çeşit göç sürecinin, hem toplum, hem de bireyler bakımından neticelerinin çok farklı olduğu görülmektedir. Göç kararının gönüllülük esası ile yapılmaması ve kendisi haricinde meydana gelen zorlamayla yapılmış olması, hem göçün kaynaklanmış olduğu yerle ilişkilerinde kesinti oluşmasına sebep olmakta, hem de aynı zamanda göç edilmiş olan yeni çevreyle olan ilişkilerinde, önemli farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır." (Tekin Yılmaz, 2005: 1686; Sevim, 2000: 60).

Ele aldığı başka bir yazısında ise Erder (1995: 145) göçleri; göç kararı ve göçün seçiciliği açısından 3 gruba ayırmaktadır: Bunlardan ilki bireysel-akılcı göç süreci olarak kabul edilmektedir. Bu göç süreci içerisinde bireyler göç ile alakalı ve göç edecekleri yerle alakalı bir kararı verirken bireysel ve akılcı bir şekilde verirler. Bu model dikkate alındığında göç eden kişiler, göç edecekleri yer ve göçün neticeleri ile alakalı geniş bir bilgi sahibidirler. İkinci göç çeşidi ise kitlesel göçtür. Bu göç türünde genellikle göçün kaynağını meydana getiren bölgeden her toplumsal katmanda bulunan insanın göç etmesi manasını ifade etmektedir. Kimi bölgelerde farklı sebeplerle meydana gelen toplumsal, siyasal veya ekonomik erozyon bu bölge içerisinde yaşamını sürdürmekte olan bütün katmanları kapsayan göç sürecinin başlamasında etkili olabilir. Bu göç bazı zamanlarda zorunlu göç şeklinde de ifade edilen ve kişinin göç kararını verirken kendi iradesi olmadan zorlamalar sebebiyle vermesi manasına gelen, göç çeşidiyle de örtüşmektedir. Üçüncü göç çeşidi ise zincirleme göç sürecidir. Bu göç sürecinin içerisinde ise göç eden kişilerin, göç kararını kişisel ve özerk bir şekilde vermeleri durumu mümkün olmamaktadır; genellikle daha çok üyesi oldukları grubun (hane halkı, akraba grubu gibi) üyesi olarak ve onları göz önüne alarak karar verirler. Bu göç süreci içerisinde göç edecek

kişiler, göç edecek oldukları yer ila alakalı bilgiyi ve de göç süreci içerisindeki desteği kendinden önce göç etmiş olan yakınlarında talep ederler. Bu ayrımların yanında aynı zamanda Erder (1995: 145) kitlesel ve zincirleme göç sürecini iş piyasasına dâhil etme, tabakalaşma ve devingenlik bakımından kişisel-akılcı göç sürecinden farklı bir şekilde olduğunu ele almaktadır. Kitlesel ve zincirleme göç sürecini incelediğimizde, genellikle kentsel kurumların yetersiz olması sebebiyle, şehirlerde, şahısların kendilerini kökenleriyle birlikte ifade ettikleri, genel olarak güven ve dayanışmaya dayanak oluşturarak ve çeşitli toplumsal katmanlardan şahıs ve grupları kapsayıcı nitelikte olan hemşehrilik çeşidi yeni ilişkiler oluşturularak devam etmesi için uygun bir mekân oluşturmaktadır (Erder, 1995:144-145; Tekin Yılmaz, 2005:1687).

Göç sürecini gönüllü ve zorunlu göç biçiminde iki ayrı gruba tabi tutan bir diğer şahıs ise Altuntaş (2014)'tır. Altuntaş (2014)'ın düşüncesine göre gönüllü göçler göçe sebep olan iten ve çeken unsurların etkisiyle meydana gelmektedir. Şehrin istihdam çekiciliği ile beraber aynı zamanda, yaşanılmakta olan yerdeki bulunmayan imkânsızlardan kaynaklanan topraksızlık ve buna benzer sebeplere bağlı bir şekilde yaşanılmış olan göçte; göç eden şahısların kendi şartları ile alakalı olacak şekilde düşünme ve karar vermeleri başka bir deyişle kendi iradeleri etkili olabilmektedir. Altuntaş tarafından ifade edildiği üzere, bir bakıma göç eden kişi bakımından, bu süreçte gönüllük durumu görülmektedir ve yaşanılan süreç içerisinde de gönüllülük durumu söz konusu olmaktadır ve bu süreç gönüllülük göç süreci olarak ifade edilmektedir. Aynı şekilde göç süreciyle alakalı bir şekilde sosyal bilimciler savaşlar, doğal afetler ve bunlara benzerlik gösteren olağandışı şartlarda meydana gelen ve göç eden kişilerin kendi isteklerine, düşüncelerine göre başka bir ifadeyle iradelerinin işlemesi imkânı olmayan, farklı kuvvetlerin etkilemesi ve zorlaması neticesinde meydana gelen bir nevi mecburiyet durumunun olduğu zorunlu göç sürecini ifade ederler. Devletin farklı sosyal, ekonomik ve güvenlik gibi hususlarda vermiş olduğu kararların yerine getirilmesi evresinde nüfusta meydana gelen hareketlilik durumu bize zorunlu göçü kavramını açıklar" (Altuntaş, 2014: 46-55; Tekin Yılmaz, 2005: 1687).

İlkkaracan'lar göç ile ilgili yapılan tartışmada cinsiyet farkını da göz önünde tutarak, kadınlara özgü kabul edilen göç çeşitleri üzerinde odaklanmakta ve kadınlara

özgü olarak kabul edilen iki farklı göç çeşidinden söz etmektedirler. Bunlardan ilki; ailenin iş bulmak, iş tayini vb. herhangi bir sebep sunularak göç etmiş olan erkek üyelerini izleyen kadınların hareketini ifade eden bağlantılı göç çeşididir (İlkkaracan ve İlkkaracan, 1999: 306). Bu göç çeşidinde kadın göçle alakalı bir şekilde karar veren bir kişiden çok aile içerisindeki bulunduğu konuma göre (eş, anne, kız çocuk) göreli bir şekilde söz hakkı olan bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlara özgü kabul edilen başka bir göç çeşidi ise evlilik göçüdür. Bu söz konusu durumda ise kadının bir kişiyle evlenerek veya da evlenmek üzere evleneceği erkeğin yer almış olduğu yere doğru bir hareketi söz konusu olmaktadır. Bu kadınlara özgü kabul edilen her iki göç içerisinde de itme ve çekme unsurlarının etkinliğinin bulunmadığı görülmektedir. Söz konusu her iki göç içerisinde kadınların yanında bulundukları veya arkalarından gittikleri erkeklerin kararına bağlı bir şekilde hareket etmekte oldukları görülmektedir (Tekin Yılmaz, 2005: 1687)

1.2.1.1.Mevsimlik Göç (Short-Term Migration)

Mevsimsel insan göçü tarımsal döngülerle iç içedir. Yaz sıcaklarından kaçmak ve daha fazla yem bulmak için, yazın koyun veya büyük baş hayvanların yaylalara götürülmesi için yapılan kısa süreli göçler, tarımsal çalışmalar (ekim, hasat vb.) bu döngülere örnektir (Erder, 2010: 44-48).

Birçok mahsulün (özellikle "kuru" mahsullerin) kültürü tamamen mekanize hale gelirken, meyve ve sebzeler gibi birçok tarım ürünü hala en azından hasat için insan emeğine ihtiyaç duymaktadır. Karadeniz'de fındık işçiliği, Isparta'da elma işçiliği, Adana'da pamuk işçiliği buna örnek verilebilir. 2018 yılındaki verilere göre tarımda çalışan yaklaşık 5,6 milyon tarım işçisinin yarısını mevsimlik tarım işçileri oluşturmaktadır (TÜİK, 2018). Emeğin tarımdan göçü, ekonomik kalkınma sürecinin temel bir özelliği olmasına rağmen, göçün potansiyel olarak kırsal ekonomi üzerindeki etkileri oldukça karmaşık olabilir (Tümertekin, 1968: 106).

Kısa vadeli göçmenler, normal ikamet ettikleri ülkelerinin dışındaki bir ülkeye en az üç ay, on iki aydan daha kısa bir süre için taşınan kişilerdir. Rekreasyon, tatil, arkadaş veya akraba ziyaretleri, iş, tıbbi tedavi veya dini hac ziyaretleri için yapılan hareketler kısa vadeli göç olarak kabul edilmez. Kısa süreli bir göçmen için olağan ikamet ettiği ülke, orada kaldığı süre boyunca gidilecek

ülkedir. Göçmenler tipik olarak, geride bıraktıkları kaynak hane halkları ve topluluklarla ekonomik etkileşime girmeye devam ederler ve bu etkileşimler, piyasalar iyi çalışmadığında özellikle önemlidir (Sağlam, 2006: 36; Özbekmezci ve Sahil, 2004a: 263).

Göçün kaynak topluluklar üzerindeki etkilerine ilişkin literatür, genel anlamı ile göçü, farklı gelir kaynaklarını etkilemek ve göçmenlerin bıraktıkları köy veya topluluklardaki yoksulluk ve eşitsizliği etkilemek gibi hane halkı riskleriyle mücadele stratejisinin bir parçası olarak ele almıştır. Ancak göç, kaynak topluluklardaki tarımsal üretime de doğrudan etki edebilir (Koca, 1994: 27). Kırsal pazarlar iyi işliyorsa, göçün tarımsal üretim üzerindeki etkileri genelde asgari düzeyde olur. Göçmen gönderen haneler, göçmenlerin çiftlikte sağlayacağı emeğin yerine ikame etmek için işçi kiralayabilecekti ve gerekirse haneler üretimden önce girdiler için borç para alabilecekti. Bununla birlikte, eğer toprak, emek veya kredi piyasaları eksikse, göçün hane halkı üretimi üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri olabilir. Her ne kadar göçün tarımsal üretimi etkileyebileceğine dair teorik gerekçeler iyi anlaşılmış olsa da, az miktarda ekonometrik araştırma, göç ile tarımsal üretim veya verimlilik arasındaki doğrudan ilişki üzerinde incelenmiştir (Çınar ve Lordoğlu, 2010: 74).

1.2.1.2. Daimi ya da Kalıcı Göç (Sürekli Göçler)

Daimi ya da kalıcı göç (permanent migration), insanların başka bir bölgede ev ve yaşam kurdukları ve doğum yerine kalıcı olarak geri dönme planlarının bulunmadığı iki yıldan uzun süren hareketleri ifade etmektedir (UN, 1998: 34). Bu göç türünde, göç eden insanların kalıcı olarak yaşadıkları yerden ayrılmayı seçerler. Bu hareketler genellikle şu sebeplerden dolayı gerçekleşmektedir (UN, 1998: 34) :

- Arazi sıkıntısı
- Ekonomik veya eğitsel imkânlara bağlı nedenler
- Sosyal, yaşam biçimi veya dini nedenler

1.2.1.3. Gönüllü (İradi) Göç

Gönüllü göç eden kişiler ile zorunlu göç eden kişilerin yeni yerleşim yerine adaptasyonunda farklılıklar yaşanabilir. Zorunlu göç eden kişi yeni yerleşim yerindeki sosyal ve kültürel çevreye tepki verebilir, karşılaşabileceği değişimlere

direnç gösterebilir veya istese de uyum sağlayamayabilir. Evlerini ve topraklarını yeni bir düzen kurmadan terk etmek zorunda kalan kişilerin gittikleri yere uyum sağlamada zorlanmaları çok normaldir. Fakat gönüllü göç eden kişilerde bu durum farklıdır. Onlar göç kararını kendi rızalarıylaverdiklerinden dolayı göç süreci onlar için daha az yıpratıcı olmaktadır (Karaoğlu, 2011: 27; Topbaş, 2007: 84).

1.2.1.4. Zorunlu Göç

Zorunlu göç genellikle, çoğunlukla savaş ve çatışmadan kaynaklansa da aynı zamanda siyasi, dini ve diğer zulümler, doğal veya insan kaynaklı felaketler, gelişmeye bağlı yer değiştirme, kaçakçılık ve insan kaçakçılığı ve çevresel yer değiştirme mülteci ve diğer zorla yerinden edilmelerden dolayı meydana gelen göç türleridir (Demir, 2008). Dünya üzerinde zorunlu göç eden insan sayısı 1997'de 39,9 milyondan 2016'da 65,6 milyona yükselmiştir. Afrika'da yaşanan iç çatışmalar, Ortadoğu'da yaşanan büyük çaplı savaşlar günümüzde ele alınan zorunlu göçlerin büyük çoğunluğuna neden olan sebeplerdir (Reed, 2018; Bülbül ve Köse, 2010: 77).

1.2.2. Dış Göçler

1.2.2.1. Beyin Göçü-Nitelikli Göç

Docquier ve Rapoport (2006) Yeni Palgrave Sözlüğü'nde kavramın genellikle "mühendislerin, hekimlerin, bilim insanlarının ve üniversite eğitimli diğer yüksek seviyede yetenekli profesyonellerin göçü" nü ifade etmek için kullanıldığını belirtmişlerdir. Johnson (1965)'a göre "beyin göçü" ekonomik ve sosyal refahın dolaylı tanımlarını ve gerçekler hakkında üstü kapalı iddiaları içeren oldukça yüklü bir söz öbeğidir. Bunun nedeni İngilizcedeki "drain" kelimesinin güçlü bir ciddi kayıp iması içermesidir."

Türkiye'de beyin göçü olgusunun hissedilmeye başlanması 1960'larda Almanya'ya gönderilen işgücü ile olmuştur. Türk İş Kurumu verilerine göre bu dönemde yurt dışına giden işgücünün yaklaşık %30'unu kalifiye kişiler oluşturmaktadır. Ancak ilerleyen dönemlerde göç alan ülkelerin göçmen politikalarını değiştirmeleri ve daha vasıflı işgücünü kabul etmeleri neticesinde göç eden işgücünün yaklaşık %50'si yüksek yetenekli, vasıflı kişilerden oluşmaya başlamıştır. Her ne kadar Türkiye'den yurtdışına olan beyin göçü ile ilgili çok az

bilimsel istatistik elimizde olsa da, beyin göçü olgusu Türkiye için her zaman önemli bir konu olmuştur (Kaçar, 2016: 17-22).

Beyin göçündeki artışın nedenlerine bakacak olursak, büyük ölçekli nedenlerini aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Küreselleşme hareketleri

- Artan yüksek yetenek talebi

- Gelişmiş ülkelerdeki seçici ülkeye kabul politikaları

- Bilgi, iletişim ve teknolojideki büyüme

- Uluslararası öğrenci sayısındaki artış

Kalifiye işgücünün göç etme nedenlerine göç edenler tarafından bakacak olursak aşağıdaki noktaların öncelikli nedenler olduğunu söyleyebiliriz (Gibson ve McKenzie, 2011: 108).

- Kariyer kaygısı (araştırma yapma imkânları, alanın önde gelenleri ile çalışma fırsatı, en iyilerinden öğrenme),

- Yaşam tarzı ve ailevi nedenler

- Yüksek ücret.

Küreselleşen ekonomiler, ülkeler arası ticaret ve dolaşım kolaylıkları ve değişen ekonomik ve sosyo-politik dengeler sonucu alan çalışmaları beyin göçünün farklı nedenleri ve sonuçları üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak her üç nesil çalışmada da yetişmiş bireylerin gerçekleştirdiği beyin göçü kimi ülkeler için önemli bir sorun kimi ülkeler içinse ayakta kalma aracı olmuştur. Çünkü sanayi ekonomilerinden bilgi ekonomilerine geçilmesiyle bireylerin akademik, entelektüel ve sosyal birikimleri ülkelerin ekonomik ve beşeri gelişmeleri için önemli bir yer almaktadır. Bu yüzden yetişmiş bireyleri ülkelerinde istihdam etmek için devletler yarış halindedir ve beyin göçü ve tersine beyin göçü oldukça önemlidir (Kaçar, 2016: 23).

1.2.2.2. İşçi Göçleri

Göçmen işçiler genellikle, özellikle iş bulmak için bir yerden diğerine giden kişiler olarak tanımlanır. Göçmenler, bilgi ekonomisi, finans ve diğer sektörlerdeki yüksek ücretli ve vasıflı mesleklerden, tarım, üretim, bakım ve hizmet alanlarında

dünyanın en çok sömürücü mesleklerinden bazılarına kadar tüm mesleki yelpazede çalışmaktadır. Dünya Bankası'nın tahminlerine göre, 1975'te 84,5 milyon olan göç etmiş insan sayısının 2018 yılında 250 milyondan fazla olduğunu, 1975'ten günümüze neredeyse 3 kat bir artış yaşandığı tahmin ediliyor. Bu rakamın ise, 150 milyonunun uluslararası göçmen işçi olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca, 700 milyondan fazla kişi sadece ulus ötesi değil dünya genelinde kendi ülkeleri içinde göç etmektedir. Sadece Çin'de, 145 milyon kadar iç (kırsal-kentsel) göçmen şu anda kıyıdaki özel ekonomik bölgelerde ve diğer kentsel ve yarı-kentsel bölgelerde çalışmaktadır. "Yasadışı" ya da düzensiz göçmenler hakkında güvenilir veri toplamak için son derece zor olduğu için, göç rakamlarının dikkate değer ölçüde hatalı olması muhtemeldir (OIM, 2010; OECD, 2019).

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarına kadar, E.G. Ravenstein, göçmenlerin çoğunun, daha fazla ödemeli veya çekici bir tür iş aramak için evlerini terk ettiğini gözlemlemişti. Ravenstein, 1871 ve 1881 nüfus sayımlarından toplanan verilerden tespit edilebilecek düzenleri özetleyen 11 ana göç yasasını geliştirdi. Ravenstein'ın bazı bulguları hala geçerli olmaya devam ediyor. Örneğin, göçmenlerin çoğunluğu kısa mesafelerden uzaklaşmaya devam ediyor ve büyük şehirler demografik artıştan ziyade göçten daha fazla büyüyor (Boyle, 2009). Bunun yanında bireysel özgür seçimi ve üretim faktörlerinin serbest akışını belirleyen neoklasik iktisat teorisi, işçilerin düşük ücretten yüksek ücret alanlarına göç etmelerini öngörmektedir. Bu teori, hem yoksul bölgelerden daha zengin ülkelere olan akışları hem de komşu ülkeler ile ülkeler arasındaki göç kalıplarını açıklamaya çalışır. Yaklaşım, göçmen işçileri ekonomik yapısal güçlerin belirlediği ve zorladığı şekilde konumlandırması için eleştirildi (Ihlamur-Öner ve Öner, 2012: 67). Göçmenlerin ailelerini ve topluluklarını terk etmelerini sağlayan karmaşık motivasyon kümesini yansıtmaz ve göçmenlerin yeni mesleklerinde ve topluluklarında sahip oldukları yeni konumlarını dikkate almaz. Özellikle iş amacıyla göç eden insanlar en az dört kanalı içerebilir (Samers 2010: 28). İlk olarak, insanlar göç edebilir çünkü daha yüksek ücretler gibi daha iyi istihdam koşulları beklemektedirler. İkincisi, insanlar göç eder, çünkü arkadaşlar, akrabalar ve tanıdıklar onlara iş olanakları hakkında bilgi vermiştir. Bu tür ağlar, göçmenlerin kendilerini yerleşmelerine, çalışma izinleri ve diğer devlet düzenlemeleriyle ve diğer günlük ihtiyaçlara ilişkin bilgilerle kurmasına yardımcı

olabilmektedir. Üçüncüsü, insanlar bir işveren işe aldığı için göç edebilir. İşe alım, arkadaşlar, özel (kar için) işçi ajanları ve / veya hükümetleri içerebilir. Dördüncüsü ve önceki üç maddeyle ilgili olarak, göçmenler yasadışı olarak işe alınabilir, çoğu zaman insan ticaretini seçebilirler. Bu tür göçmenlerin düşük ücretli ve yüksek derecede sömürücü çalışmalar yapması muhtemeldir (Nakhoul, 2014: 30-32).

Göçmen işçilerin dünyaya bireyselleştirilmiş, rasyonel bir şekilde basitçe itilmelerinin ve çekilmemelerinin kabul edilmesi durumunda, soru, göç modellerinin nasıl kavramsallaştırılabileceği sorusudur. Geniş küreselleşme çalışmaları başlığı altındaki son burs, göç deneyimlerini çerçeveleyen politik ekonomik yapılar hakkında fikir vermektedir. Aşağıdaki bölüm, emek göçünü bu yapıları şekillendiren toplumsal bir süreç olarak görmeden önce bu literatüre yönelmektedir (Niessen ve Schibel, 2002: 470).

Göçmen işgücünü anlamak için öne çıkan bir diğer yaklaşım, ikili işgücü piyasası teorisidir. Bu görüş, modern, endüstriyel işgücü piyasalarında iki sektör olduğunu iddia eder. Bunlar: iyi ücrete sahip bir birincil sektör, iş istikrarı ve genel olarak iyi çalışma koşulları ve düşük ücretli, istikrarsızlık ve kötü çalışma koşullarına sahip işlerden oluşan ikincil bir sektör. Göçmenlerin uzun zamandır ikincil sektörde iş bulma ihtimalinin yüksek olduğu birçok çalışmada görülmüştür. Aslında, göçmenler artık küresel kapitalizmdeki daha geniş emek eğilimlerinin bir parçası ve parsel paradigmatik işçi olarak kabul edilmektedir. Bir yandan, göçmen emek, sermayeden gelen rekabetçi baskılara bir cevaptır. Öte yandan, sermayenin artan küresel hareketliliği ve esnekliğe olan ihtiyacı, 1960'larda ve 1970'lerde sanayileşmiş ülkelerde rekabet ve emek gücü dalgasına bir tepkidir (Arpa ve Kolçak, 2017: 653).

Üretim coğrafyaları genişlemeye devam ettikçe, süreç genellikle daha düşük seviyedeki üreticiler ve işverenler için daha sıkı marjlarla yeniden üretilir ve bu da işçilere daha düşük ücretlendirme eğilimindedir. Sermayeye itirazlarına ek olarak, aynı zamanda esnek bir işgücü arzı olarak önemli siyasi avantajlara sahiptir (Wills ve ark. 2010: 546).

1.3. GÖÇ KURAMLARI

Araştırmacılar, göç teorilerini karşılıklı olarak münhasır olmayan üç ana türe ayırırlar. Bunlar: Makro Teoriler, Mezo Teoriler ve Mikro Teoriler'dir (Lewis, 1954:

141-149; Ranis ve Fei, 1961: 533-537; Harris ve Todaro, 1970: 128-130; Todaro, 1976: 93; Özcan, 2017).

Makro teoriler göç için "itme" ve "çekme" faktörleri olarak görev yapan yapısal, nesnel koşulları vurgular. Ekonomik göç durumunda, itici faktörler tipik olarak hedef ülkeye göre işsizlik, düşük maaş veya kişi başına düşük gelir gibi ekonomik koşulları içerir. Çekme faktörleri göç mevzuatını ve alıcı ülkelerdeki işgücü piyasasının durumunu içerir (Borjas, 1990: 4-6). İstemsiz yer değiştirme, devletin baskısı, genel şiddet veya iç savaş korkusu gibi göçler de bu sınıfa girer (Massey vd. 1993-2014 (Çev): 14; Todaro, 1976: 94). Çoğu teorisyen, bunlar gibi makro koşulların zorla yerinden edilmeyi ve aynı zamanda "öncü" gönüllü göçü, yani belirli bir ülke veya bölgeden gelen ilk göçmenler veya göçmen gruplarını açıklamak için çok önemli olduğu konusunda hemfikirdir (Taylor, 1986: 150-151; Stark, 1991). Bununla birlikte, makro yaklaşımlar alıcı ülkelerdeki ekonomik koşullardaki veya mevzuattaki değişikliklere rağmen, gönüllü göçün sürekliliğini açıklamak konusunda daha az donanımlıdırlar. Bu yaklaşımlar belirli alanlar arası gerçekleşen belirli tipteki göçlerin açıklanmasında yetersiz olurlar. Zira birçok potansiyel göç verme bölgesinde benzer itme faktörleri olmasına karşın bazı bölgeler toplu göçler verirken, diğerlerinde neredeyse hiç hareketlilik olmamaktadır (Çağlayan, 2006: 69).

Mezo teorileri bu tutarsızlıkları açıklamaya yardımcı olabilmektedir. Mezo teoriler genel olarak makro teorilerde yer alan itme ve çekme faktörlerine odaklanmayı reddeder, bunun yerine göç akışlarını daha çok bölgeler arası karmaşık bir bağlantı sistemini savunurlar (Abadan-Unat, 2006: 461). Mezo teorileri için iki kavram özellikle önemlidir: sistemler ve ağlar (Petersen, 1958: 258). Mezo teorilere göre göç, bölgeler arası ekonomik, politik ve kültürel bağlarla bağlanmış bir ağlar ve sistemler bütünüdür. Yani bu yaklaşıma göre göçe neden olan koşullar bir dizi nesnel gösterge yerine iki alan arasındaki dinamikler veya ilişkiler olarak ele alınmaktadır (Wallerstein, 2000: 1659). Ağlar, bir dizi bireysel ve kolektif aktörlere (gerçek ve potansiyel göçmenler, aileleri, firmaları, dini veya sosyal grupları vb.) Ve bunları birbirine bağlayan çoklu sosyal ve sembolik bağlara atıfta bulunur Bir kez oluşturulduğunda, ağlar önemli ölçüde göç akışlarının yönü ve hacmi, bilgi, temas, ekonomik ve sosyal destek gibi insanların hareket etmesine yardımcı olan kaynaklar

sağlar. Ağlar arası geçiş yapan kaynaklar, bu ağları, ağın diğer üyeleri için daha cazip ve uygulanabilir bir seçenek haline getirir ve "zincir geçişi" olarak adlandırılan belirli bir alandan başka bir tanımlı alana seri, büyük ölçekli geçişi gerçekleştirir (Corbett, 2005: 478; Ravenstein, 1885: 168-170). Mezo yaklaşımlar çoğunluklar zorla yerinden edilen mültecilerin göç nedenini açıklamada yetersiz olsa da varış yeri seçiminin açıklanması konusunda büyük katkılar sağlayabilir. Zira sistemler ve ağlar belirli yerlere ulaşmayı veya korumayı daha kolay hale getirebilir veya varış noktası olarak daha çekici olabilir (Ravenstein, 1885: 170; Abadan-Unat, 2006: 462; Güllüpınar, 2012: 57).

Mikro teoriler, göç etme konusundaki bireysel kararları etkileyen faktörlere odaklanmakta, potansiyel göçmenlerin göçün çeşitli maliyet ve faydalarını nasıl ağırlıklandırdığını analiz etmektedir (Abadan-Unat, 2006:463). Maliyetler, varış ülkesine taşınma ve entegrasyon için yatırım yapılan finansal ve psikolojik kaynakları içerebilirken, faydalar daha yüksek bir maaş veya fiziksel güvenlik içerebilir. Mikro teoriler genellikle rasyonel seçim teorisinden yararlanır (Borjas, 1989: 7). Rasyonel seçim teorisinde bireylerin nasıl ve neden karar aldıkları hakkında varsayımlarda bulunur. Bununla birlikte, mikro perspektif, bireylerin göç üreten çeşitli koşulları dâhili olarak nasıl işlediklerini ve değerlendirdiklerini gösteren önemli bir analiz düzeyidir. Bu nedenle, bireylerin nesnel veya ilişkisel faktörler temelinde nasıl karar verdiklerini açıklayan makro ve mezo teorileri için bir kontrol veya kontrol şekli sağlar (Toksöz, 2006: 117).

Bu üç yaklaşımın göreceli güçlü yönlerini özetlemek gerekirse, makro teorilerin başlangıçta "öncü" gönüllü göçü tetikleyen faktörler hakkında en fazla kavrayış sağladığı ve zorla yerinden edilme için en iyi açıklamayı sağladığı sonucuna varılabilir. Mezo teorileri en iyi şekilde, gönüllü göçün sürekliliğini ve neden diğerlerinden değil de bazı bölgelerden oluştuğunu açıklamaktır (Yalçın, 2004: 81). Ayrıca, gönüllü göç ve zorunlu yerinden edilme için hedef seçimini açıklamaya yardımcı olabilirler. Son olarak, mikro teoriler, makro ve mezofaktörlerinin hareket etme kararlarına nasıl dönüştürüldüğünü göstermeye yardımcı olur (Wallerstein, 1995: 77). Bu kısımda bu üç ana yaklaşım altında yer alan ve literatürde sıklıkla kullanılan göç teorilerine değinilecektir.

1.3.1. Ravenstein'in Göç Kuramı

Ravenstein, 1871 ve 1881 yıllarında İngiliz nüfus sayımı verilerinden yararlanarak 7 göç kanunu (Law of Migration) belirlemiştir. O dönemde William Farr göçün bir kanuna bağlı olmaksızın gerçekleştiğini savunmaktadır. Ravenstein teorisinde buna karşı çıkmış ve elindeki verilere dayanarak göçün belirli kanunlara dayandığını ortaya atmıştır (aktaran Corbett, 2005: 477). Ravenstein, teorisi ile daha sonra birçok teorik çalışmanın temellerini atmıştır. 1885'te yayımlanan Ravenstein'nın çalışması aynı zamanda göç ile ilgili ilk çalışmadır (Çamlı, 2010). Ravenstein, 1885 ve 1889 yıllarında yayımladığı makalelerde göç kanunlarını belirlemiştir. Bu göç kanunları şunlardır (Yalçın, 2004: 84; Çağlayan, 2006: 70) :

1. Göç ve mesafe: Çoğu göçmen sadece kısa bir mesafe kat eder. Kısa mesafeli bu göçler göç dalgaları yaratır. Oluşan büyük göç dalgaları gelişmiş bölgelere, sanayileşmiş ve ticaret merkezlerine doğru yönelme eğilimi gösterir. Göç edilen bölgedeki yerli nüfusun yoğunlukları göçün boyutlarını belirler.

2. Göç ve basamakları: Hızla büyüyen bir merkez, çevreleyen insanların içine taşındığı ve bıraktıkları boşlukların daha uzak bölgelerden gelen göçmenler tarafından doldurulduğu ve böylece cazip güç [çekme faktörleri] harcanana kadar devam eden bir emilim süreci vardır. Her bir basamak kente yakınlaştıkça ve kentin avantajları diğer göçmenler tarafından algılandıkça, göç tüm ülkeye yayılacak ve ülkenin her yerinde hissedilecektir. Ancak Ravenstein, bu kanunlarda göç dalgalarının yaratılması ve nasıl ortaya çıktıkları hakkında yeterli bilgi vermemiştir. Göç sistemlerinin nasıl işlediği muallaktadır.

3. Yayılma ve emme süreci: Göç olgusunda Emilimin tersi olan bir dispersiyon işlemi vardır. Bireyler sadece göç etmek istedikleri için göç etmez. Her bireyin göç etmek için belirli sebepleri vardır. Göçmenler için amaç, kentte gelişen ekonomik ve ticari faaliyetin getirisinden pay almaktır. Bu pay alma süreci yayılma sürecini destekler. Göç alan merkezlerin hızlı gelişmesi sonucu oluşan işgücü ihtiyacı ise emilim sürecini destekler. Bu iki süreç iç içedir.

4. Göç zincirleri: Her bir göç akışı telafi edici bir karşı akış üretir. Ravenstein'a göre göçler zaman içerisinde zincirleme olarak gelişir. Göç alan

bölgelerin zaman içerisinde göç vereceğini, böylece göçün göç dalgaları yaratacağını ortaya atmıştır. Ravenstein'a göre göç olgusu durmak bilmeyen dinamik bir süreçtir.

5. Doğrudan göç: Uzun mesafeli göçmenler büyük ticaret ve sanayi merkezlerinden birine giderler. İlk 4 göç tipinin aksine doğrudan göçte bireyler basamaksız olarak doğrudan göç ederler. Ancak her iki bakış açısının da (basamaklı göç ve doğrudan göç) ortak noktası, göçün gelişmiş sanayi ve ticaret merkezlerine doğru yönelmiş olmasıdır.

6. Kır kent yerleşimcileri farkı: Şehir merkezlerinde yaşayan yerliler kırsal alanlardan daha az göçmendir. Kentlere ticaret ve sanayi merkezlerine yapılan göçler, bu bölgelerde yer alan yerlileri çok fazla yerinden oynatmaz. Buna karşın kırsal alandan kırsal alana yapılan göçler çoğunlukla göç edilen bölgedeki yerlilerin göç etmesine neden olabilecek göç dalgaları yaratabilmektedir.

7. Kadın erkek farkı: Kadınlar erkeklerden daha fazla göçmendir. Daha doğrusu Ravenstein'a göre kadınlar erkeklere nazaran göç etme konusunda daha istekli, göçe daha eğilimlidirler. Ravenstein'ın 1889 yılında yayınlanan makalesine göre kadınlar kısa mesafa göçlerinden erkeklerden daha aktifken, erkekler uzun mesafe ve yurt dışı göçlerinde daha aktiftirler.

8. Son olarak Ravenstein'ın teorisine göre göçün ana nedeni ekonomik faktörlerdir.

1.3.2. İtme Çekme Kuramı

İtme çekme kuramı Lee (1969) tarafından Ravenstein'ın göç kanunları içerisinde yer alan itme ve çekme unsurlarından yola çıkılarak geliştirilmiştir (Çağlayan, 2006: 72). İtme-çekme faktörleri insanları bir yerden uzaklaştıran ve insanları yeni bir yere çeken faktörlerdir. İtme-çekme faktörleri, belirli bir nüfusun bir bölgeden diğerine göçünü anlamaya yardımcı olur. İtici faktörler genellikle zorlayıcıdır, belirli bir kişinin veya bir grup insanın, insanların bir bölgeyi terk etmesini talep etmesi veya en azından bu kişiye veya bir gruba şiddet tehdidinde bulunabilir, finansal güvenlik kaybı nedeniyle insanları göç etmeye zorlar. Öte yandan, çekme faktörleri genellikle farklı bir ülkenin insanları daha iyi bir yaşam için göç etmeye teşvik eden olumlu yönleridir. İtme ve çekme faktörlerinin taban tabana

zıt gibi görünse de, aslında her ikisi insanların yeni bir yere göç etmeyi düşündüklerinde devreye girer (Yalçın, 2004: 25).

Lee (1969), göçe neden olan 4 faktörden bahseder. Bunlar: insanların yaşadıkları yer ile ilgili faktörler, gitmenin planlandığı yer ile ilgili faktörler, iş konusundaki handikaplar ve bireysel faktörler (Akt., Yalçın, 2004: 30) :

İtme Faktörleri: Esas olarak bir ülkedeki bir nüfusu veya kişiyi başka bir ülkeye sığınmaya zorlayan itici faktörler olarak kabul edilebilir. İnsanları evlerini terk etmeye iten koşullar, alt standartlarda yaşam, gıda, arazi veya iş kıtlığı, kıtlık veya kuraklık, politik veya dini zulüm, kirlilik ve hatta doğal afetleri içerebilir. En kötü koşullar altında, bir kişi veya grubun bir hedef seçip seçmesi zor olabilir: hız aşımı, yer değiştirme için en iyi seçeneği seçmekten daha önemlidir. Tüm itme faktörleri insanların bir ülkeden ayrılmasını gerektirmemesine rağmen, terk eden bir kişiye katkıda bulunan bu koşullar genellikle o kadar korkunçtur ki ayrılmayı seçmezlerse finansal, duygusal veya fiziksel olarak acı çekerler (Toroğlu, 2007: 77). Örneğin, 19. yüzyılın ortalarındaki Büyük Patates Kıtlığı binlerce İrlandalı aileyi açlıktan kaçınmak için Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmeye itmiştir. Irak ve Suriye'de yaşanan savaş yine aynı şekilde insanların bu bölgeleri terk etmelerine neden olmuştur. Mülteci statülü nüfuslar, bir ülke veya bölgedeki itme faktörlerinden en fazla etkilenenler arasındadır. Mülteci nüfusları, genellikle otoriter hükümetler veya dini ya da etnik gruplara karşı çıkan nüfus nedeniyle, kendi ülkelerinde soykırım benzeri koşullarla karşı karşıyadır. Örneğin, Nazi döneminde Almanya'dan ayrılan Yahudiler, kendi ülkelerinde kaldıkları takdirde şiddetli ölümle tehdit edilmişti (Çağlayan, 2006: 76).

Çekme Faktörleri: Çekme faktörleri, insanların yeni bir ülkeye taşınmanın önemli bir fayda sağlayıp sağlamadığını belirlemesine yardımcı olan faktörlerdir. Bu faktörler, büyük ölçüde insanların göç etmeyi düşündükleri ülkenin menşe ülkelerinde bulunmayan şeyler sağladığı/sunduğu için insanları buraya çeken faktörlerdir. Dini ya da politik zulümden özgürlük vaadi, kariyer fırsatlarının ya da ucuz arazilerin mevcudiyeti ve bol miktarda gıda yeni bir ülkeye göç etmek için önemli faktörler olarak düşünülebilir. Bu vakaların her birinde, bir nüfus kendi ülkesine kıyasla daha iyi bir yaşam sürdürmek için daha fazla fırsata sahip olacaktır.

Örneğin, üniversitelere giren veya daha gelişmiş ülkelerde iş arayan öğrenciler, kendi ülkelerinden daha büyük maaşlar ve daha fazla fırsata sahip olmak için göç ederler. Bazı bireyler ve gruplar için itme ve çekme faktörleri birlikte çalışır. Bu, özellikle itme faktörleri nispeten iyi huylu olduğunda geçerlidir. Örneğin, kendi ülkesinde kazançlı bir iş bulamayan genç bir yetişkin, fırsatlar başka yerlerde önemli ölçüde daha iyi ise göç etmeyi düşünebilir (Çağlayan, 2006: 77; Güçlü, 2017: 66).

1.3.3. Petersen'in Beş Göç Tipi

William Petersen de itme-çekme faktörleri üzerinde durmuş ve göç üzerine düşünmüş bir kuramcıdır. Petersen, temel olarak itme-çekme faktörlerinin altında yatan asıl nedenleri araştırmıştır (Çağlayan, 2006: 76). Göçmenler üzerinde etkili olan itme-çekme kutuplarını değerlendirerek temel olarak beş göç formu oluşturmuştur. Bunlar şöyledir (Petersen, 1958: 259–263) :

a. İlkel göçler: İlkel göç, ekolojik baskının bir sonucudur. Doğada yaşanan dengesizlikler, afetler, gıda yetersizliği nedeni ile yapılan göçler en temel ilkel göçlerdir. Bunun yanında tarımla uğraşmayan çingene kabileleri bu tip göçlere örnek topluluklardır.

b. Zorunlu göçler: Kişilerin kendi ana bölgelerinden zorla uzaklaştırılması. Bu göçlerde kısmen de olsa bireylerin kendi karar verebilme güçleri yoktur.

c. Yönlendirilmiş göçler: Bireylerin göç edip etmemeye ilişkin kısmen de olsa kendi kararlarını verebilme güçlerinin olduğu göçlerdir.

d. Serbest göçler: İnsanların istedikleri gibi göç etmekte özgür oldukları serbest göç tipidir. Zorlayıcı unsurlar olmaksızın bireyler kendi kararları ile göç ederler. Ekonomik nedenler, eğitim gibi nedenlerden dolayı göçler bu gruba girebilir.

e. Kitlesel göçler: Büyük bir grup insanın bir coğrafi alandan diğerine hareketi olarak tanımlanabilir. Bu göçler, serbest göçlerin sonucu olarak ortaya çıkar.

1.3.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Stouffer, 1940 yılında göçmeni temel alarak “Kesişen Fırsatlarla”, yani göç edilecek mesafe, fırsatlar ve fırsatların çeşitliliği ile göç eğilimlerinin belirlenebileceğini ileri sürmüştür. Kendisinden yarım yüzyıl önce Ravenstein’ın çalışmalarında da belirtildiği üzere, mesafe ile yer değiştirmenin bağlantılı olduğunu

ifade eden birçok çalışma yapılmıştır. Ancak, bu teoriyle mesafe ve yer değiştirme arasında ampirik olarak ilişki olmadığı ileri sürülmeye başlanmıştır. Bu hipotezini sorularla destekleyerek; görece olarak birbirinden çok farklı olmayan mesafeler karşılaştırıldığında A kişisinin, neden B yerini değil de C yerini tercih ettiğini sorgulamıştır. Bu tercihin sebebi göç edilen yer olabileceği gibi, seçilen okul, market ya da evlenme tercihi yapılan eş de olabilir. Kişiler "belirli güzergâhı/ mesafeyi niçin tercih ederler?" sorusu Stouffer'in çalışmasının temel konusunu oluşturmuştur. Bu tercihin daha sarih bir şekilde açıklanmasının gerekliliğinden hareketle, fırsatların matematiksel formüllerle karşılaştırılabileceği tespit edilmiştir. Çünkü Stouffer'e göre tercihlerin yalnızca "itme/çekme" ile izahı yeterli değildir. Bu nedenle, mesafe ile göç arasındaki bağlantıyı, kesişen fırsatların matematiksel formülleriyle ifade etmektedir. Ancak ulaşılan matematiksel verilerin, kesişen fırsatlar teorisinin uygulamada doğrudan yeterli olmadığı, buna karşın nüfusun belirli güzergâhlara eğilimi konusunda yararlı fikirler verebileceği belirtilmektedir. Söz konusu çalışmanın sonucunda gidilmesi tercih edilen mesafe/yerin, fırsat ve fırsatların çokluğu ile doğru orantılı olduğu bulunmuştur. Bu teoriye göre belli bir uzaklığa göç eden insanların sayısı, gittikleri yerdeki fırsatların çokluğuyla doğru orantılıdır. Yani gidilecek yerde iş bulma fırsatı fazla ise oraya göç edecek insan sayısı da fazla olacaktır (Yalçın, 2004: 50).

Stouffer, mesafenin yerine aradaki fırsatları kullanarak yapılan ampirik çalışmaların, göç hacmine ilişkin öngörülerde etkili olduğunu vurgulamanın yanı sıra bu kuramın bakış açımızı coğrafi mesafe farkından bireysel karar sürecine çevirmesinin önemine işaret etmektedir (Faist, 2003: 82–83).

1.3.5. Dünya Sistemleri Kuramı

Dünya sistemleri teorisi, küresel düzeyde işleyen güçlere odaklanmaktadır. Dünya sistemleri teorisi, göçü, şirketlerin ulusal sınırlar üzerinden faaliyet gösterdiği ekonomik küreselleşmenin doğal bir sonucu olarak görmektedir (Wallerstein, 2003, 531– 532). Daha sonraki göç yaklaşımlarında, ekonomik faktörlerin yanı sıra, kültürel faktörler de çok önemlidir. Örneğin, insanlar giderek müzik veya film gibi ortak kültürel formları tüketiyor ve dünya genelinde kültürel değerleri paylaşıyor ve bu nedenle bu kültürel küreselleşme insanları ekonomik dengesizlikleri algılamaya

yönlendiriyor ve bunun sonucunda da göç yaşanıyor. Dünya sistemleri kuramı Wallerstein'in (2003) çalışması temelinde oluşturulmuştur.

Dünya sistemleri analizi, kapitalizmin tarihsel bir sistem olarak her zaman işleyen bir işbölümü (dünya ekonomisi) içinde çeşitli emek biçimlerini bütünleştirdiğini savunur. Ülkelerin ekonomileri yoktur, ancak dünya ekonomisinin bir parçasıdır. Dünya ekonomisi, ayrı toplumlar ya da dünyalar olmaktan çok, çekirdek, yarı-çevre ve çevre bölgeleriyle üçlü bir işbölümü gösterir. Çekirdek bölgelerde, işletmeler, içinde faaliyet gösterdikleri devletlerin desteğiyle, iş bölümünün en kârlı faaliyetlere sahip tekel bölgelerdir.

Çekirdek uluslar öncelikle dünyadaki ana üretim araçlarına sahiptir ve onları kontrol eder ve üst düzey üretim görevlerini yerine getirir. Çevre ulusları, dünya üretim araçlarının çok azına sahiptir (çevre uluslarında olsalar bile) ve daha az vasıflı işgücü sağlarlar. Çekirdek uluslar fazla üretimden en büyük payı alırlar ve çevre ülkeler en küçük payı alırlar. Ayrıca, çekirdek uluslar genellikle çekirdek olmayan uluslardan düşük fiyatlarla hammadde ve diğer malları satın alabilmekte ve çekirdek olmayan uluslara ihracatı için daha yüksek fiyatlar talep edebilmektedir. Chirot (1986), çekirdek uluslara çevre ulusların hâkimiyetinden gelen en önemli beş faydayı listeler:

- Çok miktarda hammaddeye erişim
- Ucuz işgücü
- Doğrudan sermaye yatırımlarından muazzam karlar
- İhracat pazarı
- Yetenekleri çalışanları çevreden merkeze (çekirdeğe) çekmek

Çekirdek uluslar (Kurekova, 2011: 14-17):

- En ekonomik olarak çeşitlendirilmiş, varlıklı ve güçlüdürler,
- Kapsamlı bürokrasileri ve güçlü askerleri kontrol eden güçlü merkezi hükümetlere sahiptirler,
- Ekonomik ilişkilerin içte ve dışta yönetilmesine yardımcı olan daha güçlü ve daha karmaşık devlet kurumlarına sahiptirler,

- Devlet kurumlarının güçlü bir ekonomi için altyapı sağlayabilmesi için yeterli vergi tabanına sahiptirler,
- İhracat için hammaddeler yerine yüksek derecede sanayileşmiş ve üretilmiş ürünlere sahiptirler.
- Giderek artan bir şekilde bilgi, finans ve hizmet sektörlerinde uzmanlaşma eğilimi vardır,
- Güçlü burjuva ve işçi sınıfları vardır
- Çekirdek olmayan uluslar üzerinde önemli etkiye sahiptir
- Dış kontrolden nispeten bağımsızdırlar.

Immanuel Wallerstein'a göre, çekirdek bir ulus, bir süre boyunca üç ekonomik egemenlik biçiminde öncülük ettiğinde diğerlerine egemendir (1980) :

Verimlilik hâkimiyet: Verimlilik hâkimiyeti, bir ülkenin diğer ülkelere kıyasla daha ucuz bir fiyata daha kaliteli ürünler üretmesini sağlar.

Ticaret hâkimiyeti: Verimlilik hâkimiyeti ticaret hâkimiyetine yol açabilir. Şimdi, egemen ulus için ticaret dengesi olumludur çünkü daha fazla ülke, egemen ülkenin ürünlerini onlardan satın almaktan satın almaktadır.

Finansal hâkimiyet: Ticaret hâkimiyeti finansal hâkimiyete yol açabilir. Şimdi ülkeye dışarı çıkmaktan daha fazla para geliyor. Baskın ulusun bankacıları dünyadaki finansal kaynaklar üzerinde daha fazla kontrol sahibi olma eğilimindedir.

Ayrıca *askeri hâkimiyet* ise, bir ulusun bu üç sıralamaya ulaşmasından sonra da muhtemeldir.

Çevre ülkeler (Barfield ve Swisher, 1994: 217) :

- En az ekonomik çeşitlilik gösterir,
- Hükümetleri nispeten zayıftır,
- Vergi tabanları altyapı gelişimini destekleyemeyecek kadar küçük olan nispeten zayıf kurumlara sahiptir,
- Çoğunlukla çekirdek ülkelere hammadde çıkarıp ihraç ederek bir tür ekonomik faaliyete bağımlı olma eğilimi vardır,
- Düşük düzeyde sanayileşme eğilimi vardır,

- Bu ülkelere yapılan yabancı yatırımlar çoğunlukla çekirdek ülkelere hammadde ve işgücü sağlamak için yapılmaktadır.
- Küçük bir burjuva ve büyük bir kırsal nüfus mevcuttur,
- Yoksul ve eğitimsiz insanların oranlarının yüksek olması eğilimi vardır,
- Arazinin çoğuna sahip olan ve çok uluslu şirketlerle karlı bağları olan küçük üst sınıflar nedeniyle çok yüksek toplumsal eşitsizlik eğilimi vardır,
- Çekirdek uluslardan ve çokuluslu şirketlerinden büyük ölçüde etkilenme eğilimindedir ve genellikle çekirdek uluslara yardımcı olan ve çevre ulusların uzun vadeli ekonomik beklentilerine zarar veren ekonomik politikaları izlemeye zorlanmaktadırlar.

1.3.6. Göç Sistemleri Kuramı

Bir göç sistemleri yaklaşımını benimseyen çoğu yazar, açık ya da dolaylı bir şekilde, Mabogunje (1970) tarafından sunulan bir göç sisteminin oldukça geniş tanımından büyük ölçüde yararlanmaktadır. Bu tanım: "Bir sistem, nitelikleri ve ilişkileriyle birlikte etkileşen elemanların bir kompleksi olarak tanımlanabilir. Bu nedenle, bir olguyu sistem olarak kavramsallaştırmanın en önemli basamaklarından biri, temel etkileşen öğeleri, niteliklerini ve ilişkilerini tanımlamaktır (Mabogunje 1970: 4-7)" şeklindedir (Podolınská, 2018: 24-26).

Mabogunje (1970:1-7), göç sistemlerinin şekillendirilmesinde geri bildirim mekanizmalarının rolünün önemini vurgulamıştır. Örneğin, göçmenlerin kabulü ve varış noktasında kaydedilen ilerlemeler hakkındaki bilgiler menşe yerine geri aktarılmaktadır. Mabogunje (1970:1-)'e göre olumlu bilgiler daha sonra daha fazla göçü teşvik eder ve şu durumlara yol açar: "Organize edilmiş göçlerin neredeyse tamamı belirli bölgelerden, belirli şehirlere doğrudur. Başka bir deyişle, sistemdeki bilginin varlığı "en olası veya rastgele durumdan" daha fazla sapmayı teşvik eder. Herhangi bir zamanda bir sistemin durumu, sürecin doğası veya sistem parametreleri gibi başlangıç koşulları ile belirlenmez. Açık sistemler temelde başlangıç koşullarından bağımsızdırlar (Mabogunje 1970:6) "

Göç sistemleri, insanları, aileleri ve toplulukları, günümüzde ulusötesi veya bölgesel topluluklar olarak adlandırılabilecek alan içinde birbirine bağlamaktadır. Bu, "rastgele bir durum" dan uzak olan göç akışlarının coğrafi olarak yapılandırılması ve kümelenmesine yol açar. Resmi ve gayri resmi alt sistemler, belirli yollar boyunca göçü teşvik ederek ve bireylerin cesaretini arttırarak uluslararası akışların sistematik doğasını sürdürmek ve güçlendirmek için çalışırlar. Nihai sonuç, göreceli olarak istikrarlı bir değişim dizisidir (Mabogunje 1970: 8; Massey, 2015: 280).

Mabogunje, sistem yaklaşımını geliştirerek, göçü gelecekteki göç modellerini değiştiren geri bildirim mekanizmalarıyla bir süreç olarak tanımakla ilgilenmektedir. Afrika kıtasındaki kırsal-kentsel göçe sistem yaklaşımını, kırsal bir göçmenin neden ve nasıl kalıcı bir kent sakinine dönüştüğünü açıklamanın bir yolu olarak uygulamaktadır (Mabogunje 1970: 10). Mabogunje, göçle ilgili olarak sistem kavramını ilk kullanan kişi değildir. Örneğin, Batı ve Güney Afrika'nın emek göç sistemine atıflar yapan Arrighi ve Saul (1968) ve Gutkind (1962) gibi çalışmalar da mevcuttur. Burada bu terim, toplumu örgütlemek için, genellikle kapitalizm gibi dış güçler tarafından dayatılan bir sistem olarak kullanılmaktadır.

"Göç sistemi" terimi o zamandan beri yaygın olarak kullanılmasına rağmen, kavramı daha fazla tanımlamak ve teorileştirmek ve göç sistemi oluşumuna yol açan temel dinamikleri çözmek için çok az girişimde bulunulması dikkat çekicidir. Tanımlar belirsiz, gevşek veya yok olma eğilimindedir, göç sistemlerinin ortak analizleri de analiz düzeyini karıştırmaya eğilimlidir (Bonifazi, vd., 2008: 36). Mabogunje'nin tanımı mikro ve mezo düzeyine odaklanırken, Kritz ve ark (1992: 77), göç sistemlerinin bölgeler veya yerler yerine bağlantılı ülkeler olarak algılandığı makro düzeyine odaklanma eğilimindedir.

De Haas (2010)'ın ileri sürdüğü gibi, göç sistemleri ile ilgili mevcut çalışmalar, göç analizine sistem yaklaşımındaki boşlukları vurgulayan üç temel zayıflıkla desteklenmektedir. Birincisi, sistem teorisi göçün nasıl sürdürüldüğüne dair soruları cevaplayabilse de, sistemin zaten yerinde olduğunu varsayar ve bir sistemin ilk etapta nasıl ve neden ortaya çıktığını açıklayamaz. Mevcut göç sistemleri teorisi, ilk göç hareketlerinin neden ağ göçü ve göç sistemi oluşumuna yol

açmayabileceğini açıklayamamaktadır. Aslında, göç sistemleri ile ilgili çalışmaların çoğu, şimdiki veya geçmiş göç sistemlerinin post-factum tanımlarından oluşmaktadır. Başka bir deyişle, bağımlı değişken üzerinde örneklemişlerdir. İkincisi, göç araştırmaları daha geniş, dolaylı geri bildirim dinamikleri pahasına göçmen ağlarına ve diğer doğrudan veya "içsel" geri bildirim mekanizmalarına yoğunlaşma eğilimindedir (De Haas 2010; Çağlayan, 2006: 72).

Göç sistemleri öncelikle, kritik sayıda göçmen hedefe yerleştikten sonra göçü kendi kendini idare eder hale gelir, çünkü süreci sürdürmek için sosyal ve ekonomik yapıları, özellikle de ağları oluşturur (Castles ve Miller 2009: 117; Massey 2015: 28; Massey ve ark. 1993: 432). Aynı zamanda, göçmenlerin belirli yerlere yerleşmesi, 'kritik bir kitle' oluşturmaya başladıkları belirli bir eşiğin ötesinde, topluluk oluşumuna ve 'etnik' işletmelerin kurulmasına yol açabilir. Örneğin etnik olarak özel işgücü talebi yaratır ve dolayısıyla ileriye doğru göçü kolaylaştırır. Bu tür işletmeler göçü, göç sistemlerinin çoğunun öngördüğü sosyal ağlardan ve aile bağlantılarından çok daha fazla körükleyebilecek 'bağlamsal' geri bildirim mekanizmalarına bir örnektir. Üçüncüsü, göç sistemini yönlendiren iç mekanizmalar hakkında çok az bilgi vardır. Daha önce de belirtildiği gibi, birçok çalışma, geribildirimin sistemi güçlendirdiğini varsayan büyük ölçüde dairesel bir mantık benimser (De Haas 2010: 38-55).

1.4. GÖÇÜN ETKİLERİ VE SONUÇLARI

Taşımacılık ve iletişim maliyetlerinde önemli bir düşüş ve malların, hizmetlerin, sermayelerin, bilginin ve (bir dereceye kadar) kişilerin hareketinin önündeki yapay engellerin kaldırılması sonucunda ülkelerin ve nüfuslarının entegrasyonu olarak görülen küreselleşme (Weiner ve Munz, 1997: 25) hem makroekonomik hem de mikro ekonomik olarak bir dizi olumlu ve olumsuz etki yaratmaktadır. Aslında, sürecin gücü yoğunlaştırdığını ve ülkeler veya insanlar olarak tanımlanan yoksulları marjinalleştirdiğini, diğer ülkelere yönelme ve göç etme isteklerini ortaya çıkardığını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Siyasi ve sosyokültürel hoşgörüsüzlük, yerel ülkenin (menşe ülke) hükümetlerinin başarısızlığı, insan hakları ihlalleri uluslararası göçü hızlandırmıştır. Günümüzde göç en tartışmalı ve tartışmalı çağdaş konulardan biridir ve Uluslararası Göç Örgütü

tarafından bir ya da bir insan grubunun uluslararası bir sınırın üzerinden ya da aynı ülke içinde hareketi olarak tanımlandığı, süresi, bileşimi veya sebepleri ne olursa olsun, her türlü insan hareketini içerebilir. Göç terimi, mültecilerin, yerlerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin ve ailenin yeniden birleşmesi de dâhil olmak üzere başka nedenlerle seyahat eden kişilerin göçünü ele almaktadır. Göç, artan istihdam olanakları yaratmak için insanları bir bölgeden diğerine taşımayı içeren bir olgu olarak görülmektedir (Dünya Bankası, 2011:2013; Coşkun ve Yolcu, 2016: 95).

Şu anda, bu fenomen dünyanın belli bölgelerindeki sosyal eşitsizliklerden ve sanayileşmiş ülkelerdeki işgücü pazarından sorumludur. İnsanlar, kendilerini ve ailelerini korumak için göç etmeyi seçiyorlar, kendi ülkelerindeki daha az elverişli bir ekonomik durumdan kaçıyorlar. Bir başka tanıma göre göre göç, "bir kişinin faydalarını en üst düzeye çıkarmak veya arzularını gerçekleştirmek istediği" rasyonel bir süreç olarak ele alınmaktadır. Ana göçmen ülkeler veya kaynak ülkeler aslında göçmenlerin çıktığı ülkelerdir. Ülke göçmenleri, uluslararası göç söz konusu olduğunda ev sahibi veya alıcı ülke olarak adlandırılmaktadır. Aşağıda göçün etkileri ve sonuçları ele alınmıştır (Chimhowu, vd., 2005: 84-86).

Göç, alıcı ülkeler üzerinde, bir yandan ekonomik büyüme ve dolayısıyla ekonomik kalkınma ve göçmenlerin getirdiği katma değer ile diğer yandan, özellikle ilgili ülkeler olmak üzere, alıcı ülkelerin harcamalarında artış yaratan, çeşitli ekonomik ve sosyal etkiler yaratmaktadır. Göç, ekonomik, bilimsel, teknik, yenilikçi potansiyel kaybını belirlemektedir. İşgücü piyasaları üzerindeki etkileri vurgulayarak ve göçü dengesizlik olarak artırarak göçün alıcı ülkelerin pazarları üzerindeki etkisini örneklemeye çalışan çok sayıda çalışma vardır. Birçok çalışma, bir varış ülkesinde göçün kişi başına düşen GSYİH üzerindeki etkilerinin, yerlilerin ve göçmenlerin becerileri arasındaki farklara, ölçek etkilerine ve faktör ve çıktı piyasalarının duyarlılığına bağlı olduğunu göstermektedir (Yılmaz, 2014: 1692; Nasırova, 2016: 41).

Son yıllarda yapılan birçok çalışma, uluslararası göçün yüksek gelirli ev sahibi ülkelerde uzun vadede toplam geliri (GSYİH artışı) artırabileceğini göstermektedir. Büyüme kanallarından biri, işgücünü genişletmektir. Uluslararası

göçler, göçmenler ve yerliler için sermaye birikimini artırabileceğinden, yüksek ücretlerin artmasına imkân tanıyabilir. Diğer bir kanal, göçmenlerin ev sahibi ülkelerde istihdam-nüfus oranını arttırmasıdır; bu, yaşlanan nüfusu olan ülkeler için özellikle önemlidir. Örneğin Almanya gibi nüfus artış oranı düşük ve gelişmiş ülkelerde göçmenler ülke ekonomisinde büyük önem taşır. Ayrıca, göçmenler yüksek yabancı yatırımlar, uluslararası ticaret ve girişimcilik yoluyla sermaye birikimini ve istihdamı arttırmaktadır. Son olarak, göçmenler, işgücü verimliliğini arttırdıkları, üretken becerilerdeki çeşitliliği artırarak, ekonomik büyümeye yol açarak yerli işçilerle yenilikçiliği ve tamamlayıcılıkları artırdıkları için yüksek gelirli ülkelerde toplam gelir üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (Abadan-Unat, 1995; Dünya Bankası, 2011: 47).

Göç, gelişmeyi çeşitli ve karmaşık şekillerde etkileyebilir. Göçle ilgili dalgalar, gönderen ülkelerde hem işgücü kaynaklarının kullanımını hem de üretkenliği etkileyen içsel davranış ve politikaları etkileyebilir. Bu etkiler başlıca; büyüme, yoksulluk ve eşitsizlik gibi etkilerdir etkiler. Birbirine bağlantıların, kanalların ve sonuçların ülkeler veya zaman boyunca tekdüze olmadığının gözlemlenmesi, göç döngüsünün bir çıkış, ayarlama, konsolidasyon, ağ kurma ve geri dönüş, göç veya dolaşım aşaması dahil beş aşamada ayrıştırılmasına neden olmuştur. Her aşama, büyüme ve eşitsizlik üzerindeki farklı bir şok ve farklılaştırılmış etki konfigürasyonuyla ilişkilidir, bu nedenle sonuçların hem heterojenliğini hem de kısa ve uzun vadeli etkiler arasındaki gözlenen değişimi büyük ölçüde açıklar. Dahası, yukarıdaki aşamaların bazılarına ulaşılamayabilir veya süreleri bir ülkeden diğerine önemli ölçüde değişebilir. Ampirik kanıtların gözden geçirilmesi, göçün kalkınma üzerinde doğrudan ve dolaylı olarak olumlu etkileri olduğu, istihdam yaratma, gelirler, beşeri sermaye birikimi, diaspora ağları veya geri dönüş göçü gibi birçok durumu tanımlamaktadır (Van Renselaar ve Van Velzen, 1975; Abadan-Unat, 1995; Nasırova, 2016: 4; Coşkun ve Yolcu, 2016: 95).

Göçmenlerin, altyapı yetersizliği veya kültürel ve etnik engeller nedeniyle bölümlere ayrılması, göçmen topluluklarındaki kazanımları sınırlayabilir ve göçmen olmayanların göreceli yoksunluğunu artırabilir. Bununla birlikte, özellikle yüksek vasıflı göçmenlerden oluşan büyük ve yönetilmeyen göçün, göçmenlerin hangi gruptan çekildiğine bağlı olarak eşitsizliğe bağlı olarak, hizmet sunumu üzerinde

zararlı etkileri olabileceği durumlar vardır (Şentürk ve Köse, 2016: 540). Göç, aile kompozisyonundaki değişikliklere ve kadınların aile ve toplum içindeki rolüne bağlı olarak çocukların eğitimi ve sağlığı açısından hem olumlu hem de olumsuz sosyal etkilere sahip olabilir (Zapata-Barrero ve Yalaz, 2019: 3). Göçün ücretler ve işgücü piyasaları üzerindeki etkileri hakkındaki literatür detaylı olarak incelendiğinde, ilke olarak göçmenlerin ücretler ve işgücü piyasası dinamikleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu görebiliriz. Göçmenlerin becerileri mevcut çalışanların becerilerini tamamlıyorsa, etki olumludur (Kaya, 2001: 66). Yalnızca uluslararası göçmenler mevcut işçilerinkilerle benzer becerilere sahip olduğunda, kısa vadede istihdamı ve ücretleri olumsuz yönde etkileyebilirler. Her ne kadar düşük vasıflı mesleklerde çalışan işçilerin göçmenlerden daha fazla rekabet ile karşı karşıya gelmesi beklense de, bu işler için gerekli becerilerin elde edilmesi daha kolay ve daha az uzmanlık gerektirir (Andreas, 2001; İŞKUR, 2011; King, 2019: 44). Ancak literatür çoğu durumda göçün az eğitimli işçiler açısından ortalama ücretler üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Düşük vasıflı göçmenler, hareketliliği teşvik etmek ve daha üretken hale geldikleri daha karmaşık işlerde uzmanlaşmayı artırmak için göçmenlere özgü tamamlayıcılıktan yararlanarak yerlileri becerilerini geliştirmeye teşvik ederler (Yılmaz, 2014: 1689). Daha az eğitimli çalışanlar, göç sistemleri Avustralya ve Kanada gibi eğitimli göçmenleri tercih eden ülkelerde özellikle büyük ücret ve istihdam kazancı elde edebilmektedir. Literatür ayrıca uluslararası göçün "*Doğrudan Yabancı Yatırım*" (DYY) ve uluslararası ticaret üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir (Şentürk, vd., 2016). İşgücü piyasalarında olduğu gibi, bu etkiler tamamlayıcı olduğunda en olumlu hallerini alırlar. Zira göçmenler, yerel ülke pazarları, dil, gümrük, iş uygulamaları ve yasalar konusundaki pratik bilgileri nedeniyle ticaret ve yatırım işlem maliyetlerini düşürürler (Tunç, 2016: 623).

Havale akışları hem göçmenlerin hem de alıcı olmayanların harcamalarını çarpan etkileri ile arttırmaktadır. Geçici göç, yüksek gelirli havza akışlarına, özellikle de menşei ülkesine geri dönmek isteyen aile üyeleri tarafından eşlik etmeyen, düşük vasıflı göçmenleri içerdiğinde, ev sahibi ülkeye kalıcı bir yerleşimden daha elverişli olma eğilimindedir (De Haas, 2006; Gallina, 2008: 4; Şentürk ve Köse, 2016: 77). Diasporalar, ev sahibi ve gönderen ülkeler arasındaki ticaret ve yatırım akışını

desteklemede önemli bir rol oynayabilir; çünkü uzun süredir göçmen toplulukları ticaret tercihlerini etkileme, ticaret arabuluculuğunu kolaylaştırma ve menşe ülkeleri hakkında faydalı bilgiler sağlama eğilimindedir (Solimano, 2003; Arı ve Özcan, 2012: 103; Aktaş, 2014: 38-39; Marangoz ve Erboy, 2016: 557).

ABD ve Çin'deyapılan çalışmalar incelendiğinde, uluslararası göçmenlerin kendi şirketlerini kurma oranları diğer bölgelere nazaran daha yüksektir (Desai vd., 2003: 24). Avrupa ülkelerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde aynı durum söz konusu değildir (Faini, 2002). Burada belirtmek gerekir ki, göçmenlerin kendi mesleklerini icra etmeleri ya da bu alanda girişimde bulunmalarının çoğunlukla sebebi ayrımcılık ve yabancı düşmanlığıdır (Portes ve Haller, 2003: 1214). Zira birçok çalışmada göçmenlerin iş seçimlerinde genellikle ücretli istihdamı serbest meslek sahibi olmayı tercih ettikleri ortaya konmuştur. Bu nedenle, göçmen girişimciler dış şoklara karşı çok savunmasızdırlar (Castels ve Miller, 1998: 86; Castles, 2000: 273; Sönmez, 2014: 74). Çoğunlukla ücretli çalışan olarak istihdama erişememeleri nedeniyle genellikle girişimci olmaya karar verirler (Aksu, 2011: 220). Literatür, uluslararası göçün istihdam ve emek verimliliği üzerine olumlu olsa da, düşük vasıflı işgücünün hakim olduğu sektörlerde (inşaat sektörü gibi) düşük ücretler ve işgücü kitlesinin meteliksizliğinden dolayı sektörel uzmanlığın gelişimine engel olabilmektedirler (Heisler, 2000; Lillie ve Greer, 2007: 554 Adepoju vd., 2010: 47). Daha az üretken sektörlerde çalışan göçmenler, daha rekabetçi sermaye yoğun sektörlere doğru gerekli hızlı ekonomik dönüşümü engelleyebilir (Portes ve Wilson, 1980; Portes, 1993). Düşük vasıflı göçmenlerin düşük verimlilikteki sektörlerde, yüksek üretken işgücü piyasalarına göçmenleri dâhil etme çabaları ve politikaları olmadan aşırı istihdam edilmeleri, göçmenler için zaman içinde daha yüksek işsizlik oranları ile sonuçlanabilir. Ancak bunun sonucunda, çalışma yaşı nüfusu ve ekonomik faaliyet üzerindeki etkileri göz önüne alındığında, göçmenler ek vergi gelirleri ve sosyal katkılar sağlayabilir (Waldinger, 1999: 132; Sönmez, 2014: 66; Ekiz Gökmen, 2018: 141).

Genel olarak, literatür, ev sahibi bölgelerin ekonomilerin değişime ayak uydurmak ve göçmenlere işgücü piyasasına daha hızlı entegrasyon seçenekleri sunmak için esnek bir işgücü piyasasına ihtiyaç duydukları sonucuna varmaktadır (Schmid, 1992: 43; Hayter, 2000: 47). Göçmenlerin ekonomik etkileri hakkındaki

literatür, yukarıda belirtilen ücretler, istihdam, dış yatırım, uluslararası ticaret, girişimcilik, yenilikçilik ve işgücü verimliliği üzerinde aynı etkileri göstermektedir. Birçok çalışma, nitelikli ya da kısmen nitelikli göçmenlerin yerli işçiler üzerindeki etkisinin bazı durumlar için küçük ve bazı durumlar için büyük ölçüde olumlu olduğunu ortaya koyarken, düşük vasıflı işçiler için göçmenlerin girişinin zararlı olumsuz etkileri olduğunu savunmaktadır (UNPD, 2000; Keely, 2000; Kaya, 2001; Akçabay, 2015: 127; Ekiz Gökmen, 2018: 141; Ağlargöz ve Yardımcı, 2019: 537).

Belirtmek gerekir ki literatürde kadın göçmenlerin ekonomi üzerindeki etkileri hakkında çok az çalışma vardır (Dünya Sağlık Örgütü, 2010; BM, 2011b). Diğer göçmenler gibi, kadın göçmenlerin ekonomik etkileri de becerilerine ve eğitimlerine bağlıdır. Literatürde, düşük vasıflı kadın göçmenlerin, temizlik ve çocuk bakımı işlerini alarak, yerli kadınların işgücüne katılımını teşvik edebileceğini göstermektedir. Ayrıca, göçün varış noktasında makroekonomik ya da işgücü piyasasının zayıf koşulları, özellikle kadın göçmenler için entegrasyonu yavaşlatmakta ya da zorlaştırmaktadır (Ravenstein,1885: 170; Yaçın, 2004: 49; Ağlargöz ve Yardımcı, 2019: 541).

1.5. GÖÇ VE AİLE

Aile göçü ile kadınların göçleri ve ekonomik durumları birbirleriyle yakından ilişkilidir. LeClere ve McLaughlin (1997), çalışmalarında, göçmen kadınların evli olmaları durumunda destinasyonlarda dezavantajlı oldukları ortaya konmuştur. Bunun nedeni, kadınlara verilen düşük maaşlar, istihdam katılım oranlarının düşüklüğü, evde sahip oldukları sorumluluklarından dolayı işte geçirilen çalışma saatlerinin az olması ve hanenin göç sonrasında yaşadığı statü düşüklüğüdür. Ayrıca, çalışmalarında LeClere ve McLaughlin (1997), aile kazanımlarının göç sonrası kişisel kazanımlardan daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Ancak, bireyler göç kararı sırasında bağımsız davranmazlar ve diğer hane üyelerini etkiler ya da onlardan etkilenirler. Özellikle kadınlar evlilik ile ikamet yerlerinikocasının göçüne göre değiştirerek çoğu zaman etkilenen taraf olur. LeClere ve McLaughlin (1997)'e göre aile göçü kararının bireysel ekonomik katkılardan ziyade cinsiyet rollerine dayanmaktadır. Bu yüzden LeClere ve McLaughlin (1997) genellikle göçmen

kadınlarla “bağlı göçmen” olarak nitelemektedirler. Yazarlara göre, kadınlar varış yerlerinde üç ana şekilde hareket etmektedir;

a) Göç ettikten sonra işgücünden ayrılırlar.

b) Çalışma sürelerinde azalma meydana gelir.

c) Hızlı bir şekilde iş bulmalarına karşın iş değişikliklerinin bir sonucu olarak daha düşük ücretlerle çalışırlar.

Bu unsurların her biri, varış yerindeki göç sonrası dönemde kadınlar için kazanç kaybıyla sonuçlanmaktadır. Kadın işgücüne katılımdaki çıkış veya azalmanın nedeni, işgücü piyasasındaki caydırıcılık ve ayrıca çocuk bakımı (ve doğum) ve göç sonrası ev işçiliği gibi aile sorumlulukları ile ilgili olabilir.

Landau (2002), gelişmekte olan ülkelerdeki hızlı kentleşmenin, kadınların sosyal ilişkilerinde daha güçlü olmalarını sağlayan geleneksel aile bağlarını bozduğunu savunmaktadır. Ev işleri ve çocuk bakımı yükü, eğitim, iş deneyimi, cinsiyet ayrımcılığı ve cinsel taciz gibi dezavantajlı olan birçok göçmen kadının, kentsel konutlarda sisteme katılmak için erkeklerin müdahalesinden bağımsız olarak belirli örgütler altında işbirliği yapabileceklerini ortaya koymuştur. Ancak, gelecekte kadınların sistemde bazı sektörleri kontrol etmelerine yardımcı olacak bağımsızlıklarını sürdürmeleri için eğitim ve ekonomik güçlenmenin önemini vurgulamaktadır.

LeClere ve McLaughlin (1997), çalışmalarında, göç sonrası kadınların yaşamlarındaki değişimi daha iyi anlayabilmek için hem uzun hem de kısa dönem zaman ölçeklerini analiz edebilecek bütünleştirici bir model önermiştir. Analizlerinde kadınların göçten sonraki ilk üç yılında genel olarak sahip olma ya da işgücüne katılımlarını bırakma veya azaltma eğiliminde olduklarını, ancak varış yerindeki dördüncü yılın sonunda işgücüne katılım arzusunun ve sahip olma arzularının arttığını ortaya koymuşlardır. Çalışmada daha eğitimli ve yaşlı göçmen kadınların işgücüne katılım oranlarının yüksek olduğu ve evlilik süresinin buna etkisi olmadığı aktarılmıştır. LeClere ve McLaughlin (1997) işgücüne katılım konusunda isteksiz olan kadınların daha az vasıflı, kocasının gölgesinde kalmış ya da okul öncesi çocukların bakım sorumlulukları göçün ilk evresinde olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuşlardır. Buna ek olarak çalışmada, profesyonel kadınların kariyerlerinin

göçten olumsuz yönde etkilendiği tespit edilmiştir. Bu, cinsiyetler arasındaki ekonomik eşitsizliğin hanenin göç sürecine göre genişlediği anlamına gelir (LeClere ve McLaughlin, 1997).

Rowland (1997) çalışmasında, hanehalkı özellikleri, cinsiyet rolleri ve medeni durumun çağdaş Çin'in göç sürecini incelemede önemli olduğunu ortaya atmıştır. Çinli göçmen hanelerin çekirdek aileler olma eğiliminde olmadığını ve bu nedenle kentleşmenin doğurganlık ve Çin hükümeti karşıtı politikalarını azaltma etkisinin olduğunu savunmuştur. Çinli ailelerin özel bir özelliği de, akrabaların daha yaşlı olan üyelerinin (örneğin, büyükbaba veya büyükanne), çocukların ebeveynlerinin çare için yasal sorumlulukları nedeniyle emekliliklerine katılmalarıdır. Çalışmada başlıca göçmen yaş grupları her cinsiyet için 20 yaş ve 30 yaş arasında olup, kadınlarda hareketin ana nedeni evlilik olarak görülmektedir. Çocuğa sahip olmanın, göç masraflarının artması nedeniyle hareketliliği azaltan bir etkiye sahip olduğu çalışma sonucu elde edilen bir başka bulgudur. Ayrıca, eğitim ve servet düzeyi ne kadar düşük olması göçmenlerin göç edilen bölgede tutunabilme oranlarını azaltmaktadır (Rowland, 1997).

Kumari (1989) genel olarak kadınların işgücüne katılım oranının düşük olması nedeniyle kadınların dünyadaki erkek gelirinin yalnızca onda birini kazandığını aktarmaktadır. Dahası, kırsal kesimdeki kadınların yoksulolduğunu, ev işlerinden dolayı sosyal hayat ve iş hayatından daha fazla mahrum bırakıldığını ve erkeklere göre daha kötü beslendiğini ortaya atmıştır. Kısacası, hem evdeki hem de dış dünyada özellikle fırsatlar konusunda ayrımcılığa ve kısıtlamalara maruz kalmaktadırlar. Ayrıca, kentlerde yaşayan kadınlar, çoğunlukla emek yoğun ve çalışma süresi uzun işlerde ve kayıt dışı olarak çalışmaktadır. Çalışmada kadınların iç göçünün bir başka nedeni olarak da, kadınların kentsel alanlarda özellikle ağır işlerde çok daha çalışmaları gösterilmektedir. Zira Kumari (1994) çalışmasında, Hindistan nüfus sayımı verileri inceleyerek, kadınların işgücüne katılım oranlarının gelişmiş ülkelere göre daha düşük olduğunu ve kadınların çoğunlukla vasıfsız veya yarı vasıflı işlerde çalıştığını ortaya koymuştur. Çalışmada aile göçünün, daha çok aile reisi olarak görülen kocanın tercihlerinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı savunulmaktadır (Kumari, 1994).

Samuel (1994) göçün bir toplumsal değişimin belirtisi olduğunu savunarak geçmiş çalışmaların kadınlara çok az dikkat ettiğini ve kadınların göç deneyimlerinin erkeklerden farklı olduğunu savunmaktadır. Samuel (1994)'e göre büyükşehirlerin marjinalleşmiş gecekondu bölgeleri konusundaki son çalışmaların yoğunluğunun, kentsel alanların birçok bölümünün fazla yerelleştirildiğini ve genelleştirilemediğini ortaya atmaktadır. Samuel (1994)'e göre hanede farklı cinsiyet araştırmaya göre eğitim ve ekonomik nedenler önemli kalsa da, evliliği takiben kısa mesafeli hamleler, Tamil Nadu kadınları için baskın göç türüdür. Çalışmaya göre göç konusunda en hareketli yaş grubu 15-24 olarak bulunmuştur. Çalışmaya göre ileri (34+) yaşlarda boşanmış ve dul kadınlar ekonomik nedenlerden dolayı daha çok göç etmektedirler. Ana mekânsal hareketlilik, kırsal alanlardan ziyade kırsal alanlardan şehirlere ve şehirlerden şehirlere olan alanlar arasındadır. Bununla birlikte yazar, kadınların eski kadın göçü kalıplarıyla karşılaştırıldığında, Hindistan'daki kadınların göçlerinde ekonomik olanakların önem kazandığına dikkat çekiyor. Samuel (1994), ataerkil bağların göçün ardından kısmen gevşediğini ve Tamil Nadu kadınlarının kararlarında ve eylemlerinde daha fazla bağımsızlık ve özerklik kazandığını ortaya atmıştır. Çalışmada, ulaştırma ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerden dolayı göç mesafesinin uzadığı da savunulmaktadır. İletişim imkânı olan bireylerin aile bağlarını koparmadan daha uzun mesafelere göç edebildiklerini dolayısı ile göçe karşılık aile bağlarının halen önemli olduğunu tespit etmiştir Ayrıca çalışmada, evlenmemiş kadınların, varış yerindeki fırsatların yaşam şartlarını iyileştirmesi nedeniyle göç kararlarında bireysel olarak hareket ettiklerini tespit etmiştir.

Uluslararası göç kalıpları ve cinsiyet arasındaki ilişki incelendiğinde, cinsiyet ilişkileri açısından iç göç sürecine benzer özellikler görülmektedir. Oishi (2002), dünyadaki kadın göçmenlerin oranının 1965-1990 döneminde işgücü göçündeki küresel eğilimin bir sonucu olarak arttığına işaret etmektedir. Her ne kadar göçmen kadınların sayısı artmış olsa da, bu süreçte kırılganlık ve kadına yönelik ayrımcılık da artmıştır. Cinsiyet konularında artan duyarlılığa rağmen, kadınların iç göçüne ilişkin sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Oishi'nin çalışması, Asya'nın bölge içi göçüne dayanıyor ve hem gönderen hem de kabul eden ülkelerin bakış açılarına bakıyor. Oishi (2002), çok az sayıda gönderen ülke olduğunu ve ekonomik nedenlerin kadınların bu ülkelerdeki göçünü yeterince açıklamadığını savunmaktadır.

Çalışmasıyla ilgili ana uluslararası göç teorilerini inceleyen Oishi (2002) bu teoriler bazı eleştiriler sunmuştur. Örneğin, neo-klasik iktisat teorisinin gönderen ve alan ülkeler arasındaki ücret farklılıkları varsayımından farklı olarak, çalışmasında kadınların mutlaka daha zengin bir ülkeye göç etmediklerini ve göçlerin orijinal ülkelerinin işsizlik oranlarını yansıtmadığını savunmaktadır. Ayrıca, bu bölgedeki uluslararası göç ile kadınların göç öncesi ekonomik faaliyetleri incelendiğinde ucuz uluslararası işgücü sömürüsüne dayanan merkez-çevre sistemi öneren Yapısalcı teori kavramı arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Son olarak, bölgeden ülkeye bilgi akışı açısından göç için ağ teorisinin bölge için uygulanabilir olsa da, bu ağların nasıl oluşturulduğuna dair açık bir kanıt bulunmadığını ileri sürmüştür. Sonuç olarak, üç ana bileşene dayalı gelişmekte olan ülkelerdeki uluslararası göç yollarını anlamak için bütüncül bir yaklaşım önermiştir. Bunlar:

a) Makro düzeyde: hükümetin hem göçmenlik hem de göçmenlik politikalarında kadınların içsel göçüne karşı veya onlara karşı tutum ve eylemleri,

b) Mikro-seviye: Kadınların eğitim, yaş, meslek becerileri ve karar vermede ve evdeki kaynakları kontrol etmede özerklik gibi özelliklerini içeren göç sürecindeki tutum, beklenti ve davranışları,

c) Mezo seviyesi: Kadınların hareketliliği ve özerkliği meşruiyeti açısından sosyal ve toplumsal düzeydeki tutum ve değerler (Oishi, 2002: 8).

Ayrıca, ülkenin küresel ekonomik sisteme tahsisi, geçmişe kentselden kente göç deneyimleri ve işgücünde talep arz değişiklikleri, kadınların gelişmekte olan ülkelerdeki hareketliliğini etkileyen diğer faktörlerdir. Örneğin, Orta Doğu ve Afrika ülkelerinin çoğunda erkekler, kadınların kırsal ekonomideki önemi nedeniyle kadınlardan daha fazla göç etmektedir. Buna ek olarak, kadınların kırsal kesimden kentlere göçünü sınırlayan Afrika kentlerinde kadın işgücü talebi ve kadınlar için iş olanakları sınırlıdır. Bu ülkelerin aksine, Latin Amerika ve Güney Doğu Asya ülkeleri, kadınların işgücünün kentsel sektörlerde yoğun olarak kullanıldığı kentsel alanlarda kadınlar için birçok fırsat ve faydaya sahiptir. Başka bir deyişle, kadınların göçleri ve göç türleri, hem kentsel hem de kırsalda ekonomik faaliyetlerde toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile şekillenmektedir. Buna ek olarak, akrabalık ve aile yapıları aynı zamanda kadınların ev hareketliliğini de etkilemektedir. Güneydoğu Asya

ülkelerinde olduğu gibi, genç evlenmemiş kadınların hane halkına katkısını arttırmak için kentsel işgücüne katılmaya zorlanmakta ya da özendirilmektedir (Gündoğdu, 2018). Chant (2016)'a göre "cinsiyetlendirilmiş" göçün iki önemli yönü bulunmaktadır:

a) Cinsiyet göçü bireysel davranışları üzerindeki etkileri

b) Kentsel kesimin, kadınların göçünü şekillendirmesi (Chant, 2016: 4).

Boyle, Cooke ve Halfacree (2001) ise kadın işgücü göçünü incelemek için beşeri sermaye yaklaşımını benimsemiştir. Erkekleri hane halkının ana kaynağı, kadınları aile göçü sırasında katılan ya da bağlı göçmenler olarak gören genel bir eğilim içerisinde değerlendirmektedirler. Ayrıca bireysel göç kararından aile göçünün farklılığına da değinirler. Boyle, Cooke ve Halfacree (2001)'e göre ailenin göç kararı verilirken, kadın hanehalkı üyelerinin beceri ve istihdam ihtiyaçlarını dikkate alınmamaktadır. Bu nedenle, yazarlar uzun mesafeli aile göçünün, göç etmiş kadınların istihdam durumları için belirleyici olduğunu ortaya atarlar. Çalışmaya göre geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin, kadınların işgücüne göç sonrası katılımlarını şekillendirmektedir. Böylelikle Cooke ve Halfacree (2001) "Aileyi", çiftlerin birlikte göç ettiği karar verme ve göç etme davranışlarını incelemek için ana analiz birimi olarak kabul ederler. Aslında, bu araştırmacılar, evlenmemiş kadın göçmenleri ve evli kadın göçmenleri göç çalışmalarında bir araya getirmenin analizlerde göçmen kadınlar için daha kötü istatistiksel sonuçlar doğuracağına inanmaktadır. Yazarlar aileyi analiz birimi olarak almanın, kadınlar için "bağlı göçmenler" kavramını ortadan kaldırdıklarını, çünkü göç kararında çiftlerin ittifakına dikkat çekildiğini ortaya atmışlardır. Bununla birlikte, aileleri bir analiz birimi olarak aldıklarında, uzun mesafeli göçmen kadınların çiftleriyle birlikte işsiz olmalarının ve hem İngiltere'de hem de ABD'de ekonomik olarak inaktif olmalarının daha muhtemel olduğunu bulmuşlardır. Bu olasılık, evli erkek göçmenler için tersidir. Buna ek olarak, barınma koşulları ve meslek grupları kadınların istihdam durumunu da etkilediği başka bir sonuçtur. Çalışmalarının sonucu olarak, Boyle, Cooke ve Halfacree (2001), cinsiyet meselesinin kadınların göç sonrası işgücüne katılımlarını açıklamada ana faktör olduğunu ve göç sürecinden bağımsız olduğunu savunmaktadırlar.

Göçmen kadınların statüsü ile ilgili başka bir çalışma ABD'deki Porto Riko göçmen kadınlarını inceleyen Ortiz (1996) tarafından yapılmıştır. Çalışmada aile göçü ile ilgili yapılan çalışmaların, kadınların etkin olmayan bağlı göçmen olmadığını, ancak aktif göç etmenleri olduklarını gösterdiği savunulmaktadır. Çalışmasında Ortiz (1996: 480) doğurganlık, medeni hal ve göç arasındaki ilişkisel etkilerle ilgilenmekte ve hanehalkı ekonomisi perspektifi ile bakmaktadır. Yazar göçün sadece bireysel bir eylem olmadığını, itme ve çekme faktörlerini içeren diğer yapısal etkilerin olduğunu savunmaktadır. Hayatta kalma ve göç etme kararı aracı olarak hanehalkının toplumsal cinsiyet katılımı gerektirdiğini varsayar. Ortiz (1996), ekonomik gelişme ve modemleşme ile kadınların ücretli emeğinin, kararlarında daha özerk olmalarını ve ataerkil bağları kırarak statülerini iyileştirmelerini sağladığını savunmaktadır. Çalışmada cinsiyet eşitsizliğinin, kadın işgücüne katılım oranlarının daha yüksek olması nedeniyle varış noktasında daha yumuşak olacağını savunulmaktadır. Ayrıca çocuk sayısının ve kadının medeni durumunun göç sonrası statüsünü etkilediğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca Ortiz (1996: 484-485), evlenmemiş kadınların ABD'ye göç etmek için daha fazla motive olduklarını ve giderken ayrılan veya boşanmış kadınların geri dönüş göçüne katılma ihtimalinin daha düşük olduğunu savunmaktadır. Son olarak, kadın başlı haneler, New York'a göç ederek ekonomik refahlarını iyileştirmeyi beklemelerine rağmen, göçmen kadınlara yönelik fırsatların yetersizliğinden dolayı genellikle bunu başaramadıkları ortaya atılmaktadır.

1.6. GÖÇ VE KADIN

Göç süreci içerisinde göçe katılan kişilerin her biri için farklı neticelerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Bu süreç içerisinde yaşamakta olan kişilerin sosyoekonomik durumları, etnik ve dini kimlikleri, kültürel nitelikleri, bu süreçten ne şekilde etkileneceklerini belirli hale getiren olgular şeklinde kabul edilmektedir. Özbek (1998: 111)'in ifade ettiği şekilde göç literatürünün bize ifade ettiği, göçmen kişinin göç vermiş olan yerdeki toplumsal konumu, bununla beraber getirdiği yetenek, eğitim ve beklenti/arzu donanımı, bireysel tarihin nitelikleri, göç sebebi ve şekli, göç ettiği yerdeki toplumsal şartlar ve kalış süresi en başta olmak şartıyla hangi şartların göç deneyiminin mahiyetini ifade ettiğini söylüyor. Bunların yanında aynı zamanda göç literatürü bize, göç eden kişinin cinsiyetinin de göç sürecinin

gerçekleşmesinde, devam etmesinde ve manalandırılmasında büyük ölçüde etkisi olduğunu ifade ediyor. İlkkaracan ve İlkkaracan (1999: 307)'ın ifade ettikleri şekilde mevcut olan çalışmalar göç sebepleri, göç sürecine katılım, bu süreç sırasındaki hayat tecrübeleri ve göçün etkileri, göç eden kişilerin sergiledikleri tutumları ve gösterdikleri tepkileri bakımından kadınlar ve erkekler arasında çok önemli farklılıklar bulunduğunu ifade ediyor. Bu söz konusu farklılıkların özünde kadın-erkek arasında aile içindeki yapılan işbölümü ve buna paralel bir şekilde gelenekler ve göreneklerce ifade edilen toplumsal kadın-erkek rollerinin yatmakta olduğu görülmektedir. Kadınların göçe dair yaşantıları genel olarak, bir eş, anne veya evlenmek üzere olan genç kız şeklinde aile içerisinde bulundukları konumlarıyla yakından bir ilişki içerisinde olmaktadır. Hem ayrıldıkları hem de göçle geldikleri yeni mekânla aralarında bulunan ilişkileri de bu temelde ifade ediliyor. Kadın ve göç hususunda yapılmış olan çalışmalar gerek mekânsal, gerek de toplumsal bir değişikliği kapsayan göç süreci içerisinde, sosyoekonomik sınıf, kültür, etnik veya ulusal kimlik kadar cinsiyet kimliğinin de önemli bir rol üstlendiğini gösteriyor."

Göç süreci, diğer kimlikler kadar önem taşımasına karşın, göç üzerine yapılmış olan çalışmalarda genellikle cinsiyet ile alakalı olacak şekilde bir ayrım yoluna gidilmemiş ve bu olguda çok fazla çözüme ulaşılamadığı gözlemlenmiştir. Göç literatüründe cinsiyetçi bir ayrım yapılmamış olması ise, bu olguyu cinsiyet kimliğinden ayrı bir şekilde ele alınması neticesini meydana getirmektedir. Hâlbuki gerçekte olan şey; göç süreci içerisinde merkeze konulmuş olan erkeklerle alakalı olarak edinilmiş olan bulguların, söz konusu süreci yaşamakta olan bütün erkekler ve kadınlar adına genel bir hale getirilmesidir. İlkkaracan ve İlkkaracan (1999: 3010)'ın da ifade ettikleri şekilde; içinde yaşadığımız senelerin en önemli toplumsal olgularından bir tanesi olarak kabul edilen ve Türkiye bakımından önemlilik taşıyan sosyopolitik değişimleri de beraberinde getiren göç, hala hem toplumsal hem de siyasi yönlerden yapılmakta olan değerlendirmelerde ve araştırmalarda erkeklerin egemen olduğu bir bakış açısıyla, erkek odaklı bir şekilde irdelenmekte olduğu görülmektedir. Kadınlara baktığımızda ise hem göç dinamiği, hem de göçün beraberinde getirdiği problemler ve çözüm tavsiyelerinde görünmez bir kitleyi meydana getirmekte oldukları görülmektedir.

Göç sürecini değerlendirdiğimizde kadın ve erkeklerin çoğu bakımdan birbirlerinden farklı bir şekilde göz önünde tutulması gereken iki çeşit grup şeklinde değerlendirilmelidir. Çünkü Harding (1996: 9)'in de belirttiği şekilde; Erkeklerin tipik tecrübeleri bakımından problem gibi görünen çoğu vakıa, kadın tecrübeleri bakımından hiçbir şekilde problem olarak teşkil etmez. Diğer taraftan kadın edimlerinden kaynaklı kabul edilen, açıklık getirilmesi gerekli olan birçok vakıa bulunmaktadır.

Göç sürecini ele alırken cinsiyet temelli bir bakış açısı ile birlikte değerlendirerek incelemek, söz konusu olan sürecin kadınlar ve erkekler bakımından ayrı bir şekilde değerlendirmesini gerekli kılmaktadır. Fakat burada önemle üzerinde durulması gereken bir husus, sürecin içinde bulunan cinsiyet kimliğinin yanı sıra aynı zamanda diğer kimliklerin de göz önünde tutularak bir çözümleme yoluna gidilmesi gerekliliğidir. Çünkü kadın ve erkek ile ilgili yapılmış olan tanımlamaya baktığımızda sabit ve genel bir tanımlama olmadığı tam tersine, yerel, kültürel, sınıfsal ve benzeri faktörler dikkate alınarak meydana gelen bir tanımlama olduğu görülmektedir. Bu sözü edilen durum göç süreci analizlerinin yapılmakta olduğu esnada da göz önünde tutulmalı ve değerlendirme bu şekilde yapılmalıdır. Harding (1996: 9-10)'in de ifade ettiği şekilde; Kadınların tecrübeleri, göçün çeşidi, göç eden kişinin sosyoekonomik olarak bulunduğu statüsü ve bu kişinin aile yapısı, göç edilen yer ile yeni göç edilen yerde tanışılan mekânlardaki kültür, sosyal ve ekonomik yapı gibi birçok etkene bağlı bir şekilde farklılaşmaya neden olduğu söyleniyor, çeşitlilik gösterdiği görülüyor. Bu yüzden aynı çeşit göç içerisindeki kadınlar arasında dahi, mesela kırdan kente göç eden kadınlar arasında, belli bir homojenlik varsayımından yola çıkma durumunun sağlıklı neticeler elde edilmesini önleyebileceğinin üzerinde önemle durup, bu konun üzerinde odaklanmak istiyoruz.

Göç süreci analizinden yola çıkılarak, kişiler üzerinden bir çözümlemeye gidilebileceği durumunu da sürece katılmış olan kişilerin sürecin en başından son anına kadar yaşamış olduklarının yanında, aynı zamanda kimlikleriyle alakalı olarak bir çözümlemenin gerçekleştirilmesi durumu önem taşımakta olduğu görülmektedir. Aynı zamanda, cinsiyet faktörünün de bu süreç içerisinde belirleyici bir etken olduğunun kabul edilmesi ve bu durumun neticesinde de bu süreci toplumsal

cinsiyetçi bir bakış açısıyla ele alınması ve değerlendirmenin de bu yönü de ele alarak yapılması önem taşımaktadır.

1.7. TOPLUMSAL CİNSİYET VE GÖÇ

Araştırmacılar için göç ve cinsiyet arası ilişkinin sonuçlarını incelemek oldukça zordur. Zira göç ve cinsiyet arası ilişki zamana, coğrafyaya, kültürel yapıya ve ülkelere göre değişkenlik göstermektedir. 1960'lı yıllara kadar göç konusu özellikle cinsiyet bağlamında ele alınmamıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, sınırlar açık olduğundan ve göç üzerinde daha az kısıtlama olduğundan, ulus devletler göçün sınıflandırılmasına dikkat etmemiş ve tipoloji temel olarak ırk ve etnisite kapsamında ele alınmıştır. Ancak yirminci yüzyılda ulus devletler profesyonel veya vasıflı işçiler, turistler, işçi göçmenleri, sanatçılar, gezginler, mülteciler, uluslararası öğrenciler, sığınmacılar, takip eden eşler, evlat edinilmiş çocuklar, yerinden edilmiş insanlar, insan ticareti mağdurları vb. gibi karmaşık tipolojiler oluşturmaya başlayarak, göçün doğasını daha iyi anlamaya başlamışlardır. Araştırmacılar tarafından elde edilen verilere göre yapılan incelemeler, iki tür göç üzerinde yoğunlaşmışlardır. İlk tür işgücü, hizmetkârlar ve taşeron işçilerini ortaya çıkaran işgücü ihtiyaçlarına dayanırken ikinci tür ise göçmen ve alıcı toplumun evlilikler ve aile bağları arasında biyolojik ve üreme entegrasyonuna dayanmaktadır. Bu ayrım, göçlerin cinsiyet kompozisyonunu anlamaya yardımcı olmaktadır (Donato ve Gabaccia 2015: 86-89).

Literatür incelendiğinde göçün niteliklerini belirlemek için birçok çalışma yapıldığı görülebilir. Francis Bacon, devletin göç ve göçmenlerin yönetimin daha iyi yapılması için cinsiyete dayalı olarak nüfus sayımı önermiştir (Donato ve Gabaccia 2015: 90-91). Ravenstein ise babası olarak bilinir ve sadece yaşadığı yer olan İngiltere'de değil, diğer ülkelerde de göç ve cinsiyet eğitimi alarak cinsiyet ve göç üzerine birçok çalışma yaparak göçün niteliğini anlamaya çalışmıştır. Yaptığı çalışmalarda, kadın göçlerinin birincil biçimlerinin daha çok kısa mesafeli hareketlerle ilgili olduğunu ortaya atmıştır. Yerel veya özel kaygılar söz konusu olduğunda, kadın göçmen ahlakıyla ilişkilendirir (Ravenstein, 1885: 214).

19. ve 20. yüzyıllarda ilk göç eden gruplar, altyapı inşa etmek ve tarlalarda ya da ağır sanayilerde çalışmak amacıyla geçici olarak göç etmeleri istenen erkeklerden

meydana gelmektedir. Erken göç araştırmalarında cinsiyet ilişkileri genellikle tamamen ele alınmamakla birlikte 1980'lere kadar, cinsiyet körlüğü ve göçmenlik araştırmalarının erkek egemen karakteristiği oldukça dikkate değer bir analitik hataya neden olmuştur. Bu, göçlerin analizi, açıklaması ve tanımlanması konusunda kadın ve erkeklerin çeşitli motivasyonlarının, ajanslarının, özelliklerinin ve ilişkilerinin zayıf bir şekilde toplanmasına yol açarak her iki cinsiyetten birinin göç davranışını gösterme açısından büyük eksikliğe neden olmaktadır. 1980'lerin ortalarında ise göç çalışmalarında köklü değişimler yaşanarak göç sürecinde cinsiyet ilişkilerini daha çok gündeme gelmiştir (Phizacklea 1990'dan akt. Penninx vd., 2006: 127).

1920'lerin ortalarından bu yana, göçmenlik düzenlemelerindeki artış küresel göçmenleri birçok ülkede cinsiyet dengesine doğru etkilemiştir. Kadınlar ve aileler, ulusal yasaların erkek egemen emek göçünü kısıtlamaya başladığı andan itibaren göçmen nüfusun daha büyük bir bölümünü oluşturmuşlardır. Küresel göç akımlarındaki kadınların payı artarken, kadınların hareketlerini temel olarak ABD gibi gelişmiş ülkelere yönlendirmiştir. Cinsiyet dengesi, 21. yüzyılın ilk on yılında küresel düzeyde birçok göçün belirlenmesine yardımcı olmuştur. 21. yüzyılın ilk on yılında göçmenler, cinsiyet dengesi, dünyadaki birçok göçmeni tanımlamaktadır. 1960-2010 yılları arasında kadınlar tüm uluslararası göçmenlerin yüzde 47 ila 48'ini oluşturmaktadır. Kadınlar Amerika Birleşik Devletleri'ndeki son göçmenlerin ise yüzde 52,3'ünü oluşturmaktadır (Houstoun, vd., 1984: 911).

Feminizasyon, göç alanında kullanıldığında birçok farklı açıdan ele alınmaktadır. Bazı araştırmacılar bu terimi, kadınların rolündeki son değişiklikleri yansıtmak veya kadın sayısındaki artışı vurgulamak için tüm göçmenler arasında kadın göçmen sayısındaki artışa, iki yıl veya çok yıllı dönemlerde yüzde artışa atıfta bulunmak için kullanmaktadır. Feminizasyon aynı zamanda, büyük ölçüde erkeklerden, erkeklerin baskın olduğu göç tiplerinden cinsiyet dengeli tiplere geçiş gibi cinsiyet kompozisyonu tipolojilerinde bir kayma olarak tanımlanmaktadır. Araştırmacılar, erkekleri ve kadınları dengelemek ve göçteki kadın unsurunu ölçmek için farklı ölçüm araçları kullanmaktadırlar. Uluslararası göç konusunda kadın ve erkek göçmenlerin dengesindeki fark sadece zaman içinde değil, aynı zamanda bölgeden bölgeye ve ülkeden ülkeye de değişiklik göstermiştir. Tüm küresel eğilimleri göz önünde bulundurarak, göçmen akışları kompozisyonlarına ve

yönlerine göre değişmekte ve kadınlar belirli zamanlarda dünyanın belirli bölgelerinde daha çok miktarda bulunmaktadır. Küresel göç eğilimlerinin boyutu, kapsamı ve bileşimi mevcut çağda büyük farklılıklar göstermektedir. Günümüzde, göçe dâhil olan kişi sayısının ve ülke dışında yaşayan insanların sayısının bir önceki dönemden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, mülteci kadınları inceleme söz konusu olduğunda durum bazen farklılık gösterebilmektedir. Zira kadınları bazı göç hareketlerden mahrum eden birçok kısıtlama vardır (Martin 2003: 303; Rahmani, 2019: 77).

Kadın göçmenlerle ilgili temel zorluk nedeni, doğrudan veya dolaylı olarak kadınları etkileyen ve hatta riskli yolculuklara katılmaya istekli olmayan ya da gitmesine izin verilmeyen kadınları mahrum eden uluslararası koruma sisteminde mevcut olan yapısal zayıflıklardan kaynaklanmaktadır. İronik bir şekilde, gelişmekte olan ülkelerin, mültecilerin kalışının geçici olması nedeniyle mültecilere entegrasyon yollarını kolaylaştırmak için koruyucu politikalar geliştirmesi daha az olasıdır; bu nedenle yerel işgücü piyasalarına entegre olmak zordur ve kamplarından çıkarlarsa zorluk yaşama ihtimalleri artmaktadır. Diğer taraftan, erkekler her zaman eğitime erişemediklerinden ve işgücü piyasasına giremedikleri için, kadınlarla ilişkilerini ihlal etmektedirler (Martin, 2003: 304).

Göçmen kadınlarla ilgili söylemler söz konusu olduğunda, iltica politikalarını iyileştirme çabaları içinde kadınların tek tip bir kategori olarak ele alınmaktadır. Bu, çoğu zaman çocuklar, özürlüler, yaşlılar ve diğer kategoriler gibi gruplarla dolu oldukları anlamına gelir; bu da kadınların ve kız çocuklarının politika ve siyasi düzeylerde belirli ihtiyaçları ve özel korumaları olan belirli bir grup olduklarını ortaya koyar. Bu söylemle ilgili olarak, iki önemli nokta vardır; birincisi, kadınların diğer engelli/ötekileştirilmiş kategorilere uygun hale getirilmemeleri ve özel olarak ele alınması gerektiğidir. İkincisi, yoksunlukların tartışılması söz konusu olduğunda, erkekler ile ilgili kavramlarında geliştirilmesi gerekliliğidir; çünkü sadece kadınlar değil, erkekler göç sürecinden olumsuz etkilenebilmektedir (Carling 2005:4).

1.8. KADINLARIN İÇ GÖÇ VE DIŞ GÖÇ TÜRLERİ

Kadın iç göçü tarihsel süreç içerisinde büyük çoğunlukla erkek göçlerine tabi olurken günümüzde kadın göçleri en az erkek göçleri oranında gerçekleşmekte olup

kadınlar artık hem erkeklerle hem kendi başlarına hem de diğer aile üyeleri (kardeş anne ya da çocuklar) ile birlikte göç etmektedirler (Rinus, vd., 2006). Kadınların medeni durumuna ve göç nedenlerine göre dört tip kadın göçmenden bahsedebiliriz. Bunlar (Martin, 1993: 305; Rahmani 2019: 79):

1) İş aramak için göç eden evli kadınlar

2) İş aramak için göç eden evli olmayan kadınlar

3) Evlenmek için göç eden evli olmayan kadınlar

4) İstihdam düşünmeden aile göçüne katılan evli kadınlar (Martin 1991: 74).

Kadınların uluslararası göçüne gelince, bireysel, ailevi ve toplumsal düzeyde farklı etkilere sahip faktörler vardır. Bireysel faktörler; ırk, etnik köken, yaş, kentsel / kırsal kökenler, doğum sırası, üreme durumu, medeni durum, çalışma ve eğitim durumundan oluşur. Ailesel faktörler; statü, büyüklük, cinsiyet, yapı vs.dir. Toplumsal faktörler kadınların göç edip edemeyeceğini belirleyen faktörlerdir ve bu faktörler kadınların nasıl, kiminle ve hangi çerçevede göç edeceklerini konu alır (Rahmani, 2019: 80).

1.9. GÖÇÜN KADINLAŞMASI VE SONUÇLARI

Kadınları motive eden faktörler erkekleri motive eden faktörlerden farklı olduğu için erkeklerin ve kadınların göçe katılım oranları farklıdır. Erkek göçleri esas olarak ekonomik motivasyonlara dayanırken, kadın göçleri ise sosyal ve kültürel nedenlere dayanmaktadır. Bu durum aslında kadınların kendilerine uygulanan ailevi ve yapısal kısıtlamalardan kaçmak ve onlar üzerinde cinsiyet ayrımcılığından ve sosyal kontrolünden kaçmak için büyük ölçüde göç ettikleri anlamına gelmektedir (Seifi 2017: 87-88).

Tarihsel veriler, kadınların birincil göç türlerinin temel olarak ailelerine katılmaktan kaynaklandığını göstermektedir. Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Kanada, Avrupa ve Yeni Zelanda'ya yapılan çok sayıda kadın göçü, aile birleşimi içindir. Hindistan'da yapılan çalışmalara göre, kırsal kesimdeki kadınların %89'unun ve kentsel kökenli kadınların %59'unun evlilik amacıyla göç ettiğini; benzer şekilde 2001 yılında Nepal'de yapılan nüfus sayımı verilerine göre, kadınların

iç göçlerinin %42'sinin evlilik nedenlerine dayandığını görülmüştür (Fleury 2016: 14; UNFPA, 2019: 49).

Kadınların aileleri için göç etmelerinin yanında medeni durumlarındaki değişiklikten dolayı da göç etmektedir. Özellikle birçok bölgede boşanmış ve dul kadınlar toplumsal baskılardan kurtulabilmek için göç edebilmektedirler. Örneğin Guatemala ve Maldivler'de yapılan birçok araştırma boşanmış ve dul kadınların, toplumsal damgalamadan kaçmak için göç ettiklerini tespit etmişlerdir. Aynı şekilde benzer çalışmalarda Srilanka ve Filipinler'de kadınları göçü boşanmadan daha kabul edilebilir bulduklarını, Filipinli kadınların, özellikle zorla evlilikle ilgili olarak ailelerin üzerlerindeki kontrolünü önlemek için göç ettikleri tespit edilmiştir. Avrupa'da yapılan birçok çalışmada da genç kızların önemli bir kısmının erken yaşta evlilikten kaçmak için göç ettiğini ortaya koymuştur. Kadın nüfusunu şiddete, göçe karşı koruyamayan devletler, insan ticareti riskinin artmasının yanı sıra daha çok göç görmektedir (O'Neil vd., 2016: 4).

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN YOKSULLUĞU

2.1. KADINLAR VE YOKSULLUK: GENEL BİR BAKIŞ

Kadın yoksulluğu, yoksulluk çalışmalarında değerlendirilmesi gereken önemli yoksulluk türlerinden birisidir. 21.yy.ın son çeyreğinde önem kazanan ve gündeme gelen kadın yoksulluğu konusu, 20. yy.ın ikinci yarısından itibaren kullanımı artan bir konudur.

Yoksulluk genel bir problem olmanın yanında toplum yapısındaki cinsiyet eşitsizliklerinden dolayı kadınlar ve erkekler arası yoksulluğun yaşandığı şekil ve biçim bir birinden tamamen farklıdır. Birçok toplum bilimci bu farklılığı kabul etmektedir. Özellikle 1995 yılında düzenlenen 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı'nda kadın yoksulluğu kavramı yerine yoksulluğun kadınlaşması kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Akın, 2007: 4; KSGM, 2008).

Kadın yoksulluğu çok faktörlü bir sorundur. Bunun yanında eğitim ve istihdam olanaklarından kadınların yeterince faydalanamamaları kadın yoksulluğunun en temel özellikleridir. Eğitimden faydalanamamak, kadınların beceri ve bilgilerinin gelişiminde engel teşkil etmekte ve bunun sonucu olarak kadınların istihdam içerisinde yer almalarının önüne geçmektedir. Ayrıca kadınlar istihdam içerisinde yer alsa dahi aynı iş yapmalarına rağmen çoğunlukla erkeklerden daha düşük gelir elde etmekte ya da enformel sektörlerde istihdam imkanı bulabilmektedirler. Bunun sonucu olarak da kadınlar gelir yoksunluğu yaşayabilmektedirler. Zira elde ettikleri gelir üzerinde söz sahibi olma durumları da zayıftır. Sonuç olarak, kadınlar çalışsalar bile çalışan yoksulluğundan kaçamamaktadırlar. Dünya üzerinde 550 milyona yakın çalışan yoksulun 330 milyon kadarı kadınlardan oluşmaktadır (Şener, 2009:6).

Kadın yoksulluğu, eğitim, sağlık, finansal piyasalara erişim, yeterli kaliteli zamana sahip olma, aile geliri ve harcamaları üzerinde söz sahibi olabilme, kaynakların kullanımı gibi birçok faktöre bağlıdır (Zülfikar, 2010: 5-6).

Bunların yanında hane geliri yoksulluğu ile mücadelelerde çoğunlukla en çok görevi kadınlar üstlenmektedir. Bu durum da yoksulluğun kadınlaşmasında önemli

faktörlerin başında gelmektedir. Hane içi gelirin artması durumunda erkekler gelir konusunda daha çok söz sahibi olurken, gelirin düşmesi durumlarında ise bu kontrol kadınlara geçmektedir (Şener, 2009: 8; Zülfikar, 2010: 6).

2.2. KADININ YOKSULLUĞUNUN NEDENLERİ

Kadın yoksulluğunu araştıran araştırmalar incelendiğinde öne çıkan kavram "yoksulluğun kadınlaşması (the feminization of poverty) "dır. Bu ifade BM (Birleşmiş Milletler) tarafından 70'li yıllarda gündeme getirilmiştir. Bu kavram, yoksul kesim içerisinde kadınların çoğunluğu oluşturması sonucu ortaya çıkmıştır (Moghadam, 2005).

Günümüzde dahi kadın yoksulluğu önemini koruyan konular arasında yer almaktadır. UNDP (2014) verilerine göre Dünya üzerinde yaşayan her 10 fakirden 6'sını kadınlar meydana getirmektedir. Ayrıca dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar, sahip olunan mal varlıklarının sadece %1'ine sahiptirler. Yoksullukla boğuşan kadınlar birçok problemle karşı karşıyadırlar. Bunların başında, temiz su, korunma, sağlık, eğitim, istihdam gelmektedir (Hacıoğlu Deniz ve Haykır Hobikoğlu, 2012: 123). Dünya Bankası, İnsani Gelişmişlik Raporunda cinsiyetten kaynaklanan, kadınların yaşadığı eşitsizliklere vurguda bulunulmuştur. Karşılaşılan bu ayrımcılık Cinsiyet Eşitsizlik Endeksi (Gender Inequality Index-GII), ile ölçülmektedir (UNDP, 2014; Hacıoğlu Deniz ve Haykır Hobikoğlu, 2012: 123-124)

2.2.1. Yoksulluğun Kadınlaşmasının Temel Nedenleri

2.2.1.1. Kadının Emeği Ve Kadın Yoksulluğu

Kapitalizmin gelişimi ile beraber, ev ve iş sahaları birbirinden ayrılmış, erkekler dış dünyada etkinliğini arttırırken kadınlar evde bırakılarak, "ev kadını" olarak görülmeye başlamışlardır (Bora, 2005: 143). Hani içerisinde cinsiyete dayalı gelişen iş bölümü kapitalizmin etkisi ile belirgin hale gelerek kadın erkek rolleri ayrışmış ve bu ayrışma doğal bir süreç gibi gösterilmiştir. Hane içerisinde rol dağılımlarında kadınların üstlendiği roller, annelik ve sevgi ile özdeşleştiği için emek miktarı gizlenir, kadınların hane içerisinde sarf ettikleri fiziksel ve mental emek karşılığı ise ücret ödenmez ve bu yüzden kadın emeği görülmez (Acar-Savran ve Tura- Demiryontan, 2008: 154; Ulutaş, 2009: 27).

TÜİK verilerine göre Türkiye'de 15 yaş üzeri bireylerin bir günlük etkinlikleri incelendiğinde çalışan erkeklerin ev bakımı gibi konulara gün içerisinde 1 saatten daha az zaman ayırırken çalışan kadınların 5 saate yakın zaman ayırdıkları görülmüş, çalışmayan erkeklerin ev bakımı gibi konularda 1.5 saat kadar zaman ayırdığı, çalışmayan kadınların ise 6 saate kadar zaman ayırdıkları belirlenmiştir. Genel olarak kadınların erkeklerden daha fazla hane içi ev bakımı gibi konularda vakit harcadığı görülmektedir. Bunun yanında dünya genelinde, çocuk bakımı, çocuk eğitimi, hane içi işler, bahçe ve tarla işleri karşılığı ücret ödenmediği için çoğu istatistiğin dışında kalmaktadır (Wichterich, 2004: 153). Yeniden üretimkonusundaücretsiz katkıda bulundukları gibi, hane içi ücretsiz işlerin çoğu da kadınlar tarafından yapılmaktadır. TÜİK verilerine göre çalışan %38 oranındaki kadının %74,9'u ücretsiz olarak tarım sektöründe istihdam edilmektedir (TÜİK, 2014). Kadınlar bütün bu emeklerine karşın toplumsal olarak yüklenmiş rollerinden dolayı emekleri gözükmemekte ve bu emeklerine karşılık herhangi bir maddi kazanç elde edememektedirler.

2.2.1.2. İşgücü Piyasalarında Kadını Yeri Ve Yoksullukla İlişkisi

Dünyada istihdamın %40 kadınlar tarafından karşılanmasına karşın çalışmakta olan yoksul kesimin %60'ı yine kadınlar tarafından oluşturulmuştur (ILO, 2016: 29; OECD, 2015: 18-19). Kadınlar, genel olarak istihdam içerisinde erkeklerle aynı işi yapmalarına karşın aynı maddi getiriyi sağlayamamaktadırlar. Kapitalizmin yükselmesi ile istihdam piyasalarında yaşanan kuralsızlık ve serbest piyasa kuralları kadın erkek arası eşitsizliği daha da keskinleştirmektedir. Bunun sonucu ise istihdam içerisinde yer alanlar arasında kadınları daha yoksul hale getirmektedir (Ulutaş, 2009: 30; Korkmaz ve Korkut, 2012: 43; ILO, 2016: 29).

Kadınlara yüklenen domestik roller, kadınların daha düşük ücretli, daha sabır gerektiren, daha sıkıcı, daha dikkat gerektiren, daha uysal ve daha itaatkâr işlere yönlenmelerine neden olmuştur. Kadınların domestik yönlerine bağlı olarak piyasada bazı meslekler "kadın işleri, kadınsı işler" gibi nitelikler almıştır (hosteslik, temizlik işleri gibi hane içi işlerin uzantısı işler). İstihdam piyasalarında meydana gelen cinsiyet ayrımcılığı ile daha yüksek gelirli ve yüksek vasıflı işler erkek egemen bir tavır sergilerken, kadınlar eşit işe eşit ücret alamamakta, çoğunlukla partime ve daha

düşük statülü işlerde, enformel işlerde çalışmaya yönlendirilmiştir. Özellikle kadınların sendikalaşma konusunda gelişmiş yapılanmaların eksikliğinden dolayı işgücü piyasalarında ikincil konumdan çıkamamaktadırlar (Ulutaş, 200: 279; Durmaz, 2016: 41).

Türkiye'de kadınların istihdam piyasalarının dışında kalmaları kadın yoksulluğunun en temel nedenidir. Dünya genelinde kadınların istihdam piyasalarına katılımı artarken, Türkiye'de bu oran her geçen gün düşmektedir. Neoliberal tarım politikaları, küçük üreticiliğin tasfiyesi ve tarımsal üretim alanları ile hayvan sayısının sürekli biçimde gerilemesine yol açmıştır. Bu dönüşümle meydana gelen kente göç dalgaları ile beraber kente göçen kadınlar istihdam piyasalarında da yer edinemeyerek enformel işlere yönelmiş ya da ev kadını olmayı seçmek zorunda kalmışlardır (Ulutaş, 2009: 30; Wichterich, 2004: 46; Önder, 2013).

Türkiye'de işgücüne katılım oranları kadınlarda %27 civarında iken erkeklerde bu rakam %75 civarlarındadır ve toplam istihdamın %80'e yakınını erkekler oluşturmaktadır (TÜİK, 2014). Bu durumun en önemli sebebi Türkiye'de hâkim olan erkek egemen kültürel yapı ve patriarkal zihniyettir. Kadınlara yüklenen domestik karakter ile kadın ev hanımlığı ile özdeşleştirilerek istihdama karılmalarının önüne geçilmektedir (Belet, 2013: 13).

TÜİK (2011) verilerine göre Türkiye'de çalışan toplam kayıt dışı çalışanların 65'ikadınlardan meydana gelmektedir. Kayıt dışı istihdam hem kadınlar hem de erkekler için ciddi bir sorundur. Kayıt dışı çalışma, yaygın olarak kadın çalışma biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle çalışan yoksulluğunda, kadınların oranı da yükselmektedir. Bu durum sonucu kadınların birçoğu sosyal haktan mahrum olmakta, eşitsiz şartlarda çalışmakta ve emeklilik gibi gelir devamlılığı sağlayacak haklardan yoksul kalmaktadırlar (Ulutaş, 2009).

UNIFEM (2005) kadınların işgücüne katılım oranlarının daya çok olduğu ülkelerde dahi, eşit iş imkânlarını elde edemediklerini, erkeklere oranla kadınların ücretleri erkek çalışanlarına oranla %77 civarında olduğunu belirtmiştir. Türkiye'de bu konuda yeterli istatistiksel bilgi yoktur. Ancak yapılan birçok çalışma ücret eşitsizliklerine vurguda bulunmaktadır. Kiren (2004: 573) çalışmasında kadınların ortalama kazançlarının erkeklerin %54'ü olduğunu, istihdam piyasalarında yaşanan

gelir farklılığında %80'den fazlasının piyasadaki ayrımcılıktan kaynaklı olduğunu belirtmiştir.

2.2.1.3. Neoliberal Yeniden Yapılandırma Ve Yoksulluğun Kadınlaşması

20. yy.ın ikinci yarısından itibaren temel kalkınma modelleri, uzun vadede refah devletlerini amaçlayan toplumsal dönüşüm temellidir. Koruyucu yasalar, işçi hakları, güvenlik düzenlemeleri ve kamunun sosyal ve ekonomik politikalarında egemen bir rol üstlenerek buna ulaşılması hedeflenmiştir. 1980 yılında patlak veren global ekonomik kriz ile beraber, hedeflenen bu amaçlar askıda kalmış ve küresel ekonomi rekabetçi ekonomiye açık bir hale gelmiştir. Bununla beraber gelişmemiş ya da gelişmekte olan düşük gelir düzeyine sahip ülkeler ihracatçı pozisyonlara gelmiştir. Standing (1989:1077)'a göre teknoloji alanında yaşanan yeniliklerle beraber arz merkezli ekonomik politikaların gelişmesini sağlanmış, teknolojik gelişmeler bu politikalara hem meşruiyet hem de ideoloji kazandırmıştır. Ulutaş (2009: 29), dünya üzerinde uygulanmaya başlanan yapısal istikrar politikaları be yapısal uyum politikalarıyla beraber kamu harcamalarının kısıldığını, özelleştirmelere gidildiğini, ticari alanda serbestleşmenin arttığını, küresel rekabet alanında öne geçmek için işgücü maliyetlerinde düşürülme çalışmalarının arttığını, bununla beraber işgücü piyasalarında kuralsızlığın hâkim olmaya başladığını, kısaca yeni dönemin başlıca özelliklerinin bunlar olduğunu belirtmiş, bu değişim ve dönüşümün kadınlar adına birçok yeni radikal değişimi de getirdiğini ortaya atmıştır.

Pearson (1992: 293)'e göre ihracat odaklı büyümeler, kadın işgücünün düşüklüğünden dolayı kadın işgücünün artışını sağlamıştır. Pearson, ihracat bölgelerinde istihdamın 4'te 3'ünün kadınlar olduğunu belirterek, düşük maaşlı montaj hattı işlerinde kadın çalışanların çalıştırıldığını belirtmektedir. Kadınların düşük ücretle ve fazla mesai süreleri ile çalışmakta ve iş verimliliğinde düşüş yaşandığında değiştirilmektedirler.

İstihdam piyasalarında yaşanan kuralsızlık ve esneklik, meslekte aranan nitelikleri ve iş güvencelerini erozyona uğratmıştır. Erkek işgücünün pahalı olması ve değişime karşı direnmesi, sermaye piyasalarında ve istihdam piyasalarında yeri kolay doldurulabilir ve ucuz işgücü olan kadına yönelmiştir. Bu durum kadının

işgücüne eşitsiz dahi olsa katılımını arttırmıştır. Ancak Türkiye'de kadınların işgücüne katılımı her geçen gün biraz daha azalmaktadır (Ulutaş, 2009: 30).

Bunların yanında bir diğer önemli unsur özelleştirmelerdir. Standing (1989: 1079) kamu sektöründe kadın eşitsizliklerinin ve iş koşullarının daha insani olduğunu, ancak özel sektörde, kamu sektöründe olduğu gibi imkânlar olmadığını belirtmektedir. Buğra (2010: 24) Türkiye'de özelleştirme girişimlerinin kadın istihdamında düşüşlere neden olduğunu belirtmiş, kadınların kamu sektöründe istihdamdan daha memnun olduklarını ve daha eşit koşullarda çalıştıklarını dile getirmiştir. Ulutaş (2009: 34) özelleştirmeler ile beraber kamuda daha eşit şartlarda çalışan kadınların daha acımasız ve daha eşitsiz piyasalarda çalışmak zorunda kaldıklarını belirterek, Türkiye'de özelleştirilen birçok kamu kurum ve kuruluşunda kadınların istihdamının hali hazırda az olduğu için kadınlar aleyhine önemli bir değişiklik yaratmadığını dile getirmiştir.

Ecevit (2007: 84)'e göre, esnekleşen ve iş güvencesinin düştüğü istihdam piyasalarında kadın işçilerin yedek işgücünde önemlibir bileşendir. Kadınlar ekonomik daralmalarda ilk gözden çıkarılan işçi kesimidir. Bunun yanında kadının enformel olarak istihdam edilmesi, kadının yoksullaşmasında önemli unsurların başında yer almaktadır. TÜİK (2016) verilerine göre Türkiye'de kadın istihdamı erkek istihdamının yarısından bile azdır (erkek istihdamı: %65, kadın istihdam oranı: %27,5). Kadınların işsizlik oranı ise erkeklerden daha fazladır (erkek işsizlik oranı: 16,5, kadın işsizlik oranı %22,2).

2.2.2. Eşit Olmayan Erişim Hakkı

2.2.2.1. Ekonomik Alanda Eşit Olmayan Erişim

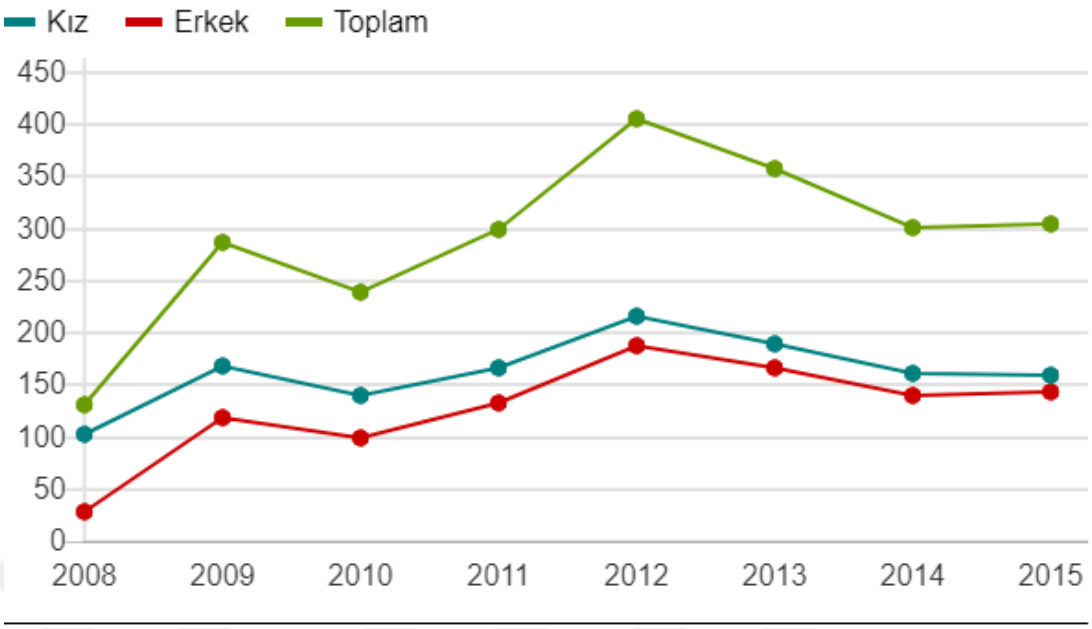
Dünya genelinde, maddi varlıkların mülki haklarında cinsiyete dayalı bir ayrım söz konusudur. Toprak bölüşümü, miras ve gelir dağılımında kadınlar çoğunlukla dezavantajlı bir konumdadır. Bu yüzden ellerinde teminat gösterecek varlık olmayan kadınlar, kredi kullanımı konusunda da engellerle karşılaşmaktadır. Sermaye sahibi olamayan girişimci kadınlar ise birçok sektörde işletme sahibi olamamaktadır. Aynı biçimde, kadınların pazara erişim olanakları da zayıftır (Ulutaş, 2009: 32).

2.2.2.2. Kamu Alanında Eşit Olmayan Erişim

Kamusal hizmetlerin yetersiz ve eşitsiz sunumunun kadınlar için iki farklı anlamı vardır. İlk olarak devlet tarafından sunulmayan hizmetlerin önemli bölümü kadınlar tarafından karşılıksız olarak yüklenilir. Çocuk ve yaşlı bakım hizmetlerine kaynak ayrılmaması, ücretsiz ve nitelikli sunulmaması, sağlık hizmetlerinin metalaştırılması ve hastaların hastanelerde kalış sürelerinin azaltılması, hasta, yaşlı, çocuk bakımının karşılıksız olarak kadınlar tarafından yerine getirilmesine yol açtığı gibi, kadınların ücretli işlerde çalışma olanaklarını da engellemektedir. Altyapı eksiklikleri de karşılıksız kadın emeğini artırır (Ulutaş, 2009: 32).

2.2.2.3. Eğitim Alanında Eşit Olmayan Erişi

Birçok alanda kendisini gösteren yoksulluk, aynı zamanda eğitim alanında da etkisini hissettiren önemli bir unsurdur. Yoksulluk, eğitim konusunda okullaşma oranının düşmesine neden olmaktadır. Yoksul ailelerde kız çocuklarının ortaöğretime devam etme oranları erkek çocuklarınkinden daha düşüktür. Dünya Bankası (2015) verilerine göre 6-11 yaş aralığında okula gitmeyen 20 milyona yakın çocuğun 14 milyona yakın kız çocuklarından meydana gelmektedir. Tan vd., (2008) Türkiye'de okula devam etmeyen çocukların büyük çoğunluğunun kız çocuklarından meydana geldiğini ifade etmektedirler. Dünya Ekonomik Forumu'nun açıkladığı veriler ışığında, ülkemizde okuma yazma bilmeyen inşalar arasında %83'lük kısmı kadınlar meydana getirmektedir. Okuma yazma bilmelerine karşın herhangi bir eğitim kurumundan mezun olamayan kişilerin ise %58'ini kadınlar meydana getirmektedir.

Şekil 2.1. Cinsiyete göre okula gidemeyen çocuklar (Bin)

Kaynakça: BBC, http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-41581524

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2015 yılsonu verilerine göre de, Türkiye'de 25 yaşının üstündeki 100 kişiden 5'i okuryazar değil. Ancak bu oran cinsiyet olarak ayrıştırıldığında 25 yaşından büyük 10 kadından 1'inin okuryazar olmadığı görülmektedir (TÜİK, 2015).

Eğitime erişim konusunda kız ve erkek çocuklar arasında yaşanan eşitsizlik incelendiğinde ise en önemli nedenler arasında kentlerde eğitim masrafları yer almaktadır. Türkiye'de kentsel alanlarda okul masraflarından dolayı okuyamayan erkeklerin oranı %25,3 kadınlarda %30,2'dir. eğitim masrafların yanında daha önce belirttiğimiz gibi kadına yüklenen domestik roller ve hane içi sorumluluklar (kardeşlere bakma, anneye yardım etme vd.) kız çocuklarının okullaşmalarına engel olan diğer unsurlardır. Eğitimsizlik ve hane içerisinde kadına yüklenen statüler, kadınların ilerleyen yaşlarda hane içerisinde gelir paylaşımında geride bırakılmalarına, eğitimden, sağlık yardımlarından mahrum kalmalarına, istihdam piyasalarına girememelerine dolayısı ile sosyal güvenceler ile korunmamalarına engel olarak kadınların yoksulluk oranının artmasına neden olmaktadır (Ulutaş, 2009: 34).

Türkiye'de 2015 yılında işgücüne katılmayan kadın sayısı 20 milyon iken erkeklerde sadece 8 milyondur. Yoksullaşan kadının düşen yaşam standartları özellikle de eğitim düzeyi hane içerisinde hem hanenin hem de kadının sağlığı üzerinde doğrudan ilişkilidir (TÜİK, 2015).

2.2.2.4. Sosyal Korunmadan Yoksunluk ve Sağlık Alanında Eşit Olmayan Erişim

Kadınların sosyal güvenlik alanının dışına doğru itilmeleri, malullük, ihtiyarlık, işsizlik, hastalık ve buna benzer riskler karşısında korumasız bir durumda kalmalarına yol açarak onların yoksulluğa doğru itilmelerine neden olmaktadır. Sosyal güvenlikten yoksun olma durumu, kadın fakirliğinin en açık görünüm şekillerinden bir tanesi olarak kabul edilmektedir. Ülkemizi değerlendirdiğimizde kadınların işgücüne katılım oranlarının çok düşük olduğu görülmektedir. bu düşüklük de, ücretsiz aile işçiliği ile beraber enformel ekonomik etkinliklerinin yüksekliği ve sosyal güvenlik sistemimizin düzenli bir şekilde çalışmaya dayanmakta olması, büyük oranda kadının hem sosyal güvenlik çatısının dışına doğru itilmesine neden olmakta ya da eşine veya babasına bağımlı bir şekilde bu çatının altına sığınmasına sebebiyet vermektedir. 2008 senesinde sosyal güvenlik kurumlarına kayıtlılık hali incelendiğinde istihdam edilmekte olan 5.864.000 kadından 3.655.000'inin sosyal güvenlik alanı dışında çalıştığı belirtilmektedir. Toplam istihdam edilen kadınların %62,3'lük kısmı, tarım alanında çalışmakta olan kadınların ise %99'luk bir kısmı sosyal koruma alanı haricindedir (TÜİK, 2008; Ulutaş, 2009: 34).

Dünyanın çoğu yerinde meydana getirilen sağlık reformları ile birlikte kamusal sağlık harcamalarında daraltılmanın sağlanması, prim oranlarında yükseltilmenin sağlanması ve sağlığın piyasalaştırılması, kadınların yüksek bir bölümünü oluşturanların formel, düzenli işlerde çalışma imkanına sahip olmayışı gerçeğiyle karşı karşıya kalındığında sayıca çok az miktardaki kadının sağlık hakkından faydalanabileceği açık bir şekilde gün yüzüne çıkacaktır. Birçok kadının üreme sağlığı ile ilgili problemleri olduğu ve hamileliğe bağlı ciddi rahatsızlıklar geçirmekte odluğu görülmektedir. Fakirlik içerisinde hayatını sürdüren çoğu gebe kadın, acil hallerde bile tıbbi imkânlara ulaşma imkânı olmamaktadır. Türkiye'de ise

sözü edilen bu sınırlılıkların yanı sıra, aynı zamanda kadınların okuma yazma bilmiyor olmaları ya da Türkçe konuşamıyor olmaları ve ataerkil cinsiyet rejimini neticesinde ortaya çıkan baskı da, onları ilk başta en temel gereksinimleri olarak kabul edilen sağlık kurumları olmak şartıyla her çeşit kamu kurumuna ulaşmaktan alıkoyabilmektedir. Göçmen olan kadınlar ve kırsal alanlarda hayatlarını sürdürmekte olan kadınların sağlık kuruluşlarına gidebilmeleri için yanlarında eşlerinin veya oğullarının olması gerekmektedir (Ulutaş, 2009: 35).

Engellilik, göçmenlik, ihtiyarlık gibi dezavantajlı durumların var olduğu hallerde kadın olmak, bu dezavantajlı konumu daha da pekiştiren ve bir nevi fakirliği perçinleyen bir etkiye sebep olmaktadır. Engellilerin işgücüne katılım oranına baktığımızda %21,7'lik oranı olduğu görülmektedir. Bu oran, erkek engelliler için %32,2, kadın engelliler için ise %6,7'lik bir oran şeklinde gözlenmiştir. İhtiyar nüfusun %45,3'lük bir kısmını erkekler meydana getirirken, %54,7'lik bir kısmını ise kadınlar meydana getirmektedir. İhtiyar nüfus arasında gelirinin bulunması durumu da cinsiyet temelinde göze çarpacak derecede farklılıklar belirmektedir. Erkeklerin %75'lik bir kısmının bir geliri olduğu görülürken kadınlara baktığımızda ise bu oranın %38'e kadar düşmekte olduğu görülmektedir. İhtiyar erkek nüfusun %46'lık bir kısmının ana gelirini emekli maaşının oluşturduğu görülmektedir. İhtiyar kadınların yalnızca %6'lık bir kısmının kendisine ait emekli maaşı var iken, %16'lık bir kısmı ise kadınların dolaylı emekli maaşını gelir kaynağı şeklinde ifade etmektedir (HÜNEE, 1999: 38).

Kadınların gelire, üretim araçlarına ve kaynaklara eşitsiz ulaşımı gibi fakirlikle doğrudan alakalı olan unsurlar kadar, kadınların çocuk yaşta iken evlendirilmeleri, hareketliliklerinin sınırlandırılması, üreme hususunda kendi istedikleri şekilde kararlarını veremiyor oluşları gibi neticeleri ortaya çıkaran cinsiyet eşitsizliği kavramı da kadınların fakirlik döngüsünün içine doğru itilmelerine neden olmaktadır (Çağatay, 1998: 11).

2.3. CİNSİYET YOKSULLUĞUNUN SEBEPLERİ

Toplumsal cinsiyet temelli, başka bir ifadeyle kadın-erkek eşitsizliğine dayanak oluşturan ayrımcılık durumu neredeyse her toplumda karşımıza çıkmaktadır. UNDP'ye göre ifade edecek olursak, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri tüm ülkelerde

görülmekte; fakat ülkeler arasında önemlilik taşıyan bazı farklılıkların yer aldığı görülmektedir (Şenses, 2006: 47). Kadın-erkek eşitsizliği, gelişmiş olan ülkeler dâhil olmak üzere tüm dünyada halen mevcut olduğu ifade edilmektedir. Yönetici durumunda olan kadınların oranına baktığımızda oranın çok düşük olduğu, yönetici durumunda olsalar dahi, kadınların erkeklere kıyasla çok daha az miktarda ücret aldıkları ve kıyaslandıklarında daha az kariyer imkânına sahip oldukları belirtilmektedir. Aynı zamanda, Avrupa ülkelerinde dahi yönetici durumunda olan kadınların oranının yalnızca %8 gibi oldukça düşük bir düzeyde olduğunun vurgusu yapılmaktadır. Kadın-erkek eşitsizliğinin sebebi, kadınların %40'lık bir kısmının yarım gün çalışıyor olması, bir kısmının evlat sahibi olması ve işgücü içerisinde daha az verimliliğe sahip olmaları gibi unsurlar da ifade edilmektedir (Açıkgöz, 2010: 48).

Son senelerde hayatımızın tıpkı basit bir parçasını meydana getiren ekonomik krizler ve genel olarak 2008 küresel finans krizi neticesinde dünyada yaşamakta olan yoksul insan sayısının giderek artmakta olduğu görülmektedir. Genellikle kadınların çalışma yaşamında karşılarına çıkan problemler, onların yetersiz olmalarından ve mevcut olan sistemlerin sosyoekonomik yapılarından kaynaklı olmaktadır. Yoksul kadınların farklılık gösteren mahrumiyetlerini barındıran yetersizlikleri, bireysel seçimlerin neticesi şeklinde meydana gelmemiştir. Aileleri tarafından okula gönderilmeyen ya da ekonomik sebeplerle okula gitme imkânı olmayan kadının okuma yazma bilmemesi çok doğal kabul edilmektedir. Aynı işi yaptığı halde erkeklerden çok daha düşük ücret alan kadının halinin bireysel seçimler neticesinde meydana geldiğini söylemek imkânsızdır. Kadınların bu şekilde negatif durumları yaşamış olmaları, genel olarak geleneksel veya mevcut olan toplumsal yapıyla alakalı olmaktadır. Bu söz konusu durum, farklı mahrumiyetler çerçevesinde devam etmekte olan bir fakirlik döngüsünü meydana getirmektedir (Şenses, 2006: 49).

Bu noktadan hareketle, kadın ve erkeğin beraber hayatlarını sürdürdüğü hanede kadınlar fakirliği eğitim, sağlık, meslek edinme ve kararlara katılma hususunda çok daha derinden yaşamakta olduğu ifade edilmektedir. Eğitim imkanlarından yoksun, mesleği bulunmayan, enformel sektörde çalışmakta olan, sosyal güvence alanının dışına itilen, korumasız bir şekilde hem kadın hem de çoğu defa bir eş ya da aynı zamanda bir anne olmanın getirdiği yükün altında hayatını

devam ettirmek mecburiyetinde olan kadın için fakirlik durumu ile, kaçınılması imkansız bir gerçek şeklinde karşı karşıya kalınmaktadır (Duyan, 2010: 21).

2.4. DÜNYADA YOKSULLUK VE CİNSİYET

Yoksullukla ilgili durumundaki cinsiyet eşitsizlikleri, ekonomik kaynaklara ulaşımdaki eşitsizliklerden kaynaklı olmaktadır. Çoğu ülkeye baktığımızda, kadınların eşlerine ekonomik anlamda bağımlılıklarını sürdürmekte olduğu görülüyor. Kadınların erkeklere oranla çok daha düşük oranlarda ödenmiş olması, ücretli ve ücretsiz şekilde yapılmakta olan işlerin eşitsiz bir biçimde bölünmesi sebebiyle emeğin kendi nakit gelirine sahip olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde yasal ve geleneksel yasalar kadınların araziye ve diğer varlıklara erişimini sınırlandırmaya devam ediyor ve kadınların hane halkı ekonomik kaynakları üzerinde kontrolünün sınırlı olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin hemen hemen üçte birinde yasalar, kadınlar ve erkekler dikkate alındığında aynı miras haklarını güvence etmedikleri görülmektedir ve ülkelerin ek yarısına bakıldığında kadınlara karşı ayrımcı geleneksel uygulamaların yer aldığı görülmektedir. Aynı zamanda, gelişmekte olan bölgelerde üç evli kadının tahmin olarak bir tanesinin büyük alımlar üzerinde hanehalkı harcamaları üzerinde hiçbir şekilde kontrolü yer almamaktadır (Turgut, 2019: 318-319).

Yoksullukta ortaya çıkan cinsiyet eşitsizlikleri, tek kişilik olarak kabul edilen hanelerde ve tek ebeveynli olarak ifade edilen ailelerde artış dâhil olmak şartıyla aile düzenlemelerinde bir takım farklılıkların olmasıyla daha açık bir görünüm kazanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde çalışma çağında olan kadınların, bağımlı evlat sahibi olmaları ve hane halkının gelirine katkı sağlamaları için ortakları ya da kendi geliri bulunmadığında ya da bütün aileyi desteklemek için gelirlerinin çok düşük olduğu bir durumda erkeklerden çok daha kötü olma ihtimalinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Daha ileri yaşlarda, gelişmiş olan ülkelerde yaşamakta olan kadınlar, genellikle tek kişilik hanelerde hayatlarını sürdürürken, yoksulluktan çok daha fazla etkilenmektedirler. Bağımlı çocuklar ve ihtiyarlar arasında sadece ebeveynler dâhil olmak şartıyla, kadınlar ve erkekler arasında meydana gelen fakirlik oranlarındaki fark, bir takım ülkelerde

daimi şekilde devam etmekte iken diğer ülkelerde daralma olduğu görülmektedir (Wilkinson ve Pickett, 2010:63-103; Çamur Duyan, 2011: 29-30).

2.5. TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE CİNSİYET

Dünya genelinde büyük önem atfedilen bir konu olan yoksulluk, son yıllarda özellikle kadınları etkilemektedir. Yoksulluk denildiği zaman aklımıza ilk gelen kadınlar olmaktadır. Genellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliği ilk başta yer almak şartıyla, emek piyasasına baktığımızda öncelikle ücretler yer almak üzere değerlendirildiğinde kadınların erkeklerden daha az bir miktarda ücret almakta oldukları görülmektedir. Aynı zamanda mülkiyet sahipliği, çeşitli toplumsal çevre ve ayrıca hayatlarını sürdürdükleri hanelerde de negatif bir konumda oldukları görülmektedir. Kadın yoksulluğu ile beraber çocuk yoksulluğu da meydana gelmekte ve küresel yoksulluğun en öncelikli mağdurlarının kadınlar olduğu ifade edilmektedir (Gerşil, 2015: 161).

Kadın fakirliğinin psikolojik ve sosyolojik yanlarının çok önem taşımakta oldukları görülmektedir. Genellikle bazı toplumlarda kadının ilk görevinin evlatlarının ve eşinin bakımı olduğu ile ilgili bir algısı oluşmakta ve bu durumda kadın yoksulluğunun ilerideki nesillere de bir nevi aktarımına sebep olmaktadır. Kadınların fakirliği, kadınları ekonomik bakımdan değerlendirdiğimizde eşlerine bağımlı olmalarına neden olmakta, çoğunlukla da yaşamları ile alakalı olan kararları alırken kişisel bir şekilde karar alamamalarına sebep olmaktadır. Tablo 2.1, Türkiye'de yaşamakta olan kadınların fakirlik verilerini açık bir şekilde ifade etmektedir.

Tablo 2.1. Kadınlarda Yoksulluk Oranı (%)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Türkiye	21,01	18,27	18,26	17,52	19,03	30,6	28,8	30,8	31,5	30,3	31,5	29,3

Kaynak: TÜİK, 2016, İstatistiklerle Aile, 2016, http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=24646 ;Yücel, 2017: 16

Tabloya 1'den yola çıkarak, Türkiye'de kadın fakirliğinin 2002 senesinde tahmini olarak %27,19 oranlarında olduğu görülürken 2009 yılında %19,03'lere kadar düşmüş olduğu görülmektedir. Kentsel alanda kadınların fakirlik oranında çok

önemli bir düşüş olmasına karşın, kırsal alanda yaşamakta olan kadınların fakirlik oranlarında çok önemli oranlarda artış meydana geldiği ifade edilmektedir. En son belirtilen 2009 senesi rakamları dikkate alınarak Türkiye'de kadınların yoksulluk oranının %19,03'lük bir orana ulaştığı görülmekte ve bu oran şehirlerde %9,26 oran olarak kabul edilmekte iken kırsal alandaki kadınların yoksulluk oranının %40,15'lere kadar ulaştığı görülmektedir. Kadın fakirlik oranlarına baktığımızda 2010 senesi itibariyle %30'ların çok daha üzerine çıkmış olduğu ifade edilmektedir. 2010-2016 seneleri arasında en düşük işsizlik oranının 2011 (%208,8) senesinde en yüksek kadın işsizlik oranının ise 2013 ve 2015 (%31,5) senelerinde gerçekleşmiş olduğu görülmektedir (TÜİK, 2016). Aynı zamanda toplam işsizlik oranına baktığımızda 2016 senesinde %12,1 biçiminde meydana gelerek İşsiz sayısına baktığımızda son beş senede 1 milyon 411 bin kişi artış meydana gelerek bu sayının 3 milyon 715 bine kadar yükseldiği görülmektedir (DİSK, 2017).

Tablo 2.2. Kadın ve Erkek İşsiz Sayısı (Türkiye - Kent - Kır)

	Türkiye	Kent	Kır
Kadın	954.000	820.000	134.000
Erkek	1.572.000	1.187.000	384.000

Kaynak: TÜİK Hane Halkı İşgücü Anketi Dönemsel Sonuçları.www.tuik.gov.tr *2013 senesi Mayıs dönemi verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 2'den hareketle kadınların çoğunlukla kentsel kesimlerde işsiz kaldıkları sonucu çıkarılabilmektedir. Genellikle kırsal kesimden kentsel kesimlere göç etmiş olan ailelere baktığımızda kadın işsizliğinde artış meydana geldiği görülmektedir. Kırdan kente göç etmiş olan kadının eğitim seviyesinin düşük olması sebebiyle istihdama katılım imkânının giderek güç bir hale geldiği görülmektedir. Kadının kırsal kesimde ücretsiz aile işçisi olarak ifade edildiği görülürken, kentsel kesimlerde kadınların istihdam haricinde kaldığı görülmektedir (Selamoğlu ve Lordoğlu 2006: 88; TÜİK, 2016)

Türkiye geneline baktığımızda 15 yaşında ve 15 yaşından daha yukarı yaştakilerin işsiz sayısının 2017 senesi Ağustos dönemi içinde geçen senenin aynı dönemine kıyaslandığında 89 bin kişi azalma neticesinde 3 milyon 404 bin kişi olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda işsizlik oranında 0,7 puanlık bir azalış meydana gelerek yeni işsizlik oranının%10,6 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Aynı dönem içerisinde; tarım harici işsizlik oranında 0,9 puanlık bir azalış meydana gelmiş ve bu azalış ile yeni oranın %12,8 şeklinde olduğu tahmin edilmektedir. Genç nüfusa baktığımız zaman (15-24 yaş) işsizlik oranında 0,7 puanlık artış meydana gelip bu artış ile işsizlik oranının %20,6 'ya kadar ulaştığı görülürken,15-64 yaş grubuna baktığımızda bu oranda 0,7 puanlık bir azalış meydana geldiği görülmekte ve azalış ileyeni oranın %10,8 olarak gerçekleştiği görülmektedir (TÜİK, 2017).

Tablo 2.3. Yıllara Ve Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları (%) (Türkiye-Kent-Kır)

	Türkiye		Kent		Kır	
Yılar	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
2000	6.6	6.3	7.8	13.0	4.9	2.0
2001	8.7	7.5	10.3	16.6	6.5	1.7
2002	10.7	9.4	13.0	18.7	7.3	3.0
2003	10.7	10.1	12.6	18.3	7.9	4.2
2004	10.5	9.7	12.5	17.9	7.3	3.2
2005	10.3	10.3	11.6	17.0	8.1	4.2
2006	9.7	10.3	10.9	16.4	7.6	4.3
2007	9.8	10.3	10.7	16.0	8.2	4.1
2008	11.0	14.3	11.6	16.6	8.7	4.3
2009	9.2	14.3	15.3	20.4	10.7	5.3
2010	13.9	13.0	12.6	18.7	8.7	4.6
2011	9.2	11.3	10.2	16.5	7.0	3.6
2012	8.5	10.8	9.4	15.5	6.5	3.5
2013	8.0	10.7	8.8	15.0	6.3	3.9
2014	9	11,9				
2015	9,2	12,6				
2016	9,6	13,7				
2017*	10,8					

Kaynak: TÜİK Hane Halkı İşgücü Anketi Dönemsel Sonuçları. * Ağustos ayındaki elde edilen veriler ile ülke geneli toplam işsizlik oranları kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3'den hareketle Kentsel kesimlerdeki işsizlik oranları cinsiyet bakımından ele alındığında erkek-kadın işsizlik oranları arasında büyük bir farkın oluştuğu görülmektedir. 2000 senesinde erkek işsizlik oranlarının %7,8'lik bir seviyede olduğu görülürken, kadın işsizlik oranının ise %13 arasında değerler aldığı

görülür, 2013 senesinde ise erkek işsizlik oranlarının %8,8'luk bir seviyede olduğu ifade edilir iken kadın işsizlik oranlarının %15 arasında değişiklikler göstermekte olduğu görülmektedir. Bu farklılık kadınların kentsel emek piyasalarında ne kadar zor bir konumda olduklarının bir işaretidir. Kadınların işsizlik oranlarının erkeklere kıyasla çok daha yüksek oluşu kadınların kentsel kesimlerde işgücü piyasalarında yeterli seviyede istihdam olanaklarının bulunmamalarının bir neticesidir.

Ülkemiz vatandaşlarının yarısından fazlası evlilikte eşlerin her ikisinin de çalışması gerektiği düşüncesinde olsa bile bu durumdan hareket edersek emek piyasalarında işverenler açısından kadın işgücüne karşı ayrımcı bir şekilde bir bakış açısının oluştuğu tartışmasız bir gerçektir. Bu durumun en belirgin göstergesinin ise ücret eşitsizliği olduğu kabul edilmektedir. Aynı zamanda kentsel kesimlere baktığımızda kadın işgücünün istihdam edildiği sektörlerde istihdamda yeterince büyümenin sağlanamaması durumu da kadınların dezavantajlı bir durumda olmalarına sebebiyet vermektedir (Biçerli, 2004: 93).

Tablo 2.4. Türkiye'de Kadınların İşgücü Piyasası Verileri (15 +Yaş)

Yıllar	Kurumsalolmayan çalışma çağındaki nüfus (bin kişi)	İşgücü (binkişi)	İstihdam edilenler (bin kişi)	İşgücüne katılma oranı (%)	İstihdam oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	Tarım dışı işsizlik oranı (%)
2006	25.080	5.916	5.258	23,6	21,0	11,1	17,9
2007	25.480	6.016	5.356	23,6	21,0	11,0	17,3
2008	25.855	6.329	5.595	24,5	21,6	11,6	18,1
2009	26.317	6.851	5.871	26,0	22,3	14,3	21,9
2010	26.740	7.383	6.425	27,6	24,0	13,0	20,2
2011	27.273	7.859	6.973	28,8	25,6	11,3	17,7
2012	27.773	8.192	7.309	29,5	26,3	10,8	-

TÜİK, (2014). İstatistiklerle Kadın, 2014, Sayı: 18619, http://www.tuik.gov.tr/

Türkiye'de çalışma çağında bulunan kadınların tahmini olarak üçte birlik bir kısmı işgücünü meydana getirmektedir. Tablo 4'den hareketle İşgücüne katılma oranlarına baktığımızda 2006-2012 seneleri arasında artış meydana gelmesine karşın bu oranın hâlen çok düşük bir seviyede olduğu görülmektedir. 2006 senesinde baktığımızda ise bu oranın %26,3 olduğu ifade edilirken 2012 senesinde ise artarak %29,5'lik bir orana ulaştığı görülmektedir. Aynı şekilde işsizlik oranı değerlendirildiğinde 2006 senesinde bu oranın 11.1 olduğu görülürken 2012 senesinde ise bu oranın%10,8'e düştüğü görülmektedir. İşgücü piyasasında tarım

sektörü dâhil olmak üzere, işsizlik oranı ile tarım dışı işsizlik oranı arasında her daim önemli farklılıkların meydana geldiği görülmektedir. Rakamlardan yola çıkarak ifade edilebilecek olan temel kanı, kadınların istihdam edilme durumlarının yoksulluklarını azaltmadığıdır. Tarımla uğraşan ya da kendine ait bir işi olan ailelerde genellikle kadınların karın tokluğu için çalıştıkları (ücretsiz aile işçisi), gelir dağılımı ve kullanımı yetkisinin aile reisinde olduğu düşünüldüğü zaman kadın istihdam oranlarının hiçbir şekilde gerçeği yansıtmadığı açık bir şekilde ifade edilmektedir (TÜİK, 2014).

2014 senesine baktığımızda çalışan kadınların oranının tahmini olarak üçte birinin ücretsiz aile işçisi olarak kabul edildiği görülmektedir. Ücretli bir şekilde ya da yevmiye alarak çalışan kadınların oranının %60.2 olduğu görülür iken kendisi için çalışan kadınların oranının ise%9,1 olduğu görülmektedir. Aynı dönem içerisinde ücretli bir şekilde ya da yevmiye alarak çalışan erkeklerin oranının ise %68,5 olduğu ifade edilmektedir. Kendisi için çalışan erkeklerin oranının ise %20,7 olduğu ifade edilmektedir (TÜİK, 2014).

Kadının işgücüne katılmama sebepleri göz önüne alındığında, 2014 senesi verilerine göre değerlendirdiğimizde %57.6 oranındaki kadının ev işleri ile meşgul olma halini neden olarak gösterdiği meydana gelmektedir. Aynı şekilde kadının işgücüne katılmama sebepleri arasında yer alan diğer nedenlerin oranının %6.8 olduğu görülmektedir. Bu söz konusu durum Türkiye'de kadınının ev hanımı, evlatlarının annesi, erkeğin eşi rollerine ilişkin sergilediği bakış açısında 2014 senesinde de değişiklik olmadığı, aynı şekilde kaldığı ifade edilmektedir (TÜİK, 2014).

2014 senesinde işgücüne dâhil edilmeyen erkeklerin %37,1'lik bir kısmının emekli, %27,4'lük bir kısmının ise öğrenci olduğu görülmektedir. Aynı dönem içerisinde işgücüne dâhil edilmeyen kadınların ise %57,6'sını ev kadınları, %11,2'sini ise öğrenciler meydana getirmektedir (TÜİK, 2014).

Kadınların işgücüne katılımı ile ilgili nedenleri incelediğimizde çoğunun ekonomik ya da ekonomik olmayan sebepler olduğu görülmektedir. İktisadi sebepler; kadının ihtiyar ve çocuk bakımı, ev işleri ve buna benzer nitelikteki hizmetleri dışarıdan satın aldığında meydana gelebilecek olan maliyet ile çalıştığı zaman elde

etmeyi düşündüğü gelirin karşılaştırılması durumunda kendini belirgin hale getirir. Çalışılarak kazanılmış olan gelir, ev hizmetlerini dışarıdan satın almaya kıyaslandığında çok daha düşük oluyor ise, çalışmak cazip görünmeyecektir. Bu hesabın içerisine yol masrafları ile çalışma durumu da kayıtlı ise, sosyal hakların getirisi de dâhil edilebilir. Çalışmanın getirisinde ne kadar yükselme olursa kadının çalışma hayatına katılma durumunun o derece yüksek olduğu neredeyse bütün ekonometrik araştırmalar tarafından ispatlanmıştır. Çalışmanın getirisi eğitim seviyesinin bir başka deyişle sahip olunan beşeri sermaye düzeyinin bir fonksiyonu olarak kabul edilmektedir. Daha iyi olan bir eğitim, çok daha yüksek verimlilik durumu, beraberinde daha yüksek geliri getirmektedir. Böylelikle yüksek eğitim düzeyine sahip olan kadınlar önceye kıyasla daha yüksek gelir sağlayacak, böylelikle çalışmanın getirisinde artış meydana gelecektir. Başka bir ifadeyle yüksek eğitim seviyesine sahip olan kadınların işgücüne katılımına baktığımızda bu oranların daha önceye kıyasla çok daha yüksek olması öngörülmektedir (Gerşil, 2015: 162).

İktisadi olmayan unsurlar ise kültürel (toplumsal cinsiyet rolleri, toplumun çalışan kadına bakışı vs.) veya psikolojik (bireyin çalışırken duymuş olduğu haz) unsurlar olabilir (Gürsel vd. 2011: 2).Kadın fakirliğinin azalmasına neden olan en önemli faktör, kadınların çalışma yaşamına daha fazla dâhil edilmesine ilişkin sosyoekonomik çalışmaların yapılmasıdır.

2.6. KADIN YOKSULLUĞUNUN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK UYGULAMALAR

Cinsiyet eşitliği -Lizbon Antlaşması'nda da yer alan- Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nda ifade edildiği üzere temel bir hak olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda cinsiyet eşitliği, Avrupa Birliği politikalarının öncüllerinden biri olarak kabul edilmektedir. İktisadi açıdan daha güçlü bir hale getirilmesi, karar mekanizmalarına ve politikaya katılımın çok önem taşıdığı görülmektedir. Bu durum yalnızca şahsa özgü bir konu olmamakta, aynı zamanda insani gelişime bütünüyle etki eden önemli etkenlerden biri olmaktadır (Gerşil, 2015: 162).

Kadın ve erkeğe eşit bir muamelede bulunulması, 1957 senesinde Roma Antlaşması'nın içeriğinde eşit ücret ilkesinin bulunmasıyla AB'nin kurucu ilkelerinden bir tanesi olarak kabul edilmiştir. 1970'lerden itibaren günümüze kadar

geçen sürede, Avrupa yasalarının ve ulusal kanunların, kadınların tercihlerinde artışa neden olduğu ve aynı zamanda hayatlarını da zenginleştirmiş olduğu görülmektedir. Çalışan kadınların oranına baktığımızda ise daimi bir şekilde artış olduğu görülmektedir. 2000 senesinden itibaren Avrupa'da meydana getirilen milyonlarca yeni iş imkânının ¾'lük bir kısmından kadın işçilerin yararlanmış olduğu görülmektedir. Şuan kız çocukları ile erkek çocuklarının okuldaki başarılarını kıyasladığımızda artık kız çocukların erkek çocuklardan daha başarılı olduğu görülmektedir. AB'de üniversite mezunlarının %59'lık bir kısmını kız çocukları meydana getirir. Bütün bu gelişmelere karşın, elde edilmiş olan sonuçlar kadınların halen erkeklerden %17 daha az kazanmakta olduğu ve aynı zamanda siyasi karar alma ve üst düzey yönetim konumlarında da halen azınlıkta olduğu sonucuna varılmaktadır (Gerşil, 2015: 162).

Avrupa geneline baktığımızda, genel olarak erkeklerin kendi işyerlerini işletmekte olduğu veya şirketlerini yönetmekte olduğu görülmektedir. Girişimcilerde kadın-erkek oranına baktığımızda erkek işgücü oranının %16'sını meydana getirdiği görülürken kadın işgücünün ise yalnızca %8'lik bir kısmını meydana getirdiği görülmektedir. Kadınlar genellikle kendilerine ait olan küçük işletmelerinin finansmanında, kuruluşunda ve genişletilmesinde çok daha büyük problemler ile karşı karşıya kalmış olduğu görülüyor. Son rakamları değerlendirdiğimizde, erkeklerin kendi hesabına çalışmakta olan serbest meslek sahibi olma imkânının kadınlara kıyaslandığında, bu oranın üç kat daha fazla olduğunu ifade ediyor (Avrupa Komisyonu, 2009).

Çalışma yaşamını çocukların ve diğer aile üyelerinin bakımlarıyla bir araya getirmek kadınlar için ve gittikçe daha çok sayıda erkek için büyük bir problem olarak kabul edilmektedir. Aynı şekilde, evdeki sorumluluk paylaşımını dikkate aldığımızda, hâlen eşitlikten uzak olmayı sürdürmekte olduğu, kadınları kariyer sahibi olmaları konusunda daha güç duruma getirmektedir. AB'de küçük çocuğu olan kadınların yalnızca %67'lik bir kısmı çalışma yaşamında bulunurken, erkeklerde ise bu oranın %92 olduğu görülmektedir. AB, stres ya da yoksulluk altında kalmadan bütün insanların çocuk sahibi olmayı ya da akrabalarının bakımlarının sorumluluğunu üstlenmeyi planlayabilmesi için iş yaşamı, özel yaşam ve aile yaşamı arasında daha iyi bir şekilde denge kurulmasına destek vermektedir.

Kısmi zamanlı çalışanları, serbest çalışanları ve ailesine yardımı bulunan eşleri koruyan kanunların yanında doğum izni ve babalık izni için asgari ölçütleri belirlemiş olan kanunların AB'de mevcut olduğu görülmektedir (Avrupa Komisyonu, 2009).

Kadının iş-aile hayatını geliştirmek amacıyla uygulanmış olan farklı modeller Kadın istihdamının daha yüksek olduğu Avrupa ülkeleri bakımından ele alındığında bu ülkelerin kadın istihdamına yönelik olan politikalarının aile politikaları içerisinde büyük önem taşımakta olduğu, kadının iş hayatında sürekliliği için ihtiyaç duyulan hizmetlerin (çocuk bakımı vb. gibi) evrensel bir şekilde bütün insanlara eşit, sosyal güvenlik sistemleri içinde veya da gelir dikkate alınarak değişiklik gösteren fakat karşılanabilir seviyede bulunduğu belirtilmektedir (Bakırcı, vd., 2014: 17). Çalışma saatlerindeki esneklik, yapılan aile yardımları, doğum izni olarak verilen uzun süreler, karşılanabilir ve kaliteli çocuk bakım hizmetlerinin etkinliği ile beraber gerçekleştirilmesi sağlanabilir. Ebeveynlere çocuk bakım izni şeklinde verilmiş olan destek ve ücretler daha önceye kıyasla daha iyi şartlarda düzenlenme yapılmıştır. Aynı zamanda, mecburi öğrenime başlama yaşı 5; Avrupa'da kabul edilen en erken mecburi eğitim yaşlarından biri olarak kabul edilmektedir 2012'den itibaren yerel yönetimler senelik bir şekilde, çalışmakta olan ailelerin çocuk bakım gereksinimlerini nasıl karşılayabileceklerini bir şekilde rapor haline getirmek mecburiyetindedirler (Gerşil, 2015: 163).

Yarı zamanlı olarak çalışma ile beraber kadının iş-aile hayatının dengesinin sağlanmasında Hollanda, yarı zamanlı olarak çalışmadaAvrupa'da öne çıkan ülkelerden bir tanesi olarak ifade edilmektedir. Ülkede bulunan erkeklerin dörtte birlik bir kısmının yarı zamanlı bir şekilde çalıştığı görülürken, kadınlara baktığımızda ise dörtte üçünün yarı zamanlı işlerde istihdam ettiği görülmektedir. Büyük Britanya'ya baktığımızda ise yarı zamanlı bir şekilde çalışmada, AB ülkeleri içerisinde en yüksek değerlere sahip olduğu görülmektedir (2011 senesinden itibaren kadında %43.1 ve AB ortalaması %32.1 ve erkekte %12.7 ve AB ortalaması %9) (Bakırcı, vd., 2014: 18).

Kadının iş-aile hayatını geliştirmek amacıyla uygulanmış olan farklı modeller içinde genellikle çeşitli vergi indirimleri ve avantajları şeklinde veya doğrudan devlet

veya yerel yönetimler tarafından sağlanmış olan tazminler şeklinde sunulmaktadır. Mesela Büyük Britanya'da gelirli düşük olan ailelere destek için 'Çalışma Vergi Kredisi' ('Working Tax Credit') ve ailelerin iş durumundan bağımsız bir şekilde 'Çocuk Vergi Kredisi' (Child TaxCredit (CTC)) yer almaktadır (Bakırcı, vd., 2014: 19; Gerşil, 2015: 163).

Bangladeş'te hiçbir şeyi bulunmayan yoksullara, öncelikle yoksul kadınlara yönelik olan bir mikro kredi hareketinin başlatılmasına neden olan Muhammed Yunus da (2003: 261), fakirliğin, toplumsal yapıların ve toplumun izlemiş olduğu politikaların etkisiyle meydana getirildiğini belirtmektedir. Yunus (2003: 262), bunu daha açık bir şekilde ifade edebilmek için şu açıklamada bulunmuştur: "Yapıyı değiştirirseniz, yoksulların da yaşamlarını değiştirdiğini görürsünüz". Yoksul olan kadınlara baktığımızda çok mükemmel bir yetenek ve sorumluluk anlayışına sahip olduklarını fark eden Yunus (2003: 262), bu insanlara eşit imkânlar sağlandığında ve bir umut verildiğinde, onların da insan onuruna yakışır bir hayatı elde edeceklerine inandığını ifade etmekte ve kendi hareketini de bu biçimde açıklamaktadır. "Bu hareket, bütün insanların potansiyelini tam bir şekilde meydana getirmesine yardımcı olmakla alakalıdır. Bu durum insan sermeyesi ile alakalı olarak kabul edilmektedir. İnsanların hayallerinin zincirlerini çözmeye, yeryüzündeki en yoksul ve en umudu tükenmiş olan insanın dahi yaşamlarına vakar, saygınlık, mana katabilmesine yarayan bir araçtır" (Yunus, 2003: 263).

Ülkemizde istihdamda cinsiyet farkının hâlâ çok büyük bir oranda etki ettiği görülmektedir. Üniversite mezunları için iş ve istihdam imkanlarının artmasında belirgin bir şekilde etki oluşturan ortalama emeklilik yaşının son dönemlerde yükseltilmesine karşın (Gürsel vd., 2014a: 5), eğitim, kadın istihdamının sağlanması için vergi teşvikleri, çocuk bakımı yardımları ve doğum iznini bütün hale getiren kapsamlı politikalar, kadınların işgücüne katılımı için önlerinde bulunan engelleri aşmada kritik bir önem taşımakta olduğu görülmektedir " (Uysal-Kolasin, 2012).

Birçoğu AB/OECD ülkesinde, esnek çalışma düzenlemeleri ve genellikle azaltılmış (kısmi) çalışma süreleri, kadınların iş ve aile hayatlarında uzlaştırmalarını sağlamış ve kadınların işgücüne katılımında önemli bir seviyede katkı sağlamıştır. Bu tecrübe, kadınların çalışma hayatını güçlü hale getirmek ve evdeki

yükümlülükleri ile çalışma hayatını uyumlu hale getirmek için esnek çalışma örneğinde ifade edildiği şartıyla Türkiye'de yeni politikalara gereksinim olduğunu ifade etmektedir. Kadınların işgücü piyasalarında daha dezavantajlı bir durumda olmaları sebebiyle, kadınların güç kazanmalarını sağlamak ve aynı zamanda kadınları desteklemek amacıyla harekete geçilmesi gerekmektedir (TÜİK, 2014).

Türkiye'de çalışanların birçoğunun küçük işletmelerde çalışmakta olduğu görülmektedir. Avrupa Komisyonu'nun 2013 Türkiye ilerleme raporunda ifade edildiği üzere, Türkiye'deki işgücünün büyük bir bölümü (%40) yüksek kayıt dışı istihdam ve bu çeşit düzenlemelerin yetersiz bir şekilde uygulanması sebebiyle tam kanun koruması altında bulunmamaktadır. Raporda tespit edilen ve ifade edilen ortak sorunlar fazla mesai ödemesi bulunmadan uzun saatler çalışma durumu, haftalık izin günlerine saygı gösterilmemesi durumu, haksız bir şekilde yapılan işten çıkarmalar ve senelik izin kullanma ve kıdem tazminatından yararlanma hususundaki sınırlandırmalardır" (Avrupa Komisyonu, 2019).

Türkiye AB Bakanlığı'nın üzerinde durduğu gibi: Türkiye'de kayıt dışı çalışma durumu bütün sektörler içerisinde genel olarak da kadınlarda yaygınlık kazandığı görülmektedir. 2012 senesinde toplam kadın çalışanların %30'luk bir kısmı tarımda kayıt dışı ücretsiz aile işçisi şeklinde çalışmakta iken, kadınların genellikle kırsal kesimlerde olmak şartıyla resmi istihdama erişimi konusunda teşvik edilmeleri gerekmektedir. Kadın haklarını ve cinsiyet eşitliğini garanti eden kanuni çerçeveler hazır bir şekilde mevcut olduğu görülmektedir. Bu sebeple Türkiye "gerekli olan mantalite değişiklikleri ile berber, kanunları sosyal, ekonomik ve siyasi gerçekliğe çevirmek amacıyla daimi bir şekilde çaba harcamalıdır" (Müftüler-Baç, 2012: 463). Aksi durumda işsizliğin belirgin bir problem teşkil etmeyi devam ettireceği görülecektir.

Başka bir politika ise, mikro kredi ve buna benzerlik gösteren uygulamalarla kadın fakirliğini ortadan kaldırmak amacıyla yapılmış olan uygulamalardır. Fakat tüm gösterilmiş olan gayretlere karşın, fakirlikle birlikte kadın fakirliğinde de bir artış durumu olduğu görülmektedir. Birleşmiş Milletlere göre yalnızca 2008 yılında meydana gelmiş olan ekonomik kriz neticesinde, birçoğu kadın ve çocuk olmak şartıyla, tahmini 200 milyon insan yoksul duruma gelmiştir. Yoksulluk durumunu,

Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar 21. yy.ın "en büyük meydan okuyuşu" şeklinde ifade etse de ve aynı zamanda da "yoksullukla mücadele "Birleşmiş Milletler tarafından "Hayırseverlik Değil Yükümlülük" şeklinde ilan edilse bile, aradan gecen seneler öngörülmüş olan Kalkınma Hedefleri'nin gerçekleşmesinin çok uzak olduğunu ifade etmiştir. Bu durumda, fakirlikle mücadele durumunda yeni politikaların meydana getirilmesi ve kadın fakirliği gibi meselelere özel bir şekilde önem verilmesi ihtiyacını göz önüne sermektedir (Gerşil, 2015: 174).

Kadın istihdamıyla direkt olarak alakalı olan bakanlıklar, ÇSGB, Devlet Personelinden Sorumlu Devlet Bakanlığı, ASPB ve ÇSGB'ye bağlı bulunan birimler, TÜİK, Devlet Personel Başkanlığı (DPB) ve KSGM'nin arasındaki koordinasyonun sağlanması ve bunlar arasında eşgüdümü sağlayacak olan bir üst kurulun yer alması problemlerin çözüme kavuşturulmasında katkıda bulunacaktır. Kadın istihdamıyla alakalı olan mevzuat hazırlanırken kadın istihdamı hususunda çalışmakta olan uzmanların komisyonlarda bulunmaması söz konusu problemin çözüme ulaştırılmasında daha etkili bir rol oynayacaktır. Sözü edilen problem günümüzde de ciddi bir şekilde devam etmekte olduğu görülmektedir. Kurumlar arasında kesinlikle kadının yoksul duruma düşmesine engel olacak olan istihdam politikaları ile alakalı koordinasyonun sağlanması gerekmektedir (Gerşil, 2015: 174-175).

2.7. YOKSULLUK VE GÖÇ İLİŞKİSİNİN TÜRKİYE'DEKİ GÖRÜNÜMÜ

"Göç" ve "Yoksulluk" kavramları kendilerinden hareketle bakıldığında, net bir şekilde karmaşık iki olgu ve durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç, birçok sosyal bilimcinin de kabul ettiği gibi çok etkenli ve aynı etkenin farklı zaman ve mekânda farklı sonuçlar doğurduğu ve tanımlanması oldukça kompleksli bir terimdir (Çağlayan, 2008: 68). Yoksulluk ve göç başlı başına büyük birer sosyal sorun olmalarının yanı sıra, iki kavram arasında karşılıklı etkileşimli bir süreç işlemektedir (Buz, 2003: 48). Yoksulluk ve göç arasındaki ilişki, çeşitli açılardan ele alınabilecek bir ilişkidir. Farklı toplumlarda, göç edebilme eğilimleri arasında önemli farklılıklar bulunabilmektedir. Göç ile yoksulluk arasındaki ilişkide dikkate alınması gereken bir diğer önemli unsur da, yapısal uyum sürecinde ve zaman zaman yaşanan ekonomik

krizler sonucunda büyük kentlerin kırsal nüfus için çekiciliğinin yitirmeye başlaması ve bunun da kentsel yoksulluk artışlarını bir nebze de olsa durdurmuştur (Fielding, 1994, Rocha, 1995; Akt: Şenses, 2003: 74).

Görüldüğü üzere, yoksulluk ve göç birbiriyle karşılıklı etkileşim içinde oluşan süreçlerdir ve çoğunlukla iç içedir. Yoksulluktan dolayı yapılan göç, aynı zamanda göç edilen yerde de yoksullukla karşılaşılmasıyla birlikte, büyük ölçüde bu yoksulluk kısırdöngüsünün devam ettiğini göstermektedir (Buz, 2003: 51). Göç ve yoksulluk arasındaki ilişki konusunda da kolay genellemelere gidilmesi son derece zordur. Göç veren ve göç alan bölgelerin demografik ve sosyoekonomik yapısı, göçün mevsimlik mi sürekli mi olduğu ve göçmenlerin kişisel özelikleri ve göç sonrası istihdam edildikleri sektörler (ki bu göçler sonucunda birçok kişi enformel sektörde yoğunlaşmış ve enformel istihdamın yedek işçi ordusunu oluşturmuş) gibi etmenlerin göç veren ve göç alan yerleşim yerlerindeki yoksulluk göstergelerini yakından etkilemesi beklenir (Şenses, 2003: 77). Göç, Türkiye'de birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Göç edenlerin bir bölümü belli bir refah seviyesini yakalarken, diğer önemli bir grup ise refah seviyesinde bir yükseliş yaşanmamıştır. Göç eden ailelerin bir bölümü içine düştüğü kent sefaleti, kırsal alanda kalan aileleri korkutmamıştır. Aksine kırsal yoksulluktan dolayı kentlere göç ederek refah seviyeleri yükselenlerin, bu ailelerin dikkatini çekmiş ve kentlere göç etmelerini sağlamıştır. Bu aileler, kırsal alanın yaşamsal refahı azaltan özeliklerini görüp kente göç ederek bir anlamda kentte "tutturan/tutunanları" takip etmişlerdir (Şenyapılı, 2000: 184). Şehirde "tutturamayanları" ise şehrin en zor ve tercih edilmeyecek işleri (kapıcılık, temizlikçilik, çöp toplayıcılığı, inşaat, hamallık ve eskicilik gibi); gayri meşru ve gayri hukuki işlere (dilencilik, hırsızlık, kapkaççılık, gasp gibi) yönelmiştir (Kartal ve Demirhan, 2011: 137).

Göç ve yoksulluk arasındaki ilişki incelendiğinde, karşılıklı etkileşim içerisinde bir ilişki söz konusudur. Göç hem yoksulluğa neden olan bir faktör, hem de yoksulluktan etkilenerek ortaya çıkan sosyal bir hareketliliktir. Yoksulluğun, hem göçün nedeni hem de kısıtlayıcısı; göçün de hem yoksulluğun nedeni hem de sonucu olduğunu söyleyebiliriz. Dünyanın belli bir bölgesinde, yoksulluk göçün temel nedeni ve insanları harekete geçiren en önemli etken iken, dünyanın bir başka bölümünde ise yoksulluk, göçün en önemli engelleyicisi olduğu söylenebilir

(Çağlayan, 2008: 74). Göç ve yoksulluk ilişkisi üzerine yapılan tartışmalar, dört temel eksende gelişmektedir. Birincisi; yoksulluğun göçe neden olmasıdır. İkincisi; yoksulluğun göç etmeye meyilli olanların sosyal hareketliliğini kısıtlaması ve göçe engel olmasıdır. Üçüncüsü; göçün yoksulluğa yol açmasıdır. Göç edenlerin daha da yoksullaşmasıdır. Dördüncüsü ise; göç yolu ile yoksulluğun azaltılmasıdır.“Bunlara sırasıyla baktığımızda;

1. Yoksulluğun göçe neden olmasında yaşanan yer ve göç edilecek yer arasındaki ekonomik ve sosyal koşullar arasındaki fark, temel odak noktadır. Bu tür göç hareketleri, kentlerdeki gelişmenin artması ve kırın bu olanaklardan yoksun kalmasıyla ortaya çıkmıştır. Yani kırsal alanda yaşayanların, yoksullaşma ve yoksunlaşmaları sebebiyle, kenti bir çekim merkezi olarak görmeleri göçe neden olmuştur. Ancak ilerleyen süreçte bu ikili ilişki daha da karmaşıklaşarak, sadece kırdan kente göçü değil, yoksulluktan dolayı bir kentten diğerine ve hatta bir ülkeden başka ülkeye göçü de kapsamaktadır.

2. Yoksulluk göç için itici bir faktör olabilmekle birlikte, göçün engelleyicisi de olmaktadır. “Yoksulların diğer kesimlere kıyasla mekânsal hareketliliği daha az olabilir” (Buz, 2003: 55). Çünkü yoksul kimseler maddi kaynakların eksikliğinin yanı sıra, kapasite ve sosyal sermaye bakımından da en azından toplumun diğer kesimlerine oranla, daha az olanağa sahiptirler. Bu söz konusu kaynakların eksikliği, psikolojik, sosyal ve fiziksel bir hareket olan göçün oluşmasında engelleyici olabilmektedir.

3. Göçün yoksulluğa yol açması üzerinde en fazla durulan ve çalışılan yoksulluk biçimidir. Türkiye’de yapılan ve gecekondu bölgelerini çalışma alanı olarak seçen yoksulluk çalışmaları, genellikle bu eksende gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmaların ortak tezi ise, kırdan kente göçün göçmenlerin yoksullaşmasına ve kent yoksulluğunun ortaya çıkmasına neden olduğudur. Kırsal yoksulluktan kaçarak kentte gelen göçmenler, çoğu durumda kentte karşılaştıkları ve daha keskin olan yoksullukla baş etme araçlarına sahip olmadıkları durumlarda, ya geriye, ya başka bir şehre ya da başka bir ülkeye göçü tercih edebilmektedirler.

4. Yoksulluktan kurtulmak için göç edilmesi ve bunun başarılması ise, yoksulluk-göç ilişkisinin dördüncü boyutudur. Bu grup tüm zorlukları aşarak göç

edebilmiş olanlar arasından, yeni geldikleri yerde gelirlerini artırmayı başarabilenlerdir. Skeldon, bu göçmenlerin, sadece birey olarak değil aile, hane gibi gruplar halinde göç etmeleri ve ağ ilişkilerini kullanmaları ile yoksulluğu aştıklarını ileri sürmektedir" (Çağlayan, 2008: 77-81).

Yukarıda bahsedilen göçler, yaşadıkları alanları daimi olarak değiştirmeye dayalı göçlerdir. Diğer yandan yukarıdaki göçlerin yanı sıra, geçici, dönemlik ya da mevsimlik göçler de vardır. Bu tür göçler kısa ya da uzun vadeli olabilmektedir. Bu göçler ağırlıklı olarak ekonomik seviyelerini yükseltmek, eğitim, askerlik vb. amaçlarla yapılan göçlerdir. Yerleşme süreleri esasına göre göçler, geçici göçler ve sürekli (yerleşme amacıyla yapılan) göçler olarak iki grupta incelenebilir. Geçici göçler, her ne kadar ilk bakışta mevsimlik göçleri çağrıştırsa da daha geniş kapsamlıdır. Mevsimlik göçler "ekonomik amaçla yapılan ve mevsime uygun işlerde başka bölgelerde çalışmak amacıyla belli bir süre için yer değiştirme hareketleridir" (Yalçın, 2004: 126). Mevsimlik göçler, nüfus üzerinde önemli bir artma veya azalmaya sebep olmamasının yanında kalınan sürenin azlığı sebebiyle, nüfus ve sosyal değişme üzerinde etkili bir rol oynamazlar. Türkiye örneğinde bu göçler kırsal ve kentsel alanlardan (özelikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden) Karadeniz, Marmara, Ege, İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerine Fındık, Üzüm, Domates, Çilek, Narenciye, seracılık, Soğan, Şekerpancarı vb. ürünlerde çalışmak üzere yapılan mevsimlik göçlerdir.

Yoksulluk sonucunda göç edenlerin bir bölümü göç ettikleri alanlarda yoksulluktan sıyrılarak refah seviyeleri yükseltirken, diğer önemli bir grup ise göç ettikleri bölgelerde daha da yoksullaşmaktadır. Özelikle kırdan-kentlere göç edenlerden önemli bir bölümü kentlerin gecekondu (varoş) mahallerinde yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Bu grubu; işsizlik, enformel sektörlerde kötü çalışma koşulları, yardıma muhtaç yoksullar, dışlananlar, beceriksiz, düşük yaşam standartlarından dolayı bazı araştırmacılar tarafından "altsınıf" olarak adlandırılmaktadır. Altsınıf üyelerinin önemli bir bölümü gecekondu alanlarında yaşamlarını sürdürmektedir. Diğer yandan göç olgusu, kentlerde yoksullaşma ve altsınıf oluşturan bir kitleyi ortaya çıkartmakla birlikte aynı şekilde de sosyal dışlanmaya yol açan nedenler arasındadır. Göç edenlerin toplumsal eşitsizliklere ve sosyal dışlanmaya maruz kalma ihtimali bir hayli yüksektir. Göç edenlerin kentlerde

yerleştikleri yerler bile (özelikle gecekondu bölgelerinde) kentlerin çevresindeki kentsel alandan dışlanmış yerlerdir. Görüldüğü gibi kırda tutunamayan çoğu yoksul aile göç ettikleri kentlerde kentsel dışlanmaya da maruz kalabilmektedir. Böylece göç edenlerin yaşadıkları mekânsal dışlanma kentle bütünleşmelerini engelleyen en önemli unsur haline gelmiştir (Güneş, 2009: 450).

Kırsal alandan göç edenlerin önemli bir bölümü büyük şehirlerin gecekondu bölgelerine yerleşmektedir. Kentin sınırları gelişmesine paralel olarak bazı bölgeler kentle bütünleşerek yoksulluk görünmeleri ortadan kalkmaktadır. Büyük şehirlerin bazı alanlarında ise önceden gecekondu bölgelerine yerleşenlerin bir bölümü sonraki göçten gelenlere ev kiralayarak yoksulluktan sıyrılmaya çalışmakta ve diğer bölgelere göç etmektedir. Nitekim Türkiye'de yoksulluk ve göç arasındaki ilişkiden hareket edilerek bu iki temel yapıyı ortaya çıkartmak amacıyla İstanbul'da iki önemli çalışma yapılmıştır. Türkiye'de yaşanan yoksulluğa ilişkin Işık ve Pınarcıoğlu'nun "Nöbetleşe Yoksulluk" çalışması özgün bir kavramsallaştırma sunmaktadır. Temel düşünce şudur; şehre yeni gelenlere, konut piyasası aracılığıyla bir önce gelenlerin yoksulluğu devredilmektedir. Ancak bu sistemin de artık farklılaştığı ve sınırların zorlanması nedeniyle kendi sınırlarına gelmesiyle nöbetleşmede devir teslimin olamayacağı artık kuralsız yoksulluk kavramının ortaya çıktığı belirtilmektedir" (Buz, 2003: 84).

Yoksulluk ve göç ilişkileri içinde "Altsınıf (Underclass)" ve "Sosyal Dışlanma" kavramları ön plana çıkmaktadır. İlk kez Gunnar Myrdal tarafından yapısal işsizliğe ve "giderek daha umutsuz bir biçimde geniş ulustan ayrı düşünerek onun yaşamını, hedeflerini ve başarılarını paylaşamaz hale gelenlere" işaret etmek üzere kullanılmıştır. Belli bir dönem sonra "altsınıf" kavramı egemen medyanın da katkısıyla (topluma empoze ettiği) sosyal güvence ve refah uygulamalarında kesintiler yapmayı hedefleyen neoliberal politikaların elinde uygun bir argüman oluşturmuştur (Özbudun, 2002: 66). Giddens'a göre "Aşağı sınıfın üyeleri, nüfusun çoğunluğuna kıyasla, ayırt edici derecede kötü çalışma koşulları ile düşük yaşam standartlarına sahiptirler. Bunların çoğunluğu uzun süredir işsiz olanlar, iş bulamayanlar arasında yer almaktadır" (Giddens, 2000: 525). Townsend, Weber "sınıf-altında" kavramını daha çok devlet yardımlarına güvenenlerin yoksulluğunda kullanır. Sınıf-altındaki grup, aşağı statüleri nedeniyle toplumdan aşağı konumdadır.

Bu grup varlıktan yoksunluğa geçmesinin yanı sıra itibardan da mahrumdur (Gül ve Sallangül, 2008: 366).

Dışlanma kavramı, yoksulluğun yeniden farklı bağlamlarda ele alınması ve tanımlanmasında oldukça işlevseldir. Bauman göre iki tür dışlanan vardır. Birincisi Düzeni Bozanlar; düzeni bozanların da norma uygun olmayanların da dışlanma nedenleri kendilerinden kaynaklandığı ileri sürmektedir. Dışlananlar uyum sorunu olanlar ve suça yatkın olanlardır. İkinci dışlanma türü ise Norma Uygun Olmayanlardır. Bu grubun isteksizlikten çok kaynak yokluğundan dolayı dışlandıklarını belirtir. Yoksullar ekonomik ve sosyal donanıma sahip olmadıkları için, norma uyamamakta ve dışlanmaktadırlar. Norma uygun yaşamadıkları için dışlananları Bauman,"tüketim toplumunda tüketemedikleri için dışlananlar olarak da açıklar" (Erdem, 2003: 34). Sosyal dışlanma bireylerin, temel eğitim becerilerden mahrum kalması ya da ayrımcılığa uğramalarından dolayı toplumun dışına itilmeleri ve toplumsal hayata dilediklerince katılımlarının engellenmesi sürecine karşılık gelmektedir (Adaman ve Yenal, 2013: 31). Sosyal dışlanma yoksulluk gibi statik bir durumu değil, birçok yönüyle dinamik bir süreci ifade etmektedir. Sosyal dışlanmanın dinamik olmasının temel nedeni, geçmiş ve gelecekteki koşullardan etkilenmesindendir.

2.8. GÖÇMENLERİN EKONOMİK KATKISI VE KALKINMADAKİ ROLLERİ

Göçmen eden kişilerin ülke kalkınmasında üstlenmiş oldukları rolleri ele alırken daha çok işçi dövizlerinin ön planda tutulduğu görülmektedir. Yurt dışında çalışan şahısların anavatanlarına aktarmış oldukları dövizlerin ekonomik kalkınma ve büyümeyi desteklemesi durumu beklenebilir. Özellikle üzerinde durulan konu göçmen kişilerin ailelerine göndermiş oldukları dövizlerin, aile bireylerinin eğitim ve sağlık harcamalarında artışa neden olması durumunda beşeri sermayenin meydana gelmesine ve gelişmesine katkı sağlamaktadır. Başka bir taraftan değerlendirirsek, işçi dövizlerinin tasarruf ve yatırıma dönüştürülmesinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkiye neden olacağı açık bir şekilde ifade edilmektedir. İşçi dövizlerinin ekonomik büyüme üzerinde meydana getirdiği pozitif etkileri işçi dövizlerinin

aktarımının olabileceği yatırım araçlarının çeşitlilik kazanmasıyla artırımı sağlanabilir. Genellikle bu fonların üretimin sağlanması için arsa, bina, makine teçhizat alımında veya yeni bir işin kurulması durumunda kullanılması gelir ve istihdamı yaratıcı bir şekilde etkiler meydana getirmektedir. Aynı zamanda işçi dövizlerinin tüketim harcamaları üzerinde bir artışa neden olarak, ekonomik büyüme üzerinde çarpan etkisi ile beraber daha da hızlandırabilmesi durumu söz konusu olabilmektedir (Aktaş, 2014: 39).

Göçmenlerin göndermiş oldukları dövizlerin fakirliğin önceye kıyasla daha da azaltılması bakımından değerlendirildiğinde kalkınma üzerinde pozitif bir etki oluşturabilmektedir. Şu şekilde bu durum ifade edebilir, göçmenlerin ailelerine göndermiş oldukları havaleler, çoğu kırsal evde gıda sağlanması durumunda önemlibir rol üstlenmektedir. Aynı zamanda geçimini sağlarken düşük verimliliğe sahip istikrarsız tarımsal faaliyetleri kullanmakta olan kırsal alanlarda hayatını sürdürmekte olan hane halkları tarıma dayalı etkinliklerine dair risklerini işçi dövizlerini kullanarak bu vasıta ile daha da hafifletebilmeleri durumu söz konusu olabilmektedir. İşçi dövizleri göç vermekte olan ülkelere pozitif ekonomik etkiler sağlamakta, bu durumun da bu konuda yapılan uygulamalı çalışmalarla da doğrulanmak olduğu görülmektedir. John Page ve Richards Adams tarafından 74 tane düşük ve orta gelirli gelişmekte olan ülkeler dikkate alınarak yapılmakta olan araştırmalar neticesinde elde edilen bulgulardan anlaşılacağı gibi, ülkelerin nüfuslarına bakıldığında uluslararası göçmen sayısındaki ortalama olarak %10'luk bir artış olduğu görülmekte, kişi başı yoksulluk durumuna bakıldığında ise %1.6'lık bir azalma durumuna sebebiyet verebilmektedir (Özyakışır, 2013: 98). Kapur (2004) yapmış olduğu incelemesinde işçi dövizleri kalkınmanın yeni itici gücüne dönüştüğünü ifade etmekte ve bununla beraber uluslararası göçün yapısal yoksulluk ve uzun süreli ekonomik kalkınma üzerinde yapmış olduğu etkisinin tam olarak anlaşılmadığı durumundan söz etmektedir. Bu bakımdan kısa dönemli açıdan değerlendirdiğimizde yoksullukla mücadele durumunda işçi dövizlerinin iyi bir araç olarak kabul edildiği görülmektedir. Fakat yapısal yoksullukla mücadele edilirken ve uzun dönemli kalkınman gerçekleştirilmeye çalışılırken işçi dövizleri haricinde önemli olarak kabul edilen başka belirleyici unsurlarda yer almaktadır.

İşçi dövizlerinin kullanımı sırasında göz önünde bulundurulan önceliklerin sıralaması şu şekilde ifade edilmektedir. İşçi dövizlerinin ilk başlarda hane halkı tüketimine aktarılması sağlanırken, son aşamaya gelindiğinde ise tasarruf ve yatırımlara katalize edilmekte olduğu görülmektedir. Şekilde ifade edildiği şekilde, işçi dövizlerinin zaman içerisinde eğitim ve sağlık harcamaları gibi beşeri sermayenin gelişimini sağlayabilmek için ayrılması durumu ekonomik kalkınmanın meydana getirilmesinde önemli bir rol üstlenecek ve bu durumda işçi dövizlerine olan bağımlılığın önceye kıyasla daha da azalmasına neden olacaktır (Aktaş, 2014: 39).

Aynı zamanda işçi olarak farklı ülkelere çalışmak amacıyla giden göçmenlerin giderek işçi olmaktan çıkarak zaman içerisinde girişimci durumuna gelmesinin gerek göç edilen ülkeye gerek de anavatana önemli katkılar sağlamış oldukları görülmektedir. Yurt dışında uzun bir zaman çalışan bundan sonraki süreçte anavatana geri dönüp bu süre içerisinde elde ettiği bilgiler, beceriler ve ilişkiler ile tasarruflarının yatırıma dönüştürmeye çalışan farklı bir deyişle artık işçi durumundan çıkıp girişimci haline gelen göçmen işçi ve/ya da ulusötesi girişimci gerek kendi bölgesinin kalkınmasında gerek de ülkesinin kalkınmasına önemli faydalar sağlayabilmesi durumu mümkün olacaktır. Böylelikle tasarrufların verimli kesimlere yönlendirilmesi sağlanmış olacak aynı zamanda da sözü edilen girişimcinin sahip oldukları sosyal ağlar ve ihracata dair eğilimlerinin önceye kıyasla daha yüksek bir durumda olması, gerek yerel gerek de ülke ekonomisine yapmış olduğunun katkının artmasını sağlayacaktır. Bu girişimleri bulunmuş oldukları yörede sağladıkları pozitif dışsallıklarla ve aynı zamanda yerel girişimler ile yurtdışı girişimler arasındaki kurulmuş olan bağlantıların sağlamlaştırılmasında çok önemli bir rol üstlenmektedir (Dişbudak, 2004: 86).

Göçün ekonomik kalkınma üzerinde meydana getirmiş olduğu etkileri ele alırken göçmenlerin anayurtlarıyla göç ettikleri ülke arasında bir nevi köprü oluşturmuş olduğunu söylemek doğru olabilir. Böylelikle göçmenlerin ana vatanlarıyla ve göç etmiş oldukları ülkeyle aralarında kurmuş oldukları ekonomik, sosyal ve kültürel bağlar ülkelerarasındaki ekonomik ilişkilerin de artmasına neden olmaktadır (Aktaş, 2014: 38).

Günümüz koşullarında göç kararının alınması durumunda ve göç sürecine girilmesinde önemli bir belirleyici etken ve sürükleyicisi şeklinde sosyal ağların ön plana çıkmış olduğu görülmektedir. Bu söz konusu olan sosyal ağlar, daha çok gelişmekte olan ülkeye yönelik olarak teknoloji transferinin, ticaretin, direkt yabancı sermaye yatırımlarının, turizmin artmasına katkıda bulunmaktadır. Ülkelerinin dışına yayılmış olan grup üyeleri (diaspora) kendi ülkelerine doğru bilgi, teknoloji, yatırım, mal ve hizmet akışına kaynak oluşturmaktadır. Diaspora kavramının bize ifade ettiği durum; göçmen olarak kabul edilen etnik azınlık grupların göç etmiş oldukları ülkede ikamet etmelerine ve etkinlikte bulunmalarına rağmen anayurtlarıyla aralarında güçlü bir maddi ve manevi ilişkiler içinde olması durumunu ifade etmektedir (IOM, 2012).

Diasporalar yukarıda ifade edildiği üzere ulusal ekonomiler üzerinde birçok potansiyel katkı sağlamakta olduğu bilinmektedir. Bunların içerisinde en çok bilinenin göçmen dövizleri olduğu ifade edilmektedir. Diasporaların aynı zamanda yükselmekte olan ve stratejik sanayilere direkt bir şekilde yatırımda bulunarak anayurtlarının kalkınması konusunda katkı sağlamaktadır (IOM, 2012). Diaspora üyelerinin anayurtlarına sağlamış oldukları katkısı kişisel seviyede mesela aile bireylerine para transfer etmek biçiminde olabileceği gibi aynı zamanda diaspora organizasyonlarının eğitim, sağlık veya temiz suya ulaşılması gibi hususlarda projeler yapılması biçiminde de meydana gelebilmektedir. Diasporaların ülke kalkınmasına maddi ve finansal bakımdan sağlamış olduğu katkılarının yanı sıra aynı zamanda ayni yardımları da bulunabilmektedir. Mesela doktora eğitimini almış olan bir diaspora üyesinin anayurdunda yaşamakta olan üniversite öğrencilerinin internet ortamı içerisinde çevrimiçi eğitim imkânları sunarak katkıda bulunabilmektedir (PRIO Report 2,2010). Aynı zamanda diasporaların zamanla ulus-üstü topluluklar halini alarak ekonomik ve siyasi manada daha güçlü bir duruma geldiği görülmektedir.

Yukarıda ifade edildiği şekilde göçün ve işçi dövizlerinin ekonomik kalkınma üzerinde potansiyel bakımdan katkıları bulunabilir. Fakat işçi dövizlerinin göç vermiş olan ülke ekonomilerine yönelik olarak kimi negatif bakımdan etkilerde de bulunabileceği, ifade edilmektedir. Yabancı ülkelere sık bir şekilde işgücü gönderen ülkelere baktığımızda bu işçilerin ülkelerine aktarmış oldukları dövizlerin Hollanda Hastalığı'na sebep olarak ülke sanayileşmesinde negatif açıdan bir etkiye sebep

olabilecekleri düşünülmektedir. Bu bakımdan 1960'lı seneler ile 1970'li senelerin ortalarına doğru gelindiğinde Batı Avrupa'ya sık bir biçimde işgücü ihraç etmekte olan ve bunun karşılığında da önemli miktarda işçi dövizi transfer etmiş olan Türkiye de Hollanda Hastalığı'na yakalanmış olup bu durumun da etkisiyle kısmi bir endüstrisizleştirme (deindustrilialization) olgusu meydana gelmiştir. Ancak, çok fazla işçi gönderen bölgelerde yaşamakta olan aile yakınları çok daha fazla üretmek amacıyla daha az hevesli şekilde görünüp, bu durum için çok fazla gayret göstermemişlerdir. Ayrıca işçi dövizleri nüfusun bir bölümünün tüketim kalıpları içerisinde önemli değişikliklerin meydana gelmesine sebep olmuş ve bu da içe dönük sanayinin oluşmasına katkı sağlamıştır. Böylelikle bu söz konusu döviz transferleri tarafından ithal ikameci sanayileşme modelinin beslenmesi durumu söz konusu olmuştur (Yıldırım-Mızrak, 1999: 54).

Aynı zamanda kimi çalışmalarda değerlendirildiğinde işçi dövizlerinin toplumda meydana gelen eşitsizlikleri daha da arttıracağı, enflasyon problemi meydana getireceği de ifade edilmektedir. SØrensen vd., (2003: 46) işçi dövizlerinin azgelişmiş ülkelerde meydana getirdiği etkilerine yönelik bilgileri göre, bu dövizler ilk başlarda ailenin geçimini sağlamak amacıyla kullanılmakta iken, daha sonraki süreçlerde ise daha iyi bir barınma sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Daha sonraki süreçte ise bu söz konusu dövizler gösteriş amaçlı bir şekilde tüketime yönelmekte oldukları ifade edilmektedir. Son evreye gelindiğinde ise elde edilmiş olan dövizlerin üretken faaliyetler için kullanılmakta olduğu görülmektedir.

Esasen göçün etkileri göç veren ülkedeki ve aynı zamanda göç alan ülkedeki ekonomik, sosyal ve siyasal şartlara bağlı bir şekilde değişiklik gösterebilmektedir. Dolayısıyla busöz konusu etkilerin göçün geçici-sürekli, düzenli-düzensiz, kişisel ya da aile bireyleriyle beraber veya kitlesel olarak bulunması, göçmen haklarının durumu, göçmenin sosyoekonomik geçmişi (medeni hali, yaşı, cinsiyeti, nitelik seviyesi) gibi niteliklere bağlı olmaktadır. Diğer taraftan göçün ekonomik kalkınmayı destekleyici kabul edilen etkilerinin baskın olmayabileceği de göz önünde tutulmalıdır. Bu esnada önemli olan husus, göç-kalkınma ilişkisi içerisinde göçün yararlı olan etkilerinin gün yüzüne çıkmasını sağlayacak, negatif olan etkilerinin ise azalmasına neden olacak biçimde politika meydana getirip, bu politikayı uygulamaktır. Bu durumda göç-kalkınma ilişkisi kapsamında

değerlendirilecek aktif bir göç yönetim şekli manasını ifade etmektedir (Aktaş, 2014: 40).

2.9. YERİNDEN OLMUŞ KADIN GÖÇMENLER

Dünyada bulunan göçmen sayısına baktığımızda bu sayının 200 milyona ulaştığı görülmektedir. Tahmini olarak bu sayının yarısının kadın olduğu bilinmektedir (%48). Bu orana baktığımızda son 50 sene içerisinde sabit olduğu görülmektedir. Göç olgusunda önemli bir şekilde bölgesel farklılıklar bulunmaktadır. Mesela AB'ye giden kadın oranına baktığımızda, bu oranın yüzde 51 olduğunu, Asya'ya giden kadın oranının ise yüzde 43 olduğu görülmektedir. Dünyadaki yerinden edilmiş kişilerin oranına baktığımızda bu oranın yüzde 80'lik kısmını kadın ve çocukların oluşmakta olduğu görülmektedir. Senede 800 bin şahsın insan ticareti mağduru olmakta olduğu görülmektedir. Bunlardan oran olarak yüzde 80'lik kısmını kadın ve kız çocukları oluşturmaktadır. Türkiye'de ise bu konu üzerine yapılmış herhangi bir istatistiki çalışma bulunmamaktadır. ILO'nun "Göçmen İşçiler Küresel Tahminleri" başlığını taşımakta olan rapora göre göçmen işçiler, 206,6 milyona kadar ulaşan çalışma çağındaki göçmen nüfusun (15 yaş ve üzeri) yüzde 72,2'lik bir kısmını meydana getirmektedir. Erkeklerin ise bu kesim içerisinde 83,7 milyonla çoğunluğu meydana getirdiği görülürken, çalışan göçmen kadın işçi sayısının ise 66,6 milyona ulaşmış olduğu görülmektedir (ILO, 2016).

2.10. KADIN YOKSULLUĞUNUN BELİRLEYİCİ UNSURLARI

Kadın yoksulluğunu etki eden unsurların en başında kadın istihdamı, ayrımcılık, sosyal dışlanma, eğitim ve aile içi şiddet gelmekte olduğu görülmektedir. Kadınlar yeterli seviyede istihdam edilmedikleri içini, gerekli eğitimi alamadıkları için, yaşamın bütün alanlarında ayrımcılığa tabi tutuldukları için ve sosyal manada dışlanmış oldukları için yoksulluğu erkeklere oranla çok daha fazla yaşamaktadırlar. Bu durumlara ilave olarak kadınların aile içi şiddet durumundan en fazla etkilenen şahıslar olmaları, onların yoksulluğunu daha derin bir duruma getirmektedir. Kadın yoksulluğuna en fazla etkide bulunan bu söz konusu 5 unsur araştırmanın bu kısmı içerisinde ayrıca ele alınacaktır.

2.10.1. Ayrımcılık (Cinsiyet Farklılıklarını Gözetmeyen Politikalar)

Kadın yoksulluğuyla alakalı olarak üzerinde sıklıkla durulan meselelerin en başında gelen ayrımcılık konusudur. Hem küresel, hem yerel, hem de hane halkı içerisinde olsun ayrımcılık, şekli ve yapısı farklı olmakla birlikte, neredeyse bütün toplumlarda görülmekte olan bir olgu olarak kabul edilmektedir. Ayrımcılık durumu genellikle yaş, cinsiyet ve eğitim hususlarında görülmektedir. Neredeyse bütün kategorilerde ayrımcılıktan çoğunlukla etkilenenler kadınlar olmaktadır (Yusufoğlu, 2010: 101).

Çağdaş kapitalizmde toplumsal ve ekonomik eşitsizliğin birtakım belirleyicileri bulunmaktadır. Bunlar: yaşlılık, tek şahıs tarafından geçindirilen aileler, etnik kimlik, göçmen statüsü ve cinsel kimliktir. Bu durumlardan etnik temelli ayrımcılık durumu çoğu zaman siyah ve beyaz ırk arasında ve aynı zamanda sömürgecilik dönemi ile Amerika'da meydana gelmiştir. Amerika ve Avrupa'daki zenginliğin önemli bir bölümü siyah renkli kölelerin emeğine dayanak oluşturuyordu (Kloby, 2005: 147).

Cinsel kimlik boyutuyla yapılmış olan ayrımcılık durumuna baktığımızda ise ırk ayrımcılığından daha farklı bir durum olduğu görülmektedir. Bu ayrımcılık durumu neredeyse bütün toplumlarda görülebilmektedir. Amerika ve Batı Avrupa gibi dünyanın en gelişmiş olarak kabul edilen toplumlarında dahi bu çeşit bir ayrımcılık durumuna rastlanmaktadır. Turner'ın ifade ettiği şekilde, hem işe alınmada hem de verilen ücretlerde kadınlar daima ikinci plana atılmışlardır. Erkekler genellikle yüksek vasıf gerektiren ve mesleki anlamda beceri gerektiren görevlerde yoğun bir şekilde çalışırken, kadınların ise daha az beceri gerektiren, düşük statüye sahip ve düşük ücretli işlerde çalışmakta olduğu görülmektedir. Kadınların, genellikle gıda, temizlik ve diğer bireysel hizmet alanlarına hâkim oldukları görülmektedir; sözü edilen işlerde çalışan şahısların tahmini olarak %80'lik bir kısmını kadınlar meydana getirmektedir. Cinsel eşitsizlik durumu daha çok mesleklerde kendini belli eder. Kadınlar, mesleki hiyerarşi içerisinde çoğunlukla alt düzeydeki işlerde yoğunlaşmakta oldukları görülmektedir (Turner, 1997: 88)

Fakirlik gibi ayrımcılık durumu da küresel bir boyut elde etmiştir. Kadın-erkek arasında meydana gelen ayrımcılık durumunun görülmediği bir ülke neredeyse

yoktur. ABD ve Avrupa Birliği ülkeleri gibi gelişmiş olan demokratik ülkelerde dahi, daha çok statü ve kariyer hususlarında, kadın-erkek arasında oluşan eşitsizlik durumunun çok yaygın olduğu görülmektedir. Dünyanın başka bölgelerinde ise (Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri) ayrımcılık durumunun, çoğunlukla eğitim, çalışma ve siyasi katılım alanlarında yoğunluk gösterdiği görülmektedir (Yusufoğlu, 2010: 103).

Nüfusa kıyaslandığı zaman erkeklerden daha fazla bir orana sahip olan kadınların, ekonomik kesimde erkeklerden çok daha geride kalmakta oldukları görülmektedir. Mesela, dünya siyaseti içerisinde daha az bir yere sahip olmaktadırlar, bu şekilde dünya ekonomisi içerisinde daha az bir gelir sağlayabilmektedirler, daha az eğitim ve kariyer imkânlarına sahip olmaktadırlar. Tüm bu durumlar ise kadın-erkek arasında meydana gelen ayrımcılığın direkt bir neticesi olarak kabul edilmektedir. Dünya nüfusunun yarıdan fazla bir kısmını kadınlar meydana getiriyor ancak buna karşın kadınlar halen dünyanın en büyük azınlığı olarak ifade edilir (Özgüç, 1998: 97). Kadınların azınlık olarak ifade edilmesinin sebebi, ayrımcılığa bağlı bir şekilde onların bazı temel hak ve özgürlüklerden mahrum tutulmalarıdır.

Kapitalizmle beraber dünya ekonomisinde meydana gelen zenginliğin hat noktaya ulaştığı şuan içinde bulunduğumuz dünyamızda bütün insanların bu zenginlikten faydalanamamakta olduğu görülmektedir. İşte bu zenginlikten faydalanamayan ya da çok az bir şekilde yararlanabilme imkânı olan insanlar yoksul sınıfları meydana getirmektedirler. Bu yoksul sınıflar çoğunlukla Sahraaltı Afrikası'nda, Latin Amerika ülkelerinde ve Güneydoğu Asya'da karşımıza çıkmaktadır. Bunların fakirliği genellikle açlıkla eşdeğer olarak kabul edilmektedir. Kapitalizm ve küreselleşmeyle beraber artık yalnızca yukarıda bahsedilen bölgelerde değil, dünyanın neredeyse her yerinde yoksulluk durumu gittikçe yaygın hale gelmektedir. Gelir dağılımında meydana gelen adaletsizlik, ırk/etnik köken ve cinsiyet ayrımcılığı, düşük ücretler verilerek işçi çalıştırma, artan işsizlik oranları, doğal felaketler gibi unsurlar küresel manadaki fakirliğin temel sebeplerinden biridir. Kümbetoğlu'nun ifade ettiği gibi, yoksullar çoğu zaman sınıf temelindeki çözümlemelerde işçi sınıfını ve daha alt gelir grubunda yer alanları, genellikle de herhangi bir düzenli gelirden yoksun olan gruplarda yer almış olanları içermektedir. Günümüzde bütünleşmiş olan dünya ekonomik sistemi içerisinde sıklıkla, yaygın bir

şekilde bölgesel biçimde meydana gelen ekonomik krizler neticesinde, sayısı çok fazla olan insanın herhangi bir düzenli gelir ve barınmaktan yoksun bir şekilde hayatını sürdürdüğü bilinmektedir (Kümbetoğlu, 2002: 119).

Çok daha önceden ifade edildiği gibi, cinsiyeti, yaşı, sağlık durumu, eğitim durumu fark etmeksizin yoksulluk durumunun her kesimden insana etkisi olabilmektedir. Fakat yoksul olan kişiler içerisinde yoksulluk durumundan daha fazla etkilenen veya yoksul durumda olmayıp ancak yoksulluk riski taşımakta olan kimi gruplar bulunmaktadır. Bu grupların en başında ise kadınlar ve çocuklar gelmekte olduğu görülmektedir. Kadının yoksul durumda olması çocuklarının da bir nevi yoksul olması manasını taşır. Kadının yoksulluk durumu ise çoğunlukla toplumsal cinsiyet boyutu ve yapılan ayrımcılıkla ilişkili olmaktadır (Yusufoğlu, 2010: 101).

Dünyanın en zengin olan kişileriyle en yoksul olan kişileri arasındaki hızla büyümekte olan fark kadınların kendi arasında daha da büyük bir fark meydana getirirken, orta sınıf kadınların şüphesiz baskıyı daha az bir şekilde hissettiklerini söylemek mümkün olmaktadır. Fakat genel durum, yeni ihtiyaçlar sisteminin kendilerine dayatmayı sürdürdüğü ve gittikçe ağırlaşan borçları karşılayabilmek amacıyla, bu kadınların her daim kendi güçlerinin üzerinde çalışmaya zorlandıklarını ifade etmektedir (Rahnema, 2009: 24). Kadınların bu biçimde bir mecburiyetin içinde bulunmaları, aynı zamanda kadınların istismar edilmelerine neden olmaktadır. Connell'ın ifade ettiği şekilde, kadınların sömürülmesi, kapitalizmin kâr sağlama dürtüsü ve kendisini tekrardan üretmeye yönelik olan gereksinimiyle ilişkilidir. Farklı bir deyişle, işgücünün cinsiyete dayalı olarak bölümlenmesine ve ev hanımlarının ezilmesine sebep olan baskılarla bağlantılı olmaktadır (Connell, 1998: 111). Mesela, Nikaragua'da kadınlara, onların işini almak amacıyla 200 şahsın sırada beklemekte olduğu söyleniyor. Patronlar kadınlara, benim sana ihtiyacım yok, sen benim için bir hiçsin, senin pislik kadar değerin yok diye söylemektedirler ve esasen bu ifadeyi söylerken şunu kastediyorlar: Git kendine göre mini bir etek bul çünkü buradan ayrıldıktan sonra sokaklarda fahişelik yaparsın (Kernaghan, 2004: 169).

Ayrımcılık küresel seviyede ifade edildiği şekilde, çok daha yoğun bir biçimde yerel seviyede de olduğu gözlenmektedir. Hem bir ülkenin bölgeleri arasında hem de bu bölgelerdeki iller arasında ve aynı zamanda da bir ilin

mahalleleri arasında, kadın-erkek arasında ve aynı zamanda da kadınların kendi aralarında çok büyük farklılıklar ve eşitsizlikler bulunmaktadır. Mesela, Türkiye'nin doğu ve batı bölgelerinde yer alam kadın-erkek arasında görülen ve kadınların kendi aralarında meydana gelen eşitsizlikler açık bir şekilde görülmektedir. Yerel seviyede de mahalleler arasında çok büyük farklılıkların bulunmaktadır. Hem formel hem de enformel alanlarda olsun, erkeğin egemen olduğu bir toplum yapısı içerisinde ve söz konusu kurumlar her yerde varlığını devam ettirmektedir (Rahnema, 2009: 31-33).

Toplumsal seviyede kadına yapılmış olan ayrımcılık durumu daha çok çalışma ve eğitim hususlarında kendisini açığa çıkarmaktadır. Genellikle, kadınların çalışmaması gerektiğine dair olan inancı çoğu toplumda yer aldığı gibi bizim kendi toplumumuzda da birçoğu zaman kabul görmekte olan bir anlayış olarak ifade edilmektedir. Kadına en uygun olan yerin ev olduğu ve aynı zamanda da en uygun iş durumunun da evlatlarına bakmak ve kendi ev işlerini yapmaktır fikri, Türk toplumunda kültürel biçimde ağırlıklı bir değerinin olduğu görülmektedir. Bu durumdan yola çıkılarak evi geçimini sağlayacak olanın esas olarak erkek olduğu kabul edilmektedir (Kalaycıoğlu ve Tılıç, 2000: 63). Çalışma yaşamı ve kadın-erkek rolleriyle alakalı olarak geleneksel anlayışın, yoksul alanlarda yaygın bir şekilde olduğu görülmektedir. Erkek evin reisi olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda ailenin geçimini sağlama rolünü üstlenmiş olan da erkektir. Çalışan ve aynı zamanda da işgücü olduğu için, dışarıyla sürekli olarak iç içe olan erkeklerdir. İşsizlik hallerinde dahi evde oturmak durumu daha çok kadınlara yakışan bir davranış olmaktadır; çünkü bu durumu erkek gururuna yedirmez, aynı zamanda da ev hanımı bu durumu hoş karşılamaz. Çünkü genellikle evde oturmak durumu kadınlara özgü bir davranış olarak kabul edilmektedir. Evdeki temizlik ile ilgili işlerini yapan, yemekleri pişiren ve çocukların bakımını rolünü üstlenen genellikle her zaman kadındır. Oysa bu anlayış şeklinin, kentlerde, gittikçe yok olmakta olduğu görülmektedir. Çünkü açlık boyutunu alan bir fakirlik karşısında, erkeklerin çalışmadığı hallerde kadınların dışarı çıkmaları ve çalışmak mecburiyetinde kalmaları bir mecburiyet durumunu almıştır. Bu durumda, başka bir deyişle hane erkeğinin haricindeki hane bireylerinin çalışmaya başlamış olmaları, yoksulluk ile mücadele etmenin bir şekli biçiminde karşımıza çıkmaktadır (Yusufoğlu, 2010: 109).

İşgücü piyasalarında kadınlara yönelik bir şekilde ayrımcılık durumuna baktığımızda iki şekil almakta olduğu görülmektedir: Bunlardan ilki, aynı işi yapmış oldukları durumda, çok daha düşük miktarda ücret almalarına sebep olan direkt ayrımcılık, diğer durumu ise kadınların çok daha düşük seviyede verimlilik ve ücret seviyesinde işlerde yoğunlaşmış olmalarına sebep olan dolaylı ayrımcılık durumu olarak kabul edilmektedir" (Şenses, 2006: 74).

Türk toplumuna baktığımızda erkeklerin genellikle evli olan kadınların ev haricinde çalışmasını onaylamayan toplumsal kabul edilen değerlerden çok büyük oranda etkilenme oldukları görülmektedir. Kalaycıoğlu ve Tılıç'ın ifade ettiği şekilde (2000), karısını çalıştırmak mecburiyetinde olan bir erkeği hem toplum, hem de kendi aile üyeleri, hem erkeğin kendisi hem de karısı kabul edebiliyor. Karısını çalıştırmakta olan erkek, bir manada toplumda zayıf erkek şeklinde bir algının oluşmasına sebep oluyor. Çalışmak istemekte olan kadınlar öncelikle eşlerini, eşlerinin ailesini, kendi ailelerini ve diğer akraba ve komşularını ikna etmek mecburiyetindedir. Aynı şekilde onların düşüncesine göre, özellikle alt gelir grubunda bulunan kadınlar sosyal çevreleri içerisinde meşruiyet elde etmeden çalışma yaşamına girme konusunda zorlanmakta oldukları durumunu görüyorlar, çünkü kadınların kendilerine baktığımız da kadınların aynı toplumsal normlardan, değerlerden ve inanç sistemlerinden etkilenmekte olduğu görülüyor. Genellikle daha düşük statü ve gelir sağlamakta olan bir işe girmek gerek kadın gerek de erkek bakımından en son başvurulacak olan çare olarak kabul ediliyor. Kadın da kendi çalışmasını sosyal çevresine yalnızca ailenin geçim şartlarında en zor kabul edilen anları yaşadığında kabul ettirebiliyor (Kalaycıoğlu ve Tılıç, 2000: 69).

2.10.2. Sosyal Dışlanma

Günümüzde rastladığımız yoksulluk durumu, bir sosyal dışlanma sorunu olarak kabul edilmektedir. Buğra (2008)'nın ifade ettiği gibi yoksulluk durumunu ele aldığımızda her şeyden önce bireyin topluma diğer insanlar gibi katılabilmesi durumunu önleyen bir sosyal dışlanma sorunu olarak kabul edilir. Yoksulluk ile beraber çoğunlukla tartışma konusu olan konuların en başında marjinallik, sınıf-altı (underclass) ve sosyal dışlanma durumları ifade edilmektedir. Sosyal dışlanma

durumu sıklıkla Avrupa Birliği ülkelerinde karşılaşılan yoksulluk durumu ile beraber tartışma konusunu meydana getirmiştir.

Yoksulluk hususundaki yeni yaklaşımlardan biri olarak kabul edilen sosyal dışlanma (diğerlerine baktığımızda onların sınıf-altı ve yoksulluk kültürü olarak kabul edildikleri görülmektedir) (Ersoy ve Şengül, 2002), genel olarak toplumdan yalıtılmış olan alanları ve sınıf-altı kavramı ile ifade edilen alan içerisinde yer alanları ifade etmek için kullanılan bir kavram olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan toplumun genelinin ulaşabildiği olanaklara ulaşamama, emek pazarının enformelleşmesi ve kayıt dışı olarak kabul edilen işlerdeki artış durumu, sosyal anlamda dışlanma ve marjinalleşme kavramlarını karakterize eden unsurlar olarak kabul edilmektedir (Özbudun, 2002: 99).

Kümbetoğlu'un ifade ettiği üzere yoksulluk kavramı, kimi mallar ve hizmetlerden mahrum bırakılmaksa, bunlara sahip olmama durumu, sahip olanlar ile kıyaslandığında bir yalıtılmışlık durumu olarak kabul edilmektedir ayrıca. Böylelikle yoksulluk kavramı aidiyet bağlarının zayıflamasına sebep olan, bir nevi de dâhil olmayı yok eden bir durum olarak kabul edilmektedir. İktisadi boyutların ötesinde yoksulluğun asıl neticesi, ayrımlaştırma, dışta tutma, moda deyimi ile örtüşmekte ve bir nevi aynı anlamları ifade etmedir (Kümbetoğlu, 2002: 119) "

Sosyal dışlanma durumu, insanların toplumsal hayattan uzaklaşacak seviyede maddi ve manevi yoksunluk içerisinde bulunmaları, haklarını ve hayatlarını koruyacak olan kurumlardan ve sosyal destek durumundan mahrum olmaları durumunu açıklayan bir kavram olarak kabul edilmektedir (Çakır, 2002: 86). Bu söz konusu olan kavram, ayrımcılık, dışta tutma ve ötekileştirme gibi kavramlarla ilişki içerisindedir. Sosyal dışlanma durumuna sebep olan kimi faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerin en başında gelenler işsizlik ve gelir yetersizliğidir. İşsizliğe mahkûm olduğu ifade edilen yoksul insanların, büyük bir boşluğun içerisinde kalmış oldukları görülmektedir. Günümüzde işsiz bir insanın nakit ekonomisinin yaygınlık gösterdiği büyük pazar içerisinde genel olarak yeteneklerini kullanamamış olduğu için yer edinememiştir. İşsiz olan insanların işe alınmamış olmaları ya da çalışmakta olan insanların işten çıkarılmaları sebebiyle kendilerini işe yaramaz gibi düşünmeleri durumu söz konusu olmaktadır ve bu duruma bağlı oldukları için özgüvenlerini

kaybetmekte oldukları görülmektedir (Rahnema, 2009). Daha sonraki süreçlerde toplumun bu durumları aynı biçimde değerlendirmekte oldukları görülmektedir. Bu sebeple bir dışlanma ve aynı zamanda da yok sayma hali meydana gelmektedir. Sosyal dışlanmaya sebep olan diğer unsurlar ise sosyal güvenceden yoksun kalma, kapalı bir hayat şeklini kabul etme ve toplumda meydana gelmiş olan eşitsizlikler biçimde ifade edilebilir.

2.10.3. Eğitim

Eğitim meselesi kadın yoksulluğu üzerinde sıklıkla durulan meselelerden bir tanesidir. Gerek kadın yoksulluğunun bir sebebi olarak kabul edilsin gerekse de bir yüzü şeklinde değerlendirilsin, kadınlarla alakalı biçimde sıklıkla gündem içerisinde yer almakta olan mesele eğitim olarak kabul edilmektedir. Eğitim esasen toplumsal cinsiyet ayrımcılığının bir tezahürü şeklinde kabul edilebilir. Kadın ve erkekler kıyaslandığında kadınların erkeklere göre daha düşük bir eğitim seviyesine sahip olmaları ya da okuryazar oranlarının daha düşük bir oranda olmaları ve istedikleri durumda okuyamamaları, onların maruz olduğu ayrımcılıkla direkt bir ilişki içerisindedir. Eğitim hususunda kadınların maruz olduğu ayrımcılık, çeşitli boyutlarda ve içerikte olmakla birlikte, neredeyse tüm ülkelerde görülmektedir. Günümüzde dünyada yoksul ya da azgelişmiş şeklinde ifade edilen ülkelerde (özellikle Güneydoğu Asya, Kuzey Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde) yoksul olan kadınların birçoğu gerekli olan eğitim düzeyinden yoksun olmaktadır. Mesela, Hindistan'da ve daha öncesinde Hindistan'ın bir parçası olarak kabul edilen Pakistan ve Bangladeş gibi Asya ülkelerinde kadınların birçoğunun ya okur-yazar olmadığı ya da çok düşük eğitim seviyelerinin bulunduğu görülmektedir. 1976 senesinde Bangladeş'te kadınlara yönelik olan mikro kredi uygulamasının başlamasına öncülük eden Muhammed Yunus (2003: 264), Bangladeş'te yaşayan okuma yazma bilmeyen kadınların oranının %85'ten fazla olduğunu ifade etmektedir. Bangladeş'ten çok daha iyi bir konuma sahip olan Türkiye'de ise kadınların, daha çok da yoksul olan kadınların, eğitim oranının çok düşük olduğu görülmektedir Elazığ'da yaşayan, kendisiyle görüştüğüm kadınların birçoğu ya okuryazar olmamakta ya da yalnızca okuryazar olarak kabul edilmekteydi. Bazısı ise ilköğretim seviyesinde olmakta ve çok az bir kısmı ise ilkokuldan daha fazla bir eğitim düzeyine sahip olmaktadır. Dolayısıyla, eğitim seviyesinin kadın yoksulluğuna etki etmekte olan ciddi bir faktör

olduğu durumu ifade edilebilir. Kendini ifade etmekten yoksun olmak, yeterli seviyede becerilerinin olamaması, toplumda kabul edilmemek gibi meselelerin hepsi eğitimle ilişkilidir. Mesleki anlamda beceri elde etmek de eğitimle alakalıdır. Yoksul olan kadınların birçoğu hem eğitimsiz hem de mesleki anlamda bir beceriye sahip değildir. Bu nedenledir ki, yoksulluk kavramını en iyi ifade eden kapasite yoksunluğu kavramı olmaktadır (Sen, 2004: 71; Yusufoğlu, 2010: 101-107).

2.10.4. İstihdam

Kadının çalışma yaşamındaki konumu ve işgücüne katılım oranı, kadın yoksulluğunu etki etmekte olan faktörlerin en başında ifade edilmektedir. Kadınlar işgücüne girme konusunda erkeklerden çok daha dezavantajlı bir konumda oldukları görülmektedir. İkinci olarak ise, kadınlar işgücü içerisinde bulunsalar dahi, ya mesleki anlamda beceri gerektirmeyen işlerde yahut da yoğun bir şekilde fiziksel emek gerektiren işlerde düşük ücretler ile çalışmaktadırlar. Düşük ücretler, sermaye sahibi olan kişilerin de lehinde olan bir uygulama olarak kabul edildiği için günümüzde dünyanın birçoğu yerinde, özellikle erkeklerin işsiz olduğu yerlerde, kadınların düşük ücretler ile çalışmak mecburiyetinde oldukları görülmektedir. Gecekondu Gezegeni adlı eserinde yoksul olan şahısların kentlerin kenar mahallerinde ve oldukça kötü şartlar içerisinde yaşamakta olduğunu ifade eden M. Davis (2007: 17), kadınların çalışma yaşamıyla alakalı olarak da çok çarpıcı bilgiler sunmaktadır. Onlara göre (2007: 27), Sanayisizleşme ve erkeklerin çalıştığı resmi sektör işlerinin kayboluşu, genellikle bu durumu takip eden erkek göçü, kadınları parça başı işçiliği, içki satıcılığı, işportacılık, piyango bileti satıcılığı, kuaförlük, dikiş makineciliği, temizlikçilik, bulaşıkçılık, domuz çobanlığı, bebek bakıcılığı, fahişelik gibi yeni geçim olanakları oluşturmaya zorlamaktadır."

Dünyanın neredeyse her bölgesi içerisinde kadınların işgücüne katılım oranlarına baktığımızda bu oranın erkeklerinkinden çok daha düşük bir seviyede oldukları görülmektedir. Kadınların genel olarak konumunu değerlendirdiğimizde ve özel kesimde çalışma yaşamındaki durumları ülkeden ülkeye farklılıklar meydana gelmekte ve aynı ülke içerisindeki sosyal gruplar arasında farklılıklar görülmektedir. ABD ve Avrupa Birliği ülkeleri gibi gelişmiş biçimde ifade edilen ülkelerde kadınların çoğunlukla statü ve kariyer hususlarında ayrımcılığa maruz oldukları

görülmektedir. Hindistan ve Bangladeş gibi Üçüncü Dünya ülkeleri değerlendirildiğinde ise, gerek işgücüne katılımda gerek de diğer hususlarda kadın-erkek eşitsizliği çok yüksek oranlarda ifade edilmektedir. Dünya ülkeleri içerisinde en yüksek katılım oranı İskandinav ülkelerinde meydana gelirken, en düşük katılım oranının ise Latin Amerika ülkelerinde gerçekleşmekte olduğu görülmektedir. Diğer taraftan dünyadaki toplam üretimin üçte ikilik bir kısmını kadınların gerçekleştirmekte olduğu görülmektedir. Bu duruma rağmen kadınlar dünya gelirinin yalnızca %5'lik bir kısmına sahip oldukları görülmektedir (Cömertler, 2003: 184).

İstatistiklere yansımamış olsa bile kadınların kentlerde daha çok kayıt dışı sektörlerde istihdam edilmekte oldukları görülmektedir. Kadınların tarım haricindeki işlerde, şehirsel kesimlerde en yüksek oranda çalıştıkları bu bölgelerin en başında Latin Amerika yer alır iken, en az istihdam edildikleri ülkelerin ilk başında ise Arap ülkeleri yer almaktadır. Sahra altı Afrika ve Asya ise kadınların %25-30 civarında şehirsel işlerde çalışmakta oldukları küresel ölçekte yer alan önemli bölgeler olarak kabul edilmektedir (Özgüç, 1998: 46).

Rahnema'nın ifade ettiği üzere, kadınların günümüzde modern bir sefaletin içinde oldukları görülmektedir. Bu sözü edilen kadınlara baktığımızda yalnız kişiler ve köklerinden koparılmış olan kimseler oldukları görülmektedir. Kadınların birçoğu, yaşamını devam ettirmenin bir yolu olarak şehirlere veya da yabancı ülkelere gitmek amacıyla ailelerini ve topluluklarını ter etmeye mecbur bırakılan erkeklerin oranı %65 olduğu görülmektedir. Aynı zamanda topluluklarını terk etmeye mecbur bırakılan erkeklerin boşaltmaya başladığı kırsal kesimlerde hayatlarını sürdürüyor. Bu kadınların kırsal nüfus için gerekli görülen gıda ürünlerinin %60'lık bir kısmını ya da %70'lik bir kısmını üretmekte olduklarını görüyorlar. Future Harvest'ın (Uluslararası Tarım Araştırma Grubu) en son yapmış olduğu bir araştırma bu gerçeği açık bir şekilde ispatlıyor. Kadınlar 195 senesinde tarım emeğinin %40'lık bir kısmını meydana getiriyorlardı. Günümüzde ise bu orana baktığımızda %50 olduğu görülmektedir. Bununla beraber dünyanın çoğu bölgesinde esas üreticilerin kadınlar olduğu görülmektedir. Sahra Afrikası'nda ve Karayipler'de kadın emeğini göz önünde tuttuğumuzda temel gıda ürünlerinin yaklaşık %80'lik bir kısmını üretmiş olduğu görülüyor. Asya'da pirinç tarlalarındaki emeğin ise %90'lık bir kısmının kadınlara ait olduğu görülmektedir (Rahnema, 2009: 57)

Türkiye'de ise kadın emeğinden faydalanma durumunun tarihin her evresinde kendini göstermiş olduğu ifade edilmektedir. Osmanlı döneminde ve daha önceki dönemlerde kadınlarımızın ailelerinin geçiminde önemli bir katkısı olmuştur. Fakat kadınların ticaret ve zanaat alanlarında değil, daha çok evlerinde ya da tarlalarda çalışarak üretime katkıda bulundukları görülmüştür. Bu üretimin de çoğunlukla tarım ve hayvancılık alanlarında meydana gelmiş olduğu görülmektedir. Daha sonraki kadın emeğini değerlendirdiğimizde, 19. yüzyıldan itibaren Osmanlı'dan bu yana imalat sanayinin tarihi içerisinde önemli bir yeri olduğu görülmektedir. 20. yüzyılın en başında Osmanlı imalat sanayinde bir düşüş gerçekleşmiştir. Fakat bu durum çoğunlukla örgütlü erkek emeğinin ürünlerine yönelik bir şekilde gerçekleşmiştir. Diğer taraftan kadın emeğinin genellikle evlerde ürettiği dantel işi, halıcılık, ipek dokuma ve diğer tekstil ürünlerinde giderek bir genişleme durumu söz konusu olmuş ve dış pazara yönelmeleri sağlanmıştı. 1880 senesinde fabrikalar kurulduğunda tekstil işçilerinin büyük bir çoğunluğu düşük ücretle çalışmakta olan kadın işçiler meydana getirmekteydi (Kalaycıoğlu ve Tılıç, 2000: 77)

1950 senelerinden sonraki süreçte Türkiye'de kadının çalışma durumunu ele aldığımızda, nüfusla ters orantılı bir biçimde meydana gelmiş olduğu görülmektedir. Nüfusta artış yaşandıkça kadınların işgücüne katılım oranlarında düşüş meydana gelmektedir. 1955 senesinde %72; 1970 senesinde %50,3; 1980 senesinde %45,8; 1990 senesinde %42,8; 2001 senesinde ise %26 şeklinde bir oranda olduğu belirtilmiştir. Bu verilere baktığımızda nüfusla bağlantılı bir şekilde ifade edildiği gibi ayrıca kırdan kente göç durumu ile de ile de ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Kentlerde hayatlarını sürdürmekte olan kadınlara baktığımızda, bu kişilerin genellikle düşük statülü işlerde istihdam edilmekte olduğu görülmektedir. Aynı zamanda düşük ücretlerle ve kayıt dışı şeklinde çalışmakta oldukları görülmektedir. Kırsal alanlarda ise kadınların genellikle tarım sektörü içerisinde çalışmakta oldukları görülmektedir. Ülkemizde kadın işgücünün en yoğun olduğu alan tarım sektörü olarak kabul edilmektedir. Kadınları değerlendirdiğimizde tarlalarda ve bahçelerde ya çok düşük ücretler alarak ya da hiçbir ücret almadan çalışmakta oldukları görülmektedir. Bütün bu durumlar genellikle hiç eğitim almamış olan ya da eksik eğitim almış olan kadınlar arasında ortaya çıkmaktadır.

Eğitim seviyesi arttıkça kadının bulunduğu statünün de yükselmekte olduğu durumu kuşku götürmez bir gerçektir (Bircan, 2002).

21. yüzyıl Türkiye'sini incelediğimiz zaman da benzer neticelerle karşı karşıya kalmamız mümkün olabilmektedir. TÜİK ve DİE verilerini göz önüne aldığımızda ise, 2003 senesi içerisinde AB ülkelerinde çalışabilir nüfusun %70'lik bir kısmının istihdam edilmekte olduğu görülürken, Türkiye'de ise bu oranın %40.3 olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Türkiye'de işgücüne katılım ve istihdam oranlarını incelediğimizde bu oranın kadınlar arasında çok daha düşük bir seviyede olduğu görülmektedir. 2003 senesinde kadınların işgücüne katılım oranının %25 olduğu, istihdam oranının ise %22 olduğu ifade edilmektedir. Erkeklerin işgücüne katılım oranına baktığımızda ise bu oran %72 olarak belirtilirken, istihdam oranının ise %65 olduğu görülmektedir. Her iki grup içerisinde, 2004 ve 2005 senelerinde bu oranlarda %2'ye kadar gerçekleşen düşüşler yaşanmakta olduğu görülmektedir. Enformel sektörlerde çalışmak da çoğu şahıs için yoksulluktan kurtulmak için yetmediğinden, Türkiye'de yoksul olan şahısların yarıdan fazla kısmını çalışanlar meydana getirmektedir. Bu durum ise çarpıcı bir gerçeği ifade etmektedir. 2005 senesinde Türkiye'de genel olarak kayıt dışı çalışanların kişilerin oranına baktığımızda bu oranın %50 olduğu görülmektedir. Fakat bu oran aynı sene tarımda ücretsiz aile işçileri ve tarımda yevmiye alarak çalışan şahıslar arasında %98'e kadar varmaktadır. Kayıt dışı çalışma, kadınların yoğun olduğu aile işletmeciliği, tarım, tekstil, temizlik gibi sektörlerde içerisinde ve bir bakıma da kadınlar arasında daha yüksek olmaktadır. Kayıtlı çalışmayan kadınların oranını incelediğimizde 2002 senesinde bu oranın yüzde 71,5 seviyesinde olduğu görülmekte iken erkeklerin oranının ise %43,5 olduğu ifade edilmektedir (Sallan-Gül, 2005: 28; Gül ve Sallan-Gül, 2008: 366).

2.11. YOKSULLUĞUN KADINLAŞMASI

Kadın yoksulluğu meselesi 1970'ler itibariyle literatür içerisinde kendine bir yer bulmuştur. Yoksulluğun dezavantajlı olarak kabul edilen gruplar içerisinde çoğunlukla kadınları etkilemesi durumu, yeni kavramların türetilmesine sebep olmuştur. Mesela yoksulluğun kadınlaşması, (Moghadam, 2005), hane reisinin kadınlaşması ve yoksulların en yoksulu (Chant, 2016: 3) şeklindeki kavramlar, bu

kavramların en başında yer almaktadır. Bu kavramlardan yola çıkarak kadın yoksulluğunun sebeplerinin ve kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin nedenlerinin belirlenmeye çalışılmakta olduğu görülmektedir.

Yoksulluğun kadınlaşmasını anlayabilmek için ise öncelikle konu ile ilgili bazı temel kavramları iyi anlamak gerekmektedir.

2.11.1. Toplumsal Cinsiyet ve Ataerkillik

Analitik bir araç olarak "cinsiyet" ilk olarak 1960'ların sonunda ve 1970'lerin başında biyolojik anlamdaki cinsiyetten ayrılmıştır ve biyolojik farklılıklar yerine psikolojik ve kültürel yollarla ortaya çıkan bir sosyal yapı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Birçok araştırmacı için cinsiyeti, erkek ve kadınlar için hangi davranış, tutum, değer, inanç ve benzerlerinin uygun olduğunu belirleyen bir unsur olarak ele almaktadır (Wazed, 2012). "Ataerkillik" terimi ise "erkek egemenliği", "erkek önyargısı (kadınlara karşı) " veya basitçe "erkek gücü" anlamına gelmektedir. Bennett (2006) modern İngilizcede ataerkillik teriminin üç anlamı olduğunu savunmuştur. Birincisi, özellikle Yunan Ortodoks geleneği içinde Hıristiyan liderler olarak tanınan erkeklerin dini gücüne atıfta bulunan ataerkil kavramıdır. İkincisi; ataerkillik, bir kocanın / babanın karısı, çocukları ve diğer bakmakla yükümlü oldukları kişiler üzerindeki yasal güçlerini ifade edebilir. Son olarak ise ataerkillik sosyal hayat içerisinde erkeklerin sahip olduğu kültürel, sosyal ve ekonomik rollerini ifade eder.

1970 öncesine kadar kadınlar için yüklenilen roller; annelik, doğurganlık, ev işleri, aile bakımı ve çocuklar ile özdeşleşirken, Ester Boserup tarafından 1970 yılında yayınlanan "Kadınların Ekonomik Kalkınmadaki Rolü (Women's Role in Economic Development) " adlı eser bu bakış açısının değişmesine önemli katkı sağlamıştır. Bu tarihten sonra kadınların, kadınlar için gelir yaratma projelerine odaklanarak ekonomik kalkınmaya entegre edilmesi gerektiğini vurgulayan ve kalkınma içerisinde kadınları önemli bir unsur olarak gören düşünce yapısı ortaya atılmıştır (Momsen, 2010). Bu sayede 1970 sonrasında kadınların toplumsal ve ekonomik alanda statüleri değişim göstermeye başlamıştır.

Bu dönemden sonra, birçok kuruluş ve grup işlere eşit erişim ve eşit ücret dâhil olmak üzere kadınlar için eşit fırsatlar ve haklar talep etmiş ve bireylere eşitlik

yaklaşımının desteğiyle cinsiyetlerinin özelliklerine göre yetenek ve çabalarına göre davranılması gerektiğine savunmaya başlamıştır. Bununla ilgili olarak, bu engellerin kaldırılmasının doğrudan ataerkillik ideolojilerine ve kadınların özgürleştirilmesine meydan okuduğunu da söyleyebiliriz (Martin ve Roberts, 1984: 44; Wazed, 2012).

bu bağlamda literatür incelendiğinde de Stearns (1990: 11), Batı toplumunda endüstrileşme ve sanayi toplumuna geçişle beraber, kadınların statüsünde ve patriarkal ilişkilerin çözülmesinde ilerleme kaydedildiğini belirtir. Slazman, Matathıa ve O'reılly (2005: 28) ise sanayileşmiş toplumların çoğunda toplumsal cinsiyet ayrımcılığı yapan yasalar kaldırılmış ve aynı iş karşılığında aynı parayı vermeme, ücret sınırı ve yalnızca erkeklere açık olan meslek kulüp ve kuruluşları gibi, geleneksel olarak kadını ikinci plana iten toplumsal uygulamaların aşınmış olduğunu ileri sürer.

Üretim yapısında ve iş yaşamındaki değişim, aile içindeki kadın-erkek rollerini de etkilemiştir. Taşradan metropol şehirlere göç eden aileler içinde, ailenin geçimine katkıda bulunmak bir zorunluluk haline gelmiş ve kadınlar, zor ekonomik koşullar nedeniyle çalışmaya başlamıştır. Böylece erkeğin ekonomik bir güç olarak aile içindeki önemi sarsılmıştır. Türk toplumunda kadınların eğitim düzeyinin yükselmesi, çalışması ve kamusal alanda yer alması, kadın ve erkek arasında geleneksel ataerkilliğin çizdiği sınırları, cinsiyet kimliklerine atfedilen özellik ve alanları değiştirmiştir (Kundakçı, 2007: 84).

Kadınların ekonomik durumlarının iyileşmesi yanında, kürtaj ve doğum kontrolü gibi gelişmeler de kendi vücutları üzerindeki egemenliklerini artırmıştır (Ehrenreich, 1995: 284). Bunun yanı sıra Staggenborg (1998: 14), tarımsal ekonomiden endüstriyel ekonomiye geçişin, doğum oranının düşmesinde etkili olduğunu savunur. Bunun nedenini tarımsal ekonomide, haneiçi üretim yapıldığı için çok sayıda çocuk yararlı olurken, endüstriyel ekonomide çok sayıda çocuğun aile için yük olması şeklinde açıklar.

2.11.2. Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlik

Sosyal tabakalaşma alanındaki merkezi araştırma temaları tipik olarak sosyoekonomik sınıf, eğitim ve cinsiyete dayalı tabakalaşma ile ilgili sorularla ilgilenmektedir. Tarihsel olarak en önemli tabakalaşma belirleyicisi sosyoekonomik

sınıf olmuştur. Ancak ilerleyen yıllarda bu görüşe karşı bazı eleştiriler yapılmış ve örneğin eğitim ve etnik köken alternatif tabakalaşma faktörleri olarak da ele alınmıştır. Ayrıca, ileri sanayi toplumlarında, insan ve politik sermayenin ana tabakalaşma kuvvetleri olarak ekonomik sermayenin yerini alması beklenmektedir (Gottschalk, 1997: 23; Grusky, 2001: 85; Bask, 2008: 21).

Toplumsal tabakalaşmayı basit bir şekilde belirli kriterlere göre insanlar arası sınıflandırma olarak tanımlayabiliriz. Tabakalaşma, bireyleri ya da grupları belli kurallara göre derecelendirme ve bu derecelendirmeyi meşrulaştırma sistemi iken tabakalaşma literatürü bu sistemi ortaya çıkartmayı ve anlamayı hedefler (Kerbo, 2007). Bu hedef doğrultusunda, toplumsal tabakalaşma biçimlerini anlamak için, kaynakların, hizmetlerin ve prestijin eşitsiz dağılımının yanı sıra bu eşitsizliği meşrulaştıracak bir inançlar ve değerler sisteminin analizi de gereklidir. Toplumsal tabakalaşma beraberinde refah sorunlarını da getirmektedir. Zira refah sorunları ve sosyal dışlanma, sosyoekonomik sınıf, eğitim ve cinsiyet yoluyla sosyal tabakalaşma ile yakından ilgilidir. Bu nedenle, bu özellikler sosyal dışlanmanın istatistiksel analizlerinde genellikle açıklayıcı değişkenler olarak dâhil edilir. Bu nedenle, sosyal dışlanma, sosyal tabakalaşmanın birkaç olası sonucundan biri olarak görülebilir. Ayrıca, sınıf, eğitim ve cinsiyet arasındaki bağlantıların farkında olmalıyız. Eğitim genellikle sosyoekonomik sınıfla yakından ilişkilidir ve mesleki ayrımcılık hem sosyoekonomik sınıf hem de eğitim ile ilgilidir. Sosyal tabakalaşma içindeki tipik bir araştırma teması işgücü piyasasındaki eşitsizliklerle ve bu eşitsizliklerin çalışanın cinsiyeti veya sosyoekonomik geçmişi ile ilgili olup olmadığıyla ilgilidir.

Modern Batı toplumlarında sosyal tabakalaşma tipik olarak üç sosyal sınıf olarak tanımlanır: üst sınıf, orta sınıf ve alt sınıf. Sırayla, her sınıf üst tabakaya, orta tabakaya ve alt tabakaya bölünebilir. Dahası, akrabalık, klan, kabile veya kast ya da dördünün temeli üzerine sosyal bir tabaka oluşturulabilir (Toye, 2004: 24).

İnsanların sosyal tabakalara göre sınıflandırılması en açık şekilde karmaşık devlet temelli, polikentrik veya feodal toplumlarda gerçekleşir, ikincisi asalet sınıfları ve köylü sınıfları arasındaki sosyoekonomik ilişkilere dayanır. Toplumsal tabakalaşma yapılarını belirlemek, insanlar arasındaki statü eşitsizliklerinden kaynaklanmaktadır, bu nedenle, toplumsal eşitsizliğin derecesi kişinin bulunduğu

sosyal tabakaları belirler. Genel olarak, bir toplumun sosyal karmaşıklığı ne kadar büyük olursa, sosyal farklılaşma yoluyla o kadar sosyal tabakalaşma olur (Grusky ve Takata, 1992: 1957).

Sosyal tabakalaşma kavramı genellikle belirli teoriler içinde farklı şekilde kullanılır ve yorumlanır. Örneğin sosyolojide, eylem teorisinin savunucuları sosyal tabakalaşmanın yaygın olarak gelişmiş toplumlarda bulunduğunu öne sürülür. Burada sosyal düzeni korumak ve istikrarlı bir sosyal yapı sağlamak için bir egemenlik hiyerarşisi gerekli görülür. Çatışma teorileri ise, kaynaklara erişilemezliğe ve tabakalı toplumlarda bulunan sosyal hareketlilik eksikliğine işaret eder. Birçok sosyoloji teorisyeni, işçi sınıflarının sosyoekonomik olarak ilerlemelerinin pek mümkün olmadığı gerçeğini eleştirirken, üst sınıflar proletaryayı (işçi sınıfı) sömürmek için kullandıkları politik gücü elinde tutma eğilimindedir. Buna karşın Talcott Parsons, istikrarın ve sosyal düzenin kısmen evrensel değerlerle düzenlendiğini iddia etmektedir. Bu tür değerler "fikir birliği" ile özdeş değildir, ama tarih boyunca birçok kez olduğu gibi gerçekten de toplumsal çatışma için bir itici güç olabilir. Parsons hiçbir zaman evrensel değerlerin kendi başlarına toplumun işlevsel ön koşullarını "karşıladığını" iddia etmemiştir. Gerçekten de toplumun oluşumu, ortaya çıkan tarihsel faktörlerin çok daha karmaşık bir yapıdadır. Ralf Dahrendorf gibi teorisyenler, teknolojik ekonomilerde eğitimli bir işgücünün gerekliliği nedeniyle dönüşümlü olarak modern Batı toplumlarında genişletilmiş bir orta sınıfa yönelik eğilimi ön plana çıkarmaktadırlar. Küreselleşme ile ilgili, bağımlılık teorisi gibi çeşitli sosyal ve politik perspektifler, bu etkilerin, işçilerin üçüncü dünyadaki statülerindeki değişikliklerden kaynaklandığını düşündürmektedir (Macionis ve John, 2010: 300).

Sosyal tabakalaşmanın temelinde dört ilke vardır. Birincisi, sosyal tabakalaşma toplumsal olarak o toplumdaki bireylerden ziyade bir toplumun mülkü olarak tanımlanır. İkincisi, sosyal tabakalaşma nesilden nesile yeniden üretilir. Üçüncüsü, sosyal tabakalaşma evrenseldir (her toplumda bulunur); ancak değişkendir (zamana ve yere göre değişir). Dördüncüsü, sosyal tabakalaşma sadece nicel eşitsizliği değil, sosyal statü ile ilgili niteliksel inançları ve tutumları da içermektedir (Grusky, 2011: 27). Sosyal tabakalaşmayı anlamak için iki önemli unsur vardır. Bunlar karmaşık toplumlar ve sosyal hareketlilik.

Tabakalaşma sadece karmaşık toplumlarla sınırlı olmasa da, tüm karmaşık toplumlar tabakalaşmanın özellikleri sergiler. Herhangi bir karmaşık toplumda, değerli malların toplamı eşit olmayan bir şekilde dağıtılır, burada en ayrıcalıklı bireyler ve aileler, gelir, güç ve diğer değerli sosyal kaynakların orantısız bir payına sahiptir. "Tabakalaşma sistemi" terimi bazen gözlemlenen bu eşitsizlikleri üreten karmaşık sosyal ilişkileri ve sosyal yapıları ifade etmek için kullanılır. Bu tür sistemlerin temel bileşenleri şunlardır:

a) Belirli mal türlerini değerli ve arzu edilen olarak tanımlayan sosyal-kurumsal süreçler,

b) Malları ve kaynakları iş bölümündeki çeşitli pozisyonlara dağıtan tahsis kuralları (Örn. doktor, çiftçi, ev hanımı) ve

c) Bireyleri pozisyonlara bağlayan ve böylece değerli kaynaklar üzerinde eşit olmayan kontrol oluşturan sosyal hareketlilik süreçleri (Grusky ve Takata, 2011: 1957-1961).

Sosyal hareketlilik, bireylerin, sosyal grupların veya insan kategorilerinin katmanlar arasında veya bir katmanlaşma sistemi içindeki hareketidir. Bu hareket kuşak içi (bir kuşak içinde) veya kuşaklararası (iki veya daha fazla kuşak arasında) olabilir. Bu hareketlilik bazen farklı sosyal tabakalaşma sistemlerini sınıflandırmak için kullanılır. Açık tabakalaşma sistemleri, tipik olarak bireylerin elde edilen durum özelliklerine değer vererek, hareketliliğe izin veren sistemlerdir. En yüksek intrajenerasyonel hareketliliğe sahip toplumlar, en açık ve biçimlendirilebilir tabakalaşma sistemleri olarak kabul edilmektedir. Nesiller arası bazda bile çok az hareketlilik olan veya hiç hareketlilik olmayan sistemler kapalı tabakalaşma sistemleri olarak kabul edilir. Örneğin, kast sistemlerinde, sosyal statünün tüm yönleri atfedilir, öyle ki kişinin doğumdaki sosyal konumu yaşamı boyunca devam eder (Grusky ve Takata, 2011: 1963).

Toplumsal tabakalaşmanın altında yatan sosyal statü değişkenleri, insanların ve halkların çeşitli özellikleri hakkındaki sosyal algılara ve tutumlara dayanmaktadır. Bu tür değişkenlerin çoğu zaman ve yer boyunca kesilirken, her bir değişkene yerleştirilen nispi ağırlık ve bu değişkenlerin spesifik kombinasyonları zaman içinde yer yer farklılık gösterecektir. Araştırmanın bir görevi, bu birçok değişkenin belirli

bir toplumda tabakalaşma oluşturmak için nasıl birleştiğini açıklayan doğru matematiksel modelleri tanımlamaktır. Grusky (2011), sosyal tabakalaşma sosyolojik teorilerinin tarihsel gelişimine ve bu alandaki çağdaş teorilerin ve araştırmaların bir özetine iyi bir bakış sunmaktadır. Sosyal tabakalaşma anlayışına katkıda bulunan değişkenlerin birçoğu uzun süredir tanımlanmış olsa da, bu değişkenlerin modelleri ve bunların sosyal tabakalaşmayı oluşturmadaki rolleri hala teori ve araştırmanın aktif bir konusudur. Genel olarak, sosyologlar sosyal faktörler ekonomik değerin ayrılmaz bir parçası olduğundan "saf" ekonomik değişkenlerin olmadığını kabul ederler. Bununla birlikte, sosyal tabakalaşmayı etkilemek için beklenen değişkenler, ekonomik ve diğer sosyal faktörlere gevşek bir şekilde ayrılabilir.

Ekonomik: Kesin niceliksel ekonomik değişkenler, sosyal tabakalaşmanın tanımlanmasında sosyal tabakalaşmanın nasıl oluşturulduğunu veya sürdürüldüğünü açıklamaktan daha yararlıdır. Gelir, bir toplumda tabakalaşmayı ve bunlarla ilişkili ekonomik eşitsizliği tanımlamak için kullanılan en yaygın değişkendir. Bununla birlikte, bireysel veya hane halkı artı ve servet birikiminin dağılımı, bize bireysel refahtaki varyasyondan yalnızca gelirden daha fazlasını anlatır. Zenginlik değişkenleri, tabakalı toplumlarda grupların refahındaki belirgin farklılıkları daha canlı bir şekilde gösterebilir. Gayri safi yurtiçi hâsıla (GSYİH), özellikle kişi başına düşen GSYİH, bazen uluslararası veya küresel düzeyde ekonomik eşitsizliği ve sınıflandırmayı tanımlamak için kullanılmaktadır (Grusky ve Takata, 2011: 1967; Domhoff; 2013: 13; Perry-Rivers, 2014: 685).

Sosyal: Hem nicel hem de nitel sosyal değişkenler, tipik olarak, bağımsız değişkenler ya da müdahale eden değişkenler olarak sosyal tabakalaşma ile ilgili nedensel araştırmalarda en açıklayıcı gücü sağlar. Üç önemli sosyal değişken, cinsiyet, ırk ve en azından dünyanın pek çok yerinde sosyal statü ve tabakalaşma üzerinde müdahalede bulunan bir etkiye sahiptir. Ek değişkenler arasında meslek ve beceri düzeyleri, yaş, eğitim düzeyi, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve coğrafi alan gibi diğer atfedilen ve elde edilen özellikleri tanımlayan değişkenler bulunmaktadır. Bu değişkenlerin bazılarının sosyal statü ve tabakalaşma üzerinde hem nedensel hem de müdahale edici etkileri olabilir. Örneğin, mutlak yaş, üretken iş yapmak için çok genç veya çok yaşlıysa düşük bir gelire neden olabilir. Yaşlanmaya yol açabilecek

sosyal yaş algısı ve işyerindeki rolü, tipik olarak istihdam ve gelir üzerinde müdahalede bulunur (Collins, 1998: 233).

Tez konumuzla yakından ilişkili olan tabakalaşma konusunda önemli gördüğümüz bir diğer unsur ise toplumsal cinsiyettir. Toplumsal cinsiyet, insanların bireyler arasında sosyal ayrımlar yapmak için kullandıkları en yaygın ve yaygın sosyal özelliklerden biridir. Cinsiyet ayrımları ekonomik, akrabalık ve kast temelli tabakalaşma sistemlerinde bulunur. [28] Sosyal rol beklentileri genellikle cinsiyet ve cinsiyet çizgileri boyunca oluşur. Bütün toplumlar, özellikle mülkün mülkiyeti ve mirasıyla ilişkili olanlar, erkek veya kadınlara tanınan hak ve ayrıcalıklara göre sosyal bilimciler tarafından sınıflandırılabilir. Ataerkil toplumlarda, bu hak ve imtiyazlar erkeklere kadınlara göre normal olarak verilir; anaerkil toplumlarda bunun tersi geçerlidir. Cinsiyet ve cinsiyete dayalı işbölümü tarihsel olarak çoğu toplumun yıl dönümlerinde bulunur ve sanayileşmenin gelişmesiyle bu tür bölünmeler artar. Cinsiyete dayalı ücret ayrımcılığı, bazı toplumlarda, erkeklerin genellikle aynı tür iş için kadınlardan daha yüksek ücret alması şeklinde gerçekleşir. Erkekler ve kadınlar arasındaki istihdamdaki diğer farklılıklar, birçok toplumda genel olarak cinsiyete dayalı bir ücret farkına yol açmaktadır. Kadınlar tarafından çalışılan saat sayısı. Bu ve diğer cinsiyetle ilgili değerler, belirli bir sosyal düzende gelir, servet ve mülk dağılımını etkiler (Mies, 1999; Struening, 2002: 1232; Mason ve Carlsson, 2004).

2.11.3. Toplumdan Dışlanma

Sosyal dışlanma, genellikle kamu politikasında ve genel olarak sosyal refah tartışmalarında görülen popüler bir terimdir. Sosyal dışlanma hakkında da çok sayıda literatür vardır. Bununla birlikte, terim, analitik amaçlar için tanımlamak veya işlemek için çok basit değildir. Her halükarda, sosyal dışlanma kavramı ilk olarak 1960'larda ortaya atılmıştır, burada ilk kez yoksullardan bahsederken kullanılan terim 1970'lerde farklı dezavantajları olan bireylere atıfta bulunarak "dışlama sosyaleti" terimi şeklinde kullanılmış; zihinsel ve fiziksel engelli, istismara uğramış çocuklar, yaşlı engelliler, asosyal kişiler, madde bağımlıları vb. gibi anlamları yüklenmiştir. Sosyal dışlanma farklı ekonomik, sosyal, politik ve kültürel boyutlarla bağlantılıdır (Edgren-Schori, 2000: 35; Silver, 1995: 65).

Sosyal dışlanma, farklı ülkelerdeki ulusal tartışmalarda bir şekilde farklı anlaşılmaktadır ve belirli bir ülkede önemli olan konulara bağlı olarak dışlamanın bazı yönlerine daha fazla ağırlık verilebilir (Silver, 1995: 66).

Sosyal dışlanmanın dinamikleri, dışlanmayı etkileyen sadece mevcut koşulların olmadığı gerçeğiyle ilgilidir. Geçmişte neler olduğu ve geleceğe dair beklentilerin neler olduğu da sosyal dışlanma sürecinde önemli faktörlerdir. Başka bir deyişle, zaman içindeki değişikliklere özel önem veriyoruz. Sosyal dışlanmanın dinamik doğası da literatürde sıklıkla tartışılmıştır. Örneğin, Byrne (1999: 79) sosyal dışlamayı "Tüm toplumda, o toplumdaki bazı insanlar için sonuçları olan değişiklikler." olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla sosyal dışlanma, toplumsal değişim yaratan bir tabakalaşmadan gelir.

2.11.4. Kadın Yoksulluğu veya Yoksulluğun Kadınlaşması

Yoksulluk kavramı; cinsiyeti, yaşı, medeni hali, ırk ve etnik yapısı fark etmeksizin bütün toplumlarda her kesim içerisinden insanı etkileyebilmektedir. Ancak her insanın yoksulluğu yaşaması aynı biçimde olmamaktadır. Başka bir deyişle yoksul olan şahıslar arasında bazı farklar olmaktadır. Mesela cinsiyet bakımından değerlendirildiğinde kadınların yaşamış olduğu yoksulluk, erkeklerin yaşamış olduğu yoksulluk ile aynı olmamaktadır. Kümbetoğlu (2002: 119)'nun ifade ettiği üzere kadınların, erkeklere kıyaslandığında yoksulluğu farklı şekilde yaşamakta oldukları görülmektedir, aynı zamanda kadınlar yoksulluk kavramını erkeklere göre daha farklı algılarlar ve bunun için farklı stratejiler geliştirirler. 1970'ler itibariyle daha önceki dönemlerde yapılmış olan yoksulluk çalışmalarında cinsiyet temelli bir yaklaşım geliştirilmemiş olduğu görülmektedir. Önceki dönemlerde yoksulluk ile ilgili yapılmış olan çalışmalarda, yoksulluk durumu ele alınırken hane kavramının göz ardı edilmiş olduğu görülmekte ve tüm yoksullar aynı bakımdan ele alınmaktadır. Yoksulluğun kadın bakımından değerlendirilmesi yukarıda da ifade edildiği gibi 1970'lerden sonraki süreçte olmaktadır. Bu tarihten sonra kadın çalışmalarının daha da ağırlık kazanmış olduğu görülmekte ve yoksulluk olgusunun kadın bakımından ele alınmaya başlandığı görülmektedir. Cinsiyet temelinde ayrımlaşmış olan bir yoksulluk çözümlemesi, gelişme ve refahın farklı ülkelerdeki

gerçekliğinin çok daha iyibir şekilde anlaşılmasına yardım etmiştir (Kümbetoğlu, 2002: 119-120).

Yoksulluk gereksinimleri karşılayamama, sahip olamama, istediğin şeyi alamama manalarını ifade erken, ayrıca dışta tutma, arka planda bırakma ve ötekileştirme gibi kavramlar ile birlikte de tanımlanmaktadır. Bu durumu en çok yaşayanlar ve bu duruma en fazla maruz kalan bireyler ise kadınlar olmaktadır. Bu nedenle yoksulluk içerisinde yeni bir kavram türetilmiştir. Bu türetilmiş olan kavram ise kadın yoksulluğu kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın yoksulluğu ya da yoksulluğun kadınlaşması kavramının kökenini meydana getiren, Amerika'da tek başına yaşayan ve yoksulluk yardımı alan kadınlar (anneler) ile ilgili yapılmış olan tartışmalardır. Bu terim ilk kez Pearce tarafından 1978 senesinde kullanılmıştır. Pearce'ye göre, yoksulluk kavramı giderek bir kadın problemi olmaya başlamıştır. Gonyea'a göre, Pearce'nin yoksulluğun kadınsallaşması kavramını temellendiren tarihsel gelişme ise gelişmiş olarak kabul edilen kapitalist toplumlarda, özellikle Amerika'da 1970senelerinden sonraki süreçte klasik çekirdek aile anlayışı ve pratiğinde sarsılma ve değişiklik yaşaması durumudur (Yusufoğlu, 2010: 101).

Yoksulluğun kadınlaşması kavramını Goldberg ve Kremen ise (1990: 8), kendilerini ve ailelerinin geçimini sağlamak mecburiyetinde olan kadınların tüm yoksullar içerisinde çoğunluğu meydana getirdiğini vurgulamak amacıyla kullanmışlardır. Günümüz koşullarında bu söz konusu kavram yalnızca yalnız yaşayan ya da hane reisi kadın olan ailelerin içinde bulundukları durumlarını ifade etmek için değil, ayrıca evli olan kadınların yoksulluklarını ifade etmek için de kullanılmaktadır.

Kadın yoksulluğu kavramı, toplumun iç dinamikleriyle de alakalı olan bir meseledir. Donkor'a göre kadın yoksulluğu kavramı, kadını ikinci sınıf bir vatandaş olarak kabul eden, kadını ikinci plana atan ve özetle kadına hak ettiği değeri vermeyen sosyokültürel ve politik yapıların bir neticesi şeklinde de ifade edilebilir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, kadını yoksullaştıran toplumdur demek mümkündür. Bu olgu genellikle dini faktörlerle bağdaştırılmaktadır. Fakat iyi bir şekilde değerlendirildiğinde kadının ikinci planda tutulmasında etkili olan ana unsur din kurumu değil, geleneksel yapının kendisidir (Yusufoğlu, 2010: 103).

Rahnema (2009: 17) yoksulluğun kadınlaşması kavramını, modernize yoksulluk biçiminde ifade ettiği modern yoksulluğun ikincil görüntüsü biçiminde değerlendirmektedir. Modern yoksulluğu geleneksel yoksullukla karşılaştıran Rahnema, modern dönem içerisinde kadının konumunda meydana gelen değişimleri yeni ortaya çıkan iktidar tarzlarıyla ilişki kurarak incelemektedir.

1995 senesinde Pekin 4. Dünya Kadın Konferansı'ndaonaylanan Pekin Eylem Platformu'nda yoksulluğun kadınlaşması kavramı yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Buyoksulluğun kadınlaştırılması kavramı Pekin Konferansı ile beraber, kadın ve yoksulluk hususunda yapılmış olan çalışmaların neticesinde elde edilmiş olan analizlerin kilit noktasını oluşturmuştur. Bu söz konusu kavram, şu olguları belirtmek amacıyla kullanılmaktadır:

• Erkeklerle karşılaştırıldığında, kadınların yoksullukla karşı karşıya kalma ihtimalleri daha yüksektir.

• Kadınların yoksulluğu durumu, erkeklerin yoksulluğu durumundan daha ciddi olmaktadır.

• Kadınlar arasında görülen yoksulluk durumu erkeklerin arasında görülen yoksulluk durumuna göre, zaman içerisinde artma olmaktadır (Ecevit, 2003: 84).

Bu olgular neticesinde yoksulluk içerisinde kadın farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekliliği meydana gelmektedir. Aynı zamanda yoksullukla alakalı olan kimi istatistikî değerlendirmeler kadın yoksulluğunun önemi üzerinde daha fazla durulması gerekliliğini vurgulamaktadır. Dünyanın çoğu yerinde, daha çok A. Sen'in (2004) aşırı yoksulluk durumunun en fazla olduğu bölgeler şeklinde gösterdiği Güney Asya ve Aşağı Sahra Afrikası'nda, en yoksul olanları ve yoksul kesimlerin çoğunluğunu meydana getirenlerin kadınlar olduğu görülmektedir. Yoksulluk ile ilgili yapılmış olan çalışmalardan elde edilen rakamlar kadınların erkeklere kıyasla çok daha fazla yoksulluğa maruz olduklarını ve yoksulluktan erkeklere oranla çok daha fazla etkilendiklerini belirtmektedir. Bu rakamlardan birkaçı şu şekildedir:

• Dünyamızda mutlak yoksulluk durumu yaşayan 1,300 milyon yoksulun tahmini olarak 950 milyonunu başka bir deyişle%70'lik bir kısmını kadınlar meydana getirmekte,

• Aile sayısı şeklinde değerlendirirsek, tahmini olarak 1,42 milyon ailenin 270 milyonluk bir kısmını (%20'si) yoksul aileler meydana getirmekte ve bu ailelerin 90 milyonluk bir kısmı da kadınlar, 180 milyonluk bir kısmı ise erkekler tarafından yönetilmekte,

• Kanada'da yoksul erkek nüfus oranına baktığımızda bu oranın toplam nüfus içindeki payının %14,6'lık bir kısma tekabül ettiği görülürken, kadınlar için bu orana baktığımızda ise %19'lık bir orana tekabül ettiği görülmekte,

• Rusya'da 30 milyon kadının aşırı yoksulluk içerisinde yer almakta,

• ABD'de 13 milyon kadının büyük bir yoksulluk durumu içerisinde yaşamakta olduğu ifade edilmektedir (Rahnema, 2009: 18-19)

• ABD'de yapılmış olan bir araştırmaya göre 37 milyon yoksul içerisinde kadınların sayısını erkeklerin sayısı ile kıyasladığımızda kadınların sayısının erkeklerden fazla olduğu görülmektedir. Kadınların %13,8'lik bir kısmı, erkeklerin ise %11,1'lik bir kısmı yoksul olarak ifade edilmektedir.

• Amerika'da yaşayan etnik gruplar içerisinde yoksul kadınların oranına baktığımızda, bu oranın çok fazla olduğu görülmektedir. Siyahîlerden meydana gelen Afrika kökenli ABD vatandaşları içerisinde yoksul olan kadınların oranına baktığımızda bu oran %26,5 seviyesinde iken, erkeklerin oranına baktığımızda ise %22,3'lük bir oran olduğu görülmektedir. Hispanikler içerisinde yoksul olan kadınların oranının %23,6 olduğu görülmekte, erkeklerin oranının ise %19,6 olduğu görülmektedir. Asya kökenli vatandaşlar içerisinde yoksul olan kadınların oranının %10,7 olduğu belirtilmekte, bu orana baktığımızda ise erkeklerin oranının%9,7 olduğu görülmektedir. Yalnızca azınlıklar ve etnik gruplarda değil aynı zamanda beyazlar arasında da kadın ve erkek kıyaslandığında kadınların erkekten daha fazla yoksul oldukları görülmektedir. Beyazlar içinde yoksul kadınların oranına baktığımızda ise bu oran %11,6 görülürken erkeklerde ise bu oran %9,4 olarak görülmektedir (Cawthorne, 2008).

Kadınların yoksulluk durumunu erkeklere kıyaslandığında daha fazla oranda yaşamalarının birtakım nedenleri bulunmaktadır. Akçay'ın ifade ettiği üzere, işgücüne katılma durumunda kadınların erkeklere kıyasla daha dezavantajlı konumda bulunmaları, eğitim imkânlarından erkeklere kıyasla daha az faydalanmaları, kadının

çalışmasının önünde bulunan engeller, düşük ücretler, elde ettikleri gelirin denetimi konusunda yeterli söz haklarının bulunmaması gibi unsurlar kadınların erkeklere kıyasla daha fazla yoksul olmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda mülkiyet konusunda fazla söz haklarının bulunmamaları, kaynakları kullanma konusunda ve değer üretme konusunda eşit olmayan muamele görmeleri, ekonomik ve politik kurumlarda yaşamış oldukları sosyal dışlanma gibi faktörler de kadınların yoksulluğunu önemli derecede etkilemektedir (Ecevit, 2003: 84).

Kadın yoksulluğu ile alakalı olan bir başka önemli nokta ise, açlığın ve yoksulluğun kadın-erkek kıyaslaması yapıldığında, erkeklere oranla kadınları daha çok ilgi alanını oluşturan konular olmasıdır. Yunus (2003: 267)'a göre kadın ve erkek kıyaslaması yapıldığında, kadınların açlık ile yoksulluğu erkeklerden daha yoğun şekilde yaşamakta olduklarını ifade eder. Eğer aile üyelerinden bir tanesinin aç kalması gerekli ise, bunun genellikle anne olması durumu yazılı olmayan bir yasa olarak kabul edilmektedir. Açlık ve yokluk günleri söz konusu olduğunda bebeğine meme verememe travmasını yaşamak mecburiyetinde olan da yine aynı şekilde anne olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇ EDEN KADINLARDA YOKSULLUK OLGUSU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA (BAKIŞ AÇISISI, NEDENLERİ TURUMLARI)

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın temel amacı, kadının göç sürecinde kentleşmeyle birlikte kente uyum süreci içinde yaşadığı değişikliklerin ortaya konması ve göç eden kadınların yoksulluk konusundaki görüşlerinin ve tutumlarının irdelenmesidir.

Göç sürecinde kadının yoksulluğa dair görüşlerinin ve tutumlarının ele alan bu çalışmada Isparta il merkezinde farklı tarihlerde göç almış olan kadınlar evren olarak seçilmiş, tesadüfî örneklem yoluyla örneklem kitlesi oluşturulmuş 1067 kişiye anket ulaşılmıştır.

Bu araştırmada temel sorular şunlardır:

- Göçün kadın yaşamı üzerine etkileri nelerdir?
- Göç eden kadınlara göre yoksulluk nedenleri nelerdir?
- Göç eden kadınların yoksulluk üzerine tutumları nelerdir?

3.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

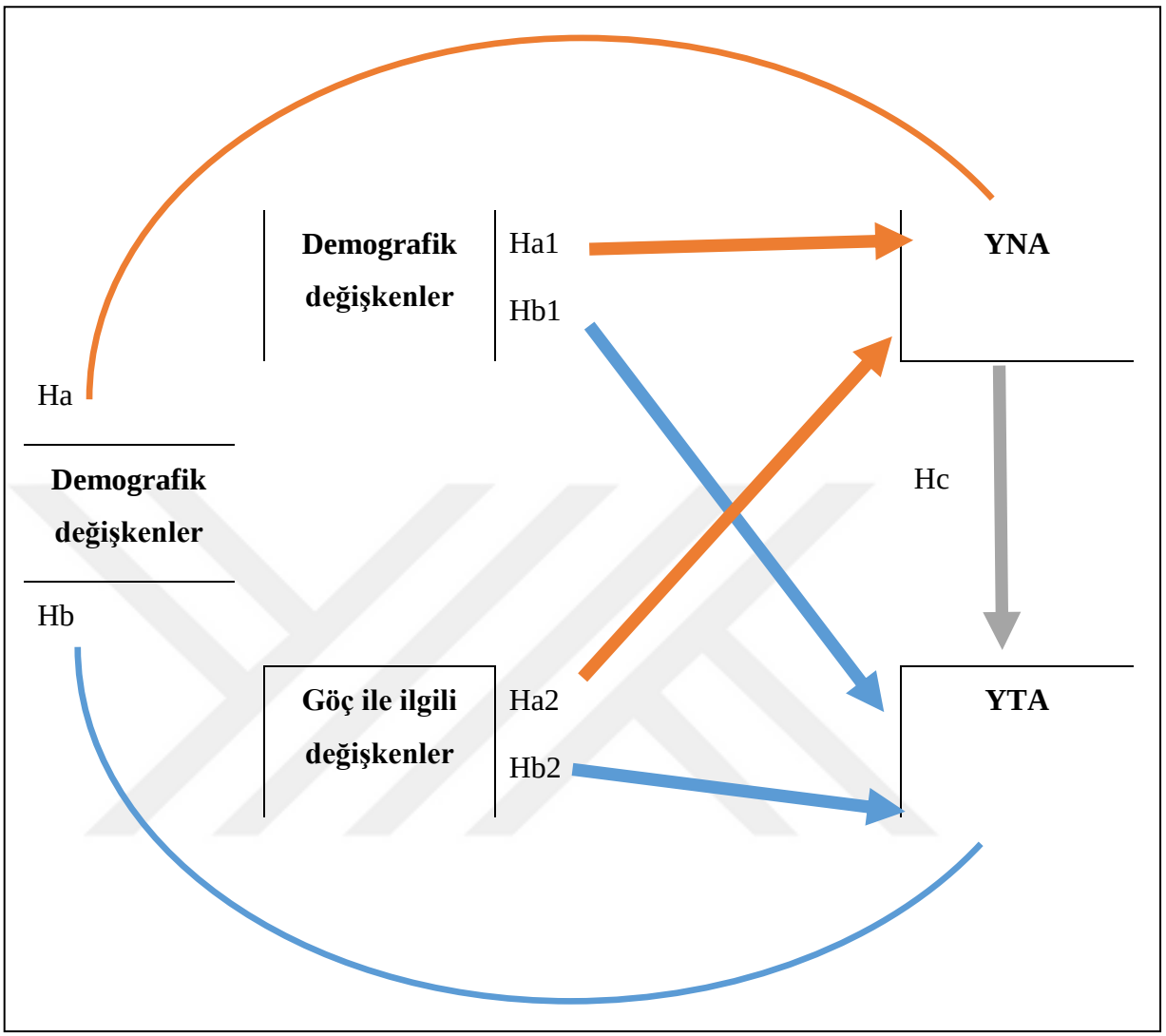
Bu araştırmada ilk kez Pearce (1978) tarafından ele alınan "Yoksulluğun Kadınlaşması" temelinde göçün kadın yoksulluğu üzerindeki etkisi ele alınmıştır (Kim ve Choi, 2010). Yoksulluğun kadınlaşması kavramı, Goldberg ve Kremen (1990)'in belirttikleri gibi kendilerini ve ailelerini geçindirmek zorunda olan kadınların bütün yoksullar içinde çoğunluğu oluşturduklarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu kapsamda, Isparta'da yaşayan ve Isparta'ya göç etmiş göçmen kadınlar üzerinden alan araştırması yürütülmüştür. Isparta'ya göç etmeyen ve 18 yaş altı olan kadınlar araştırma kapsamının dışında tutulmuştur. Böylelikle çalışma kapsamı çalışan ve çalışmayan, Isparta'ya göç ile gelmiş göçmen kadınlarla sınırlandırılmıştır. Çalışmamızda kadın yoksulluğunun nedenleri ve kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sebepleri saptanmaya çalışılarak göçün kadının yoksullaşması üzerindeki etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada

özellikle yoksulluğun kadınlaşması konusunun işlenmesinde en önemli neden dünyanın birçok yerinde, aşırı yoksulluğun en fazla yoğunlaştığı bölgelerde, en yoksul olanlar ve yoksul kesimlerde çoğunluğu oluşturanlar kadınlardır.

Çalışmada Isparta'da kentin çeşitli mahallelerinde oturan, çalışan ve çalışmayan göçmen kadın emeğinin yoksulluk ile arasındaki ilişkisi ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu amaçla, göç kavramı, kadın yoksulluğu ve göçün kadın yoksulluğu üzerindeki etki ve sonuçları konusunda literatür taraması yapılmış, bu anlamda küresel göçler, göçmen kadınlar konusuna yer verilmiştir. Ayrıca, Ispartaya göç ile göçmen kadınların, göçle sürüklenen hayatları, emek biçimleri ve çalışma koşullarını ortaya koymak amacıyla çalışmamız alan araştırması ile desteklenmiştir. Bu anlamda göçmen kadının gözünden göçle gelen ama çalışma ve yaşam biçimleri ile şekillenen yaşam anlatıları önemli veri kaynağı oluşturmuş ve çalışmanın kapsam ve sınırlarını belirlemede kolaylık sağlamıştır. Bu araştırmada, küreselleşme kapsamında küresel göç olgusunun etrafında şekillenen göçmen kadın emeğinin sektörel bazda çalışma alanlarınına ve göç sonrası çalışma ve yaşam biçimlerine odaklanmıştır. Bu anlamda çalışma, göçmen kadın yaşamının göç öncesi ve sonrası değişimine odaklanmıştır. İş ve toplumsallık örüntülerinde göçmen kadın emeği Isparta'da görünmeyen yönlerini de kapsayacak şekilde çalışmada konu edinilmiştir.

3.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Kadının yoksulluğu ya da yoksulluğun kadınlaşması kavramı ilk kez Pearce (1978) tarafından ele alınmıştır. Birçok araştırmacı konu hakkında çalışmalar yapsalar da kadın yoksulluğu ile özellikle göç arasında hala tam anlamı ile geliştirilmiş bir model ya da ölçek bulunmamaktadır. Bu araştırmanın bu eksikliğin giderilmesi konusunda katkı sağlayacağını düşünülmüş bu kapsamda araştırma göç eden kadınların yoksulluğa dair nedenler ve yoksulluğa dair tutumları üzerine eğilmiştir. Araştırmada izlenmesi planlanan yol göç eden kadınların yoksulluğa bakış açılarını ele alarak göç ile yoksulluğun nedenleri ve yoksulluğa karşı tutumları arası ilişkiye dayandırılmıştır. Oluşturulan araştırma modeli ise Şekil 3.1'de görülmektedir.

Şekil 3.1 Araştırma Modeli

Şekilde görüldüğü gibi araştırma üç ana soru üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlar aşağıda gösterilmektedir.

Araştırma Sorusu 1: Katılımcıların demografik özellikleri ile yoksulluğun nedenlerine dair görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu grupta bulunan hipotezler, katılımcıların demografik özellikleri ile YNA arasında bir ilişki olup olmadığına ilişkin hipotezleri içermektedir. Bu grup, aşağıda gösterildiği gibi Ha ana hipotezinden ve alt hipotezlerinden oluşmaktadır.

Ha "Katılımcıların demografik özellikleri ile YNA arasında anlamlı bir ilişki vardır." şeklindedir.

Araştırma Sorusu 2: Katılımcıların demografik özellikleri ile Yoksulluğa karşı tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu grupta bulunan hipotezler, katılımcıların demografik özellikleri ile YTA arasında bir ilişki olup olmadığına ilişkin hipotezleri içermektedir. Bu grup, aşağıda gösterildiği gibi Hb ana hipotezinden ve alt hipotezlerinden oluşmaktadır.

Hb "Katılımcıların demografik özellikleri ile YTA arasında anlamlı bir ilişki vardır." şeklindedir.

Araştırma Sorusu 3: Katılımcıların yoksulluğun nedenlerine ilişkin düşünceleri ile yoksulluğa ilişkin tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu grupta bulunan hipotezler, YNA ile YTA arasında bir ilişki olup olmadığına ilişkin hipotezleri içermektedir. Bu grup, aşağıda gösterildiği gibi Hc ana hipotezinden ve alt hipotezlerinden oluşmaktadır.

Hc "YTA ile YNA arasında anlamlı bir ilişki vardır." şeklindedir.

Yukarda yer alan ana hipotezler ayrı alt hipotezlerden meydana gelmekte olup her değişken için ilgili tabloların altında verilmişlerdir.

3.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE ÖLÇÜM ARAÇLARI

Bu araştırmada öncelikle yoksulluk ve kadın, göçün kadın yoksulluğuna etkileri konuları üzerine literatür taraması yapılmıştır. Tezin uygulama kısmı için anket yöntemine başvurulmuştur. Araştırma Isparta ilinde gerçekleştirilmiş olup ulaşılabildiği kadar çok örnekleme ulaşılmaya çalışılmıştır. Örneklem seçiminde tesadüfi örneklem yöntemine başvurulmuş ve araştırma 11.05.2019-22.06.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi ile göç etmiş kadınlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Oluşturulan anket ankletörler yardımı ile Ispartada yaşayan kadınlara ulaştırılarak birebir uygulanmıştır. TÜİK yardımı ile ulaşılan güncel verilere göre Isparta'da 441.412 kişi yaşamaktadır. Nüfus içerisinde kadınların dağılımı ise 223.598 kişidir. Bu nüfus toplam nüfus olup köyleri ve ilçeleri de kapsamaktadır. Anket Isparta şehir merkezinde uygulandığı için ise örneklem hesabı merkez nüfusuna göre alınmıştır. Isparta merkez nüfusu ise

toplamda 264.426 kişi olup kadınların nüfustaki miktarı ise 133.247 kişidir. Bu rakama göre %3 güven aralığında gerekli örneklem sayısı 1059 olarak hesaplanmıştır (https://www.surveysystem.com/).

Anket formu oluşturulurken literatür taranarak araştırma amacına en uygun anket uygulanmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında oluşturulan anket formu 4 bölümden meydana gelmektedir. Anket formunun ilk bölümü 9 sorudan oluşmaktadır. Bu 9 soru katılımcıların temel demografik özelliklerini bulma amacı ile Yılmaz (2008), Solak ve Göregenli (2009), Doğan ve Çelik (2012), ve Ceren (2015) gibi araştırmacıların çalışmalarından yararlanılarak oluşturulmuştur.

Araştırmada kullanılan anket formunun 8 sorudan oluşan ikinci kısmı göç ile ilgili değişkenlerden oluşmaktadır. Katılımcıların göç ile beraber hayatlarında yaşadıkları değişimi görmek için oluşturulan sorular Yılmaz (2008), Tuzcu ve Ilgaz (2015) ve Baş, vd., (2017)'ın çalışmalarından faydalanılarak oluşturulmuştur. Araştırmanın tüm bölümler katılımcıların kendilerine uygun olan seçeneği seçebilecekleri şekilde çoktan seçmeli olarak hazırlanmıştır. Ancak 7. 8. ve 1. 17. sorular açık uçlu olarak sorulmuştur. Araştırmada kullanılan anketin 3. kısım ve 4. kısımları çoktan seçmeli 6'lı Likert tipi olarak oluşturulmuştur.

3.4.1. Yoksulluğun Nedenleri Ölçeği

Araştırmada kullanılan anket formunun 15 soruluk üçüncü kısmı ise göç eden kadınların yoksulluğun nedenlerine dair görüşleri yer almaktadır. Bu ölçekte Yılmaz (2008) ve Ceren (2015)'in çalışmalarından faydalanılarak oluşturulmuştur.

Ölçek 3 alt faktörden meydana gelmektedir.

Bunlar:

- Yoksulluğun yapısalcı nedenleri: 1-5 sorular
- Yoksulluğun kaderle ilişkisi: 6-9 sorular
- Yoksulluğun bireysel nedenleri: 10-15 sorular'dır.

3.4.2. Yoksulluk Tutum Ölçeği

Araştırmada kullanılan anket formunun 37 soruluk son kısmı ise katılımcıların yoksulluğa dair tutumlarına yer verilmiştir. Bu ölçekte Yılmaz (2008) ve Ceren (2015)'in çalışmalarından faydalanılarak oluşturulmuştur. Ölçek orijinal

dilinde İngilizce olarak Atherton vd., (1993) tayfından hazırlanmıştır. Bu bölümde katılımcıların yoksulluk ve yoksul insanlara karşı tutumlar ele alınmıştır. Atherton vd., (1993) tayfından hazırlanan anketin güvenirlik düzeyi α: 0,93 olarak tespit edilmiştir. Çalışmamızda güvenirlik düzeyi α: 0,693 olarak tespit belirlenmiştir.

3.5. EVREN VE ÖRNEKLEM

Çalışmanın evrenini göç eden kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise Isparta'ya göç eden kadınlar oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında Isparta'ya göç eden 1067 kişiye ulaşılmıştır.

Araştırma:

- Isparta ilinde yaşayanlar,
- İletişimde problemi olmayanlar,
- Isparta'ya iç göç ile gelmiş olanlar ve
- Kadınlarla sınırlandırılmıştır.

3.6. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Bu tez çalışmasının varsayımları şunlardır:

1. Göç eden kadınların yaşam şartlarındaki değişimler ve demografik özellikleri arasında bir ilişki vardır
2. Göç eden kadınların yoksulluğa neden olan unsurlar ile demografik özellikleri ve göç ile ilgili durumları arası ilişki vardır
3. Göç eden kadınların yoksulluğa dair tutumları ile demografik özellikleri göç ile ilgili durumları arası ilişki vardır

3.8. ANALİZ TEKNİKLERİ

Bu araştırmada öncelikle yoksulluk ve kadın, göçün kadın yoksulluğuna etkileri konuları üzerine literatür taramasına başvurulmuştur. Tezin uygulama kısmı için anket yöntemine başvurulmuştur. Anket formu ile elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 22 paket programı ile veri haline getirilerek analiz edilmiştir. Elde edilen veriler için öncelikle geçerlilik ve güvenirlik analizlerine başvurulmuştur. Daha sonra verilerin betimsel istatistikleri değerlendirilerek frekans dağılımları incelenmiştir. Anket kapsamında kullanılan anketin 3. ve 4. bölümleri için öncelikle Cronbach's Alfa Katsayısı ve KMO and Bartlett's Testi ile geçerlilik ve güvenirlik

incelenmiş, daha sonrasında ise iki ölçek için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)'ne başvurulmuştur. Son olarak elde edilen veriler, oluşturulan hipotezler kapsamında k bağımsız örneklem t testine ve regresyon analizine tabi tutulmuştur.

3.9. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu çalışma tanımlayıcı araştırma modeline göre oluşturulmuş olupkadının göç sürecinde kentleşmeyle birlikte kente uyum süreci içinde yaşadığı değişikliklerin ortaya konması ve göç eden kadınların yoksulluk konusundaki görüşlerinin ve tutumlarının irdelemek üzere tasarlanmıştır. Çalışma kapsamında elde edilmiş olan veriler birkaç aşamada incelenmiştir. Öncelikli olarak araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlilik ve güvenirlik düzeylerine bakılmış, ölçeklerin analizlere uygunluğu incelenmiştir. Daha sonra anket formu ile elde edilen verilerin betimsel istatistikleri ele alınmıştır. Bir sonraki aşamada ise elde edilen veriler arası ilişki ele alınarak, faktör analizi, anlamlılık düzeyleri ve ölçekler arası korelasyonlar verilmiştir. Son olarak ise değişkenlerin birbirleri üzerindeki etkisini belirlemek için regresyon analizi yapılmıştır. Gerçekleştirilen analizlere ilişkin bulgular aşağıda gösterilmektedir.

3.9.1. Demografik Bulgular

Bu kısımda çalışma kapsamında hazırlanan anketin birinci ve ikinci kısmını meydana getiren sorular ele alınmıştır. Aşağıdaki tablolarda bu soruların dağılımları verilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla frekans ve yüzde analizleri kullanılmıştır. Elde edilen değerler Tablo 3.8'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Demografik Bilgiler

Değişken	Birim	n	%
Medeni durum	Evli	773	72,4
	Bekâr	217	20,3
	Dul-Boşanmış	77	7,2
Eğitim	İlköğretim ve altı	343	32,1
	Lise	367	34,4
	Lisans-Önlisans	309	29,0
	Yüksek Lisans	24	2,2
	Doktora	9	,8
	Diğer	12	1,1
Yaş	24 yaş ve altı	147	13,8
	25-34 yaş arası	367	34,4
	35-44 yaş arası	262	24,6
	45-54 yaş arası	178	16,7
	55-60 yaş arası	65	6,1
	60 yaş üzeri	48	4,5
Gelir	2000 tl ve altı	374	35,1
	2001-3000 tl arası	398	37,3
	3001-4000 tl arası	138	12,9
	4001-5000 tl arası	95	8,9
	5001-6000 tl arası	44	4,1
	6001 tl ve üzeri	18	1,7
Mevcut Gelir	Hiç yeterli değil	225	21,1
	Yeterli değil	202	18,9
	Kısmen yeterli değil	306	28,7
	Yeterli	298	27,9
	Oldukça yeterli	24	2,2
	Diğer	3	,3
Doğum yeri	Köy	279	26,1
	Kasaba	26	2,4
	İlçe	310	29,1
	Başka bir şehir	280	26,2
	Diğer	169	15,8
Toplam		1067	100,0

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların demografik dağılımları verilmiştir. Buna göre katılımcıların demografik dağılımları:

Katılımcıların medeni durum değişkenine göre; %72,4'ü evli (n: 773),%20,3''ü bekâr (n: 217) ve%7,2'si dul-boşanmış (n: 77) şeklinde dağılmaktadır. Görüldüğü gibi çalışmaya katılımcıların büyük çoğunluğu evli kişilerden meydana gelmektedir.

Katılımcıların eğitim değişkenine göre; %32,1'i ilköğretim ve altı (n: 343),%34,4'ü lise (n: 367),%29'u lisans-önlisans (n: 309),%2,2'si yüksek lisans (n: 24),%0,8'i doktora (n: 9) ve%1,1'i diğer (n: 12) şeklinde dağılmaktadır. Görüldüğü gibi araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu lise ve altı eğitim düzeyindedir. Kadir Has Üniversitesi tarafından yayımlanan Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın

Algısı 2019'a göre Türkiye'de yaşayan kadınların %9,9'unun bir diploması yokken %47.9'u ilk ve orta düzeyde eğitime sahiptir. Bu anlamda görülüyorki çalışmamızda elde edilen eğitim değişkeni sadece araştırmanın örneklemini değil aynı zamanda Türkiye'de yaşayan kadınları temsil etmektedir. Burada belirtmek gerekirki kadın eğitim düzeyinin düşük olmasındaki en temel nedenler; ailevi sorumluklar ile çocuk ve yaşlı bakımı gibi görevler, kadının sorumluluğunda görülmesi ve toplumsal cinsiyettir. Ailevi sorumlulukları ve toplumsal cinsiyet ile Türkiye'de kadınların okuma oranları erkeklerden düşüktür. Ancak her geçen gün bu oran artmaktadır.

Katılımcıların yaş değişkenine göre;%13,8'i 24 yaş ve altı (n: 147),%34,4'ü 25-34 yaş arası (n: 367),%24,6'sı 35-44 yaş arası (n: 262),%16,7'si 45-54 yaş arası (n: 178),%6,1'i 55-60 yaş arası (n: 65) ve%4,5'i 60 yaş üzeri (n: 48) şeklinde dağılmaktadır. Görüldüğü gibi katılımcıların büyük çoğunluğu 25-34 yaş aralığındadır. Bu anlamda katılımcıların çoğunluğunun orta yaş ve altı yaşlarda olduğunu ve örneklem kitlesinin genç ve dinamik olduğunu söylemek mümkün.

Katılımcıların gelir değişkenine göre; %35,1'i 2000 tl ve altı (n: 374),%37,3'ü 2001-3000 tl arası (n: 398),%12,9'u 3001-4000 tl arası (n: 138),%8,9'u 4001-5000 tl arası (n: 95),%4,1'i 5001-6000 tl arası (n: 44) ve%1,7'si 6001 tl ve üzeri (n: 18) şeklinde dağılmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun gelir düzeylerinin 3000 tl ve altında olduğu görülmektedir.

Çalışmada mevcut gelir değişkeni elde edilen gelirin kişinin kendine göre yeterliliği sorgulanmıştır. Buna göre katılımcılar gelirlerinin kendi açılarından yeterli olup olmadığı ya da yeterlilik düzeyini belirtmeleri istenmiştir. Buna göre katılımcıların mevcut gelirlerini değerlendirmelerine göre; %21,1'i hiç yeterli değil (n: 225),%18,9'u yeterli değil (n: 202),%28,7'si kısmen yeterli değil (n: 306),%27,9'u yeterli (n: 298),%2,2'si oldukça yeterli (n: 24) ve%0,3'ü diğer (n: 3) şeklinde dağılmaktadır.

Çalışmaya katılanların meslekleri ve eşlerinin meslekleri açık uçlu olarak sorulmuştur. Açık uçlu sorulan sorular sınıflandırılarak katılımcıların meslekleri için 7 ve eşlerinin meslekleri için 6 seçeneğe düşürülmüştür. Aşağıda tabloda katılımcıların meslekleri dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.2. Katılımcıların Meslekleri Dağılımı

Değişken	Birim	n	%
Mesleğiniz	Çalışan	280	26,2
	Emekli	34	3,2
	Ev hanımı	435	40,8
	İşletme sahibi	33	3,1
	Memur	139	13,0
	Öğrenci	29	2,7
	Serbest meslek	117	11,0
Eşinizin mesleği	Çalışan	197	18,5
	Emekli	88	8,2
	İşletme sahibi	75	7,0
	İşsiz	6	0,6
	Memur	142	13,3
	Serbest meslek	253	23,7
	Eşi yok	306	28,7
Toplam		1067	100,0

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların meslekleri;%26,2'si çalışan (n: 280), %3,2'si emekli (n: 34), %40,8'i ev hanımı (n: 435), %3,1'i işletme sahibi (n: 33), %13'ü memur (n: 139), %2,7'si öğrenci (n: 29) ve %11'i serbest meslek (n: 117) şeklinde dağılmaktadır.

Katılımcıların eşlerinin meslekleri; %18,5'i çalışan (n: 197), %8,2'si emekli (n: 88), %7'si işletme sahibi (n: 75), %0,6'sı işsiz (n: 6), %13,3'ü memur (n: 142), %23,7'si serbest meslek (n: 253) ve %28,7'si eşi yok (n: 306) şeklinde dağılmaktadır. Katılımcıların çocuk sayıları aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.3. Katılımcıların Çocuk Sayıları

Değişken	Birim	n	%
Çocuk sayısı	1 çocuk	243	22,8
	2 çocuk	300	28,1
	3 çocuk	157	14,7
	4 çocuk	52	4,9
	5 çocuk	22	2,1
	6 ve üzeri çocuk	9	,8
	Çocuğu yok	284	26,6
Toplam		1067	100,0

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların çocuk sayıları; %22,8'i 1 çocuk (n: 243), %28,1'i 2 çocuk (n: 300), %14,7'si 3 çocuk (n: 157), %4,9'u 4 çocuk (n: 52),

%2,1'i 5 çocuk (n: 22), %0,8'i 6 ve üzeri çocuk (n: 9) ve %26,6'sı Çocuğu yok (n: 284) şeklinde dağılmaktadır.

Tablo 3.4. Göç İle İlgili Değişkenlere Dair Dağılımlar

Değişken	Birim	n	%
10. Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?	Eşim ve çocuklarım	370	34,7
	Anne babam	631	59,1
	Eşim ve ailesi	63	5,9
11. Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?	Küçüldü	355	33,3
	Daha da büyüdü	310	29,1
	Değişiklik olmadı	390	36,6
12. Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?	1990 ve öncesi	163	15,3
	1991-1995	117	11,0
	2001-2005	155	14,5
	2001-2005	120	11,2
	2006-2010	153	14,3
	2011 ve sonrası	350	32,8
13. Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	Evet	858	80,4
	Hayır	81	7,6
	Emin değilim	98	9,2
14. Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	Evet	649	60,8
	Hayır	121	11,3
	Emin değilim	50	4,7
15. Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?	Evet	866	81,2
	Hayır	145	13,6
	Emin değilim	38	3,6
16. Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?	Evet	354	33,2
	Hayır	668	62,6
	Emin değilim	30	2,8
17. Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?	Evet	361	33,8
	Hayır	664	62,2
	Emin değilim	36	3,4
Toplam		1067	100,0

Tabloda görüldüğü gibi;

- Katılımcıların çoğunluğu (%59,1) Isparta'ya göç etmeden önce anne ve babaları ile yaşamaktadırlar.
- Katılımcıların çoğunluğunun Isparta'ya göç ettiklerinde aileleri küçülmüş (%33,3) ya da hiçbir değişiklik olmamıştır (%36,6).
- Katılımcıların büyük çoğunluğu yaklaşık 14 yıldan fazla bir süredir Isparta'da yaşamaktadırlar (%52).
- Katılımcıların büyük çoğunluğu göç ettikten sonra ev içinde kararlara katılmalarında etkili olmuştur (%80,4).
- Katılımcıların büyük çoğunluğu göç ettikten sonra çocukları ile ilgili kararlara katılmalarında etkili olmuştur (%60,8).

- Katılımcıların büyük çoğunluğu göç ettikten sonra yaşamlarında değişimler olmuştur (%80,4). Göç etmeden önce ve göç ettikten sonraki yaşamlarında fark vardır.
- Katılımcıların büyük çoğunluğunun aynı imkânlara sahip olsalar da geri dönmek istemedikleri görülmüştür (%62,6).
- Katılımcıların büyük çoğunluğunun göç ettikten sonra giyim tarzlarında bir değişiklik olmamıştır (%62,2)

Bu kısımda ayrıca katılımcıların göç ettikten sonra giyimlerinde ne gibi değişiklikler olduğu açık uçlu olarak sorulmuştur. Ancak bu soru tüm anketlerde cevaplanmamıştır. Cevaplanan anketlerde ise katılımcılar genel olarak giyim tarzlarının daha modern ya da daha geleneksel olarak değiştiğini, kimisi pantolon giymeye başladığını kimisi ise etek giymeye başladığını belirtmiştir. Katılımcıların bir kısmı ise giyim tarzının daha rahat bir giyim tarzına değiştiğini belirtmiştir. Ancak göçün etkisini sadece giyim kuşam üzerinden değerlendirmek göçün getirdiği değişimleri anlamak açısından yetersiz olacaktır. Örneğin göç sonrası daha rahat bir yaşama erişen ve giyim kuşam konusunda daha özgür olan bir kadın, diğer taraftan göç sonrası sosyal çevresini kaybederek ailesinden ve akraba çevresinden uzak kaldığı için zorluklar yaşayabilir. Nitekim Aker vd., (2002: 97-103) göçler üzerine yaptığı araştırmada görüşme yapılan kadınların neredeyse tamamına yakınının göç sonrasında sosyal çevrelerini kaybetmelerinden, aile ve akraba çevresinden uzak kalmalarından şikayet ettiklerini (%80) aktarmışlardır. Yaşadıkları yere dönmeyi en çok kadınların istedikleri saptanmıştır (%95). Çalışmamızda da göç eden kadınlarının çoğunun aile yapısının değişmediği ya da küçüldüğü görülmüştür ve literatürle paralellik göstermektedir. Göç konusunda sadece giyim ve sosyal çevre değil aynı zaman da sağlık konusunda da değişimler yaşanır. Aksu ve Sevil (2010:133-138) ; Tuzcu ve Bademli (2014:56-66) Demir ve Arıöz (2014:1-8) ; Arabacı, Hasgül ve Serpen (2016:138) gibi araştırmacılar göçün yol açtığı kadın sağlığı sorunları içinde doğurganlık düzeyi, düşükler, aile planlaması, doğum öncesi bakım yetersizliği gibi sorunlar ortaya çıkabildiğini belirtmişlerdir. Bunların yanında Akdeniz (2007:11-17) göç sonrası kadınların aile çevrelerinden uzaklaşarak alışkın olduğu toplumsal değerlerden ayrılarak dil ve kültür açısından farklı bir çevreye geçiş yapmaları çoğu kadın açısından sosyal izolasyona neden olmaktadır. Görüldüğü gibi göçün

etkilerinin anlaşılabilmesi için daha geniş çaplı değişkenlerin kullanılması gerekmektedir. Ancak bizim çalışmamızda kadınların genel olarak aile yapılarındaki değişim özellikle giyim kuşamlarında rahatlık sağladığı yönündedir.

3.9.2. Ölçeklere İlişkin Güvenirlik ve Geçerlik Analizleri

Geçerlilik ölçülmek istenen özelliğin amaca uygun olarak ölçülme derecesi olarak tanımlanmıştır. Güvenilirlik ise bir ölçeğin ölçmek istediği özelliği ne ölçüde doğru ölçtüğünü, ölçeğin üretkenliğini ve sürekliliğini gösterir. Aşağıdaki başlıklarda kullanılan ölçeklerin geçerlilik ve güvenirlik test sonuçları yer almaktadır.

Güvenirlik analizleri Likert türü toplamalı ölçeklerde, ölçüm araçlarında maddelerin birbiriyle tutarlı olup olmadığını ve maddelerin hipotetik bir değişkeni ölçüp ölçmediğini belirler. Esas olarak bir güvenilirlik indeks değeri olan Cronbach alpha, ölçeğin içerdiği maddelerin birbiriyle ne ölçüde tutarlı olduğu ve arka planda gizli, hipotetik değişkeni ne ölçüde temsil ettiği hakkında bilgi verir (Şencan, 2005). Aşağıda ölçeklerin güvenirlik analizi sonuçları görülmektedir (Kayış, 2006). Cronbach's Alfa Katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme ölçütü;

- $\leq \alpha < 0.40$ güvenilir değil.
- $0.40 \leq \alpha < 0.60$ güvenirlik düzeyi düşük.
- $0.60 \leq \alpha < 0.80$ güvenirlik düzeyi yüksek.
- $0.80 \leq \alpha < 1.00$ güvenirlik düzeyi çok yüksek

Tablo 3.5'de elde edilen Cronbach's Alfa katsayıları verilmiştir.

Tablo 3.5. Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Düzeyleri (Cronbach's Alfa)

Ölçek	Soru sayısı	Cronbach's Alpha
Yoksulluğun nedenleri anketi (YNA)	15	,710
• Yoksulluğun yapısalcı nedenler	5	,762
• Yoksulluğun kaderle ilişkisi	4	,556
• Yoksulluğun bireysel nedenleri	6	,601
Yoksulluk tutum anketi (YTA)	37	,691

Tabloda görüldüğü gibi her iki ölçeğinde güvenirlik düzeyleri yüksek bulunmuştur.

Yapılan çalışmada anket soruları KMO and Bartlett's Testi doğrultusunda incelenmiş ve değerler: YNA için: 0,710 ve YTA için 0,691 olarak belirlenmiştir. Kaiser- Meyer- Olkin (KMO) and Bartlett's Test, değişkenler arası ilişkinin gücünü ölçümler. KMO, tatmin edici bir faktör analizi yapılabilmesi için örneklemin 0,5'den büyük olması gerektiğini öngörür. Şayet, 0,5'den düşük değişkenler var ise bunlar analize dâhil edilmez.

Tablo 3.6'da KMO and Bartlett's Testi değeri açısından incelendiğinde ankette yer alan değişkenlerin geçerlilik düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür (KMO: >0,08; sig<0,001).

Tablo 3.6. Kullanılan Ölçeklerin Geçerlilik Düzeyleri (Kmo Bartlet Testi)

YNA	Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliğinin Ölçümü.		,713
	Bartlett'in küresellik testi	Yaklaşık Ki-Kare	3282,134
		df	105
		Sig.	,000
YTA	Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliğinin Ölçümü.		,754
	Bartlett'in küresellik testi	Yaklaşık Ki-Kare	9576,420
		df	666
		Sig.	,000

Tabloda görüldüğü gibi her 2 ölçekte geçerlilik düzeyleri bakımından yeterli ve faktör analizine uygundur.

3.9.2.1. Yoksulluğun Nedenleri Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi

Aşağıda tablolarda YNA'nin faktör yükleri ve faktör analizleri verilmiştir.

Tablo 3.7. YNA'ne İlişkin Ortak Yükler Dağılımı

	Başlangıç	Çıkarım
1.Hükümetin vatandaşlarına meslek sağlamada zorluk yaşaması	1,000	,555
2.Hükümetin vatandaşlarına barınma hizmetlerini sunamaması	1,000	,701
3.Hükümetin vatandaşlarına eğitim sunamaması	1,000	,687
4.Hükümetin vatandaşlarına sağlık hizmetlerini sunamaması	1,000	,633
5.Hükümetin tarım faaliyetlerini desteklememesi	1,000	,563
6.Toplumda uzman kişilerin olmaması	1,000	,567
7.Göç sorunu	1,000	,587
8.Kötü şans	1,000	,707
9.Kader	1,000	,689
10.Yoksulların tembel olması	1,000	,601
11.Hane başına çok sayıda çocuk olması	1,000	,681
12.Yoksulların ahlak seviyelerinin düşük olması	1,000	,606
13.Hastalık ve fiziksel engel	1,000	,603
14.Yoksulların paralarını gereksiz şeylere harcaması	1,000	,719
15.Yoksulların eğitim seviyelerinin düşük olması	1,000	,360

Tabloda görüldüğü gibi 1. soru ile ilgili varyansın %55,5'i, 2. soru ile ilgili varyansın %70,1'i, 3. soru ile ilgili varyansın %68,7'si, 4. soru ile ilgili varyansın %63,3'ü, 5. soru ile ilgili varyansın %56,3'ü, 6. soru ile ilgili varyansın %56,7'si, 7. soru ile ilgili varyansın %48,7'si, 8. soru ile ilgili varyansın %70,7'si, 9. soru ile ilgili varyansın %68,9'u, 10. soru ile ilgili varyansın %60,1'i, 11. soru ile ilgili varyansın %68,1'i, 12. soru ile ilgili varyansın %60,6'sı, 13. soru ile ilgili varyansın %60,3'ü, 14. soru ile ilgili varyansın %71,9'u, 15. soru ile ilgili varyansın %36'sı açıklanmaktadır. Her değişkenin bir ortak varyansı bulunmaktadır. Bu değer 0 ve 1 arasında değişir.

VARİMAX yöntemiyle dik döndürme uygulanmıştır. Dik döndürme, birbiriyle bağımsız olan faktörlerin daha net açıklanmasını sağlamaktadır. Birikim yükleri 0,32'nin üstündeve binişik yüklerin 0,10 altında kalan maddeler analizden çıkarılmıştır. Bu sebeple, toplamda 4madde (5., 6., 11. ve 15. sorular) çıkarılmıştır.Değişkenlerin toplam varyansın ne kadarını açıkladıkları ve toplam varyansın kaç faktöre yüklendiği aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 3.8. Açıklanan Toplam Varyans

	İlk öz değer			Kare Yüklerin Çekme Toplamları			Kareli Yüklemelerin Dönme Toplamları		
Bileşen	Top.	Varyans (%)	Kümülatif (%)	Top.	Varyans (%)	Kümülatif (%)	Top.	Varyans (%)	Kümülatif (%)
1	2,672	24,293	24,293	2,672	24,293	24,293	2,379	21,631	21,631
2	1,800	16,365	40,658	1,800	16,365	40,658	1,705	15,497	37,128
3	1,524	13,858	54,516	1,524	13,858	54,516	1,470	13,364	50,492
4	1,026	9,326	63,842	1,026	9,326	63,842	1,468	13,350	63,842
5	,820	7,452	71,294						
6	,724	6,581	77,875						
7	,673	6,122	83,997						
8	,520	4,727	88,724						
9	,501	4,553	93,277						
10	,376	3,422	96,698						
11	,363	3,302	100,000						

Faktör yüklerinin genel olarak orta yükseklikte çıkması, soruların diğer sorularla ortak bir varyansı paylaştığını, diğer bir ifadeyle soru gruplarının birbirleriyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 3.9. YNA'ne İlişkin Faktör Analizi Sonuçları (Döndürülmüş Bileşenler Matrixi)

	Bileşenler			
	1	2	3	4
2.Hükümetin vatandaşlarına barınma hizmetlerini sunamaması	,829			
3.Hükümetin vatandaşlarına eğitim sunamaması	,814			
4.Hükümetin vatandaşlarına sağlık hizmetlerini sunamaması	,759			
1.Hükümetin vatandaşlarına meslek sağlamada zorluk yaşaması	,620			
14.Yoksulların paralarını gereksiz şeylere harcaması		,813		
10.Yoksulların tembel olması		,763		
12.Yoksulların ahlak seviyelerinin düşük olması		,588		-,392
9.Kader			,845	
8.Kötü şans			,830	
7.Göç sorunu				,744
13.Hastalık ve fiziksel engel				,723

Aşağıda şekilde yamaç grafiğinde anket formunda yer YNA ölçeğinin istatistik analizler sonucunda da 4 faktör olarak çıktığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde Ceren (2015)'inçalışmasında YNA'nin; yoksulluğun yapısalcı nedenler, yoksulluğun kaderle ilişkisi ve yoksulluğun bireysel nedenleri ile 3 ana bileşene ayırmıştır. Çalışmamızda buna paralel sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre çalışmada elde edilen 1. faktör yoksulluğun yapısalcı nedenleri, 2. faktör yoksulluğun kaderle ilişkisi (manevi) ve 3. faktör yoksulluğun bireysel nedenleri olarak nitelendirilmiştir.

Çalışmamızda elde edilen değerler literatür ile paralellik göstermekte olup analizler bu yönde literatür incelenerek şekillendirilmiştir. Faktör yüklerinin genel olarak orta yükseklikte çıkması, soruların diğer sorularla ortak bir varyansı paylaştığını, diğer bir ifadeyle soru gruplarının birbirleriyle ilişkili olduğunu ve toplam varyansın Yoksulluğun Yapısalcı Nedenleri düzeyinde %24,29, Yoksulluğun Bireysel Nedenleri düzeyinde %16,36, Yoksulluğun Kaderle İlişkisi düzeyinde %13,85 ve Yoksulluğa Neden Olan Engeller düzeyinde %9,32 açıkladığını toplamda ise %63,84'ünü açıkladığını göstermektedir (Tablo 3.8).

3.9.2.1. Yoksulluk Tutum Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi

Aşağıda tablolarda YTA'nin faktör yükleri ve faktör analizleri verilmiştir.

Tablo 3.10. YTA'i Ortak Yükler Dağılımı

	Başlangıç	Çıkarım
1.Sosyal yardım alan bir kişinin arabası benimkinden daha güzel olmamalıdır.	1,000	,615
2.Yoksul insanlar için ne yapılırsa yapılsın yoksul kalacaklardır.	1,000	,668
3.Sosyal yardımlar insanları tembelleştirir.	1,000	,561
4.Bu ülkede herhangi bir kişinin kendini geliştirmesi/başarılı olması için bir engel yoktur.	1,000	,672
5.Yoksul insanlar sosyal yardım almaktan memnun olurlar.	1,000	,682
6.Yoksul insanlar aldıkları sosyal yardımları istedikleri gibi harcayabilmelidir.	1,000	,572
7.Güçlü-kuvvetli, sağlıklı kişilerin sosyal yardımlardan yararlanması sistemi çökertmektedir.	1,000	,590
8.Yoksul insanlar dürüst değildir.	1,000	,556
9.Yoksul insanlar daha çok gayret gösterseler yoksulluktan kurtulabilirler.	1,000	,615
10.İnsanların çoğu bir azınlık grubun üyesidir.	1,000	,513
11.Yoksul insanlar koşullar onların kontrolünün dışında olduğu için yoksuldur.	1,000	,619
12.Toplumun yoksul insanlara yardım etme sorumluluğu vardır.	1,000	,431
13.Refah içindeki insanlar kendi menfaatleri için çalışmalıdırlar.	1,000	,598
14.İşsiz, yoksul insanlar daha fazla çaba gösterirlerse iş bulabilirler.	1,000	,547
15.Yoksul insanlar toplumun geri kalanından farklıdır.	1,000	,529
16.Yoksul olmak bir seçimdir.	1,000	,607
17.Yoksul insanların çoğu yaşam standartlarından memnundur.	1,000	,576
18.Yoksul insanlar desteklenmeyi hak ettiklerini düşünürler.	1,000	,466
19.Daha fazla yardım alabilmek için çocuk doğuran anneler var.	1,000	,513
20.Refah içinde büyütülen çocuklar hiçbir şeyin değerini bilmezler.	1,000	,539
21.Yoksul insanların tutum ve davranışları diğer insanlardan farklıdır.	1,000	,519
22.Yoksul insanlar ayrımcılığa maruz kalırlar.	1,000	,594
23.Yoksul insanların çoğu suça eğilimlidir.	1,000	,720
24.Yoksul insanlar şanssızlıkları yüzünden suçlanmamalıdır.	1,000	,566
25.Yoksul olsaydım sosyal yardımları kabul ederdim.	1,000	,535
26.İşsiz insanların kendilerine önerilen ilk işi kabul etmeleri gerekir.	1,000	,694
27.Devlet, yoksulluk programlarına gereğinden fazla para harcamaktadır	1,000	,676
28.Bazı yoksul insanlar, benim sahip olduklarımdan fazlasına sahip.	1,000	,661
29.Sosyal yardım alanlar arasında çok fazla dolandırıcı var.	1,000	,703
30.Yoksul insanlar için yaratılan olanaklar, devlet bütçesinin büyük bir kısmını tüketmektedir.	1,000	,674
31.Yoksul insanlar yemek yardımlarını akıllıca kullanırlar.	1,000	,733
32.Yoksul insanlar genellikle yoksul olmayanlardan daha düşük zekâya sahiptir.	1,000	,531
33.Yoksul insanlar daha yakından takip edilmesi gereken bir müracaatçı grubudur.	1,000	,549
34.Yoksul insanların diğer insanlardan farklı değerler sistemine sahip olduklarına inanıyorum.	1,000	,606
35.Yoksul insanların, yaşadıkları güçlükleri kendilerinin yarattığına inanıyorum.	1,000	,624
36.Yanımda çalıştıracağım yoksul bir insana güvenebileceğime inanıyorum	1,000	,661
37.Yoksullukla ilgili programlar yüksek vergilere neden olsalar bile desteklerim.	1,000	,595

Tabloda görüldüğü gibi ilgili varyansın açıklandığı en yüksek değişken soru 31 (%73,3) ve en düşük değişken ise 12 (%43,1) sorudur.

VARİMAX yöntemiyle dik döndürme uygulanmıştır. Dik döndürme, birbiriyle bağımsız olan faktörlerin daha net açıklanmasını sağlamaktadır. Birikim

yükleri 0,32'nin üstündeve binişik yüklerin 0,10 altında kalan maddeler analizden çıkarılmıştır. Bu sebeple,toplamda 6madde (4., 12., 13., 17., 18. ve 21. sorular) çıkarılmıştır.Değişkenlerin toplam varyansın ne kadarını açıkladıkları ve toplam varyansın kaç faktöre yüklendiği aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 3.11. Açıklanan Toplam Varyans

	İlk öz değer			Kare Yüklerin Çekme Toplamları			Kareli Yüklemelerin Dönme Toplamları		
Bileşen	Top.	Varyans (%)	Kümülatif (%)	Top.	Varyans (%)	Kümülatif (%)	Top.	Varyans (%)	Kümülatif (%)
1	4,361	14,067	14,067	4,361	14,067	14,067	3,124	10,079	10,079
2	3,530	11,388	25,455	3,530	11,388	25,455	2,926	9,439	19,518
3	2,238	7,218	32,672	2,238	7,218	32,672	2,138	6,896	26,414
4	1,818	5,863	38,536	1,818	5,863	38,536	1,967	6,344	32,758
5	1,684	5,432	43,968	1,684	5,432	43,968	1,845	5,952	38,709
6	1,409	4,544	48,512	1,409	4,544	48,512	1,797	5,796	44,505
7	1,210	3,902	52,414	1,210	3,902	52,414	1,731	5,583	50,088
8	1,074	3,465	55,879	1,074	3,465	55,879	1,469	4,739	54,827
9	1,023	3,299	59,178	1,023	3,299	59,178	1,349	4,351	59,178
10	,938	3,026	62,204						
11	,917	2,959	65,164						
12	,840	2,709	67,872						
13	,819	2,643	70,515						
14	,761	2,455	72,970						
15	,691	2,230	75,200						
16	,668	2,154	77,354						
17	,633	2,041	79,395						
18	,628	2,027	81,423						
19	,613	1,977	83,400						
20	,571	1,843	85,243						
21	,528	1,704	86,947						
22	,523	1,688	88,634						
23	,480	1,547	90,181						
24	,461	1,487	91,668						
25	,428	1,381	93,049						
26	,422	1,361	94,410						
27	,397	1,279	95,689						
28	,376	1,214	96,903						
29	,355	1,145	98,048						
30	,321	1,035	99,083						
31	,284	,917	100,000						

Değişkenlerin toplam varyansın kaç faktöre yüklendiği aşağıdaki tabloda görülmektedir. Tablo 3.11'de görüldüğü gibi ölçek 9 ana alt faktör altında toplanmıştır. Faktör yüklerinin genel olarak orta yükseklikte çıkması, soruların diğer sorularla ortak bir varyansı paylaştığını, diğer bir ifadeyle soru gruplarının birbirleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.12. YTA'ne İlişkin Faktör Analizi Sonuçları (Döndürülmüş Bileşenler Matrixi)

	Bileşenler								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
16.Yoksul olmak bir seçimdir.	,698								
8.Yoksul insanlar dürüst değildir.	,678								
35.Yoksul insanların, yaşadıkları güçlükleri kendilerinin yarattığına inanıyorum.	,610								
10.İnsanların çoğu bir azınlık grubun üyesidir.	,596								
32.Yoksul insanlar genellikle yoksul olmayanlardan daha düşük zekâya sahiptir.	,514								
15.Yoksul insanlar toplumun geri kalanından farklıdır.	,497								
3.Sosyal yardımlar insanları tembelleştirir.		,673							
7.Güçlü-kuvvetli, sağlıklı kişilerin sosyal yardımlardan yararlanması sistemi çökertmektedir.		,660							
1.Sosyal yardım alan bir kişinin arabası benimkinden daha güzel olmamalıdır.		,633							
29.Sosyal yardım alanlar arasında çok fazla dolandırıcı var.		,610			,374				
14.İşsiz, yoksul insanlar daha fazla çaba gösterirlerse iş bulabilirler.		,596							
9.Yoksul insanlar daha çok gayret gösterseler yoksulluktan kurtulabilirler.		,510				,404			
6.Yoksul insanlar aldıkları sosyal yardımları istedikleri gibi harcayabilmelidir.			,723						
24.Yoksul insanlar şanssızlıkları yüzünden suçlanmamalıdır.			,687						
36.Yanımda çalıştıracağım yoksul bir insana güvenebileceğime inanıyorum			,622						-,366
27.Devlet, yoksulluk programlarına gereğinden fazla para harcamaktadır				,688					
31.Yoksul insanlar yemek yardımlarını akıllıca kullanırlar.		,471		-,654					
28.Bazı yoksul insanlar, benim sahip olduklarımdan fazlasına sahip.			-,385	,561					
30.Yoksul insanlar için yaratılan olanaklar, devlet bütçesinin büyük bir kısmını tüketmektedir.	,435			,555					
23.Yoksul insanların çoğu suça eğilimlidir.					,687				
22.Yoksul insanlar ayrımcılığa maruz kalırlar.					,647				
20.Refah içinde büyütülen çocuklar hiçbir şeyin değerini bilmezler.					,504				
33.Yoksul insanlar daha yakından takip edilmesi gereken bir müracaatçı grubudur.						,655			
11.Yoksul insanlar koşullar onların kontrolünün dışında olduğu için yoksuldur.						,559			
34.Yoksul insanların diğer insanlardan farklı değerler sistemine sahip olduklarına inanıyorum.	,409					,555			
2.Yoksul insanlar için ne yapılırsa yapılsın yoksul kalacaklardır.							,715		
37.Yoksullukla ilgili programlar yüksek vergilere neden olsalar bile desteklerim.			,327				-,668		
26.İşsiz insanların kendilerine önerilen ilk işi kabul etmeleri gerekir.								,787	
25.Yoksul olsaydım sosyal yardımları kabul ederdim.								,617	
5.Yoksul insanlar sosyal yardım almaktan memnun olurlar.									,801
19.Daha fazla yardım alabilmek için çocuk doğuran anneler var.	,375								-,465

Anket formunda yer alan YTA'nın analizleri sonucunda 9 faktör olarak çıktığı görülmektedir. Soru gruplarının birbirleriyle ilişkili olduğunu ve toplam varyansın Yoksul İnsanların Diğer İnsanlardan Ayrımı düzeyinde %14,06, Sosyal

Yardımlar düzeyinde %11,38, Yoksullara Karşı Tutum düzeyinde %7,21, Devlet Politikaları ve Olanaklar düzeyinde %5,86, Yoksulluğun Sonuçları düzeyinde %5,43, Öneriler düzeyinde %4,54, Destek düzeyinde %3,90, Empati düzeyinde %3,46 ve Yardım beklentisi düzeyinde %3,29 açıkladığını toplamda ise %59,17'sini açıkladığını göstermektedir (Tablo 3.12). Buna göre çalışmada elde edilen F1, F4, F5 ve F6 faktörleri "Yoksulluğun yapısalcı boyutu", F2, F3 ve F7 faktörleri "Yoksulluğun Bireysel Boyutu" ve F8 ve F9 Faktörleri "Yoksulluğun Kaderci Boyutu" olarak nitelendirilmiş. Literatür incelendiğinde yoksulluk tutumunun ölçülmesi konusunda MacDonald (1971; 1972), Feagin (1972; 1975), Cozzarelli ve ark (2001), Golding ve Middleton (1982) ve Rosenthal (1993) yoksulluk tutumlarını 3 ana unsur altında toplamışlardır. Bunlar: bireyselci açıklamalar, yapısal açıklamalar ve kaderci açıklamalar olmak üzere genelleştirilebilir. Çalışmamızda Atherton vd., (1993) tarafından hazırlanan Yoksulluk tutum ölçeği daha sonra aynı şekilde Yun ve Weaver (2010) tarafından uygulanılarak aynı şekilde 3 ana alt faktör ile değerlendirilmiştir. Bunlar: Yoksulluk Tutumunun Kaderci boyutu, Bireysel boyutu ve Yapısal Boyutu'dur. Ancak araştırmanın Türkçe uyarlamasını yapan Ceren (2015) böyle bir ayrıma gitmeksizin araştırmada değişkenleri bu boyutu ile incelememiş, soruların sadece frekans dağılımları üzerinden analizine gitmiştir. Buna göre YTA'nin YNA ile benzer yaklaşımları olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çalışmamızda özellikle bu benzerlik büyük önem arz etmektedir. Zira bireylerin yoksulluğun nedenlerine dair görüşleri ile yoksulluğa karşı tutumlarının aynı temellere dayandığını düşünmekteyiz.

3.9.3. Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Bir veya birden fazla dağılışı karşılaştırmak için kullanılan veya ayrıca örnek verilerinden hareketle frekans dağılışlarını sayısal olarak düzenleyen değerlere tanımlayıcı istatistikler denir. Çalışmanın bu bölümünde anket formu ile elde edilen verilerin tanımlayıcı istatistikleri yer almaktadır.

3.9.3.1. Yoksulluğun Nedenleri İle İlgili Değişkenlere Dair Dağılımlar

Araştırma kapsamında oluşturulan ankette yar alan yoksulluğun nedenleri ile ilgili değişkenler bu başlık altında ele alınmış, aşağıdaki tabloda temel istatistiksel dağılımları verilmiştir.

Tablo 3.13. Yoksulluğun Nedenleri İle İlgili Değişkenlere Dair Dağılımlar

	Ort.	Std. Spm.	Basıklık	Çarpıklık
1.Hükümetin vatandaşlarına meslek sağlamada zorluk yaşaması	4,7	1,7	-,180	-1,102
2.Hükümetin vatandaşlarına barınma hizmetlerini sunamaması	3,6	2,0	-1,530	-,086
3.Hükümetin vatandaşlarına eğitim sunamaması	3,0	2,0	-1,445	,391
4.Hükümetin vatandaşlarına sağlık hizmetlerini sunamaması	2,5	1,9	-,925	,809
7.Göç sorunu	4,7	1,7	-,374	-,996
8.Kötü şans	3,5	2,1	-1,682	-,007
9.Kader	4,3	2,0	-1,154	-,711
10.Yoksulların tembel olması	3,2	2,1	-1,573	,253
12.Yoksulların ahlak seviyelerinin düşük olması	1,9	1,6	1,068	1,564
13.Hastalık ve fiziksel engel	4,5	1,9	-,839	-,904
14.Yoksulların paralarını gereksiz şeylere harcaması	2,5	1,9	-,832	,856

Tabloda katılımcıların yoksulluğun nedenlerine dair görüşleri verilmiştir. Buna göre katılımcılar; Hükümetin vatandaşlarına meslek sağlamada zorluk yaşamasını (ort: 4,7; B: -,180; Ç: -1,102), Hükümetin vatandaşlarına barınma hizmetlerini sunamamasını (ort: 3,6; B:-1,530; Ç: -,086), Göç sorununu (ort: 4,7; B: -,374; Ç: -,996), Kısmen kötü şansı (ort: 3,5; B: -1,682; Ç: -,007), Kaderi (ort: 4,3; B: -1,154; Ç: -,711) ve Hastalık ve fiziksel engelleri (ort: 4,5; B: -,839; Ç: -,904) yoksulluğunu nedenleri olduğunu düşünmektedirler.

Ancak katılımcılar; Kısmen hükümetin vatandaşlarına eğitim sunamamasını (ort: 3,0; B: -1,445; Ç: ,391), Hükümetin vatandaşlarına sağlık hizmetlerini sunamamasını (ort: 2,5; B: -,925; Ç: ,809), Kısmen yoksulların tembel olmasını (ort: 3,2; B: -1,573; Ç: ,253), Yoksulların ahlak seviyelerinin düşük olmasını (ort: 1,9; B: 1,068; Ç: 1,564) ve Yoksulların paralarını gereksiz şeylere harcamasını (ort: 2,5; B: -,832; Ç: ,856) yoksulluğun nedenleri arasında görmemektedirler.

3.9.3.2. Yoksulluk İle İlgili Tutumlara Dair Dağılımlar

Araştırma kapsamında oluşturulan ankette yar alan yoksulluk ile ilgili tutumları içeren değişkenler bu başlık altında ele alınmış, aşağıdaki tabloda temel istatistiksel dağılımları verilmiştir.

Tablo 3.14. Yoksulluk Tutumları İle İlgili Değişkenlere Dair Dağılımlar

	Ort.	Std. Spm.	Basıklık	Çarpıklık
1.Sosyal yardım alan bir kişinin arabası benimkinden daha güzel olmamalıdır.	4,3	2,2	-1,431	-,640
2.Yoksul insanlar için ne yapılırsa yapılsın yoksul kalacaklardır.	2,4	1,9	-,671	,979
3.Sosyal yardımlar insanları tembelleştirir.	4,6	1,8	-,583	-,940
5.Yoksul insanlar sosyal yardım almaktan memnun olurlar.	4,9	1,6	,546	-1,353
6.Yoksul insanlar aldıkları sosyal yardımları istedikleri gibi harcayabilmelidir.	4,4	1,8	-1,034	-,655
7.Güçlü-kuvvetli, sağlıklı kişilerin sosyal yardımlardan yararlanması sistemi çökertmektedir.	5,3	1,4	2,801	-2,000
8.Yoksul insanlar dürüst değildir.	1,7	1,3	3,023	2,012
9.Yoksul insanlar daha çok gayret gösterseler yoksulluktan kurtulabilirler.	4,3	1,7	-,905	-,582
10.İnsanların çoğu bir azınlık grubun üyesidir.	2,7	1,8	-,897	,688
11.Yoksul insanlar koşullar onların kontrolünün dışında olduğu için yoksuldur.	3,7	1,9	-1,431	-,123
14.İşsiz, yoksul insanlar daha fazla çaba gösterirlerse iş bulabilirler.	4,7	1,6	-,373	-,908
15.Yoksul insanlar toplumun geri kalanından farklıdır.	2,7	2,0	-1,177	,645
16.Yoksul olmak bir seçimdir.	2,1	1,8	,202	1,379
19.Daha fazla yardım alabilmek için çocuk doğuran anneler var.	3,5	2,0	-1,571	,025
20.Refah içinde büyütülen çocuklar hiçbir şeyin değerini bilmezler.	4,5	1,8	-,870	-,755
22.Yoksul insanlar ayrımcılığa maruz kalırlar.	4,0	2,0	-1,465	-,374
23.Yoksul insanların çoğu suça eğilimlidir.	3,3	2,0	-1,539	,043
24.Yoksul insanlar şanssızlıkları yüzünden suçlanmamalıdır.	4,5	2,1	-,922	-,921
25.Yoksul olsaydım sosyal yardımları kabul ederdim.	4,5	1,8	-,823	-,779
26.İşsiz insanların kendilerine önerilen ilk işi kabul etmeleri gerekir.	3,6	1,9	-1,380	-,064
27.Devlet, yoksulluk programlarına gereğinden fazla para harcamaktadır	3,3	2,0	-1,490	,161
28.Bazı yoksul insanlar, benim sahip olduklarımdan fazlasına sahip.	3,7	2,1	-1,629	-,117
29.Sosyal yardım alanlar arasında çok fazla dolandırıcı var.	4,5	1,9	-1,017	-,730
30.Yoksul insanlar için yaratılan olanaklar, devlet bütçesinin büyük bir kısmını tüketmektedir.	3,6	1,9	-1,455	,020
31.Yoksul insanlar yemek yardımlarını akıllıca kullanırlar.	4,1	1,9	-1,246	-,454
32.Yoksul insanlar genellikle yoksul olmayanlardan daha düşük zekâya sahiptir.	2,1	1,6	,508	1,354
33.Yoksul insanlar daha yakından takip edilmesi gereken bir müracaatçı grubudur.	3,5	1,8	-1,275	,184
34.Yoksul insanların diğer insanlardan farklı değerler sistemine sahip olduklarına inanıyorum.	3,2	1,8	-1,169	,262
35.Yoksul insanların, yaşadıkları güçlükleri kendilerinin yarattığına inanıyorum.	2,8	2,0	-1,339	,497
36.Yanımda çalıştıracağım yoksul bir insana güvenebileceğime inanıyorum	3,9	2,0	-1,415	-,319
37.Yoksullukla ilgili programlar yüksek vergilere neden olsalar bile desteklerim.	3,5	1,9	-1,366	,030

Tabloda katılımcıların yoksulluğa dair tutumları verilmiştir. Buna göre katılımcılar;

- Sosyal yardım alan bir kişinin arabası benimkinden daha güzel olmaması gerektiğini (ort: 4,3),
- Yoksul insanlar için ne yapılırsa yapılsın yoksul kalmayacaklarını (ort: 2,4),
- Sosyal yardımlar insanları tembelleştireceğini (ort: 4,6),
- Yoksul insanlar sosyal yardım almaktan memnun olacaklarını (ort: 4,9),
- Yoksul insanlar aldıkları sosyal yardımları istedikleri gibi harcayabileceklerini (ort: 4,4),

- Güçlü-kuvvetli, sağlıklı kişilerin sosyal yardımlardan yararlanması sistemi çökerteceğini (ort: 5,3),
- Yoksul insanlar dürüst olduklarını (ort: 1,7),
- Yoksul insanlar daha çok gayret gösterseler yoksulluktan kurtulabileceklerini (ort: 4,3),
- İnsanların çoğu bir azınlık grubun üyesi olmadığını (ort: 2,7),
- Yoksul insanların koşullar kısmen onların kontrolünün dışında olduğu için yoksul olduklarını (ort: 3,7),
- İşsiz, yoksul insanlar daha fazla çaba gösterirlerse iş bulabileceklerini (ort: 4,7),
- Yoksul insanların toplumun geri kalanından farklı olmadıklarını (ort: 2,7),
- Yoksul olmak bir seçim olmadığını (ort: 2,1),
- Daha fazla yardım alabilmek için kısmen çocuk doğuran anneler olduğunu (ort: 3,5),
- Refah içinde büyütülen çocuklar hiçbir şeyin değerini bilmediklerini (ort: 4,5),
- Yoksul insanların ayrımcılığa maruz kaldıklarını (ort: 4,0),
- Yoksul insanların suça pek eğilimli olmadıklarını (ort: 3,3),
- Yoksul insanların şanssızlıkları yüzünden suçlanmamaları gerektiğini (ort: 4,5),
- Yoksul olsaydılarsosyal yardımları kabul edeceklerini (ort: 4,5),
- İşsiz insanların kendilerine önerilen ilk işi kısmen kabul etmeleri gerektiğini (ort: 3,6),
- Devlet, yoksulluk programlarına kısmen gereğinden fazla para harcadıklarını (ort: 3,3),
- Bazı yoksul insanların, kendilerinin sahip olduklarından kısmen fazlasına sahip olduklarını (ort: 3,7),
- Sosyal yardım alanlar arasında çok fazla dolandırıcı olduğunu (ort: 4,5),
- Yoksul insanlar için yaratılan olanakların, devlet bütçesinin kısmen büyük bir kısmını tükettiğini (ort: 3,6),
- Yoksul insanların yemek yardımlarını akıllıca kullandıklarını (ort: 4,1),
- Yoksul insanların genellikle yoksul olmayanlardan daha düşük zekâya sahip olmadıklarını (ort: 2,1),
- Yoksul insanların kısmen daha yakından takip edilmesi gereken bir müracaatçı grubu olduğunu (ort: 3,5),
- Yoksul insanların diğer insanlardan farklı değerler sistemine sahip olmadıklarına inandıklarını (ort: 3,2),

- Yoksul insanların, yaşadıkları güçlükleri kendilerinin yaratmadığına inandıklarını (ort: 2,8),
- Yanlarında çalıştıracakları yoksul bir insana kısmen güvenebileceklerine inandıklarını (ort: 3,9) ve
- Yoksullukla ilgili programlar yüksek vergilere neden olsalar bile kısmen destekliklerini (ort: 3,5) ifade etmişlerdir.

3.9.4. Yoksulluk Nedenleri ve Değişkenler Arası İlişki

Bu kısımda katılımcıların yoksulluk nedenlerine dair görüşleri ile demografik değişkenler ve göç ile ilgili değişkenler arası ilişki değerlendirilecektir.

Değişkenlerin normal dağılmama özellikleri değerlendirildiğinde Kolmogorov-Smirnov testine göre normal dağılıma uymadığı tespit edilmiştir. Ayrıca çarpıklık ve basıklık katsayılarının da tüm değişkenler için genellenebilir bir sonuç vermemesinden dolayı parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Bu sebeple analizlerde grup ortalamalarının karşılaştırılması yerine grup ortanca değerlerinin (medyan) karşılaştırılması kullanılmaktadır. Şayet gruplar arasında anlamlı farklılıklar varsa bu ortanca değerlerin hangilerinin birbirinden farklı olduğunu incelemek için çokluk karşılaştırma (post hoc) testleri kullanılmaktadır (Genç ve Soysal, 2018:19). Çoklu karşılaştırma testlerinin incelenmesi için varyanslarının eşitlik varsayımını sağlayıp sağlamadığı Levene istatistiğine göre incelenmiştir (Atan vd, 2012:126).

Tablo 3.15. Eşit varyanslılık sınaması

Değişkenler	**Levene İstatistiği Olasılık Değeri Bağımlı Değişken**		
	Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	Yoksulluğun kaderle ilişkisi	Yoksulluğun bireysel nedenleri
Medeni durum	0,000	0,054	0,992
Öğrenimdurumu	0,000	0,000	0,002
Yaş	0,000	0,217	0,000
Aylıkgelir	0,431	0,000	0,381
Mevcutgelir	0,013	0,197	0,003
Doğumyeri	0,000	0,251	0,206
Çocuksayısı	0,010	0,089	0,000
10. Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?	0,008	0,013	0,038
11. Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?	0,842	0,233	0,000
12. Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?	0,000	0,032	0,000
13. Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	0,443	0,010	0,001
14. Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	0,000	0,000	0,035
15. Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?	0,907	0,001	0,003
16. Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?	0,140	0,000	0,843
17. Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?	0,001	0,000	0,173

Yapılan eşit varyanslılık sınaması sonucunda değişkenlerin bazılarının anlamlı ($p>0,05$) bazılarının ise anlamsız çıktığı ($p<0,05$) yani eşit varyanslılığın olmadığı görülmüştür.

Analiz kapsamında kullanılacak testler aşağıdaki gibi gösterilmektedir.

Tablo 3.16. Kullanılan Analizler

Bağımlı Değişken	**Bağımsız Değişken**	**Kullanılan Test**
KADIN GÖÇÜNÜN YOKSULLUĞA ETKİSİNE AİT PUANLAR	Medeni durum Öğrenimdurumu Yaş Aylıkgelir Mevcutgelir Doğumyeri Çocuksayısı 10. Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu? 11. Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü? 12. Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz? 13. Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu? 14. Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu? 15. Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı? 16. Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz? 17. Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?	K Bağımsız Örneklem t Testi (Kruskal Wallis-H) Varyans eşitlik durumlarına göre gruplar arası farklılıkların incelenmesinde post hoc testleri Eşit varyanslılıkta Bonferroni, eşit varyansın olmadığı durumlarda Games-Howell çoklu karşılaştırma testi

3.9.4.1. Yoksulluk Nedenleri İle Demografik Değişkenler Arası İlişki

Bu kısımda katılımcıların yoksulluğun nedenlerine dair düşünceleri ile demografik değişkenler arası ilişki verilmiştir.

Tablo 3.17. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Medeni Durumları Arası İlişki

		Medeni Durum	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	Evli	506,85	20,970	2	0,00	1-2; 1-3
	2.	Bekâr	588,72				
	3.	Dul-Boşanmış	633,72				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	Evli	533,82	4,273	2	0,118	
	2.	Bekâr	512,44				-
	3.	Dul-Boşanmış	596,58				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	Evli	543,90	3,703	2	0,157	
	2.	Bekâr	498,59				-
	3.	Dul-Boşanmış	534,45				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun kaderle ilişkisi ve yoksulluğun bireysel nedenleri ile medeni durum arasında ilişki tespit edilememiştir ($p>0,05$). Ancak yoksulluğun yapısalcı nedenleri ilişkili değişkenlerle medeni durum arasında bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile Yoksulluğun yapısalcı nedenleri gruplandırılmış medeni durumlara göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca "Bekâr" ile "Dul ve Boşanmış" medeni durum gruplarının yoksulluğun yapısalcı nedenlere göre medyanları "Evli" medeni grubunda bulunan katılımcılara göre anlamlı olarak farklıdır.

Tablo 3.18. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Öğrenim Durumları Arası İlişki

		Öğrenim durumu	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	İlköğretim ve altı	564,94	10,696	5		
	2.	Lise	516,94				
	3.	Lisans-önlisans	500,90			0,058	-
	4.	Yüksek lisans	618,81				
	5.	Doktora	618,50				
	6.	Diğer	517,25				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	İlköğretim ve altı	520,82	8,470	5		
	2.	Lise	526,73				
	3.	Lisans-önlisans	557,13			0,132	-
	4.	Yüksek lisans	416,69				
	5.	Doktora	690,17				
	6.	Diğer	522,00				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	İlköğretim ve altı	480,06	25,197	5		
	2.	Lise	551,41				
	3.	Lisans-önlisans	577,27			0,000	1-3; 3-6
	4.	Yüksek lisans	509,06				
	5.	Doktora	587,83				
	6.	Diğer	305,50				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun bireysel nedenleri ve öğrenim durumu arasında anlamlı ilişki mevcuttur ($p<0,05$). Bunun yanı sıra yoksulluğun yapısalcı nedenleri ve yoksulluğun kaderle ilişkisi arası anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile yoksulluğun bireysel nedenleri gruplandırılmış öğrenim durumlarına göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca "ilköğretim ve altı ile" ile "lisans-önlisans" ve öğrenim durumu gruplarının yoksul insanların seçimine göre medyanları "diğer" öğrenim grubunda bulunan katılımcılara göre anlamlı olarak farklıdır.

Tablo 3.19. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Yaş Değişkeni Arası İlişki

		Yaş	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	24 yaş ve altı	559,14	14,746	5		
	2.	25-34 yaş arası	538,98				
	3.	35-44 yaş arası	543,31			0,012	1-6; 4-5; 5-6
	4.	45-54 yaş arası	479,12				
	5.	55-60 yaş arası	605,61				
	6.	60 yaş üzeri	442,94				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	24 yaş ve altı	530,55	18,634	5		
	2.	25-34 yaş arası	566,25				
	3.	35-44 yaş arası	560,05			0,002	1-6; 2-6; 3-6; 4-6
	4.	45-54 yaş arası	460,71				
	5.	55-60 yaş arası	482,06				
	6.	60 yaş üzeri	497,88				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	24 yaş ve altı	549,47	26,519	5		
	2.	25-34 yaş arası	555,16				
	3.	35-44 yaş arası	521,01			0,000	-
	4.	45-54 yaş arası	525,30				
	5.	55-60 yaş arası	603,45				
	6.	60 yaş üzeri	334,00				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ve yaş arasında anlamlı ilişki mevcuttur ($p<0,05$). Diğer bir ifade yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri gruplandırılmış yaşa göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Buna karşın yoksulluğun bireysel nedenleri ile gruplandırılmışi yaş değişkenleri arası anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 3.20. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Aylık Gelir Arası İlişki

		Aylık Gelir	Ortalama Sıralama	χ^2	sd	Sig.	Post hoc testi
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	2000 tl ve altı	574,76	22,210	5		
	2.	2001-3000 tl arası	526,40				
	3.	3001-4000 tl arası	523,22			0,000	1-4
	4.	4001-5000 tl arası	448,64				
	5.	5001-6000 tl arası	523,84				
	6.	6001 tl ve üzeri	331,17				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	2000 tl ve altı	533,71	5,477	5		
	2.	2001-3000 tl arası	552,62				
	3.	3001-4000 tl arası	483,48			0,360	-
	4.	4001-5000 tl arası	531,02				
	5.	5001-6000 tl arası	520,45				
	6.	6001 tl ve üzeri	564,50				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	2000 tl ve altı	522,35	14,539	5		
	2.	2001-3000 tl arası	527,71				
	3.	3001-4000 tl arası	503,84			0,013	-
	4.	4001-5000 tl arası	568,88				
	5.	5001-6000 tl arası	632,74				
	6.	6001 tl ve üzeri	720,92				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı nedenleri ile yoksulluğun bireysel nedenleri ve aylık gelir arasında anlamlı ilişki mevcuttur ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile ksulluğun yapısalcı nedenleri ile yoksulluğun bireysel nedenleri gruplandırılmış aylık gelire göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır.

Tablo 3.21. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Mevcut Gelir Değişkeni Arası İlişki

		Mevcut Gelir	Ortalama Sıralama	χ^2	sd	Sig.	Post hoc testi
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	Hiç yeterli değil	657,50	99,020	5	0,000	
	2.	Yeterli değil	571,21				
	3.	Kısmen yeterli değil	530,92				1-2; 1-3; 1-4; 2-4; 2-6;
	4.	Yeterli	404,44				3-4; 3-6; 4-6; 5-6
	5.	Oldukça yeterli	495,19				
	6.	Diğer	147,50				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	Hiç yeterli değil	578,61	34,575	5	0,000	
	2.	Yeterli değil	554,22				
	3.	Kısmen yeterli değil	540,17				1-4; 1-5; 1-6; 2-5; 2-6;
	4.	Yeterli	489,44				3-5; 3-6; 4-5; 4-6
	5.	Oldukça yeterli	249,31				
	6.	Diğer	314,00				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	Hiç yeterli değil	630,99	45,927	5	0,000	
	2.	Yeterli değil	489,99				
	3.	Kısmen yeterli değil	505,23				1-2; 1-3; 1-4; 1-6; 2-6;
	4.	Yeterli	499,68				3-6; 4-6; 5-6
	5.	Oldukça yeterli	654,31				
	6.	Diğer	17,00				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ve mevcut gelir arasında anlamlı ilişki mevcuttur (p<0,05). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı nedenleri, Yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ile gruplandırılmış mevcut gelire göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.22. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Doğum Yeri Değişkeni Arası İlişki

		Doğum Yeri	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	Köy	527,15	102,826	4	0,000	
	2.	Kasaba	638,10				
	3.	İlçe	608,82				1-3; 1-5; 2-5;
	4.	Başka bir şehir	563,29				3-5; 4-5
	5.	Diğer	325,20				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	Köy	533,54	11,333	4	0,023	
	2.	Kasaba	499,35				
	3.	İlçe	547,60				
	4.	Başka bir şehir	488,10				
	5.	Diğer	581,75				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	Köy	476,35	36,466	4	0,000	
	2.	Kasaba	606,90				
	3.	İlçe	550,66				
	4.	Başka bir şehir	496,99				1-5; 4-5
	5.	Kasaba	639,27				
	6.	Diğer					

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı nedenleri ile yoksulluğun bireysel nedenleri ve doğum yeri arasında anlamlı ilişki mevcuttur (p<0,05). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı nedenleri ile yoksulluğun bireysel nedenleri gruplandırılmış doğum yerine göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.23. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Çocuk Sayısı Arası İlişki

		Çocuksayısı	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	0-1 çocuk	380,13	7,046	5	0,217	
	2.	2 çocuk	382,13				
	3.	3 çocuk	406,71				-
	4.	4 çocuk	406,85				
	5.	5 çocuk	473,91				
	6.	6 çocuk	498,83				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	0-1 çocuk	402,55	4,834	5	0,437	
	2.	2 çocuk	370,39				
	3.	3 çocuk	408,18				-
	4.	4 çocuk	398,89				
	5.	5 çocuk	421,02				
	6.	6 çocuk	434,33				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	0-1 çocuk	399,89	14,120	5	0,015	
	2.	2 çocuk	377,78				
	3.	3 çocuk	405,84				-
	4.	4 çocuk	328,52				
	5.	5 çocuk	513,98				
	6.	6 çocuk	480,17				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun bireysel nedenleri ile çocuk sayısı arasında anlamlı ilişki mevcuttur ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile yok yoksulluğun bireysel nedenleri ile gruplandırılmış çocuk sayısına göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

3.9.4.2. Yoksulluk Nedenleri İle Göç Değişkenleri Arası İlişki

Bu kısımda katılımcıların yoksulluğun nedenlerine dair düşünceleri ile göç durumları ile ilgili değişkenler arası ilişki verilmiştir.

Tablo 3.24. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Buraya Göçmeden Önce Ailenizde Sizinle Birlikte Kimler Yaşıyordu?" değişkeni Arası İlişki

		10.Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	Eşim ve çocuklarım	519,05	6,016	5	0,049	
	2.	Anne babam	545,76				2-3
	3.	Eşim ve ailesi	454,02				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	Eşim ve çocuklarım	510,29	11,772	2	0,003	
	2.	Anne babam	555,22				1-2; 2-3
	3.	Eşim ve ailesi	435,36				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	Eşim ve çocuklarım	499,65	14,707	2	0,001	
	2.	Anne babam	560,48				1-2
	3.	Eşim ve ailesi	445,17				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ile "Buraya Göçmeden Önce Ailenizde Sizinle Birlikte Kimler Yaşıyordu?" değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ve gruplandırılmış birlikte yaşanan bireylere göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post Hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.25. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?" değişkeni Arası İlişki

		11. Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	Küçüldü	596,44	36,756	2	0,000	
	2.	Daha da büyüdü	527,80				1-2; 1-3
	3.	Değişiklik olmadı	461,31				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	Küçüldü	549,67	2,925	2	0,232	
	2.	Daha da büyüdü	522,72				-
	3.	Değişiklik olmadı	512,48				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	Küçüldü	529,20	0,668	2	0,716	
	2.	Daha da büyüdü	516,96				-
	3.	Değişiklik olmadı	535,68				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı nedenleri ile "Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?" değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p<0,05). Diğer bir ifade ile hükümet yoksulluğun yapısalcı nedenleri ile gruplandırılmış birlikte yaşanan bireylere göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.26. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?" değişkeni Arası İlişki

		12. Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	1990 ve öncesi	374,45	79,489	5	0,000	
	2.	1991-1995	424,24				
	3.	2001-2005	608,94				1-3; 1-4; 1-5; 1-6;
	4.	2001-2005	599,93				2-3; 2-4; 2-6;
	5.	2006-2010	537,83				
	6.	2011 ve sonrası	570,01				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	1990 ve öncesi	570,64	17,250	5	0,004	
	2.	1991-1995	506,94				
	3.	2001-2005	522,39				
	4.	2001-2005	581,26				1-6; 4-6; 5-6
	5.	2006-2010	570,26				
	6.	2011 ve sonrası	485,46				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	1990 ve öncesi	494,82	30,266	5	0,000	
	2.	1991-1995	671,40				
	3.	2001-2005	494,11				1-2; 2-3; 2-4; 2-5;
	4.	2001-2005	516,81				2-6;
	5.	2006-2010	523,53				
	6.	2011 ve sonrası	520,85				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ile "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?" değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p<0,05). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ile gruplandırılmış göç edilen zamana göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.27. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" Değişkeni Arası İlişki

		13. Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	Ortalama Sıralama	χ^2	sd	Sig.	Post hoc testi
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	Evet	509,28	3,786	2	0,151	
	2.	Hayır	552,33				-
	3.	Emin Değilim	560,42				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	Evet	526,60	14,543	2	0,001	
	2.	Hayır	400,07				1-2; 2-3
	3.	Emin Değilim	550,78				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	Evet	532,61	21,547	2	0,000	
	2.	Hayır	371,85				1-2; 2-3
	3.	Emin Değilim	521,46				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ve "Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ile gruplandırılmış ev içi kararlara göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.28. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" değişkeni Arası İlişki

		14. Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	Evet	400,72	13,449	2	0,001	
	2.	Hayır	404,44				1-3; 2-3
	3.	Emin Değilim	527,27				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	Evet	419,18	11,121	2	0,004	
	2.	Hayır	347,07				1-2
	3.	Emin Değilim	451,36				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	Evet	412,77	9,730	2	0,008	
	2.	Hayır	366,36				-
	3.	Emin Değilim	487,91				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ve yoksulluğun bireysel nedenleri ile "Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ve yoksulluğun bireysel nedenleri ile gruplandırılmış çocuklarla ilgili kararlara göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.29. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?" değişkeni Arası İlişki

		15. Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	Evet	529,45	3,898	2	0,142	
	2.	Hayır	479,39				-
	3.	Emin Değilim	556,72				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	Evet	545,77	24,805	2	0,000	
	2.	Hayır	413,76				1-2
	3.	Emin Değilim	476,16				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	Evet	525,24	2,565	2	0,277	
	2.	Hayır	505,63				-
	3.	Emin Değilim	593,55				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun kaderle ilişkisi ile "Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?" değişkeni arası anlamlı bir

ilişki tespit edilmiştir (p<0,05). Diğer bir ifade ile Yo yoksulluğun kaderle ilişkisi ile gruplandırılmış yaşam standartlarında farklılığa göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.30. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?" değişkeni Arası İlişki

		16. Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	Evet	550,96	5,963	2	0,051	
	2.	Hayır	508,31				-
	3.	Emin Değilim	588,65				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	Evet	492,57	26,829	2	0,000	
	2.	Hayır	554,60				1-2; 1-3; 2-3
	3.	Emin Değilim	301,30				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	Evet	499,33	6,835	2	0,033	
	2.	Hayır	544,13				-
	3.	Emin Değilim	454,50				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ve yoksulluğun bireysel nedenleri ile "Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?" değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p<0,05). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ve yoksulluğun bireysel nedenleri ile gruplandırılmış karar değişikliğine göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.31. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle "Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?" değişkeni Arası İlişki

		17. Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	1.	Evet	481,09	14,055	2	0,001	
	2.	Hayır	556,02				1-2
	3.	Emin Değilim	521,88				
Yoksulluğun kaderle ilişkisi	1.	Evet	580,77	14,456	2	0,000	
	2.	Hayır	507,88				2-1; 2-3
	3.	Emin Değilim	458,25				
Yoksulluğun bireysel nedenleri	1.	Evet	568,67	17,138	2	0,000	
	2.	Hayır	503,63				-
	3.	Emin Değilim	658,08				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ve yoksulluğun bireysel nedenleri ile "Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ve yoksulluğun bireysel nedenleri ile gruplandırılmış giyim tarzına göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

3.9.5. Yoksulluk Tutumları ve Değişkenler Arası İlişki

Bu kısımda katılımcıların yoksulluk tutumlarına dair görüşleri ile demografik değişkenler ve göç ile ilgili değişkenler arası ilişki değerlendirilecektir. Bu kısımda yoksullukla ilgili tutumlar birleştirilerek ortalamaları alınmış ve bu şekli ile analizlere tabi tutulmuştur.

3.9.5.1. Yoksulluk Tutumları ve Demografik Değişkenler Arası İlişki

Bu kısımda katılımcıların yoksulluğa ilişkin tutumlarına dair düşünceleri ile demografik değişkenler arası ilişki verilmiştir.

Değişkenlerin normal dağılmama özellikleri değerlendirildiğinde Kolmogorov-Smirnov testine göre normal dağılıma uymadığı tespit edilmiştir. Ayrıca çarpıklık ve basıklık katsayılarının da tüm değişkenler için genellenebilir bir sonuç vermemesinden dolayı parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Bu sebeple analizlerde grup ortalamalarının karşılaştırılması yerine grup ortanca değerlerinin (medyan) karşılaştırılması kullanılmaktadır. Şayet gruplar arasında anlamlı farklılıklar varsa bu ortanca değerlerin hangilerinin birbirinden farklı olduğunu incelemek için çokluk karşılaştırma (post hoc) testleri kullanılmaktadır (Genç ve Soysal, 2018:19). Çoklu karşılaştırma testlerinin incelenmesi için varyanslarının eşitlik varsayımını sağlayıp sağlamadığı Levene istatistiğine göre incelenmiştir (Atan vd, 2012:126).

Tablo 3.32. Eşit varyanslılık sınaması

Deişkenler	**Levene İstatistiği Olasılık Değeri Bağımlı Değişken**		
	Yoksulluğun yapısalcı boyutu	Yoksulluğun kaderci boyutu	Yoksulluğun bireysel boyutu
Medeni durum	0,180	0,223	0,310
Öğrenimdurumu	0,237	0,073	0,001
Yaş	0,007	0,000	0,002
Aylıkgelir	0,232	0,007	0,006
Mevcutgelir	0,002	0,000	0,017
Doğumyeri	0,005	0,413	0,089
Çocuksayısı	0,000	0,161	0,882
10. Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?	0,797	0,010	0,648
11. Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?	0,002	0,016	0,064
12. Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?	0,000	0,000	0,001
13. Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	0,086	0,008	0,006
14. Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	0,235	0,122	0,950
15. Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?	0,000	0,206	0,169
16. Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?	0,045	0,027	0,004
17. Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?	0,000	0,060	0,005

Yapılan eşit varyanslılık sınaması sonucunda değişkenlerin bazılarının anlamlı (p>0,05) bazılarının ise anlamsız çıktığı (p<0,05) yani eşit varyanslılığın olmadığı görülmüştür.

Tablo 3.33. YTA ve Medeni Durum Değişkeni Arası İlişki

		Medeni Durum	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	Evli	506,85	20,970	2	0,000	
	2.	Bekâr	588,72				-
	3.	Dul-Boşanmış	633,72				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	Evli	533,82	4,273	2	0,118	
	2.	Bekâr	512,44				-
	3.	Dul-Boşanmış	596,58				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	Evli	543,90	3,703	2	0,157	
	2.	Bekâr	498,59				-
	3.	Dul-Boşanmış	534,45				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı boyutu ile medeni durum değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p<0,05). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı boyutu ile gruplandırılmış medeni durum göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.34. YTA ve Öğrenim Durumu Değişkeni Arası İlişki

		Öğrenim Durumu	Ortalama Sıralama	χ^2	sd	Sig.	Post hoc testi
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	İlköğretim ve altı	564,94	12,855	5	0,025	
	2.	Lise	516,94				
	3.	Lisans-önlisans	500,90				
	4.	Yüksek lisans	618,81				-
	5.	Doktora	618,50				
	6.	Diğer	517,25				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	İlköğretim ve altı	520,82	24,827	5	0,000	
	2.	Lise	526,73				
	3.	Lisans-önlisans	557,13				
	4.	Yüksek lisans	416,69				4-1; 4-2; 4-3
	5.	Doktora	690,17				
	6.	Diğer	522,00				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	İlköğretim ve altı	480,06	8,509	5	0,130	
	2.	Lise	551,41				
	3.	Lisans-önlisans	577,27				
	4.	Yüksek lisans	509,06				-
	5.	Doktora	587,83				
	6.	Diğer	305,50				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı boyutu ve yoksulluğun kaderci boyutu ile öğrenimdurumu değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı boyutu ve yoksulluğun kaderci boyutu ile gruplandırılmış öğrenim durum göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.35. YTA ve Yaş Değişkeni Arası İlişki

		Yaş	Ortalama Sıralama	χ^2	sd	Sig.	Post hoc testi
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	24 yaş ve altı	559,14	14,746	5	0,012	
	2.	25-34 yaş arası	538,98				
	3.	35-44 yaş arası	543,31				
	4.	45-54 yaş arası	479,12				
	5.	55-60 yaş arası	605,61				
	6.	60 yaş üzeri	442,94				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	24 yaş ve altı	530,55	18,634	5	0,002	
	2.	25-34 yaş arası	566,25				
	3.	35-44 yaş arası	560,05				
	4.	45-54 yaş arası	460,71				
	5.	55-60 yaş arası	482,06				
	6.	60 yaş üzeri	497,88				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	24 yaş ve altı	549,47	25,519	5	0,000	
	2.	25-34 yaş arası	555,16				
	3.	35-44 yaş arası	521,01				
	4.	45-54 yaş arası	525,30				
	5.	55-60 yaş arası	603,45				
	6.	60 yaş üzeri	334,00				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile yaş değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p<0,05). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile gruplandırılmış yaş göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.36. YTA ve Aylık Gelir Değişkeni Arası İlişki

		Aylık Gelir	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	2000 tl ve altı	574,76	22,210	5	0,000	
	2.	2001-3000 tl arası	526,40				
	3.	3001-4000 tl arası	523,22				1-2; 1-6
	4.	4001-5000 tl arası	448,64				
	5.	5001-6000 tl arası	523,84				
	6.	6001 tl ve üzeri	331,17				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	2000 tl ve altı	533,71	5,477	5	0,360	
	2.	2001-3000 tl arası	552,62				
	3.	3001-4000 tl arası	483,48				
	4.	4001-5000 tl arası	531,02				-
	5.	5001-6000 tl arası	520,45				
	6.	6001 tl ve üzeri	564,50				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	2000 tl ve altı	522,35	14,539	5	0,013	
	2.	2001-3000 tl arası	527,71				
	3.	3001-4000 tl arası	503,84				
	4.	4001-5000 tl arası	568,88				-
	5.	5001-6000 tl arası	632,74				
	6.	6001 tl ve üzeri	720,92				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile aylık gelir değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p<0,05). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutU ile gruplandırılmış aylık gelir göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.37. YTA ve Mevcut Gelir Değişkeni Arası İlişki

		Mevcut Gelir	Ortalama Sıralama	χ^2	sd	Sig.	Post hoc testi
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	Hiç yeterli değil	657,50	30,020	5	0,000	1-2; 1-3; 1-4; 1-6; 2-4; 2-6; 3-4; 3-6; 4-6; 5-6
	2.	Yeterli değil	571,21				
	3.	Kısmen yeterli değil	530,92				
	4.	Yeterli	404,44				
	5.	Oldukça yeterli	495,19				
	6.	Diğer	147,50				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	Hiç yeterli değil	578,61	34,575	5	0,000	1-4; 1-5; 1-6; 2-5; 2-6; 3-5; 3-6; 4-5; 4-6
	2.	Yeterli değil	554,22				
	3.	Kısmen yeterli değil	540,17				
	4.	Yeterli	489,44				
	5.	Oldukça yeterli	249,31				
	6.	Diğer	314,00				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	Hiç yeterli değil	630,99	42,927	5	0,000	1-2; 1-3; 1-4; 1-6; 2-6; 3-6; 4-6; 5-6
	2.	Yeterli değil	489,99				
	3.	Kısmen yeterli değil	505,23				
	4.	Yeterli	499,68				
	5.	Oldukça yeterli	654,31				
	6.	Diğer	17,00				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile mevcut gelir değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile gruplandırılmış mevcut gelirgöre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Mevcut gelir gruplarının tümünde yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutuna göre medyanları "Diğer" mevcut gelir grubunda bulunan katılımcılara göre anlamlı olarak farklıdır.

Tablo 3.38. YTA ve Doğum Yeri Değişkeni Arası İlişki

		Doğu Yeri	Ortalama Sıralama	χ^2	sd	Sig.	Post hoc testi
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	Köy	527,15	102,861	4	0,000	1-3; 1-5; 2-5; 3-5; 4-5
	2.	Kasaba	638,10				
	3.	İlçe	608,82				
	4.	Başka bir şehir	563,29				
	5.	Diğer	325,20				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	Köy	533,54	11,333	4	0,023	5-6
	2.	Kasaba	499,35				
	3.	İlçe	547,60				
	4.	Başka bir şehir	488,10				
	5.	Diğer	581,75				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	Köy	476,35	36,466	4	0,000	1-5; 4-5
	2.	Kasaba	606,90				
	3.	İlçe	550,66				
	4.	Başka bir şehir	496,99				
	5.	Diğer	639,27				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile doğum yeri değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile gruplandırılmış doğum yerigöre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.39. YTA ve Çocuk Sayısı Değişkeni Arası İlişki

		Çocuk Sayısı	Ortalama Sıralama	χ^2	sd	Sig.	Post hoc testi
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	0-1 çocuk	380,13	7,046	5	0,217	-
	2.	2 çocuk	382,13				
	3.	3 çocuk	406,71				
	4.	4 çocuk	406,85				
	5.	5 çocuk	473,91				
	6.	6 çocuk	498,83				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	0-1 çocuk	402,55	4,834	5	0,437	-
	2.	2 çocuk	370,39				
	3.	3 çocuk	408,18				
	4.	4 çocuk	398,89				
	5.	5 çocuk	421,02				
	6.	6 çocuk	434,33				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	0-1 çocuk	399,89	14,120	5	0,015	-
	2.	2 çocuk	377,78				
	3.	3 çocuk	405,84				
	4.	4 çocuk	328,52				
	5.	5 çocuk	513,98				
	6.	6 çocuk	480,17				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun bireysel boyutu ile çocuk sayısı değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile yoksulluğun bireysel boyutu ile gruplandırılmış çocuk sayısı göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır.

3.9.5.1. Yoksulluk Tutumları Ve Göç Değişkenleri Arası İlişki

Bu kısımda katılımcıların yoksulluğa ilişkin tutumlarına dair düşünceleri ile göç değişkenleri arası ilişki verilmiştir.

Tablo 3.40. YTA İle "Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?" değişkeni Arası İlişki

		10. Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?	Ortalama Sıralama	χ^2	sd	Sig.	Post hoc testi
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	Eşim ve çocuklarım	519,05	6,016	2	0,049	2-3
	2.	Anne babam	545,76				
	3.	Eşim ve ailesi	454,02				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	Eşim ve çocuklarım	510,29	11,772	2	0,003	1-2; 2-3
	2.	Anne babam	555,22				
	3.	Eşim ve ailesi	435,36				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	Eşim ve çocuklarım	499,65	14,707	2	0,001	1-2
	2.	Anne babam	560,48				
	3.	Eşim ve ailesi	445,17				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile birlikte "Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?"değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

(p<0,05). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile gruplandırılmış birlikte yaşanan bireylere göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.41. YTA İle "Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?" değişkeni Arası İlişki

		11. Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	Küçüldü	596,44	36,756	2	0,000	1-2; 1-3
	2.	Daha da büyüdü	527,80				
	3.	Değişiklik olmadı	461,31				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	Küçüldü	549,67	2,952	2	0,232	-
	2.	Daha da büyüdü	522,72				
	3.	Değişiklik olmadı	512,48				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	Küçüldü	529,20	0,668	2	0,716	-
	2.	Daha da büyüdü	516,96				
	3.	Değişiklik olmadı	535,68				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı boyutu ile birlikte "Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?"değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p<0,05). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı boyutu ile gruplandırılmış aile boyutuna göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.42. YTA İle "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?" değişkeni Arası İlişki

		12. Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	1990 ve öncesi	374,45	79,489	5	0,000	1-3; 1-4; 1-5; 1-6; 2-3; 2-4; 2-6
	2.	1991-1995	424,24				
	3.	2001-2005	608,94				
	4.	2001-2005	599,93				
	5.	2006-2010	537,83				
	6.	2011 ve sonrası	570,01				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	1990 ve öncesi	570,64	17,250	5	0,004	1-6; 4-6; 5-6
	2.	1991-1995	506,94				
	3.	2001-2005	522,39				
	4.	2001-2005	581,26				
	5.	2006-2010	570,26				
	6.	2011 ve sonrası	485,46				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	1990 ve öncesi	494,82	30,266	5	0,000	1-2; 2-3; 2-4; 2-5; 2-6;
	2.	1991-1995	671,40				
	3.	2001-2005	494,11				
	4.	2001-2005	516,81				
	5.	2006-2010	523,53				
	6.	2011 ve sonrası	520,85				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile birlikte "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?"değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p<0,05). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile gruplandırılmış göç edilen zamana göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.43. YTA İle "Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" değişkeni Arası İlişki

		13. Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	Evet	509,28	3,786	2	0,151	
	2.	Hayır	552,33				
	3.	Emin Değilim	560,42				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	Evet	526,60	14,543	2	0,001	
	2.	Hayır	400,07				
	3.	Emin Değilim	550,78				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	Evet	532,61	21,547	2	0,000	
	2.	Hayır	371,85				
	3.	Emin Değilim	521,46				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile birlikte "Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p<0,05). Diğer bir ifade ile yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile gruplandırılmış ev içi kararlara göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.44. YTA İle "Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" Değişkeni Arası İlişki

		14. Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	Evet	400,72	13,449	2	0,001	-
	2.	Hayır	404,44				
	3.	Emin Değilim	527,27				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	Evet	419,18	11,121	2	0,004	1-2; 2-3
	2.	Hayır	347,07				
	3.	Emin Değilim	451,36				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	Evet	412,77	9,730	2	0,008	1-2; 2-3
	2.	Hayır	366,36				
	3.	Emin Değilim	487,91				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile birlikte "Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?"değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile gruplandırılmış çocuklarla ilgili kararlara göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.45. YTA İle "Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?" değişkeni Arası İlişki

		15. Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	Evet	529,45	3,896	2	0,142	-
	2.	Hayır	479,39				
	3.	Emin Değilim	556,72				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	Evet	545,77	24,805	2	0,000	1-2;
	2.	Hayır	413,76				
	3.	Emin Değilim	476,16				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	Evet	525,24	2,565	2	0,277	-
	2.	Hayır	505,63				
	3.	Emin Değilim	593,55				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun kaderci boyutu ile birlikte "Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile yoksulluğun kaderci boyutu ile gruplandırılmış yaşam standartlarında farklılığa göre yığınlarının en az birisinin

medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.46. YTA İle "Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?" Değişkeni Arası İlişki

		16. Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	Evet	550,96	5,963	2	0,051	-
	2.	Hayır	508,31				
	3.	Emin Değilim	588,65				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	Evet	492,57	26,829	2	0,000	1-3; 2-3
	2.	Hayır	554,60				
	3.	Emin Değilim	301,30				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	Evet	499,33	6,835	2	0,033	-
	2.	Hayır	544,13				
	3.	Emin Değilim	454,50				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile birlikte "Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?"değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile gruplandırılmış karar değişikliğine göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

Tablo 3.47. YTA İle "Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?" Değişkeni Arası İlişki

		17. Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?	**Ortalama Sıralama**	χ^2	**sd**	**Sig.**	**Post hoc testi**
Yoksulluğun yapısalcı boyutu	1.	Evet	481,09	14,055	2	0,001	1-2
	2.	Hayır	556,02				
	3.	Emin Değilim	521,88				
Yoksulluğun kaderci boyutu	1.	Evet	580,77	15,456	2	0,000	1-2; 1-3; 2-3
	2.	Hayır	507,88				
	3.	Emin Değilim	458,25				
Yoksulluğun bireysel boyutu	1.	Evet	568,67	17,138	2	0,000	1-2
	2.	Hayır	503,63				
	3.	Emin Değilim	658,08				

Tabloda görüldüğü gibi yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile birlikte "Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?"değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci

boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile gruplandırılmış giyim tarzına göre yığınlarının en az birisinin medyanı diğer yığınların medyanından farklıdır. Ayrıca tabloda anlamlı farklılık gösteren değişkenler Post hoc testi altında gösterilmiştir.

3.9.6. Korelasyon

Değişkenler arası anlamlılık incelendikten sonra aralarındaki ilişkinin incelenmesi ve bu ilişkinin yönü araştırmaya katkıda bulunacaktır. Ölçekler arası ilişkinin incelenmesi için ayrıca Spearman's rho testine başvurulmuştur. Pearson korelasyon katsayısı r, iki sürekli değişken arasındaki doğrusal ilişkinin kuvveti ve yönü hakkında bilgi verir. Verilerin kesikli sayısal ve nitelik olduğu durumlarda ise Spearman's Rho testi kullanılır. Spearman's r katsayısı hesaplanırken, verilerin kendi değerli üzerinden değil de verilerin sıra rank sayıları üzerinden işlemler yürütülür. Spearman sıra korelasyon katsayısı doğrudan sıralı (ordinal) olarak elde edilen ya da belli bir kritere göre sıralanmış olan iki değişkenin ilişki miktarını belirlemek amacıyla kullanılır (Alpar, 1998:78). Pearson korelasyon testinin parametrik olmayan karşılığı ise Spearman Sıra Korelasyon katsayısıdır. Değişkenlerden en az birisi normal olmayan bir dağılıma sahip olursa Spearman korelasyon katsayısı kullanılır (Atan vd, 2012:152). Aşağıda tablo 3.50'de korelasyon katsayılarının ilişki dereceleri verilmiştir (Ural ve Kılıç,2013: 244).

Tablo 3.48. Korelasyon katsayılarının ilişki dereceleri

Korelasyon Katsayısı	İlişki Derecesi
0-0.29	Zayıf veya Düşük
0.30–0.64	Orta Düzey
0.65-0.84	Kuvvetli/Yüksek
0.85-1	Çok Kuvvetli/Çok Yüksek

3.9.6.1. YNA ve Demografik Değişkenler Arası Korelasyon

Aşağıdaki tabloda katılımcıların yoksulluk ile ilgili düşünceleri ile demografik değişkenler arası ilişki verilmiştir.

Tablo 3.49. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri İle Demografik Değişkenler Arası Korelasyon Analizi

		Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	Yoksulluğun kaderle ilişkisi	Yoksulluğun bireysel nedenleri
Medeni durum	r	,140**	,010	-,048
	p	,000	,747	,117
	N	1064	1067	1067
Öğrenim durumu	r	-,062*	,034	,101**
	p	,043	,262	,001
	N	1061	1064	1064
Yaş	r	-,053	-,083**	-,065*
	p	,086	,006	,033
	N	1064	1067	1067
Aylık gelir	r	-,119**	-,020	,057
	p	,000	,509	,063
	N	1064	1067	1067
mevcutgelir	r	-,293**	-,141**	-,112**
	p	,000	,000	,000
	N	1055	1058	1058
Doğum yeri	r	-,161**	,007	,115**
	p	,000	,811	,000
	N	1061	1064	1064
Çocuk sayısı	r	,069	,010	,005
	p	,055	,776	,897
	N	783	783	783

** 0.01 düzeyinde anlamlı
* 0.05 düzeyinde anlamlı
r_s: Spearman korelasyonu; p: Sig (2-tailed)

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların medeni durumları(düşük düzeyde ve pozitif yönlü), öğrenim durumları (düşük düzeyde ve negatif yönlü), aylık gelirleri (düşük düzeyde ve negatif yönlü), mevcut gelirlerine (düşük düzeyde ve negatif yönlü) dair düşünceleri ve doğum yerleri (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ile yoksulluğun yapısalcı nedenleri arası anlamlı bir ilişki tepsit edilmiştir ($p<0,05$). Katılımcıların Yaşları (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ve Mevcut gelirlerine dair düşünceleri (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ile yoksulluğun kaderle ilişkisi boyutu arası anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,05$). Katılımcıların mevcut gelirleri (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ile doğum yerleri (düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ile yoksulluğun bireysel nedenları arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,005$).

3.9.6.2. YNA ve Göç ile ilgili Değişkenler Arası Korelasyon

Değişkenler arası anlamlılık incelendikten sonra aralarındaki ilişkinin incelenmesi ve bu ilişkinin yönü araştırmaya katkıda bulunacaktır. Katılımcıların yoksulluğa neden olan unsurlara dair görüşleri ortalamaları alınarak diğer değişkenlerle korelasyon analizine tabi tutulmuştur.

Tablo 3.50. Katılımcıların Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Düşünceleri (YNA) İle Göç İle İlgili Değişkenler Arası Korelasyon Analizi

		Yoksulluğun yapısalcı nedenleri	Yoksulluğun kaderle ilişkisi	Yoksulluğun bireysel nedenleri
10. Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?	r	,006	,023	,048
	p	,841	,454	,115
	N	1061	1064	1064
11. Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?	r	-,187**	-,051	,010
	p	,000	,098	,748
	N	1052	1055	1055
12. Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?	r	,187**	-,073*	-,029
	p	,000	,017	,351
	N	1055	1058	1058
13. Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	r	,061	-,046	-,090**
	p	,052	,141	,004
	N	1034	1037	1037
14. Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	r	,080*	-,062	-,007
	p	,022	,078	,835
	N	817	820	820
15. Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?	r	-,039	-,147**	,002
	p	,204	,000	,945
	N	1046	1049	1049
16. Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?	r	-,050	,047	,051
	p	,107	,131	,096
	N	1049	1052	1052
17. Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?	r	,105**	-,121**	-,064*
	p	,001	,000	,037
	N	1058	1061	1061

** 0.01 düzeyinde anlamlı
* 0.05 düzeyinde anlamlı
r_s: Spearman korelasyonu; p: Sig (2-tailed)

Tabloda görüldüğü gibi "Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?" (Düşük düzeyde ve megatif yönlü), "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?" (Düşük düzeyde ve pozitif yönlü), "Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" (Düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ve "Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?" (Düşük düzeyde ve pozitif yönlü) değişkenleri ile yoksulluğun yapısalcı nedenleri arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü), "Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ve "Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) değişkenleri ile yoksulluğun kaderle ilişkisi arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Son olarak ise "Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ve "Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir

değişiklik oldu mu?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) değişkenleri ile yoksulluğun bireysel nedenleri arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p<0,05).

3.9.6.3. YTA ve Demografik Değişkenler Arası Korelasyon

Değişkenler arası anlamlılık incelendikten sonra aralarındaki ilişkinin incelenmesi ve bu ilişkinin yönü araştırmaya katkıda bulunacaktır. Katılımcıların yoksulluğa neden olan unsurlara dair görüşleri ortalamaları alınarak diğer değişkenlerle korelasyon analizine tabi tutulmuştur.

Tablo 3.51. Katılımcıların Yoksulluğa Tutumları (YTA) İle Demografik Değişkenler Arası Korelasyon Analizi

		Yoksulluğun yapısalcı boyutu	Yoksulluğun kaderci boyutu	Yoksulluğun bireysel boyutu
Medeni durum	r	,021	-,018	-,044
	p	,497	,548	,149
	N	1067	1067	1067
Öğrenim durumu	r	,001	-,066*	-,084**
	p	,967	,032	,006
	N	1064	1064	1064
Yaş	r	,076*	,022	,139**
	p	,013	,469	,000
	N	1067	1067	1067
Aylık gelir	r	,092**	,036	,059
	p	,003	,244	,056
	N	1067	1067	1067
mevcutgelir	r	-,123**	,047	,008
	p	,000	,123	,798
	N	1058	1058	1058
Doğum yeri	r	,003	-,048	,009
	p	,933	,119	,765
	N	1064	1064	1064
Çocuk sayısı	r	,125**	-,111**	,117**
	p	,000	,002	,001
	N	705	705	705

** 0.01 düzeyinde anlamlı; * 0.05 düzeyinde anlamlı; r: Spearman korelasyonu; p: Sig (2-tailed)

Tabloda görüldüğü gibi yaş (Düşük düzeyde ve pozitif yönlü), aylık gelir (düşük düzeyde ve pozitif yönlü), mevcut gelir (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ve çocuk sayısı (düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ile yoksul yoksulluğun yapısalcı boyutu arası istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir(p<0,05). "öğrenim durumu" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ve "çocuk sayısı" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ile yoksulluğun kaderci boyutu arası istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir(p<0,05). "Öğrenim durumu" (düşük düzeyde ve negatif yönlü), "yaş" (düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ve "çocuk sayısı" (düşük düzeyde ve pozitif

yönlü) ile yoksulluğun bireysel boyutu arası istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir($p<0,05$).

3.9.6.4. YTA ve Göç ile ilgili Değişkenler Arası Korelasyon

Değişkenler arası anlamlılık incelendikten sonra aralarındaki ilişkinin incelenmesi ve bu ilişkinin yönü araştırmaya katkıda bulunacaktır. Katılımcıların yoksulluğa neden olan unsurlara dair görüşleri ortalamaları alınarak diğer değişkenlerle korelasyon analizine tabi tutulmuştur.

Tablo 3.52. Katılımcıların Yoksulluğa Tutumları (YTA) İle Göç İle İlgili Değişkenler Arası Korelasyon Analizi

		Yoksulluğun yapısalcı boyutu	Yoksulluğun kaderci boyutu	Yoksulluğun bireysel boyutu
10. Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?	r	-,104**	,067*	-,054
	p	,001	,028	,080
	N	1064	1064	1064
11. Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?	r	-,052	-,039	-,087**
	p	,093	,202	,005
	N	1055	1055	1055
12. Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?	r	,026	,073*	-,117**
	p	,395	,017	,000
	N	1058	1058	1058
13. Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	r	,043	-,238**	-,007
	p	,165	,000	,826
	N	1037	1037	1037
14. Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	r	,192**	-,217**	,154**
	p	,000	,000	,000
	N	820	820	820
15. Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?	r	,062*	,030	,051
	p	,043	,331	,098
	N	1049	1049	1049
16. Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?	r	,126**	-,077*	,148**
	p	,000	,012	,000
	N	1052	1052	1052
17. Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?	r	,022	,081**	-,039
	p	,481	,008	,206
	N	1061	1061	1061

** 0.01 ** 0.01 düzeyinde anlamlı; * 0.05 düzeyinde anlamlı; r: Spearman korelasyonu; p: Sig (2-tailed)

Tabloda görüldüğü gibi "Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?"(düşük düzeyde ve negatif yönlü) "Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" (düşük düzeyde ve pozitif yönlü), "Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?"(düşük düzeyde pozitif yönlü), "Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?"(düşük düzeyde ve pozitif yönlü) değişkenleri ile yoksulluğun

yapısalcı boyutu arası istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir($p<0,05$). “Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü), "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?” (düşük düzeyde ve pozitif yönlü), “Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?” (düşük düzeyde ve pozitif yönlü), " Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" (düşük düzeyde ve pozitif yönlü)," Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?" (düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ve " Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?" (düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ile yoksulluğun kaderci boyutu arası istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir($p<0,05$). "Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü), "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?" ?”(düşük düzeyde ve pozitif yönlü)," Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ve "Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?" (düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ile yoksulluğun bireysel boyutu arası istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir($p<0,05$).

Değişkenlere ait korelasyon tablosu ve çoklu doğrusallık istatistikleri (VIF) incelenmiş ve araların yüksek dereceli ilişkiye rastlanmamıştır. Bunun yanı sıra, tahmin edilen artıklar normal dağılıma sahiptir (Atan vd, 2012:160-169).

Böylece kurulan hipotezler ve elde edilen parametre anlamlılıklarına göre aşağıdaki hipotezlerin kabul edilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Ha1 “Katılımcıların demografik özellikleri ile YNA arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindedir.

Ha2 “Katılımcıların göç ile ilgili düşünceleri ile YNA arasında anlamlı bir ilişki vardır.”

Hb1 “Katılımcıların demografik özellikleri ile YTA arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindedir.

Hb2 “Katılımcıların göç ile ilgili düşünceleri ile YTA arasında anlamlı bir ilişki vardır.”

Son olarak ölçekler arası korelasyon tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.53. YNA ve YTA Arası Korelasyon Analizi

		YB	BB	KB
YYN	r	,299**	-,018	,116**
	p	,000	,556	,000
	N	1064	1064	1064
YKİ	r	,199**	,100**	,146**
	p	,000	,001	,000
	N	1067	1067	1067
YBN	r	,435**	,216**	,273**
	p	,000	,000	,000
	N	1067	1067	1067

Tabloya göre değişkenler arası anlamlı bir ilişki oldu görülmüş ve buna göre de**: Hc "**YTA ile YNA arasında anlamlı bir ilişki vardır." hipotezi kabul edilmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Kadının göç sürecinde kentleşmeyle birlikte kente uyum süreci içinde yaşadığı değişikliklerin ortaya konması ve göç eden kadınların yoksulluk konusundaki görüşlerinin ve tutumlarının irdelenmesi amaçlayan bu çalışmada göç sürecinde kadının yoksulluğa dair görüşleri ve tutumları ele alınmış olup, Isparta il merkezinde farklı tarihlerde göç etmiş olan kadınlar evren olarak seçilmiştir. Araştırma kapsamında hazırlanan anket formu örneklem kitlesinin niteliklerine uyan 1067 kadına uygulanmıştır. Araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

- Göçün kadın yaşamı üzerine etkileri nelerdir?
- Göç eden kadınlara göre yoksulluk nedenleri nelerdir?
- Göç eden kadınların yoksulluk üzerine tutumları nelerdir?

Araştırma kapsamında göçün kadın yaşamı üzerine etkileri, kadınlara göre yoksulluk nedenleri ve kadınların yoksulluk üzerine tutumları incelenmiş olup çalışma kapsamında ilk 3 bölümde literatür araştırması yapılarak; göç, kadın yoksulluğu ve göçün kadın yoksulluğu üzerindeki etkileri incelenmiş, literatür incelemesi sonucu göze çarpan çarpıcı sonuçları şu şekilde tespit edilmiştir:

- Dünya Bankası tarafından hazırlanan raporda dünya üzerinde 190 milyonun üzerinde göçmen olduğu ve bunların yaklaşık %50'sinin kadın olduğu ve göçmenler tarafından 2018 yılında yapılan 2000 milyar dolara yakın göçmen havalesinin büyük çoğunluğu kadınlar tarafından alındığı,
- Toplumsal cinsiyet perspektifinin kalkınma politikalarına ve programlarına entegre edilmesinin etkinlik ve sürdürülebilirliklerine katkıda bulunabileceği,
- Göçün, özellikle havale yoluyla, birçok gelişmekte olan ülkede yoksulluğun azaltılması ve büyümesi için önemli bir motor olabileceği
- Cinsiyet, göç ve yoksulluğun azaltılması arasındaki gerçek bağlantılar ve bu bağlantıların yoksulluğun azaltılmasına yönelik politikaları hakkında hala çok az şey bilindiği
- Erkek ve kadınlar arasındaki ilişkileri düzenleyen toplumsal bir yapı olarak cinsiyet, iki cinsiyet arasındaki göçün nedenlerini, süreçlerini ve etkilerini büyük ölçüde farklılaştırabileceği ve bu farklılıkların göç ve yoksulluk arayüzünde nasıl oynandığını bilmek, ekonomik büyümeyi arttırmanın ve

yoksulluğu azaltmanın bir yolu olarak cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve kadınları güçlendirmek için önemli olabileceği,

- Erkekler ve kadınlar tarafından uygulanan kaynaklar üzerindeki göreceli kontrolün, aile tüketimi ve harcamaları üzerinde önemli ve sıklıkla cinsiyet farklılaştırılmış bir etkisi olduğu,
- Cinsiyet eşitsizliği, göçün karar, süreç ve etkilerinin yanı sıra göçün tüm aşamalarında kilit rol oynayan ağlar ve destek sistemlerine nüfuz edebileceği ve göçün, özellikle daha fazla kadına küresel işgücü piyasasına girme fırsatı sunarak, toplumsal cinsiyete dayalı ilişkilerin yeniden yapılandırılmasına da yardımcı olabileceği,
- Yoksulluk, hem varış yerlerindeki göçmenler hem de geride kalan aileler için, çoğunlukla kadınları ve çocukları etkileybildiği ve kadın göçünün, evdeki eşitsizliği ve yoksulluğu azaltmanın anahtarı olan kadın ve ailelerinin verimliliğini, eğitimini ve sağlığını artırarak dolaylı olarak yoksulluğu azaltmaya yardımcı olabileceği (burada belirtmek gerekir ki Ancak göçün yoksulluk üzerindeki olumlu etkilerinin kanıtları yetersizdir),
- Göçmen kabul eden ülkelerin çoğu göç politikalarının ve programlarının cinsiyet üzerindeki etkilerini dikkate almamadığı ve bugüne kadar çoğu göç araştırmacısının toplumsal cinsiyete karşı kayıtsız olduğu
- Göçün, kadınları ve erkekleri alt-orta sınıf sosyoekonomik düzeylerden yükseltmeye yardımcı olabileceği
- Birçok göçmen kadının, kazançlarıyla arazi veya gayrimenkul satın alma fırsatını değerlendirdiği
- Artan eğitim kadınların daha fazla göçünü teşvik ettiği,
- Dönüştürücü bir deneyim olarak göç, kadınların aileler ve toplumdaki konumunu iyileştirebildiği gibi kötüleştirebileceği,
- Göç eden kadınların cinsel istismar yaşama ihtimallerinin yerli kadınlardan daha yüksek olduğu veya seks işçisi olarak çalıştırılabildiği,
- Göç eden kadınların çoğunlukla geleneksel rollerine göre (çocuk, yaşlı bakımı, hizmetçilik, ev bakımı vs) işlerde (zira zengin ülkelerin giderek artan bir şekilde ev, sağlık, eğlence ve tekstil sektörlerindeki göçmen kadınlara bağımlı olmaktadır) ya da erkeklere nazaran daha düşük ücretli ya da çalışma

süresi daha uzun ve saat başı alınan ücretin düşük olduğu işlerde çalışma eğiliminin erkeklerden daha yüksek olduğu,

- Eğitimin, göç potansiyelini etkileyebildiği,
- Cinsiyet özellikleri genellikle kültürler tarafından belirlendiğinden, kadınların göç kararına katılımları ya da göç kararı almaları bölgeden bölgeye değişebildiği,
- Göç yelpazesinin hem başlangıç hem de varış noktalarındaki hükümet politikalarının göç kararları üzerinde cinsiyete özgü bir etkisi olabileceği,
- Çoğu hedef ülkenin aynı zamanda yasal göç statüsü olmayan kaçakçılık mağduru kadınlara sıkı dışlayıcı politikalar uyguladığı,
- Göçmenleri korumak ve refah ve gelişim üzerindeki etkilerini geliştirmek için bunların pratik etkileri konusunda daha fazla analiz gerektiği,
- Göç politikalarının geleneksel cinsiyet rollerini değiştirebileceği,
- Göçmen kadınların çalıştıkları yerlerde ya da içinde bulundukları toplumlarda yerli insanlar ve diğer insanlarla daha az temas kurduğu ve sosyal yaşamın birçok noktasında diğer insanlardan izole edildiği, yerel dil becerilerinden yoksun olma eğiliminde oldukları ve sıklıkla istismara (dolandırıcılık, hırsızlık, sözlü ya da fiziksel hakaret, cinsel istismarlar gibi) maruz kaldıkları,
- Kadınların daha yüksek sosyal statüye sahip ailelere hizmet etmek için yurtdışına gittiklerinde, kendi aile bakım rollerini diğer aile üyelerine veya menşe ülkelerindeki daha az imtiyazlı kadınlara aktardıkları ve bunun zihinsel ve fiziksel sağlık sorunları da dâhil olmak üzere çocuklar ve ailesi üzerinde etkiler bıraktığı,
- Hem erkek hem de kadın göçü, daha liberal destinasyon kültürlerinde edinilen yeni fikirler ve yaklaşımlarla toplumsal cinsiyet ilişkilerini eşitlemeye yardımcı olabildiği,
- Kadın diasparolarının, kadınların varış ülkelerinde/bölgelerinde daha çabuk entegre olabilmerini, daha kolay iş bulmalarını ve toplumsal cinsiyet rollerini daha kolay aşabilmelerini sağlayabildiği ancak diasparoların genel olarak en çok erkeklere fayda sağladığı belirlenmiştir.

Bu sonuçların birçoğu farklı araştırmaların ulaştığı kısmi sonuçlardır. Zira yukarıda belirttiğimiz gibi birçok göç araştırmacısı hala göç olgusunun cinsiyet

boyutunu tam anlamı ile araştırmamaktadır, göç kavramı cinsiyet yelpazesinde yeterinde değerlendirilmemektedir.

Kadının göç sürecinde kentleşmeyle birlikte kente uyum süreci içinde yaşadığı değişikliklerin ortaya konması ve göç eden kadınların yoksulluk konusundaki görüşlerinin ve tutumlarının ortaya konmasını amaçlayan bu tez çalışmasında 11.05.2019-22.06.2019 tarihleri arasında uygulanan anket formu sonucu aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Demografik verilere göre Katılımcıların büyük çoğunluğu evli, lise ve üzeri eğitim almış, 25-34 yaş arası, 2001-3000 tl arası gelire sahip ve mevcut gelirleri yetersiz olduğu, katılımcıların büyük çoğunluğu ev hanımı ve eşleri yok, 2 ve daha az çocuk sahibi olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun daha önce anne ve babası ile yaşamakta olduğu, göç sonrası aile büyüklüklerinde değişim olmadığı ya da küçüldüğü, çoğunluğunun 2005 yılı öncesinde Isparta'ya göç ettikleri, göç kararının alınmasında etkili oldukları, göçün çocuklar üzerinde alınan kararlara katılımlarını artırdığı ve daha önceki yaşamları ile şimdiki yaşamları arası bir fark meydana getirdiği, göç ile gelen kadınların çoğunun aynı imkân sunulursa geri dönmek istemedikleri tespit edilmiştir.

Katılımcılar genel olarak giyim tarzlarının daha modern ya da daha geleneksel olarak değiştiğini, kimisi pantolon giymeye başladığını kimisi ise etek giymeye başladığını belirtmiştir. Katılımcıların bir kısmı ise giyim tarzının daha rahat bir giyim tarzına değiştiğini belirtmiştir.

Yoksulluk Nedenleri ve Değişkenler Arası İlişki

Çalışma kapsamında hazırlanan anket formunda yer alan Yoksulluk nedenleri anketine katılımcıların verdği cevapların değişkenlere göre dağılımlrı bu kısımda verilmiştir.

Yoksulluğun yapısalcı nedenleri ilişkili değişkenlerle medeni durum arasında bir farklılık bulunmuştur,

Yoksulluğun bireysel nedenleri ve öğrenim durumu arasında anlamlı ilişki mevcuttur,

Yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ve yaş arasında anlamlı ilişki mevcuttur,

Yoksulluğun yapısalcı nedenleri ile yoksulluğun bireysel nedenleri ve aylık gelir arasında anlamlı ilişki mevcuttur,

Yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ve mevcut gelir arasında anlamlı ilişki mevcuttur,

Yoksulluğun yapısalcı nedenleri ile yoksulluğun bireysel nedenleri ve doğum yeri arasında anlamlı ilişki mevcuttur,

Yoksulluğun bireysel nedenleri ile çocuk sayısı arasında anlamlı ilişki mevcuttur,

Yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ile "buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir,

Yoksulluğun yapısalcı nedenleri ile "aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir,

Yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ile "buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir,

Yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ile yoksulluğun bireysel nedenleri ve "buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir,

Yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ve yoksulluğun bireysel nedenleri ile "kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir,

Yoksulluğun kaderle ilişkisi ile "göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir,

Yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ve yoksulluğun bireysel nedenleri ile "aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir,

Yoksulluğun yapısalcı nedenleri, yoksulluğun kaderle ilişkisi ve yoksulluğun bireysel nedenleri ile "buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Araştırmada elde edilen verilere göre katılımcılar yoksulluğa neden olarak çoğunlukla istihdam politikalarının eksikliğine ve yetersiz sosyal politikalara değinerek, yoksulluğa neden olan en önemli unsurların devletin vatandaşlar için meslek edindirme konusundaeksik olduğunu, barınma, eğitim ve sağlık hizmetlerini yeterince sağlayamamsını görmektedir. Ayrıca katılımcılara göre yine yoksulluğa neden olan önmeli unsuraın başında göç sorunu ve kader gelmektedir.

Yoksulluk Tutumları ve Değişkenler Arası İlişki

Çalışma kapsamında hazırlanan anket formunda yer alan Yoksulluk tutumları anketine katılımcıların verdği cevapların değişkenlere göre dağılımlrı bu kısımda verilmiştir.

Elde edilen veriler sonucu:

Yoksulluğun yapısalcı boyutu ile medeni durum değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir,

Yoksulluğun yapısalcı boyutu ve yoksulluğun kaderci boyutu ile öğrenimdurumu değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

Yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile yaş değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

Yoksulluğun yapısalcı boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile aylık gelir değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

Yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile mevcut gelir değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

Yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile doğum yeri değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

Yoksulluğun bireysel boyutu ile çocuk sayısı değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

Yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile birlikte "buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?"Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

Yoksulluğun yapısalcı boyutu ile birlikte "aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?"Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

Yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile birlikte "buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?"Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

Yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile birlikte "buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

Yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile birlikte "kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?"Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

Yoksulluğun kaderci boyutu ile birlikte "göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?" Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

Yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile birlikte "aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?"Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir

Yoksulluğun yapısalcı boyutu, yoksulluğun kaderci boyutu ve yoksulluğun bireysel boyutu ile birlikte "buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?"Değişkeni arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Anket formu sonucu elde edilen verilere göre katılımcıları, sosyal yardım alan kişilerin mutlaka yoksul olması gerektiğini, ancak sosyal yardımların insanları tembelleştirdiğini, yoksul nsanların sosyal yardımların memnun olduklarını ve sosya yardımların yoksulları çalışmaktan alıkoyduğunu düşünmektedirler. ayrıca katılımcılar yoksulların yeterince gayret sarfetmedikleri için yoksul olduklarını, yoksulların sıklıkla ayrımcılığa maruz kaldıklarını, sosyal yardım alanların içerisinde

birçok yoksul olmayan insanlar olduğunu ve yoksulların sosyal yardımları yeterince iyi kullanmadıklarını düşünmektedirler

Korelasyon Sonuçları

Çalışma kapsamındahazırlanan anket formunda yer alan değişkenlerin korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde;

Demografik değişkenlere göre: Katılımcıların medeni durumları(düşük düzeyde ve pozitif yönlü), öğrenim durumları (düşük düzeyde ve negatif yönlü), aylık gelirleri (düşük düzeyde ve negatif yönlü), mevcut gelirlerine (düşük düzeyde ve negatif yönlü) dair düşünceleri ve doğum yerleri (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ile yoksulluğun yapısalcı nedenleri arası anlamlı bir ilişki tepsit edilmiştir ($p<0,05$). Katılımcıların Yaşları (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ve Mevcut gelirlerine dair düşünceleri (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ile yoksulluğun kaderle ilişkisi boyutu arası anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,05$). Katılımcıların mevcut gelirleri (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ile doğum yerleri (düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ile yoksulluğun bireysel nedenları arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,005$).

Göç değişkenlerine göre: "Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?" (Düşük düzeyde ve megatif yönlü), "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?" (Düşük düzeyde ve pozitif yönlü), "Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" (Düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ve "Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?" (Düşük düzeyde ve pozitif yönlü) değişkenleri ile yoksulluğun yapısalcı nedenleri arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü), "Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ve "Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) değişkenleri ile yoksulluğun kaderle ilişkisi arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Son olarak ise "Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ve "Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) değişkenleri ile yoksulluğun bireysel nedenleri arası anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Demografk değişkenlere göre: yaş (Düşük düzeyde ve pozitif yönlü), aylık gelir (düşük düzeyde ve pozitif yönlü), mevcut gelir (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ve çocuk sayısı (düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ile yoksul yoksulluğun yapısalcı boyutu arası istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir($p<0,05$). "öğrenim durumu" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ve "çocuk sayısı" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ile yoksulluğun kaderci boyutu arası istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir($p<0,05$). "Öğrenim durumu" (düşük düzeyde ve negatif yönlü), "yaş" (düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ve "çocuk sayısı" (düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ile yoksulluğun bireysel boyutu arası istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir($p<0,05$).

Göç değişkenlerine göre: “Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?”(düşük düzeyde ve negatif yönlü) “Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?” (düşük düzeyde ve pozitif yönlü), “Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?”(düşük düzeyde pozitif yönlü), “Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?”(düşük düzeyde ve pozitif yönlü) değişkenleri ile yoksulluğun yapısalcı boyutu arası istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir($p<0,05$). “Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü), "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?” (düşük düzeyde ve pozitif yönlü), “Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?” (düşük düzeyde ve pozitif yönlü), " Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" (düşük düzeyde ve pozitif yönlü)," Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?" (düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ve " Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?" (düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ile yoksulluğun kaderci boyutu arası istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir($p<0,05$). "Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü), "Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?" ?”(düşük düzeyde ve pozitif yönlü)," Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?" (düşük düzeyde ve negatif yönlü) ve "Aynı imkânlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?" (düşük düzeyde ve pozitif yönlü) ile yoksulluğun bireysel boyutu arası istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir($p<0,05$).

Tartışma ve Öneriler

Çalışmamız sonucunda göç eden kadınların sağlık hizmetleri dışında hükümet politiklarının (meslek sağlama, barınma ve eğitim) yetersiz olduğunu, göç, kötü şans ve kaderin insanları yoksulluğa ittiğini, hastalığın ve yoksul insanların tembel olmasının yoksulluğa neden olduğunu düşündükleri bulunmuştur. Ayrıca göç eden kadınlar yoksul insanların aldıkları sosyal yardımlar sayesinde çabalamadıklarını, yoksul insanların istihdama katılmak için yeterince çabalamadıklarını, yoksul insanların suça meyilli olduklarını ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını, yoksullar için devlet tarafından yapılan harcamaların gereğinden fazla olduğunu ve yoksul insanların daha şanssız olduğunu düşünmektedirler. Bu sonuçlara ülke düzeyinde baktığımızda, öncelikle 2020 yılı Şubat ayı verilerine göre 4 milyon 228 bin işsiz olduğu, işsizlik oranının %13,6 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Buna karşın İstihdam edilenlerin sayısı 2020 yılı Şubat döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 602 bin kişi azalarak 26 milyon 753 bin kişi, istihdam oranı ise 1,7 puanlık azalış ile %43,1 oldu. Son 1 yılda; çalışma çağındaki nüfus 1 milyon 18 bin artarken, işgücünün 1 milyon 102 bin azalması dikkat çekti. Araştırmamızda katılımcıların yoksul insanların iş bulmak için çabalamadıkları sonucuna ulaşılmasına karşın bu iki değişken arası ilişkiden bahsetmek zordur. Buna paralel olarak ülkemizde sosyal yardımlar kişilerin yaşadıkları olumsuz durumları hafifletmeleri, yoksulluktan kendi çabaları ile çıkmaları ve bir anlamda da ülkede çalışan çarklardan biri olmaları hedeflemektedir.

Gelir düzeyi düşük ailelerde çocukların bakımı, beslenmesi, yaşlıların bakımı, ihtiyaçları karşılamak ve yardımlara ulaşım çabaları genel olarak kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bora (2002) çalışmasında da kadınların sosyal yardımlara daha fazla başvurduğun belirtmiştir. Yapılan birçok araştırma da kadınların eve giren ve kendi elde ettikleri gelirleri büyük ölçüde aileleri için kullandığını aktarmaktadır (Kloby, 2005; Ecevit 2003; Ocak, 2007; Körükmez, 2008; Rahnema, 2009;Açıkgöz, 2010: Uçar, 2011: Harvey, 2012; Tümtaş ve Ergün, 2014). Çalışmamızda benzer sonuçlara ulaşılmış kadınların genel tutumları paralellik göstermiştir. Bu nedenle ülkemizde ve dünyada benzer şekilde tezahür eden bu durum için, küresel bir politika olarak kadın yoksulluğunun arttırılması önem arz etmektedir.

Kadınların iş hayatında da yaşadıkları problemler sonuç kısmının başlarında belirtilmiştir. Her ne kadar çalışmamızda kadının iş hayatında yoksulluğu üzerine derinlemesine inilmese de katılımcıların çoğunlukla çalışmıyor olması, kadın istihdamının ülkemizde hala yeterli olgunluğa erişmediğini göstermektedir. Ülkemizde kadın istihdamının arttırılması, kadınların iş hayatına özendirilmesi öncelikli politikalar arasında yer almalıdır.

Çalışmaya katılan kadınların eğitim düzeylerinin genel olarak düşük olması, genel olarak lise ve altı eğitim düzeyindedir. Kadınların istihdam da yer almamalarındaki önemli etkenler arasında eğitim düzeyi de yer alabilir. Kadın yoksulluğunda önemli bir unsur olan istihdamın arttırılabilmesi için ayrıca kadınların eğitim düzeylerini arttırıcı politikaların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ayrıca kadınların istihdamında önemli ölçüde engel teşkil eden aile kurumu, günümüzde hala tutuculuğunu ve kadına karşı katı tavırlarını korumaktadır. Kadınların istihdamı için geleneksel aile bağları yerine kurumsal politikaların bireylerin kültürel yapıları, aile durumlarına göre spesifik olarak detaylandırılmalı ve kadınlar için pozitif ayrımcı söylemlerin arttırılması gerekmektedir.

Ülkemizde genel olarak sosyal yardımlar kısa süreli olarak sağlanmaktadır. Uzun süreli destek sağlanan yardımlar sınırlıdır. Yardımların bu şekilde sınırlı olması büyük sorun teşkil etmektedir. Zira işsizliğin ve gelir düzeyi düşüklüğünün uzun süreli olması durumunda yardımların etkisi çok kısa sürerek uzun vadede bir değişiklik yapamamaktadır. Bu yüzden bağımlılığı artıran, seçme şansını elinden alan sürekliliği olmayan, koşulları belirsiz ayni yardımlar yerine hak temelli, süreklilik, düzenlilik ve nakdi olma özelliklerini içinde barındıracak bir biçimde yardım mekanizması yapılandırılmalıdır. Zihinsel ve bedensel enerjisini aile için daha az harcayan kadın, uzun soluklu politikalarla kendini istihdama yöneltebilir, geliştirebilir ve eğitim düzeyini arttırabilir.

Aile içerisinde hatta ve hatta toplum içerisinde bakım sorumluluğunun kadında olması, kadını yoksullaştıran bir diğer önemli unsurdur. Gerekli politikalar ile kadınların omuzlarından bakım yükünün kaldırılması kadınların daha yüksek refah düzeyine daha hızlı ulaşabilmelerine, istihdama ve eğitime katılabilmelerine olanak tanır. Kadınların üzerinden bakım yükünün alınması için ülkemizde kapsamlı

politika uygulamaları bulunmamaktadır. Kadınların bu yük altında ezilmelerini önlemek ve hem kendileri hem aileleri hem de toplum için artı değere oluşturabilmeleri için elzemdir. Ayrıca bu sayede yoksul ailelerde yetersiz kaynak nedeni ile bakım ve beslenme sorunu yaşayan çocuklar ve yaşlılar daha iyi beslenme imkânı bulabileceklerdir.

Bu çalışmanın ve bu çalışma ile elde edilen bulguların yoksulluk ve göç literatürüne katkıda bulunacağını düşünüyoruz. Özellikle kadın yoksulluğu üzerine yapılan çalışmaların azlığından ve hem göç hem de yoksulluk çalışmalarının genel olarak kadına eğilmemesinden dolayı bu çalışmanın kadın göçü ve kadın yoksulluğu üzerinde literatüre önemli katkıları olacağını düşünmekteyiz. Ancak çalışmamızın tam olarak bir yoksulluk ya da göç çalışması olarak değerlendirilmesi yanlış olacaktır. Çalışmamız göç eden kadınların yoksulluğa ilişkin nedenler ve yosulluğa dair tutumları ele alınmış olup, kadın göçü ve yoksulluk konusunda yine kadınların görüşleri üzerine eğilmiştir. Bu açıdan bakıldığında çalışmamızın hedef kitlenin kendi gözünden, yine hedef kitlesinin kendisini anlamak adına önemli olduğunu düşünmekteyiz. Çalışmamızda elde edilen bulgular birçok açıdan literatüre katkı sağlasa da ileriki çalışmalarda daha geniş bir kitleye ulaşılması, aynı zamanda kadınların yoksulluğuna dair farklı demografik özelliklere ve eğitim düzeyine sahip bireylerin çalışmalara dâhil edilmesi, kadın göçü ve kadın yoksulluğunu anlamak adına önemli bir adım olacaktır. Araştırmamız sadece Isparta iline göç eden kadınlarla sınırlandırılmıştır. Daha sonraki çalışmalarda özellikle bölgeler arası eşitsizliğin yoğun olduğu yerler arası karşılaştırmaların yapılması, hem göç veren hem de göç alan yerlerin dokusunu anlamak, yoksulluğun ve göçün dinamiklerini ortaya koymak açısından katkı sağlayacaktır. Kadın göçünü ve kadın yoksulluğunu konu alan bu çalışmada önem arz eden bir diğer öneri ise politikalar düzeyindedir. Ülkemizde istihdam çalışmaları sonucu 2020 yılında İstihdam edilenlerin %15,5'i tarım, %20,9'u sanayi, %5,2'si inşaat, %58,3'ü ise hizmet sektöründe yer aldığı görülmektedir. Buna karşın yukarıda da belirttiğimiz gibi işgücünde 1 milyon 102 bin kişi azalmış, 2020 yılında istihdama katılmaya gelen nüfusun neredeyse tamamı kadar vatandaş istihdamda yer alamamıştır. Bu duurum ülkemizde istihdam politikalarının yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Bu anlamda ülkemizde uygulanan istihdam politikalarının geliştirilmesi, birçok sektörde yatırım

teşviklerinin arttırılması önem arz eden istihdam politikları arasındadır. Ancak bu istihdam politikaları ülke genelinde genel istihdam odaklı oldukları için çoğu zaman bu kadınlar bu politikaların dışında kalabilmektedir. Özellikle ev sorumluluğunu yüklenen kadınların yüklendiği, bakım, temizlik ve diğer sorumlulukların devlet bazında ele alınarak çözüm önerilerinin getirilmesi (çocuk bakımı, yaşlı bakımı gibi) kadınların özellikle istihdam oranını arttırarak kadın yoksulluğunun aşılmasında önemli bir adım olacaktır.

KAYNAKLAR

Abadan-Unat, N., (1995), *Turkish Migration To Europe*, The Cambridge Survey Of World Migration, R Cohen (Ed.), Cambridge University Press, Cambridge.

Abadan-Unat, N., (2006), Bi*tmeyen Göç, Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa,* İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Acar-Savran, G., Tura- Demiryontan, N., (2008), *Kadının Görünmeyen Emeği,* İstanbul, Yordam Kitap.

Açıkgöz, R., (2010), *Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme*. Yardım ve Dayanışma, Hakem Heyeti 45-60.

Adepoju, A., Van Noorloos, F., Zoomers, A., (2010), *Europe's Migration Agreements With Migrant-Sending Countries İn The Global South: A Critical Review,* International Migration, Cilt 48, Sayı Sayı 3, Haziran 2010, S. 43, 47, 62.

Ağlargöz, O., Yardımcı, Ş., (2019), *Uluslararası Düzensiz Göç ve Çalışma Hayatı: Şanlıurfa İlindeki Suriyeli Göçmenlerin Durumu*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi Ağustos 2019, C,lt 14, Sayı 2, 535-558.

Akçabay, C., (2015), *Mülteciler ve Hukuk Politikası: Suriyeli Sığınmacılara Tanınan Geçici Korum.,* DİSKAR, 2015-4, ss. 126-133.

Aker, T., Ayata, B., Özeren, M., Buran, B. ve Bay, A. (2002), *Zorunlu İç Göç: Ruhsal ve Toplumsal Sonuçları*. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 3 (2), ss. 97-103.

Akın A. (2007), *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Sağlık*. Toplum Hekimliği Bülteni, 26(2), ss. 1-9.

Aksu, H. Sevil, Ü. (2010), *Göç ve Kadın Sağlığı*. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2 (3), ss. 133-138.

Aksu, L., (2011), *Dünya'da ve Türkiye'de Nüfus Analizleri*. İstanbul Journal Of Sociological Studies, 0, Sayı 25, ss. 219-311,

Aktaş, M.T., (2014), *Göç Olgusu Ekonomik Kalkınmada İtici Güç Olabilir Mi?*. Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7 (1), ss. 37-48

Altuntaş, B., (2014), *Mendile, Simite, Boyaya, Çöpe...Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar*. 2. Baskı, İletişim Yayınları, Ankara.

Andreas, P., (2001), *The Transformation Of Migrant Smuggling Across The U.S.-Mexican Border Global Human Smuggling*. London: The John Hopkins University Press.

Apadurai, A., (1997), *Disjuncture And Diffrence In The Global Cultural Economy, Modernity At Large, Minnesota*. Minesota University Press, USA.

Arabacı, Z., Hasgül, E., Serpen, A.S., (2016), *Türkiye'de Kadın Göçmenlik ve Göçün Kadın Sağlığı Üzerine Etkisi*. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi Yıl: 16 Sayı: 36 Tarih: Ocak-Haziran 2016 ss: 129-144

Arı, A. ve Özcan, B. (2012), *İşçi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Dinamik Panel Veri Analizi*. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 38, Haziran-Aralık 2011, 101-117.

Arpa, A.T., Kolçak, M., (2017), *Türkiye ve OECD Ülkelerinde Sosyal Güvenlik Harcamaları.* Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 3, ss. 651-677

Arrighi, G., Saul, J., (1973). *Essays On The Political Economy Of Africa*, XF2006174630

Atan, M., Atan, S., Arslantürk, Y. (2012), *Lisansüstü Araştırmalarda İstatistik Uygulamaları (SPSS Uygulamalı).* Dama Yayın Kitapçılık: Ankara

Atherton, C. R., Gemmel, R. J., Haagenstad, S., Holt, D. J., Jensen, L. A., O'Hara, D. F., & Rehner, T. A. (1993), *Measuring Attitudes Toward Poverty: A New Scale*. Social Work Research And Abstracts, 29 (4), 28–30. Doi:10.1093/Swra/29.4.28

Bakırcı, K., Karadenız, O.,Yılmaz, H.,Lewıs, E.N.,Durmaz,N.,(2014); *İş Dünyasında Kadın:* Cilt 2, TÜRKONFED

Barfield, C.S. Swisher, M.E. (1994), *Integrated Pest Management: Ready For Export? Historical Context And İnternationalization Of IPM*. Food Reviews International, 10 (2), 215-267.

Barfield, T., (1997), *The Dictionary Of Anthropology*, Wiley-Blackwell, 1997

Bask, M., (2008), *A Longitudinal Approach To Social Exclusion In Sweden*. Department Of Sociology Umeå University, Sweden.

Baş, M., Molu, B., Tuna, İ.H. ve Baş, İ., (2017), *Göç Eden Ailelerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Değişiminin Kadın ve Çocuk Yaşamına Etkisi*, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi Cilt 6, Sayı 3, S. 1680-1693

Başar, Y. (2015), *Türkiye'de İller Bazında İç Göçü Belirleyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi: 2008-2013*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

BBC, Http://Www.Bbc.Com/Turkce/Haberler-Turkiye-41581524

Belet, N.H., (2013), *Kriz Olgusunun Kadına Yönelik Algıya ve Kadın İşgücüne Etkisi*. Gazi Universitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Fakultesi Dergisi, 15(1), 196, ss. 1-28.

Bennett, J. M. (2006), *History Matters: Patriarchy And The Challenge Of Feminism*. Philadelphia: University Of Pennsylvania Press

Biçerli, K. (2004), *İşsizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

BM (UN, Economic & Social Affairs) (2011), *The Age And Sex Of Migrants 2011*, Http://Www.Un.Org/En/Development/Desa/Population/Publications/Migration/Age-Sex-Migrants-2011.Shtml

Bonifazi, C., Okolski, M., Schoorl, J., Simon, P., (2008), *International Migration In Europe,* Amsterdam University Press, Amsterdam.

Bora A. (2002), *Olmayanın Nesini İdare Edeceksin: Yoksulluk, Kadınlar ve Hane*. İçinde Erdoğan N. (Der), Yoksulluk Halleri "Türkiye'de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri, 2002, İstanbul

Borjas, B. J. (1989), *Economic Theory And International Migration*. International Migration Review, Special Silver Anniversary Issue, pp. 3-23

Buğra, A., (2008), *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika*. İletişim Yayınları, İstanbul.

Buz, S., (2003), *Yoksulluk ve Göç*. 2 Cilt, Yoksulluk Sempozyumu 31 Mayıs-1 Haziran 2003, Deniz Feneri Yayınları, İstanbul.

Bülbül, S., Köse, A., (2010), *Türkiye'de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle İncelenmesi*. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, Sayı/No:1, S.75-94

Byrne, D. (1999), *Social Exclusion.* Buckingham: Open University Press.

Carling, J. (2005), *Gender Dimensions Of İnternational Migration,* Global Migration Perspectives, No. 35. Global Commission On International Migration, Geneva, pp. 3-8.

Castles, S., (2000). *International Migration At The Beginning Of The Twenty First Century: Global Trends And Issues,* UNESCO Papers, Blackwell Publishers, Oxford, ISSJ/165, 2000, S. 273.

Castles, S., Miller, M.J., (1998). *The Age Of Migration International Population Movements In The Modern World*. 2. Bs. , Palgrave Press, New York.

Cawthorne, A., (2008), *The Straight Facts On Women In Poverty,* Https://Www.Americanprogress.Org/İssues/Women/Reports/2008/10/08/5103/The-Straight-Facts-On-Women-İn-Poverty/

Ceren, F., (2015),. *Sosyal Hizmet Uzmanlarının Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Algıları ve Yoksulluğa Yönelik Tutumları*, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Cervantes, M., Guellec, D., (2002), *The Brain Drain: Old Myths, New Realities*. OECD Observer, No.230, January.

Chant, S. (2016), *Women, Girls And World Poverty: Empowerment*, Equality Or *Essentialism*? International Development Planning Review , 38 (1), 1–24.

Chant, S., (2003), *Female Household Headship And The Feminisation Of Poverty: Facts, Fictions And Forward Strategies*, Http://Eprints.Lse.Ac.Uk/574/1/Femalehouseholdheadship.Pdf

Chimhowu, A., Piesse, J., Pinder, C., (2005), *The Socioeconomic Impact Of Remittances On Poverty Reduction, Remittances: Development Impact And Future Prospects*, Samuel Munzele Maimbo ve Dilip Ratha (Ed.), pp. 83-102, Http://Siteresources.Worldbank.Org/EXTDECPROSPECTS/Resources/476882-1157133580628/Remittancesdevelopmentımpcat&Futureprospects.Pdf?Resourceurlname=Remittancesdevelopmentımpcat&Futureprospects.Pdf

Chirot, D., 1986. *Social Change In The Modern Era*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, Publishers.

Chukwuemeka, E., (2011), *African Underdevelopment And The Multinationals – A Political Commentary*, 4 (4), 101–109. Http://Doi.Org/10.5539/Jsd.V4n4p101

Clifford, J., (1994), *Diasporas, Cultural Anthropology*, Vol. 9, No. 3, Further Inflections: Toward Ethnographies Of The Future, (Aug., 1994), pp. 302-338.

Collins, P.H., (1998), *Toward A New Vision: Race, Class And Gender As Categories Of Analysis And Connection.* İn Social Class And Stratification: Classic Statements And Theoretical Debates. Boston: Rowman & Littlefield. pp. 231–247.

Connell, R.W. (1998), *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar.* (Çev: Cem Soydemir), İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Corbett, A.C., (2005), *Experiential Learning Within The Process Of Opportunity Identification And Exploitation*. Entrepreneurship Theory And Practice, Volume 29, Issue 4, pp. 473-491

Coşkun, M.B., Yolcu, T., (2016), *Küreselleşen Dünyada Göç Sorunları ve Türkiye'nin Bölgesel Rolü, II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları:*

Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu. Paksoy, M., Vd., (Eds), Kilis 7 Aralık Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 28-29 Nisan, 2016, Bildiri Kitabı, Kilis, ss. 93-101.

Cömertler, N., (2003), *Yoksulluk ve Kadın İç*. Yoksulluk–1 (Ed: A. E. Bilgili ve İ. Altan), İstanbul: Deniz Feneri Yayınları, S. 182-197

Çağatay, N. (1998); *Gender And Poverty*. UNDP Social Development And Poverty Elimination Division, Working Paper Series No: 5, New York.

Çağlayan, S., (2006), *Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkileri*. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Güz, (17) ; 67-91.

Çağlayan, S., (2008), *Göç ve Yoksulluk: Mutlak ve Doğrusal Olmayan Bir İlişki*. Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları (Derleyen Nurgün Oktik), İzmir, Yakın Kitapevi.

Çakır, Ö., (2002), *Sosyal Dışlanma*. Dokuz Eylül Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cilt: 4, Sayı: 3, S. 83-104

Çam, S., (1999), Sınıf-*Altı Kavramına Kuramsal Bir Yaklaşı.* Mürekkep Dergisi, 1999, Sayı: 12 ss. 203-223.

Çamlı, C., (2010), *Kütahya'da Göçmen Gruplar ve Kazan Türkleri (Alan Araştırması).* Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

Çamur Duyan, G. (2011), *Komisyonu Kadın Yoksulluğu*. Ankara: SHUDER Genel Merkezi.

Çınar, S., Lordoğlu, K. (2010), *Mevsimlik Tarım İşçileri: Marabadan Ücretli Fındık İşçiliğine.* Marmara Üniversitesi

Darboe, H., (2017), *Göç ve Kalkınma: Gambiya Orneği.* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilimdalı Kalkınma İktisadı ve İktisadi Büyüme Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Davis, M., (2007), *Gecekondu Gezegeni* (Çev: Gürol Koca), İstanbul: Metis Yayınları

De Haas, H. (2006), *Engaging Diasporas: How Goverments And Developmet Agencies Can Support Diaspora Involment İn The Development Of Origin Countries*, (International Migration Institute),

De Has, H., (2010). *Migration And Development: A Theoretical Perspective*. International Migration Review Volume 44, Issue 1; Https://Onlinelibrary.Wiley.Com/Doi/Full/10.1111/J.1747-7379.2009.00804.X

Demir, G. ve Arıöz, A. (2014), *Göç Eden Kadınların Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Etkileyen Faktörler.* Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 4 (2), ss. 1-8.

Demir, T.E., (2008), *Göç ve Sosyo-Kültürel Değişim*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Desai M, Kapur D And John Mchale (2003), *The Fiscal Impact Of High Skilled Emigration: Flows Of Indians To The US.* WCFIA Working Paper No. 03-01, Harvard University.

Dişbudak, C. (2004), *Uluslararası Göç ve Türkiye Ekonomisi.* İktisat, İşletme ve Finansdegisi, Mali ve Ekonomik Sorunlara Yönelik Aylık Yayın, Yıl 19, Sayı 217, Nisan, ss. 84-94

Docquier, F., Marfouk, A. (2005), *International Migration By Educational Attainment, 1990–2000*. C. Ozden & M. Shiff (Ed), International Migration, Remittances,And The Brain Drain (S. 151-199),Washington, DC: World Bank/Palgrave Macmillan

Docquier, F., Rapoport, H. (2006), *The Brain Drain*. L. Blume And S. Durlauf (Ed), New Palgrave Dictionaryof Economics (2nd Edition), London: Palgrave And Macmillan.

Doğan, A., (2008), *Göç Sürecinde Kadın: Aile İçi Konumu Üzerine Bir Araştırma*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Doğan, B.B. ve Çelik, Y., (2012), *Diyarbakır'daki Kentsel Yoksulluğun Ana Bileşen Analizi Dâhilinde Değerlendirilmesi*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Y.2012, C.17, S.3, S.129-162

Domhoff, G. W (2013), *Who Rules America? The Triumph Of The Corporate Rich*. Mcgraw-Hill.

Donato, K.M. Gabaccia, D. (2015), *Gender And International Migration: From The Slavery Era To The Global Age*. Russell Sage Foundation, New York.

Dumont, J.C., Lemaître, G. (2005), *Counting İmmigrants And Expatriates: A New Perspective*. Social, Employment And Migration Working Papers No. 25 (Paris,OECD),

Durmaz, Ş., (2016), *İşgücü Piyasasında Kadınlar ve Karşılaştıkları Engeller*. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED) 2016, Cilt 2, Sayı 3, Sayfa 37-60.

Duryea, S., Pagés, C. (2002), *Human Capital Policies: What They Can And Cannot Do For Productivity And Poverty Reduction In Latin America*. Inter-American Development Bank, Working Paper; 468.

Duyan, G.Ç., (2010), *Yoksulluğun Kadınlaşması: Altındağ Örneği.* Aile ve Toplum Yıl: 11 Cilt: 6 Sayı: 22 Nisan-Mayıs-Haziran 2010, ss. 19-29.

Dünya Bankası (World Bank) (2011), *Migration And Remittances Factbook 2011*, Http://Siteresources.Worldbank.Org/INTLAC/Resources/Factbook2011-Ebook.Pdf

Dünya Bankası (World Bank), (2015), *Göç ve Beyin Göçü*. Dünya Bankası ECA Ekonomik Güncelleme Raporu, Sonbahar 2019, The World Bank, Washington.

.Dünya Bankası, (World Bank) (2013), *Migration and Development Brief*, Migration And Remittances Unit, Development Prospects Group Http://Siteresources.Worldbank.Org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1110315015165/Migrationanddevelopmentbrief20.Pdf

Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization, WHO) (2010), Http://Www.Who.İnt/Mediacentre/Factsheets/Fs301/En/ , Fact Sheet Nu. 301

Ecevit, Y., (2003) *Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir?*. C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi 25 (4), 2003 Özel Eki ss. 83-88

Edgren-Schori, M. (2000), *Social Exclusion: En Kunskapsöversikt Och Begreppsanalys (Social Exclusion: A Literature Survey And An Analysis Of The Concept),* Stockholm: Stockholm University.

Ehrenreich B. (1995), *The decline Of Patriarchy, Constructing Masculinity*. Berger M, Wallis B, Watson S, Ed. What Is Masculinity? (Elektronik Sürüm), New York: Routledge, S:284, 1995.

Eigelsreiter-Jashari, G. (2000), *A Feminist Point Of View On Globalization And Gender*. Hanover: International Woman's University.

Ekiz Gökmen, Ç., (2018), *Turizm Sektöründe Göçmen Emeği: Nitelikli Emek Mi? Ucuz Emek Mi?*. Çalışma ve Toplum, 2018/1, ss. 139-166.

Emniyet Genel Müdürlüğü (2001), *Dünyada ve Türkiye'de Yasadışı Göç, Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar*. Hudut, İltica Dairesi Başkanlığı.

Eraktan, G. (2002), *Türk Tarım Politikasında AB'ye Uyum Çalışmaları*. Tarım ve Mühendislik Dergisi, Sayı: 64-65.

Erdem, T., (2003), *Yoksulluk Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma -Ankara Kent Yoksulları*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Erder, S., (2007), *Yabancısız Kurgulanan Ülkenin Yabancıları, Der: ARI A., Türkiye'de Yabancı İşçiler: Uluslararası Göç, İşgücü ve Nüfus Hareketleri*. Derin Yayınları, İstanbul, (2007), 1-82.

Erder, S., (2010), *Düzensiz Göç, Göçmen Korkusu ve Çelişen Tepkiler*. Türkiye'ye Uluslararası Göç. Barbara Pusch ve Thomas Wilkoszewski (Der):İçinde. İstanbul:Kitap. 41-55.

Ersoy, M., Şengül, T., (2002), *Kente Göç ve Yoksulluk- Diyarbakır Örneği*. Ankara: ODTÜ Yayınları

Esai, A.M., Kapur, D., Mchale, J., (2004), *International Tax And Public Finanse*. March 23, 2004, Http://Www.People.Hbs.Edu/Mdesai/Sharingspoilsproofs.Pdf

Everett S., L. (1966), *A Theory Of Migration.* Demography, Vol 3. No. 1, P. 47-57

Faini, R., (2002), *Migration, Remmitances And Growth.* Http://Www.Wider.Unu.Edu/Conference/Conference-2002-3/Conference%20papers/Faini.Pdf

Faist, T., (2003), *Uluslararası Göç ve Ulus Aşırı Toplumsal Alanlar*. Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Fawcett, T.T., (1989), *Networks, Linkages And Migration Systems*. International Migration Review, 23 (3), The Centre For Migration Studies, New York;671-680.

Fidan, F., Fidecioğlu, A., (2010), *Türkiye'den Almanya'ya Göç Sürecinde Geride Kalan Kadınlar: Alamanyalı Beylerin Fedakâr Eşleri.* Yardım ve Dayanışma, Cilt 1, Sayı, 1, ss. 29-39

Fields, G., (1994), *Poverty And In Come Distribution Data For Measuring Poverty And In Equality Changes İn The Developing Countries*. Journal Of Development Economics, 1994, Vol.44, No.1, (Pp. 87-102),

Fleury, A. (2016), *Understanding Women & Migration: A Literature Review.* Working Paper 8, Global Knowledge Partnership On Migration And Development (KNOMAD), Washington, pp. 2-27.

Franck, A.K., Spehar, A. (2010), *Women's Labour Migration In The Context Of Globalisation,* Belgium : WIDE.

Gallina, A., 2006. *The Impact Of International Migration On The Economic Development Of Countries İn The Mediterranean Basin.* UN/POP/EGM/2006: 4.

Genç, S., Soysal, M. İ. (2018), *Parametrik ve Parametrik Olmayan Çoklu Karşılaştırma Testleri.* Black Sea Journal Of Engineering And Science 1 (1)

George, S.M., (2005), *When Women Come First.* Universıty Of California Press.

Gerşil, G., (2015), *Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu*. Yönetim ve Ekonomi Yıl:2015 Cilt:22 Sayı:1, ss. 159-181

Gibson, J., Mckenzie, D., (2011), *Eight Questions About Brain Drain*. Journal Of Economic Perspectives, Vol. 25, No. 3, Summer 2011, pp. 107-28.

Giddens, A., (2010), *Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi*. Sosyoloji Başlangıç Okumaları, Say Yayınları, Ankara, ss. 522–527.

Goldberg, G. S., Kremen, E., (1990), *The Feminization Of Poverty: Discovered*. In America İn The Feminization Of Poverty: Only İn America? (Ed. G. S. Golberg And E. Kremen), New York: Greenwood Pres.

Gottschalk, P. (1997), *Inequality, İncome Growth, And Mobility: The Basic Facts*. Journal Of Economic Perspectives, 11 (2), pp. 21-40.

Göç Araştırmaları Vakfı, 2017. OECD 2017 Göç Raporu Yayınlandı, Temmuz 03,2017, Http://Gocvakfi.Org/Oecd-2017-Goc-Raporu-Yayinlandi/

Grusky, D B (2011), *The Past, Present And Future Of Social Inequality*. In Social Stratification: Class, Race, And Gender İn Sociological Perspective (Second Edition), Boulder: Westview Press. pp. 3–51.

Grusky, D B. Takata A.A., (1992), *Social Stratification*. The Encyclopedia Of Sociology. Macmillan Publishing Company. pp. 1955–70.

Grusky, D.B. (2001), *The Past, Present, And Future Of Social İnequality. In Grusky, D.B. Social Stratification: Class, Race, And Gender In Sociological Perspective*. 2nd Edition. Boulder: Westview Press.

Gutkind, P.C.W., (1962), *Some Problems Of African Urban Family Life: An Example From Kampala, Uganda, British East Africa.* Volume: 10 İssue: 37, Page (S) : 88-104, Https://Doi.Org/10.1177/039219216201003706

Güçlü, C., 2017. *Bilgi Kaynaklarının Seyahat Motivasyonları Üzerindeki Etkisi: Alanya Örneği*. Alanya Akademik Bakış, Yıl:2017, C:1, S:3, S. 61-79

Gül, H., Sallan-Gül, S., (2008), *Türkiye'de Yoksulluk, Yoksulluk Yardımları ve İstihdam, İç. Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları*. (Derleyen: N. Oktik) İzmir: Yakın Kitabevi Yayınları S. 361-396

Güllüpınar, F., (2012). *Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme.* Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 4, Nisan-Eylül, ss. 53-85

Gündüz, M., Yetim, N., (1997), *Terör ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi - "Toplum ve Göç" (20-22 Kasım 1996, Mersin).* Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü ve Sosyoloji Derneği, ss. 109-116.

Güneş, F., (2009), *Kentsel Yoksulluk/Dışlanma (Mı), Göç ve İstihdam: Eskişehir'de Belediyeden Yardım Alan Haneler*. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 9.18: 449-471.

Gürsel, S. Uysal, G. ve Acar, A. (2011), *Toplumsal Değerler Kadınların İşgücüne Katılmalarına Engel.* Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomi ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi, Araştırma Notu:11/115, ss. 1-6.

Haas, H. De. (2007), *Remittances, Migration And Social Development*. UNRISD Programme Paper, (34),Http://Www.İmi.Ox.Ac.Uk/Pdfs/Unrisd-Remittances-Mig-Dev

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü ve Macro International Inc. (HÜNEE) (1999), *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 1998*. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.

Hacıoğlu Deniz, M., Haykır Hobikoğlu, E., (2012), *Cinsiyete Göre Gelişme Endeksi Çerçevesinde Kadın İstihdamının Ekonomik Değerlendirmesi: Türkiye Örneği*. International Conference On Eurasian Economies 2012, pp. 123-130

Hagen-Zanker, J., (2008), *Why Do People Migrate? A Review Of The Theoretical Literatüre.* Maastricht University Maastricht Graduate School Of Governance, The Netherlands.

Harding, K., (1996) *The Zar Revisited.* Crescent Moon Magazine, July-Augst, pp. 9-10.

Harris, J. R. Todaro, M.P., (1970), *Migration, Unemployment, And Development: A Two-Sector Analysis.* American Economic Review 60: 126-142.

Hayter, T., (2000), *Open Borders*. London: Pluto Press.

Heisler, B.S., (2000), *The Sociology Of Immigration Migration Theory Talking Across Discipline.* Brettel And Hollifield (Ed.), Newyork And London: Routledge.

Hofstede, G., (2001), *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors*. Institutions And Organizations Across Nations, Sage Publications, Beverly Hills, CA

Houstoun, M.F. Kramer, R.G. And Barrett, J.M. (1984), *Female Predominance In Immigration To The United States Since 1930: A First Look.* International Migration Review, Vol. 18, No. 4, pp. 908-963.

Ihlamur-Öner, S.,G., Öner, A.Ş., (2012), *Küreselleşme Çağında Göç*. İletişim Yayınları, İstanbul.

ILO (2004), *Global Employment Trends For Women 2004*. International Labour Office, Geneva,.

International Migration Report, (2015), *International Migration Report 2015 Highlights.* United Nations New York, 2016: Http://Www.Un.Org/En/Development/Desa/Population/Migration/Publications/Migrationreport/Docs/Migrationreport2015_Highlights.Pdf

IOM, (2012), *Developing A Broad Map For Engaging Diasporas İn Development, A Handbook For Policymakers And Practitioners In Home And Host Countries*. Retrived From IOM Online: Http://Publications.İom.İnt/System/Files/Pdf/Diaspora_Handbook_En_For_Web_28may2013.Pdf

İçduygu, A. ve Sirkeci, İ., (1999), *Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları

İlkkaracan, İ., İlkkaracan, P., (1999), *1990'lar Türkiye'sinde Kadın ve Göç, 75 Yılda Köylerden Şehirlere.* İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, ss. 305-332.

İncedal, S., (2013), *Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Basılmamaış Uzmanlık Tezi, Ankara.

İnsel, A., (2001), *İki Yoksulluk Tanımı ve Bir Öneri*. Toplum ve Bilim, Sayı: 89, İstanbul, ss. 62-72.

İŞKUR (Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü) (2011), *İŞKUR: Dünden Bugüne, İŞKUR.* Yayın Numarası 357, Ankara: Lazer Ofset Matbaacılık.

Jandt, F.E., (2012), *An Introduction To Intercultural Communication: Identities In A Global Community*. SAGE Publications, Oaks, CA.

Johnson, H., (1965), The *Economics Of The Brain Drain: The Canadian Case*. Minerva, 3 (3), 299–311

Kaçar, G., (2016), *Türkiye'de Beyin Göçü ve Tersine Beyin Göçü Olgularının Değerlendirilmesi.* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yükseköğretimin Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı Yükseköğretimin Yönetimi Programı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Kadir Has Üniversitesi, (2019), *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması 2019.* Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Araştırmaları Çalışmaları Araştırma Merkezi, İstanbul.

Kalaycıoğlu, S., Tılıç, H.R., (2000), *Gündelikçi Kadınlar*. Ankara, Su Yayınları

Kapur, D.İ (2004), *Remittances: The New Development Mantra?*. G-24 Discussionpaper Series, No.29, United Nations Conference On Tradeand Development, UN: New York And Geneva

Karaoğlu, N., (2011), *Karacabey ve Mustafakemalpaşa İlçelerindeki Göç Hareketlerinin İki Durumlu Tercih Modelleriyle Analizi*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilimdalı Ekonometri Bilimdalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Kartal, B., (2004), *Kadın Çalışmalarında Disiplinler Arası Buluşma.* Sempozyum Bildirileri, Yeditepe Üniversitesi GSF, Cilt:1.

Kartal, N., Demirhan, Y., (2011), *Türkiye'de Kentsel Yoksulluğun Kırsal Nedenleri ve Çözüm Önerileri Üzerine.* C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 15, Sayı 2, ss.

Kaya, A., (2001), *Sicher In Kreuzberg Constructing Diasporas: Turkish Hip-Hop Youth In Berlin*. Bilefeld: Transcript Verlag.

Kaya, A., (2011), *Türkiye'de Çerkeslar: Diasporada Geleneğin Yeniden İcadı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Keely, C.B. (2000), *Demography And International Migration Migration Theory Talking Across Discipline.* Brettel And Hollifield (Ed.), Newyork And London: Routledge.

Keleş, R. (2004), *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kerbo, H. R. (2007), *Social Stratification*. In: C. D. Byrant ve D. L. Peck (Ed.) 21st Century Sociology: A Reference Handbook (Ss. 228-236), Thousand Oaks: Sage Publications

Kernaghan, C., (2004), *Teşhir- Etiketin Arkasındaki Gerçek*. Çev: A.E. Savran, İç Küresel Başkaldırı, (Ed. N. Welton And L. Wolf), İstanbul: Aykırı Yayıncılık, S. 168-171

Keyder, Ç., Yenal, Z., (2013), *Bildiğimiz Tarımın Sonu (Küresel İktidar ve Köylülük).* İstanbul, İletişim Yayınları.

King, R., (2019), *Bağlam Temelli Nitel Araştırma ve Avrupa'da Çok-Sahalı Göç Araştırmaları.* (3. Bölüm), Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar İçinde, ss. 40-67, Garkitaplık, GAR (Göç Araştırmaları Derneği) Kitap Serisi, İstanbul.

Kiren Ö.G., (2007), *Türkiye'de Cinsiyete Göre Gelir Farklılığının Ayrıştırma Yöntemiyle Uygulanması.* Journal Of Yaşar University, 6(2), ss. 571-589

Kloby, J., (2005), *Küreselleşmenin Sefaleti- Eşitsizlik, Güç ve Kalkınma*. (Çev: O. Düz), Gü-Ncel Yayıncılık, İstanbul..

Koca, H. (1994), *Erdemli İlçesi'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum

Korkmaz, A., Korkut, G. (2012), *Türkiye'de Kadının İşgücüne Katılımının Belirleyicileri.* Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(2), 41-65.

Körükmez, L., (2008), *Kent Yoksulluğu İle Mücadelede Kadınların Geliştirdiği Stratejiler ve Toplumsal Cinsiyet Rolleri*. Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları, OKTİK, Nurgün (Ed.),Yakın Kitabevi, İzmir, ss.207-244.

Kritz, M.M., Lim, L.L., Zlotnik, H., (1992). *International Migration Systems: A Global Approach*. Oxford, Clarendon Press.

Kundakçı F.S., (2007), *İktidar, Ataerkillik ve Erkeklik: Ankara Örneğinde Erkek Akademisyenler Üzerine Bir Çalışma*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Kurekova, L. (2011, April), *Theories Of Migration: Conceptual Review And Empirical Testing In The Context Of The EU East-West Flows. Paper Presented At The Interdisciplinary Conference On Migration*. Economic Change, Social Challenge. University College London, England.

Kübetoğlu, F.B., (2002), *Küreselleşme ve Kadın İstihdamı*. B. Kümbetoğlu & N. Çaga, Toplumbilim, Feminist Eleştiri Özel Sayısı, 15, S.117-227.

Küçükşen, K., (2017*), Suriyeli Sığınmacı Kadınlarda Sosyal Dışlanma Algısı Üzerine Nitel Bir Çalışma*. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi., Cilt 6, Sayı 5, ss. 2399-2413.

Landau, A. (2002), *Peer Groups And Educational Outcomes*. Retrieved January 24, 2004.

Lecaj, F., (2019), *Küreselleşme Göç ve Kadın*. Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, ss. 49-58.

Leclere, F. B. And D. K. Mclaughlin (1997) *Family Migration And Changes İn Women's Earnings: A Decomposition Analysis.* Population Research And Policy Review, 16:3 15-335

Lewis, W. A. (1954), *Economic Development With Unlimited Supplies Of Labor*. The Manchester School Of Economic And Social Studies 22: 139-191.

Lillie, N., Greer, I., 2007. *Industrial Relations, Migration And Neoliberal Politics: The Case Of The European Construction Sector.* Politics Society, Cilt 35, Sayı 4, Aralık 2007, S. 552, 559.

Lowell, L. (2008), *Highly Skilled Migration. World Migration Report 2008: Managing Labour Mobility In The Evolving Global Economy*. 4 (Geneva, IOM), 51–76.

Mabogunje, A. L. (1970), *Systems Approach To A Theory Of Rural–Urban Migration*. Geographical Analysis, 2 (1), 1–18.

Macionis, G, John, L., (2010), So*ciology 7th Canadian Ed. Toronto*. Ontario: Pearson Canada Inc. P. 243.

Marangoz, M., Erboy, N., (2016), *Suriyeli Göçmenlerin Türkiye'de İstihdama Etkileri ve Girişimcilik Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi.* II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M., Vd., (Eds), Kilis 7 Aralık Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 28-29 Nisan, 2016, Bildiri Kitabı, Kilis, ss. 555-565

Martin, J. And Roberts, C. (1984), *Women And Employment: A Lifetime Perspective*. London: HMSO.

Martin, P.L., (1991), *Bitmeyen Öykü: Batı Avrupa'ya Türk İşçi Göçü*. ILO, Uluslararası Çalışma Bürosu, Ankara.

Martin, S.F. (2003), *Women And Migration.* Journal Of Refugee Studies, Vol. 6, İssue. 3, pp. 302–304.

Mason, K., Carlsson , H., (2004), *The Impact Of Gender Equality İn Land Rights On Development*. Human Rights And Development: Towards Mutual Reinforcement. New York.

Massey, D.S, Arango, J., Hugo, G., Kovaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, E., (1993), *Theories Of International Migration: A Review And Appraisal, Population And Development Review.* Vol:19, No: 3, September 1993; pp. 431-466

Massey, D.S., (2015), *A Missing Element İn Migration Theories*. Migrat Lett. 2015 Sep; 12(3): 279–299.

Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrinoi, A., Taylor, J.E., (2014), *Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi*. Dedeoğlu, S., Vd., (Çev) Göç Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, Sf. 11 – 46

Maternowska, C., Estrad, F.C, Lourdes, H.C., Brindis, C.D., Vostrejs, M.M., (2010), *Gender, Culture And Reproductive Decision-Making Among Recent Mexican Migrants In California*. Culture, Health &Sexuality, 12:1, 29-43.

Mies, M., (1999), *Patriarchy And Accumulation On A World Scale: Women In The International Division Of Labour*. London: Palgrave Macmillan.

Moghadam, V.M., (2005), *The "Feminization Of Poverty" And Women's Human Rights*, SHS Papers ın Women's Studies/ Gender Research, No. 2, UNESCO.

Momsen, J. H. (2010) *Gender And Development*. New York, Routledge

Muftuler-Bac, M., (2012), *Gender Equality In Turkey*. European Parliament. Directorate General For Internal Policies, January, pp. 462-428.

Mustafa Gündüz, Nalan Yetim (1997), *Terör ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi - "Toplum ve Göç" (20-22 Kasım 1996, Mersin),* Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü ve Sosyoloji Derneği, S. 110-111 (109-116),

Mutluer, M., (2003), *Uluslar Arası Göçler ve Türkiye, Kuramsal ve Amprik Bir Alan Araştırması: Denizli Tavas,* Çantay Kitabevi, İstanbul.

Nakhoul, E.T., (2014) Uluslararası İşgücü Göçü ve Türkiye, ÇSGB Uzmanlık Tezi, Ankara.

Nasırova, G., (2016), *İşgücü Göçü ve İktisadi Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Politikası Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Neumayer, E., (2001), *Bogus Refugee? The Determinants Of Asylum Migration To West Europe,* Http://Www.Lse.Ac.Uk/Geography-And-Environment

Niessen, J., Schibel, Y., (2002), *Promoting Debates On European Migration Policies*. European Journal Of Migration And Law, Volume 4: Issue 4, pp. 469–475.

OECD (2014), *International Migration Outlook 2014*. OECD Publishing.

OIM, (2010), *Organisation International Pour Les Migrations*. Introduction Sur La Migration Du Travail

Oishi, N., (2002), *Gender And Migration: An Integrative Approach*. The Center For Comparative Immigration Studies CCIS University Of California, San Diego

Onat, Ü. (1993), *Gecekondu Kadınının Kente Özgü Düşünce ve Davranışlar Geliştirme Süreci.* Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları

O'Neil, T. Anjali Fleury, A. & Foresti, M. (2016), *Women On The Move: Migration, Gender Equality And The 2030 Agenda For Sustainable Development.* ODI Newsletter, pp. 4-6.

Ortiz, V. (1996), *Migration And Marriage Among Puerto Rican Women*. International Migration Review, 30(2), 460–484.

Özbek, M., (1998), *Mekânsal Kültürel Haritalar: İstanbullu Kadın Öğrencilerden Yaşam ve Göç Öyküleri.* Defter 11; 32: 109–129.

Özbekmezci, Ş. ve Sahil, S. (2004), *Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal, Ekonomik ve Barınma Sorunlarının Analizi,* Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der. Cilt 19, No 3, 261-274

Özbekmezci, Ş. ve Sahil, S. (2004a), *Çukurova Bölgesindeki Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yerleşim Dokuları ve Yaşam Üniteleri,* Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 19, No 4, 375-391

Özbudun, S., (2002), *Küresel Bir "Yoksulluk Kültürü" Mü?. Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları.* Ankara, TODAİE Yayını No:331.

Özcan, E. D. E. (2017), *Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme*. İş ve Hayat, 2 (4), 183-215.

Özcan, Ü., (2000), *Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Yoksullukla Mücadele Alt Komisyonu Raporu.* DPT, Ankara, Http://Www.Dapaturk.Com/Pub/Yoksullukla_Mucadele.Pdf

Özcan, Y. Z. (1998), *İçgöçün Tanımı ve Verileri İle İlgili Bazı Sorunlar*. Türkiye'de İçgöç Konferans Bolu-Gerede, 6-8 Haziran 1997 İçinde (S. 78-90), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları

Özdemir, H., (2012), *Türkiye'de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme.* Akademik Bakış Dergisi, S.30, ss.1-18.

Özer, İ., (2004), *Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Ekin Kitabevi, Bursa.

Özgen, A.Ö., (2010), *Avrupa Birliği Göçmenlik Politikaları: Tarihsel Geçmiş ve Mevcut Durum*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Özgüç, N., (1998), *Kadınların Coğrafyası.* İstanbul: Çantay Kitabevi

Özyakışır, D., (2013), *Göç, Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama.* Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic.Ltd., Şti

Park, R.E., (1914), *Racial Assimilation İn Secondary Groups With Particular Reference To The Negro.* American Journal Of Sociology (AJS), Vol. 19, No. 5 (Mar., 1914) : pp. 606- 623.

Pearson, R., (1992), *Gender Mattrers İn Development In Allen And Thomas, Poverty And Development In The 1990's.* Oxford, pp. 291-312

Penninx, R. Berger, M., ve Kraal, K. (2006), *The Dynamics Of İnternational Migration And Settlement In Europe: A State Of The Art*. Amsterdam: Amsterdam Univ. Press.

Perry-Rivers, P. (October 2014), *Stratification, Economic Adversity, And Entrepreneurial Launch: The Converse Effect Of Resource Position On Entrepreneurial Strategy*. Entrepreneurship Theory & Practice. 40 (3) : 685.

Petersen, W. (1958), *A General Typology Of Migration*. American Sociological Review, 23 (3), 256-266.

Petersen, W., (1996), *A General Typhology Of Migration.* In: Cohen, R, "Theories Of Migration.. pp. 3-13, Cheltenham

Phizacklea, A., (1990), *Unpacking The Fashion Industry: Gender, Racism And Class In Production.* London: Routledge.

Portes, A., Haller, W., (2003), *Assimilation And Transnationalism: Determinants Of Transnational Political Action Among Contemporary Migrants*. American Journal Of Sociology (AJS), Vol. 108, No. 6 (May 2003) : pp. 1211–48.

Portes, A., Kenneth, L.W., (1980), *Immigrant Enclaves: An Analysis Of Labor Market Experiences Of Cubans In Miami.* American Journal Of Sociology (AJS), Vol. 81, Number 2, 295-316.

Portes, A., Kenneth, L.W., (1980), *Immigrant Enclaves: An Analysis Of Labor Market Experiences Of Cubans İn Miami.* American Journal Of Sociology (AJS), Vol. 81, Number 2, 295-316.

PRIO Report 2 (2010), *Participation Of Diasporas In Peace Buildingand Development, A Handbook For Practitionar Sand Policymakers*. Peace Research Institute Retrived From Oslo, Https://Unpos.Unmissions.Org/Sites/Default/Files/PRIO%20Report%202-2010%20with%20links.Pdf

Rahmani, F., (2019), *Gender And Migration From Afghanistan: An Analysis Of Women's Empowerment And Migratıon.* İstanbul Aydın Universitey Institute Of Social Sciences, İstanbul.

Rahnema, M., (2009), *Sefaletin Yoksulluğu Kovduğu Bir Dünya*. (Çev: Şule Ünsaldı), Ankara: Özgür Üniversite Yayınları,

Ranis, G. Fei, J.C.H. (1961), *A Theory Of Economic Development*. American Economic Review 51: 533-565.

Ravenstein, E.G., 1885. *The Laws Of Migration.* Journal Of The Statistical Society Of London Vol. 48, No. 2 (Jun., 1885), pp. 167-235

Reed, H., (2018), *Forced Migration And Undocumented Migration And Development.* Unıted Natıons Expert Group Meetıng For The Revıew And Appraısal Of The Programme Of Actıon Of The Internatıonal Conference On Populatıon And Development And Its Contrıbutıon To The Follow-Up And Revıew Of The 2030 Agenda For Sustaınable Development, UN/POP/EGM/2018/11.

Rinus, P. Berger, M. & Kraal, K. (2006), The Dynamics Of International Migration And Settlement İn Europe: A State Of The Art, Amsterdam: Amsterdam University Press.

Rowlands, J. (1997), *Questioning Empowerment.* Working Women İn Honduras. Oxfam, Dublin.

Sağlam, S. (2006), *Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme*. Türkiyat Araştırmaları, Sayı:5, Sy.34-44

Sallan-Gül, S., (2005), *Türkiye'de Yoksulluğun Kadınlaşması*. Amme İaresi Dergisi, Cilt 38, Sayı, 1, ss. 25-45

Samers, M. (2004), *An Emerging Geopolitics Of 'Illegal' Immigration In The European Union*. European Journal Of Migration And Law, Vol.6, No.1.

Samuel, R., (1994), *Theatres Of Memory.* London, Verso.

Schmid, G., (1992), *The Development Of Migration Policies And Their Contradictions.* Innovation, Vol. 5, No. 2, pp. 41-50

Seifi, A. (2017), *The Causes And The Consequences Of The Feminization Of International Migration İn The Light Of Human Security With An Emphasis On International Law: Challenges And Solutions.* Women's Studies (Biannual Journal), Vol. 8, İssue. 19, pp. 85-120

Sen, A., (2004), *Özgürlükle Kalkınma.* (Çev: Y. Alogan), İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Sevim, Ö., Y., (2000), *Terör Nedeniyle Elazığ'a Göç Edenlerin Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma.* Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ.

Silver, H. (1995), *Reconceptualizing Social Disadvantage: Three Paradigms Of Social Exclusion*. In Rodgers, G., Gore, C. And Figueiredo, J.B. Social Exclusion: Rhetoric, Reality, Responses. Geneve: International Institute For Labour Studies.

Slazman M, Matathıa I, O'reılly A.(2005), *Erkeklerin Geleceği*. Çev. Özge Gezerler. İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri.

Solak, N., Göregenli, M., (2009), *Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıfl Ar Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi*. Türk Psikoloji Yazıları, Aralık 2009, 12 (24), 72-89

Solimano, A., (2003), *Remittances By Emigrants: Issues And Evidence*. Economic Commission For Latin America And The Caribbean, Series: Macroeconomía Del Desarrollo, No: 26 (August), Santiago De Chile

Sørensen, N.N., Vd., (2003*), Migration, Development And Conflict: State Of The Art Overwiew.* The Migration Development Nexus, IOM

Sönmez, P., 2014. *Avrupa Birliği'nde Yeni Dönem Postkolonyal İlişkiler ve Göç Politikaları Diyaloğu*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim, Dalı Doktora Tezi, İstanbul.

Staggenborg S. (1998), Gender, Familyandsocialmovements. Thousandoaks: Pineforgepress.

Standing, G., (1989), *Global Feminization Through Flexible Labor, World Development.* Volume 17, Issue 7, July 1989, Pages 1077-1095

Stark, O. (1991), *The Migration Of Labor.* Cambridge: Basil Blackwell.

Stearns PN. (1990), Be A Man Males In Modern Society. New York: Holmes and Meier Publishers.

Struening, K., (2002), *New Family Values: Liberty, Equality, Diversity*. New York: Rowman & Littlefield. ISBN 978-0-7425-1231-3.

Sunata, U. (2012), *Diasporik Kimliğiniz, Lütfen!: ABD'deki Çin Diasporası*. S.G. Ihlamur-Öner, & N. A. Ş. Öner (Der.), Küreselleşme Çağında Göç:- Kavramlar, Tartışmalar – (ss. 459-482) İçinde. İstanbul: İletişim Yayınları,

Şahin, T., (2009), *Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi*. Ankara, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Müdürlüğü, 2009.

Şener, Ü. (2009), *Kadın Yoksulluğu*. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı-Değerlendirme Notu.

Şenses, F., (2003), *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*. İstanbul, İletişim Yayınları.

Şentürk, M., Gezici, Ü., Kahraman, A., (2016), *Ortadoğu'da Yaşanan Jeopolitik Risklerin Türkiye-Ortadoğu Ticaretine Etkisi*. II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M., Vd., (Eds), Kilis 7 Aralık Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 28-29 Nisan, 2016, Bildiri Kitabı, Kilis, ss. 549-554

Şentürk, M., Köse, Z., (2016), *Ekonomik Boyutları İle Göçler, II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu*. Paksoy, M., Vd., (Eds), Kilis 7 Aralık Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 28-29 Nisan, 2016, Bildiri Kitabı, Kilis, ss. 538-548

Şenyapılı, T., (2000), *Enformel Sektör: Devingenlikten Durağanlığa/ Gecekondulaşmadan Apartmanlaşmaya Yoksulluk (Bölgesel Gelişme, Kırsal Yoksulluk, Kent Yoksulluğu).* Koordinatörler: Halis Akder ve Murat Güvenç, İstanbul: TESEV Yayını, 2000

Tabachnick, B.G., Fidell, L.S., (2013), *Using Multivariate Statistics*. (Sixth Ed.) Pearson, Boston.

Taylor, J. E. (1986), *Differential Migration, Networks, İnformation And Risk.* İçinde Oded Stark (Der.), Research İn Human Capital And Development, Vol. 4, Migration, Human Capital, And Development. Greenwich, Conn.: JAI Press, Sf. 147-171.

TCMB, (2017), *13.11.2017 Günü Saat 15:30'da Belirlenen Gösterge Niteliğindeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kurları*, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Resmi Web Sitesi; Http://Www.Tcmb.Gov.Tr/Wps/Wcm/Connect/Tcmb+Tr/Tcmb+Tr/Main+Page+Site+Area/Bugun

TDK (T.Y.), *Sözlük*. Http://Www.Tdk.Gov.Tr/

TDK, 2018. Http://Www.Tdk.Gov.Tr/

Tekin Yılmaz, T., (2005), *Göç'ün Kadın Yaşamı Üzerindeki Etkileri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van.

Tezcan, M. (1989), *Kentten Köye Göç*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 22. 37-42.

Tilak, J.B.G., (2002), *Education And Poverty. Journal Of Human Development: A Multi-Disciplinary.* Journal For People-Centered Development, Volume 3:2, pp. 191-207

Todaro, M. P. (1976), *Internal Migration İn Developing Countries*. Geneva: International Labor Office.

Toksöz, G. (2006), *Uluslar Arası Emek Göçü*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

TOPBAŞ, Ferhat (2000), *İç Göçün Belirleyicileri Üzerine Ekonometrik Bir Model Çalışması.* Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon

Toroğlu, E., 2017. *Niğde İli'nde Göç Faktörleri ve Göçler*. Coğrafi Bilimler Dergisi, 2007, 5 (1), 75-96.

Toye, D. L. (May 2004), *The Emergence Of Complex Societies: A Comparative Approach*. World History Connected. 11 (2),

TUİK (2018), *İşgücü İstatistikleri*. Haziran 2018: Http://Www.Tuik.Gov.Tr/Hbgetirhtml.Do?İd=27696

Tunç, A., (2016), *Türk Kamu Yönetiminde Göçün Yönetilme Süreci, II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu*. Paksoy, M., Vd., (Eds), Kilis 7 Aralık Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 28-29 Nisan, 2016, Bildiri Kitabı, Kilis, ss. 621-634.

Turgut, A.Ş., (2019), *Türkiye'deki Gelir Eşitsizliğinin Toplumsal Cinsiyet, Kadının İstihdamı ve Kadın Yoksulluğu Açısından Değerlendirilmesi*. KOSBED, 2019, 38: 315 – 329.

Turner, B., (1997), *Eşitlik*. (Çev. B. S. Şener), Ankara: Dost Kitabevi.

Tuzcu, A. ve Bademli, K. (2014), *Göçün Psikososyal Boyutu*. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 6 (1), ss. 56-66.

Tuzcu, A., ve Ilgaz, A., (2015), *Göçün Kadın Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri*. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches İn Psychiatry 2015; 7 (1) :56-67.

TÜİK, (2011), *İstatistiklerle Kadın*. 2011, Http://Www.Tuik.Gov.Tr/

TÜİK, (2014), *İstatistiklerle Kadın*. 2014, Sayı: 18619, Http://Www.Tuik.Gov.Tr/

TÜİK, 2016, *İstatistiklerle Aile*. 2016, Http://Www.Tuik.Gov.Tr/Hbprint.Do?İd=24646

TÜİK, 2017, *İstatistiklerle Aile*. 2017, Http://Www.Tuik.Gov.Tr/Hbprint.Do?İd=24646

Tümertekin, E. (1968), *Türkiye'de İç Göçler.* İstanbul Üniversitesi Yayınları No:1371, İstanbul

Türkay, M., (2016), *Çocukların Sorunları. Savaş, Göç ve Sağlık.* Türk Tabipleri Birliği Yayınları: Ankara, ss.71-75.

Ulutaş, Ç.U., (2009), *Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek*. Çalışma ve Toplum, 2009/2, ss. 25-40.

UN, (1998), Long-*Term International Migration Estimates Methodology Document*. 1991 Onwards November 2015, Office For United Nations

UNDP, (1997), *Human Development Report 1997*. New York.

UNFPA, (2018), *The Power Of Choice Reproductive Rights And The Demographic Transition.* The State Of World Population 2018, United Nations Fund For Population Activities,UNFPA.

UNİFEM, (2005), *Progress Of The World's Women 2005: Women*. Work And Poverty, Www.Unwomen.Org

UNPD (2000), *Replacment Migration: Is It A Solution To Declining And Ageing Populations?*, United Nations Population Division, 21 Mart 2000.

Uysal-Kolasin, G. (2012), *More Women Are Working.* Betam Araştırma Özeti, 12/137,

Van Renselaar, H., ve Van Velzen, L., (1975), *Göç ve Gelişme, Yabancı Ülkelerdeki İşçilerin Tasarruflarını Gelişme İçin Kullanmayı Amaçlayan Kamu ve Özel Sektör Girişimleri*. Ankara: Ajans Turk Matbaacılık.

Waldinger, R., (1999), *Still The Promised City: African Americans And New Immigrants In Postindustrial New York.* New York: Harvard University Press.

Wallerstein, I. (1995), *Kapitalist Dünya Ekonomisinde Hane Yapıları ve Emek Göçü Oluşumu.* Irk Ulus Sınıf, (Der. Balibar, E. ve Wallerstein, I) Metis: İstanbul.

Wallerstein, I. (2003), *Dünya-Sistemleri Kavramına Karşı Dünya-Sistemi Kavramı: Bir Eleştiri.* Dünya Sistemi, Der. Frank, G. Gills, B. İmge, Ankara.

Wallerstein, I.,. (1980), *The Modern World System II: Mercantilism And The Consolidation Of The European World-Economy, 1600-1750*. New York: Academic Press.

Wazed, S. (2012), *Gender And Social Exclusion/Inclusion: A Study Of Indigenous Women In Bangladesh.* Institute Of Applied Social Sciences College Of Social Sciences University Of Birmingham.

Weiner, M., ve Munz, W., (1997), *Migrants, Refugees And Foreign Policy: Prevention And Intervention Strategies.* Third World Quarterly, Mar97, Vol. 18 Issue 1, P25, 27p.

Wichterich, C. (2004) *Küreselleştirilen Kadın: Eşitsizliğin Geleceğinden Raporlar* (Çev. T.Tayanç-F.Tayanç). Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara.

Wilkinson, R. ve Pickett, K. (2010), *The Spirit Level: Why Equality Is Better For Everyone.* London: Penguin Books.

Willis, G.M., Levenson, J.S., Ward, T., (2010), *Desistance And Attitudes Towards Sex Offenders: Facilitation Or Hindrance?*. J Fam Viol (2010) 25, pp. 545–556

World Bank, (1993), *Poverty Reduction Handbook.* Washington, Http://Documents.Worldbank.Org/Curated/En/752551468766240790/Pdf/Multi0page.Pdf

Yalçın, C. (2004), Göç Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yıldırım-Mızrak, N., (1999), *Hollanda Hastalığı: Makroekonomik Etkileri, Ülke Örnekleri ve Türkiye.* İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Ağustos, ss. 52-63.

Yılmaz, A. (2014), *Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri.* Journal Of Turkish Studies, 9(2), 1685-1685

Yılmaz, A., (2003), *Edirne'den Gelişmiş Ülkelere Gitme Teşebbüsünde Bulunan Transit Göçmenler.* Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Antropoloji Bölümü, İstanbul.

Yılmaz, A., 2014. *Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri*. International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic Volume 9/2 Winter 2014, P. 1685-1704

Yunus, M., (2003), *Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dunyaya Doğru.* (Cev: G. Şen), 2. Baskı, Doğan Kitapcılık, İstanbul.

Yusufoğlu, Ö.Ş., 2017. *Kadın Yoksulluğu Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Elazığ Örneği.* Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi Cilt: I, Sayı:2, ss. 99-126.

Yücel, D., (2017), *Women Poverty And Women In Secondary Labor, Social Sciences Research Journal.* Volume 6, Issue 3, (September 2017), pp. 12-21

Zachar Podolınská, T. (2018) *The Globe In Motion: International Migration (Data Compendium And Theoretical Take-Off).* In: Divinský, B., Zachar Podolinská, T. Et Al. Globe İn Motion. Patterns Of International Migration: Similarities And Differences. Bratislava: Institute Of Ethnology And Social Anthropology (P. 20-45), SAS, Marenčin PT.

Zapata- Barrero, R., Yalaz, E., (2019), *Giriş: Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalara Giden Yolu Açmak.* Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar İçinde, ss. 1-9, Garkitaplık, GAR (Göç Araştırmaları Derneği) Kitap Serisi, İstanbul.

Zülfikar, B.Ş., (2010), *Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Yöntemleri: Katılımcı Bir Yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesi'nin Başarı Değerlendirmesi-Ankara İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.

EKLER

EK-1: ANKET FORMU

Değerleri katılımcı:

Bu çalışma, Süleyman Demirel Üniversitesinde hazırlanan doktora lisans tezi kapsamında bilgi edinmek amacıyla hazırlanmıştır. Elde edilen bilgiler, akademik amaçlarda kullanılacak olup tamamen gizli tutulacaktır. Ayırdığınız zaman için şimdiden teşekkür ederiz.

Saygılarımla….

Gül OKTAY

1.KISIM (Demografik Bilgiler): Lütfen aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınız uygun seçeneği işaretleyiniz

Genel Bilgiler			
1. Medeni durumunuz	1. Evli	2. Bekâr	3. Dul-Boşanmış
2. Öğrenim durumunuz	1. İlköğretim ve altı	2. Lise	3. Önlisans-Lisans
	4. Yüksek Lisans	5. Doktora	6. Diğer
3. Yaşınız	1. 24 ve altı	2. 25-34 yaş	3. 35-44 yaş
	4. 45-54 yaş	5. 55-60 yaş	6. 60 yaş ve üzeri
4. Aylık gelir	1. 2000 tl ve altı	2. 2001-3000 TL	3. 3001-4000 TL
	4. 4001+5000 TL	5. 5001-6000 TL	6. 6001 TL ve üzeri
5. Mevcut gelirinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	1. Hiç yeterli değil	2. Yeterli değil	3. Kısmen yeterlli
	4. Yeterli	5. Oldukça yeterli	6. Diğer
6. Doğum Yeri	1. Köy	2. Kasaba	3. İlçe
	4. Başka bir şehir	5. Yurt Dışın	6. Diğer
7. Mesleğiniz			
8. Eşinizin Mesleği			
9. Varsa çocuk sayısı	1. 1	2. 2	3. 3
	4. 4	5. 5	6. 6 ve üzeri

2.KISIM (Göç İle İlgili Değişkenler): Lütfen aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınız uygun seçeneği işaretleyiniz

10. Buraya göçmeden önce ailenizde sizinle birlikte kimler yaşıyordu?	1. Eşim ve Çocuklarım	2. Anne babam	3. Eşim ve Ailesi
11. Aileniz göç ettikten sonra küçüldü mü?	1. Küçüldü	2. Daha da büyüdü	3. Değişiklik olmadı
12. Buraya ne zaman (hangi yıl) geldiniz?	1. 1990 ve öncesi	2. 1991-1995	3. 1996-2000
	4. 2001-2005	5. 2006-2010	6. 2011 +
13. Buraya göç etmek ev içi kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	1. Evet	2. Hayır	3. Emin değilim
14. Kente göç etmek çocuklarınızla ilgili kararlara katılımınız üzerinde etkili oldu mu?	1. Evet	2. Hayır	3. Emin değilim

15. Göç etmeden önceki yaşamınızla şimdiki yaşamınız arasında fark var mı?	1. Evet	2. Hayır	3. Emin değilim
16. Aynı imkanlara sahip olsanız geri dönmek ister misiniz?	1. Evet	2. Hayır	3. Emin değilim
17. Buraya geldikten sonra giyim tarzınızda bir değişiklik oldu mu?	1. Evet	2. Hayır	3. Emin değilim
17-1. Evet ise nasıl değişti belirtiniz?			

3.KISIM (YOKSULLUĞUN NEDENLERİ): 1 kesinlikle katılmıyorum……..6 kesinlikle katılıyorum

	1	2	3	4	5	6
1.Hükümetin vatandaşlarına meslek sağlamada zorluk yaşaması						
2.Hükümetin vatandaşlarına barınma hizmetlerini sunamaması						
3.Hükümetin vatandaşlarına eğitim sunamaması						
4.Hükümetin vatandaşlarına sağlık hizmetlerini sunamaması						
5.Hükümetin tarım faaliyetlerini desteklememesi						
6.Toplumda uzman kişilerin olmaması						
7.Göç sorunu						
8.Kötü şans						
9.Kader						
10.Yoksulların tembel olması						
11.Hane başına çok sayıda çocuk olması						
12.Yoksulların ahlak seviyelerinin düşük olması						
13.Hastalık ve fiziksel engel						
14.Yoksulların paralarını gereksiz şeylere harcaması						
15.Yoksulların eğitim seviyelerinin düşük olması						

4.KISIM (YOKSULLUK TUTUM ANKETİ) 1 kesinlikle katılmıyorum……..6 kesinlikle katılıyorum

	1	2	3	4	5	6
1.Sosyal yardım alan bir kişinin arabası benimkinden daha güzel olmamalıdır.						
2.Yoksul insanlar için ne yapılırsa yapılsın yoksul kalacaklardır.						
3.Sosyal yardımlar insanları tembelleştirir.						
4.Bu ülkede herhangi bir kişinin kendini geliştirmesi/başarılı olması için bir engel yoktur.						
5.Yoksul insanlar sosyal yardım almaktan memnun olurlar.						
6.Yoksul insanlar aldıkları sosyal yardımları istedikleri gibi harcayabilmelidir.						
7.Güçlü-kuvvetli, sağlıklı kişilerin sosyal yardımlardan yararlanması sistemi çökertmektedir.						
8.Yoksul insanlar dürüst değildir.						
9.Yoksul insanlar daha çok gayret gösterseler yoksulluktan kurtulabilirler.						
10.İnsanların çoğu bir azınlık grubun üyesidir.						
11.Yoksul insanlar koşullar onların kontrolünün dışında olduğu için yoksuldur.						
12.Toplumun yoksul insanlara yardım etme sorumluluğu vardır.						
13.Refah içindeki insanlar kendi menfaatleri için çalışmalıdırlar.						
14.İşsiz, yoksul insanlar daha fazla çaba gösterirlerse iş						

bulabilirler.						
15.Yoksul insanlar toplumun geri kalanından farklıdır.						
16.Yoksul olmak bir seçimdir.						
17.Yoksul insanların çoğu yaşam standartlarından memnundur.						
18.Yoksul insanlar desteklenmeyi hak ettiklerini düşünürler.						
19.Daha fazla yardım alabilmek için çocuk doğuran anneler var.						
20.Refah içinde büyütülen çocuklar hiçbir şeyin değerini bilmezler.						
21.Yoksul insanların tutum ve davranışları diğer insanlardan farklıdır.						
22.Yoksul insanlar ayrımcılığa maruz kalırlar.						
23.Yoksul insanların çoğu suça eğilimlidir.						
24.Yoksul insanlar şanssızlıkları yüzünden suçlanmamalıdır.						
25.Yoksul olsaydım sosyal yardımları kabul ederdim.						
26.İşsiz insanların kendilerine önerilen ilk işi kabul etmeleri gerekir.						
27.Devlet, yoksulluk programlarına gereğinden fazla para harcamaktadır						
28.Bazı yoksul insanlar, benim sahip olduklarımdan fazlasına sahip.						
29.Sosyal yardım alanlar arasında çok fazla dolandırıcı var.						
30.Yoksul insanlar için yaratılan olanaklar, devlet bütçesinin büyük bir kısmını tüketmektedir.						
31.Yoksul insanlar yemek yardımlarını akıllıca kullanırlar.						
32.Yoksul insanlar genellikle yoksul olmayanlardan daha düşük zekaya sahiptir.						
33.Yoksul insanlar daha yakından takip edilmesi gereken bir müracaatçı grubudur.						
34.Yoksul insanların diğer insanlardan farklı değerler sistemine sahip olduklarına inanıyorum.						
35.Yoksul insanların, yaşadıkları güçlükleri kendilerinin yarattığına inanıyorum.						
36.Yanımda çalıştıracağım yoksul bir insana güvenebileceğime inanıyorum						
37.Yoksullukla ilgili programlar yüksek vergilere neden olsalar bile desteklerim.						

Ankete katıldığınız için teşekkürler: Gül OKTAY

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler		FATİME GÜL OKTAY
Adı Soyadı	:	12.05.1989
Doğum Yeri ve Tarihi	:	
Eğitim Durumu		Başkent ünv/İlköğretim matematik öğretmenliği
Lisans Öğrenimi	:	Süleyman Demirel Üniversitesi /Çalışma ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Yüksek Lisans Öğrenimi	:	
Doktora (biten)	:	Süleyman Demirel Üniversitesi /Çalışma ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Bildiği Yabancı Diller		İNGİLİZCE
Bilimsel Faaliyetleri	:	KONGRELER: 1.KARADENİZ VE BALKAN EKONOMİK VE POLİTİK ARAŞTIRMALAR KONFERANSI-Madencilik sektöründe vektör otoregresif model ile istihdamı etkileyen unsurlar analizi 2. İnternational conference on new approaches in social and Humanities-THE EFFECTS OF BUSINESS STRESS IN BUSINESS LIFE 3. 2. Uluslararası İş ve Meslek Danışmanlığı Kongresi-Yükseköğretim Öğrencilerine Yönelik İş Ve Meslek Danışmanlığı Hizmetleri Ve Bu Hizmetlere Yükseköğretim Öğrencilerinin Bakış Açısının Değerlendirilmesi. 4-2.uluslararası girişimcilik ve kariyer sempozyumu – Genç işsizlerin girişimcilik analizi

5.ISAS 2018-EĞİTİMDE SOSYAL SERMAYE'NİN İSTİHDAM ÜZERİNE ETKİLERİ (ÖZET)

DERGİ:SDÜ İİBF DERGİSİ---KADIN GÖÇÜNÜN YOKSULLUĞA ETKİSİ:ISPARTA ÖRNEĞİ

İş Deneyimi

Stajlar	:	KONUTKENT İLKÖĞRETİM OKULU VE NECDET SEÇKİNÖZ İLKÖĞRETİM OKULU 2011 2012
Projeler	:	
Çalıştığı Kurumlar	:	SDÜ YALVAÇ BÜYÜKKUTLU YÜKSEKOKULU– Öğretim Elemeanı: 2014-2015
İletişim		SDÜ ISPARTA MYO –Öğretim Elemeanı: 2014-2015
E-Posta Adresi	:	SDÜ SENİKENT MYO –Öğretim Elemeanı: 2016 BAHAR
Tarih	:	ISPARTA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ –ÖĞRETİM GÖREVLİSİ

05307006696

fatimeoktay@isparta.edu.tr

21.07.2020